

Till statsrådet och chefen för Miljödepartementet

Regeringen beslutade den 20 juni 2007 (dir. 2007:94) att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda och föreslå de organisations- och författningsändringar som behövs för en ändrad instansordning för vissa mål och ärenden enligt miljöbalken och plan- och bygglagen (1987:10, PBL). Utredaren ska vidare utreda och föreslå de processuella regler som behövs för den ändrade instansordningen samt för en samordning av miljödomstolarna och fastighetsdomstolarna. Genom tilläggsdirektiv den 20 december 2007 (dir. 2007:184) vidgades uppdraget till att omfatta bl.a. behovet av författningsändringar i fråga om förnybar energi, vattenverksamheter, riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken, miljökonsekvensbeskrivningar samt samordning och samråd i prövningsförfarandet. Den 2 oktober 2008 beslutade regeringen genom tilläggsdirektiv (dir. 2008:119) att tillkalla ytterligare en särskild utredare. I båda tilläggsdirektiven ändrades tidpunkterna för redovisning av uppdraget.

Utredningen har antagit namnet Miljöprocessutredningen.

Den 20 juni 2007 förordnades lagmannen Ulf Andersson att vara särskild utredare.

Den 6 oktober 2008 förordnades rådmannen Lars Holmgård att vara särskild utredare.

Som sakkunniga förordnades fr.o.m. den 20 september 2007 professorn Peter Fitger och chefsrådmannen Claes Kristensson.

Som experter förordnades fr.o.m. den 20 september 2007 kanslirådet Camilla Adolfsson, miljörettsjuristen Oscar Alarik, departementssekreteraren Agnetha Alriksson, advokatfiskalen Karolina Ardesjö Lundén, fastighetsrådet Anders Dahlsjö, chefsrådmannen Jim Emilsson, kanslirådet Ivar Frostenson, juristen Agneta Gardar, rättssakkunniga Susanne Gerland, ämnesrådet Margaretha Gistorp, bolagsjuristen Ulrik Johansson,

departementssekreteraren Anna Josefsson, rådmannen Bjarne Karlsson, departementssekreteraren Mats Kryhl, rättssakkunniga Malin Larsson, departementssekreteraren Elisabeth Lidbaum, miljörettsjuristen Henrik Malmberg, miljörådet Lena Nilsson, lagmannen Håkan Nordling, förbundsjuristen Germund Persson, hovrättsrådet Liselotte Rågmark, 1:e länsjuristen Magnus Sandström, divisionschefen Micaela Schulman, kanslirådet Karin Sjökvist, enhetschefen Dan Töllborn, rättssakkunniga Sanna Viklund och departementssekreteraren Henrik Wingfors.

Advokaten Märten Bengtsson förordnades som expert fr.o.m. den 9 oktober 2007 och docenten Jan Darpö förordnades som expert fr.o.m. den 15 oktober 2007.

Margaretha Gistorp entledigades fr.o.m. den 12 november 2007 och i stället förordnades departementssekreteraren Lena Källberg som expert fr.o.m. den 13 november 2007. Elisabeth Lidbaum entledigades fr.o.m. den 31 december 2007 och i stället förordnades departementssekreteraren Eva-Lena Almér som expert fr.o.m. den 1 januari 2008.

Som experter förordnades fr.o.m. den 1 januari 2008 chefsjuristen Fredrik Bonde, enhetschefen Karl-Erik Nilsson och generalsekreteraren Stefan Nyström.

Som experter förordnades fr.o.m. den 15 januari 2008 advokaten Bo Hansson, miljöjuristen Lennart Sandebjer och juristen Carl-Ivar Stahl, fr.o.m. den 21 januari 2008 departementssekreteraren Ingrid Hasselsten och fr.o.m. den 25 januari 2008 rådmannen Stefan Nilsson.

Karolina Ardesjö Lundén entledigades fr.o.m. den 29 februari 2008 och i stället förordnades advokatfiskalen Johan Svensson som expert fr.o.m. den 1 mars 2008.

Som experter förordnades fr.o.m. den 8 oktober 2008 kanslirådet Magnus Blümer och civilingenjören Walter Johansson.

Henrik Wingfors entledigades fr.o.m. den 20 oktober 2008.

Micaela Schulman entledigades fr.o.m. den 1 november 2008 och i stället förordnades enhetschefen Märten Dunér som expert fr.o.m. den 1 november 2008.

Som expert förordnades fr.o.m. den 1 november 2008 ämnessakkunniga Ingela Sundelin.

Som sekreterare i utredningen har förordnats hovrättsassessorn Annika Sandersnäs Heijman (fr.o.m. den 13 augusti 2007), kammarrättsassessorn Ewa Mårdberg (fr.o.m. den 20 augusti 2007 t.o.m. den 31 mars 2008), hovrättsassessorn Danó Kostovski

(fr.o.m. den 18 februari 2008), chefsjuristen Peter Ardö (fr.o.m. den 1 mars 2008) och länsassessorn Cecilia Giese Hagberg (fr.o.m. den 1 mars 2008). Av sekreterarna är det i huvudsak Annika Sandersnäs Heijman och Dan Kostovski som har medverkat i arbetet med detta betänkande. Experten Stefan Nilsson har på ett ovärderligt sätt medverkat i arbetet kring vattenrättsliga frågor.

Utredningen har tidigare överlämnat delbetänkandena *En ny instansordning för mål enligt Plan- och bygglagen* (SOU 2007:111), *Miljödömsstolarna – domkretsar – lokalisering – handläggningsregler* (SOU 2008:31) samt *Prövning av vindkraft* (SOU 2008:86).

Utredningen överlämnar härmed sitt huvudbetänkande *Miljöprocessen*.

Till betänkandet har fogats särskilda yttranden.

Undertecknad utredare fortsätter i enlighet med direktiven arbetet med frågor om riksintressen och miljökonsekvensbeskrivningar.

Stenungsund i januari 2009

Ulf Andersson

/ Annika Sandersnäs Heijman
Dano Kostovski

Innehåll

Sammanfattning	19
Författningsförslag	27
1 Förslag till lag om miljödomstolar	27
2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken (1942: 740)	43
3 Förslag till lag om ändring i jordabalken (1970:994)	45
4 Förslag till lag om ändring i miljöbalken (1998:808)	48
5 Förslag till lag om ändring i lagen(1929:405)med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk- norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929	93
6 Förslag till lag om ändring ägofredslagen (1933:269).....	102
7 Förslag till lag om ändring i lagen (1945:119) om stängselskydd för järnväg m.m.	107
8 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:390) om fiskearrenden.....	108
9 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.....	109
10 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988).....	116
11 Förslag till lag om ändring i väglagen (1971:948)	122
12 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering	124

13 Förslag till lag om ändring i expropriationslagen (1972:719)	125
14 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag.....	133
15 Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)...	135
16 Förslag till lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149).....	137
17 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.....	138
18 Förslag till lag om ändring i bostadsförvaltningslagen (1977:792)	142
19 Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar	144
20 Förslag till lag om ändring i jordförvärvslagen (1979:230).....	146
21 Förslag till lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429)	147
22 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käranden att ställa säkerhet för rättegångskostnader	148
23 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.....	149
24 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10) ...	152
25 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:11) om exploateringssamverkan	155
26 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	156
27 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen	158
28 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).....	160
29 Förslag till lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614)	163

30 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	164
31 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1320) om kärnkraftens avvecklande.....	166
32 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.....	167
33 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamheter.....	169
34 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ...	187
35 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.....	189
36 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar...	191
37 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.....	192
38 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:875) om särskilda förvaltningar om vissa elektriska anläggningar	193
39 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter.....	195
40 Förslag till lag om ändring naturgaslagen (2005:403)	196
41 Förslag till förordning med instruktion för Koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet	197
42 Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1971:549) om fastighetsdomstol	200
43 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1983:1011) om vissa underrättelser enligt den svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929.....	201

44 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol	202
45 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion.....	203
46 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion.....	208
47 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd	211
48 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter	214
49 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	216
50 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1323) om miljödomstolars domkretsar	218
51 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.	220
52 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.....	223
1 Inledning	225
2 Bakgrund	229
2.1 Miljölagstiftningens framväxt.....	229
2.2 Miljöbalken	231
2.3 Miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet	236
2.3.1 Miljöfarlig verksamhet	236
2.3.2 Vattenverksamhet	238
3 Prövningsmyndigheter	241
3.1 Gällande ordning	241
3.1.1 Miljödomstolarna.....	241
3.1.2 Miljöprövningsdelegationerna.....	245

3.1.3	Vattenmyndigheterna.....	263
3.2	Överväganden och förslag.....	265
3.2.1	Prövningsmyndigheternas uppgifter, antal och lokalisering	265
3.2.2	Prövningsmyndigheternas organisation.....	274
3.2.3	Alternativt förslag till prövningsmyndigheternas organisation.....	288
4	Prövningen av vissa civilrättsliga frågor.....	293
4.1	Gällande ordning.....	293
4.1.1	Bakgrund	293
4.1.2	Rådighet	294
4.1.3	Tvångsrätter	297
4.1.4	Ersättningsfrågor i samband med tillståndsprovning	298
4.1.5	Oförutsedda skador.....	300
4.1.6	Bygdemedel.....	302
4.1.7	Civilrättsliga frågor i övrigt vid miljödomstolarna...	303
4.1.8	Handläggningen av ersättningsfrågor.....	304
4.1.9	Särskilt om förrättningsprovning	307
4.1.10	Rättegångskostnaderna	310
4.2	Överväganden och förslag.....	320
4.2.1	Hanteringen av civilrättsliga frågor i den nya provningsorganisationen	320
4.2.2	Alternativt förslag med bibehållen samlad provning	336
4.2.3	Rättegångskostnader	338
5	Den svensk-norska vattenrättskonventionen.....	345
5.1	Gällande ordning.....	345
5.2	Överväganden och förslag.....	346
6	Markavvattning	347
6.1	Gällande ordning.....	347
6.2	Överväganden och förslag.....	352

7	Handläggningsregler för koncessionsnämnderna	357
7.1	Inledning.....	357
7.1.1	Handläggningsreglerna för Koncessionsnämnden för miljöskydd.....	357
7.1.2	Handläggningsreglerna för miljödomstolarna i ansökningsmål.....	359
7.1.3	Tillståndsprövningen i förvaltningsmyndigheter och kommuner	366
7.2	Överväganden och förslag	371
8	Samorganisation av miljödomstolarna och fastighetsdomstolarna	373
8.1	Bakgrund.....	373
8.1.1	Utredningsuppdraget.....	373
8.1.2	Domstolsorganisationen.....	373
8.1.3	Tingsrättsorganisationen	378
8.1.4	Fastighetsdomstolarna.....	378
8.1.5	Fastighetsmålen.....	384
8.1.6	Målutvecklingen i fastighetsdomstolarna.....	386
8.1.7	Domstolsverkets rapport.....	387
8.2	Överväganden och förslag	398
8.2.1	Samlokalisering.....	398
8.2.2	Undantag från samlokaliseringen.....	401
9	Principer för processregler för samorganiserade fastighetsdomstolar och miljödomstolar	405
9.1	Gällande ordning	405
9.1.1	Inledning.....	405
9.1.2	Jämförelser mellan olika processlagar.....	406
9.1.3	Den nuvarande processordningen i miljödomstolarna	408
9.1.4	Den nuvarande processordningen i fastighetsdomstolarna.....	409
9.1.5	Utredningens överväganden i delbetänkandet SOU 2008:31	411
9.1.6	Remissyttranden	417
9.2	Överväganden och förslag	420

9.2.1	Principiellt ställningstagande	420
9.2.2	Lagens tillämpningsområde	430
9.2.3	Domstolarnas namn	431
10	Sammansättningsregler.....	435
10.1	Gällande ordning.....	435
10.1.1	Överväganden och förslag i delbetänkandet SOU 2007:111.....	437
10.1.2	Remissyttranden över delbetänkandet SOU 2007:111.....	440
10.2	Överväganden och förslag.....	441
10.2.1	Allmänna utgångspunkter.....	441
10.2.2	Nämndemäns medverkan.....	443
10.2.3	Domstolarnas normala sammansättning.....	444
10.2.4	Ensamdomarbehörighet m.m.....	449
10.2.5	Tekniska ledamöter	451
10.2.6	Sakkunniga ledamöter	452
10.2.7	Domstolssekreterare och tingsnotarier.....	454
11	Förslag till en lag om miljödomstolar	457
11.1	Forumbestämmelser	457
11.2	Vitesmål.....	458
11.3	Handläggningen av mål som har överklagats till miljödomstol,	461
11.3.1	Överklagande till en miljödomstol.....	461
11.3.2	Enskilds motpart.....	462
11.3.3	Allmänna handläggningsregler.....	462
11.3.4	Sammanträden och bevisning m.m.	466
11.3.5	Avgörande av mål m.m.	468
11.3.6	Förening av mål	472
11.4	Särskilda rättsmedel	474
11.5	Särskilda överväganden om fastighetsbildningsmål och mål enligt miljöbalken.....	475
11.6	Rättegången i Miljööverdomstolen.....	477

12	Prejudikatregler	479
12.1	Gällande regler m.m.	479
12.1.1	Inledning.....	479
12.1.2	Miljödomstolsmålen enligt den nya instansordningen.....	481
12.1.3	Grunderna för prövningstillstånd	482
12.1.4	Alternativa regler om prejudikatbildning	486
12.1.5	Avgöranden i högsta instans	494
12.1.6	Förstärkt sammansättning i Miljööverdomstolen	494
12.2	Överväganden och förslag	498
12.2.1	Inledning.....	499
12.2.2	Olika sätt att tillgodose behovet av prejudikatbildning.....	501
12.2.3	Förstärkt sammansättning i Miljööverdomstolen	509
13	Genomförandet av utredningens förslag.....	511
13.1	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	511
13.2	Konsekvenser av utredningens förslag.....	514
13.2.1	Konsekvenser för länsstyrelserna.....	516
13.2.2	Konsekvenser för domstolarna	517
13.2.3	Konsekvenser för företag	518
13.2.4	Konsekvenser för det allmänna	519
13.2.5	Övriga konsekvenser	519
13.2.6	Konsekvenser för allmänheten	520
13.2.7	Konsekvenser i övrigt	520
13.2.8	Konsekvenser av alternativa lösningar.....	520
13.2.9	Information	521
14	Författningskommentar	523
14.1	Förslaget till lag om miljödomstolar	523
14.2	Förslaget till ändring i rättegångsbalken (1942:740).....	538
14.3	Förslaget till ändring i jordabalken (1970:994)	539
14.4	Förslaget till ändring i miljöbalken (1998:808)	539

14.5 Förslaget till ändring i lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929.....	555
14.6 Förslaget till ändring i ägofredslagen (1933:269)	555
14.7 Förslaget till ändring i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.	555
14.8 Förslaget till ändring i lagen (1957:390) om fiskearrenden	555
14.9 Förslaget till ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.	556
14.10 Förslaget till ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)	556
14.11 Förslaget till ändring i väglagen (1971:948)	556
14.12 Förslaget till ändring i lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering	557
14.13 Förslaget till ändring i expropriationslagen (1972:719)	557
14.14 Förslaget till ändring i lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag.....	557
14.15 Förslaget till ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)	557
14.16 Förslaget till ändring i anläggningslagen (1973:1149)	557
14.17 Förslaget till ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.....	558
14.18 Förslaget till ändring i bostadsförvaltningslagen (1977:792)	559
14.19 Förslaget till ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar	559
14.20 Förslaget till ändring i jordförvärvslagen (1979:230)	559
14.21 Förslaget till ändring i skogsvårdslagen (1979:429)	560

14.22	Förslaget till ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käranden att ställa säkerhet för rättegångskostnader	560
14.23	Förslaget till ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.....	560
14.24	Förslaget till ändring i plan- och bygglagen (1987:10)	560
14.25	Förslaget till ändring i lagen (1987:11) om exploateringssamverkan	561
14.26	Förslaget till ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	562
14.27	Förslaget till ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen	562
14.28	Förslaget till ändring i minerallagen (1991:45).....	562
14.29	Förslaget till ändring i bostadsrättslagen (1991:614).....	562
14.30	Förslaget till ändring i ellagen (1997:857)	562
14.31	Förslaget till ändring i lagen (1997:1320) om kärnkraftens avvecklande.....	563
14.32	Förslaget till ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken	563
14.33	Förslaget till ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamheter	563
14.34	Förslaget till ändring i lagen (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet....	568
14.35	Förslaget till ändring i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor	568
14.36	Förslaget till ändring i lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	568

14.37Förslaget till ändring i lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	568
14.38Förslaget till ändring i lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar	569
14.39Förslaget till ändring i (2004:1199) om handel med utsläppsrätter.....	569
14.40Förslaget till ändring i naturgaslagen (2005:403).....	569
14.41Förslaget till förordning med instruktion för Koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet	569
14.42Förslaget till ändring i kungörelsen (1971:549) om fastighetsdomstol.....	571
14.43Förslag till ändring i förordningen (1983:1011) om vissa underrättelser enligt den svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929.....	572
14.44Förslaget till ändring i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol	572
14.45Förslaget till ändring i förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion	572
14.46Förslaget till ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion	572
14.47Förslaget till ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd	573
14.48Förslaget till ändring i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter	574
14.49Förslaget till ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken	574
14.50Förslaget till ändring i förordningen (1998:1323) om miljödomstolarnas domkretsar	574

14.51 Förslaget till ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.	574
14.52 Förslaget till ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion	575
14.53 Övriga förordningsändringar.....	576

Särskilda yttranden 579

Bilagor

<i>Bilaga 1</i> Kommittédirektiv.....	599
<i>Bilaga 2</i> Tilläggsdirektiv.....	611
<i>Bilaga 3</i> Tilläggsdirektiv.....	633
<i>Bilaga 4</i> Målstatistik.....	637
<i>Bilaga 5</i> Antal ärenden avseende B-verksamheter hos miljöprövningsdelegationerna åren 2004–2007.....	651
<i>Bilaga 6</i> Kostnads- och tidredovisning för miljöprövningsdelegationerna åren 2006–2007	655
<i>Bilaga 7</i> Måltillströmning till miljödomstolarna	657
<i>Bilaga 8</i> Alternativt författningsförslag MPD.....	663
<i>Bilaga 9</i> Antalet mål om ersättnings- och tvångsfrågor i miljödomstolarna åren 2003–2007	669
<i>Bilaga 10</i> Finland – Huvuddragen i lagstiftning och prövningsorganisation	671
<i>Bilaga 11</i> Fastighetsmålen.....	697
<i>Bilaga 12</i> Alternativt författningsförslag sammanhållen prövning.....	715
<i>Bilaga 13</i> Antal ärenden rörande tillstånd till markavvattning hos länsstyrelserna åren 2003–2007	735
<i>Bilaga 14</i> Avgöranden från Högsta domstolen och Regeringsrätten	737

Sammanfattning

Miljöprocessutredningen behandlar i detta huvudbetänkande organisatoriska och processuella frågor.

Om utredningens förslag genomförs förändras miljödomstolarnas arbetsuppgifter radikalt. För närvarande är ansökningsmålen, som domstolarna prövar i första instans, den tyngsta uppgiften. Det gäller tillståndsfrågor som rör större miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter.

I framtidens miljödomstolar kommer i stället prövningen av överklaganden att vara den dominerande uppgiften.

Miljödomstolarna ska även i fortsättningen vara inordnade i tingsrättsorganisationen. Inom denna organisation kommer dock miljödomstolarna att inta en särställning genom att i huvudsak vara inriktade på överprövning av beslut som har fattats av förvaltningsmyndigheter i första instans.

Förvaltningsmyndigheter som får till uppgift att pröva tillståndsfrågor måste motsvara högt ställda krav i fråga om organisation och kompetens. Grundläggande för den nya instansordningen bör vara att den kompetens som finns hos miljödomstolarna också ska finnas hos de förvaltningsmyndigheter som övertar vissa uppgifter från domstolarna. För detta krävs att myndigheterna liksom domstolarna har en hög grad av självständighet. De personer som är beslutsfattare bör vara sysselsatta på heltid med tillståndsärendena. Myndigheterna bör ha egen budget och bör genom att förfoga över egna medel kunna anställa personal i tillräcklig omfattning.

Utredningens direktiv kan uppfattas så att prövningsmyndigheterna ska tillhöra länsstyrelserna. Under utredningens gång har en ny myndighetsförordning trätt i kraft. Därigenom har den svenska myndighetsstrukturen getts en tydligare författningsmässig form. Under utredningsarbetet har olika uppfattningar framkommit om vilken konstitutionell ställning prövnings-

myndigheterna bör ha. De experter i utredningen som företräder verksamhetsutövarna har framhållit vikten av att myndigheterna i förhållandet till länsstyrelserna har en ställning som är helt självständig. Såväl under själva utredningsarbetet som i samband med remissbehandlingen av utredningens två första delbetänkanden har dessutom en viss skepsis uttryckts mot att överhuvudtaget ändra instansordningen för ansökningsmålen.

Enligt den nuvarande ordningen hanterar samtliga länsstyrelser, genom de till länsstyrelserna knutna miljöprövningsdelegationerna, tillståndsfrågor angående medelstora miljöfarliga verksamheter, s.k. B-verksamheter. I utredningens arbete har det rått enighet om att de förvaltningsmyndigheter som ska handlägga A-verksamheter och vattenverksamheter också bör ha ansvaret för B-verksamheterna. Därigenom kan kompetensen och resurserna för hanteringen av tillståndsärendena koncentreras och utnyttjas på ett rationellt sätt. Rättsligt sett blir provningssystemet också tydligare. Gränsdragningsfrågor som finns med dagens uppdelning mellan A-verksamhet och B-verksamhet undviks. En verksamhet kan behöva prövas enligt både 9 och 11 kap. miljöbalken. Som exempel brukar hamnanläggningar nämnas. Med utredningens förslag främjas möjligheterna att handlägga sådana ärenden gemensamt.

Redan i inledningen av betänkandet konstaterar utredningen att det inte finns anledning att frångå förslagen i det andra delbetänkandet om miljödomstolarnas lokalisering och domkretsar. Liksom när det gäller miljödomstolarna kan dock i fråga om provningsmyndigheternas verksamhet olika alternativ övervägas. Sedan flera år pågår utredningar och diskussioner om regioner och länsindelning. När beslut har tagits i dessa frågor kan möjligen en indelning utkristallisera sig som är lämpad även som distriktsindelning för provningsmyndigheterna. Det finns dock inga sådana beslut att luta sig mot för närvarande. I stället bör provningsmyndigheternas verksamhetsområden överensstamma med miljödomstolarnas domkretsar som anknyter till vattendistriktet och huvudavrinningsområdena. En provningsmyndighet bör finnas i varje miljödomstols domkrets.

En provningsmyndighet bör i beslutsfattandet vara helt självständig i förhållande till länsstyrelseorganisationen. I beredningsarbetet bör det vara möjligt för en provningsmyndighet att utnyttja kompetensen hos personalen vid länsstyrelsernas miljöavdelningar. Vidare bör myndigheterna bedriva sin verksamhet i länsstyrelsernas

lokaler. Samarbetet bör ske i enlighet med särskilda avtal mellan prövningsmyndigheterna och länsstyrelserna.

Utredningen föreslår att prövningsmyndigheter ska finnas i Umeå, Östersund, Stockholm, Göteborg och Malmö. En prövningsmyndighet bör heta koncessionsnämnd för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

Med hänsyn till de delade meningar som finns om myndigheternas ställning i förhållande till länsstyrelserna har utredningen utformat ett alternativt författningsförslag som innebär att prövningsmyndigheterna tillhör länsstyrelserna. Detta förslag finns som bilaga till betänkandet.

I de ansökningsmål om vattenverksamhet som handläggs vid miljödomstolarna har, till skillnad mot vad som gäller om miljöfarlig verksamhet, en skadelidande rätt att få ersättningsanspråk behandlade redan i samband med prövningen av tillståndsfrågan. Utredningens uppdrag är att utreda om ersättningsfrågorna ska prövas av miljödomstolarna eller av förvaltningsmyndigheterna. De vattenrättsliga ersättningsanspråken har under snart 100 år varit en stötesten när instansordningen för prövning av tillståndsfrågor för vattenverksamhet men också för miljöfarlig verksamhet har diskuterats.

När det gäller rättsliga problem och intresset av prejudikatbildning är vattenrättsliga ersättningsmål inte artskilda från andra civilrättsliga tvister. Starka skäl talar därför för att de vattenrättsliga ersättningsfrågorna inte ska omfattas av bestämmelsen i 23 kap. 8 § miljöbalken om förbud mot att överklaga Miljööverdomstolens avgöranden. Sådana avgöranden bör liksom andra hovrättsavgöranden vara överklagbara och bedömas av Högsta domstolen enligt de allmänna reglerna om prövningstillstånd.

Utredningen föreslår att ersättningsfrågorna ska prövas av miljödomstolarna och tillståndsfrågorna av koncessionsnämnderna. I princip ska alltså all tillståndsprövning föregå motsvarande prövning av de civilrättsliga ersättningsanspråken. Den föreslagna ordningen bör leda till att flertalet ersättningsfrågor kan göras upp i godo. Utredningen har funnit att den nu angivna ordningen är lämpligare för prövning av ersättningsanspråk med anledning av tillstånd till vattenverksamhet än ett förrättningsförfarande.

Liksom hittills bör fastighetsägare och andra sakägare kunna få sina kostnader för ombud m.m. i första instans ersatta. De föreslagna kostnadsreglerna är dock så utformade att ersättning inte ska

utgå för dubbla eller onödiga kostnader. Därigenom bör risken för onödiga processer i ersättningsfrågor kunna begränsas.

Utredningens förslag leder till att förvaltningsmyndigheternas prövning begränsas till de frågor av administrativ natur som måste bedömas innan en verksamhet kan få komma igång. Det gäller främst de olika skyddsåtgärder som kan krävas från ett samhällsligt perspektiv. Prövningen omfattar dock också de enskildas rättigheter att få komma till tals i angelägenheter som rör deras livsmiljö och deras möjligheter att fritt förfoga över sina egna fastigheter. Genom utredningens förslag likställs den vattenrättsliga prövningen med annan lagstiftning om markanvändning enligt principen att tillståndsprövningen ska ske hos administrativ myndighet och att ersättningsanspråk ska bedömas sedan talan väckts vid domstol.

Tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet innefattar som nämnts inte ersättningsfrågor. Då inte heller vattenrättsliga ersättningsfrågor kommer att kunna tas upp av prövningsmyndigheterna främjar utredningens förslag en framtida samordning av 9 och 11 kap. miljöbalken.

Det är av fundamental betydelse att frågan om handläggningen av ersättningsanspråk får en lösning. Med hänsyn till intresset av att det finns ett tillräckligt underlag för den fortsatta beredningen av utredningens förslag har utredningen även i denna del utarbetat en alternativ lagtext som innebär att all prövning ska ske hos koncessionsnämnderna.

Markavvattning, som omfattas av bestämmelserna i 11 kap. miljöbalken om vattenverksamhet, ska enligt utredningens förslag i huvudsak handläggas på samma sätt som för närvarande. All tillståndsprövning ska dock ske hos koncessionsnämnderna.

Enligt gällande regler handläggs fastighetsmål vid 25 fastighetsdomstolar, vilka liksom miljödomstolarna är tingsrätter i en särskild sammansättning. Av en rapport från Domstolsverket framgår att vissa fastighetsdomstolar har en så liten tillströmning av mål att det kan vara svårt för juristdomarna att upprätthålla den kompetens som krävs för en tillräckligt effektiv handläggning av målen. Det är bara i storstäderna som det finns tillräckligt antal mål hos fastighetsdomstolarna. Sakkunskapen vid handläggningen av fastighetsmålen finns främst hos de tekniska ledamöterna, fastighetsråden. Samtliga tingsrätter som har miljödomstolar har också fastighetsdomstolar. Miljömålen, fastighetsmålen och PBL-målen företer påtagliga inbördes likheter. Detta gäller såväl sakfrågorna

som processordningen. Mot den bakgrunden ser utredningen det som naturligt att föreslå att fastighetsmålen i framtiden ska handläggas vid de tingsrätter där det finns miljödomstolar.

Utredningens förslag är att domstolarna även framdeles ska benämnas miljödomstolar.

Regler för handläggningen av mål och ärenden, som enligt utredningens förslag ska hanteras av miljödomstolarna, finns för närvarande i ett flertal lagar. PBL-målen handläggs av förvaltningsdomstolar enligt förvaltningsprocesslagen. Fastighetsmålen handläggs av fastighetsdomstolarna enligt rättegångsbalken samt enligt särskilda regler i fastighetsbildningslagen och i lagen om domstolar i fastighetsmål. För målen enligt miljöbalken tillämpas såväl rättegångsbalken som förvaltningsprocesslagen. Enligt utredningens direktiv krävs det synnerligen starka skäl för att de processuella regler som tillämpas av förvaltningsdomstolarna ska användas i miljödomstolarnas verksamhet, då dessa domstolar ingår i tingsrättsorganisationen. I stället bör enligt direktiven redan från början de processuella regler tillämpas som är särskilt lämpade för miljödomstolarnas verksamhet. Det reglerna ska gälla avser i princip domstolarnas sammansättning, handläggningen av målen samt rättegången i överinstanserna.

Det är inte lämpligt att alla processuella regler finns samlade i miljöbalken. Utgångspunkten bör i stället vara att lagen om domstolar i fastighetsmål ersätts av en ny lag om miljödomstolar. En sådan lag bör som nyss framhållits innehålla särskilda regler om domstolarnas sammansättning. Vidare bör lagen innehålla bestämmelser om domstolarnas inbördes behörighet. Miljödomstolen bör vara behörig att pröva en sak om verksamheten eller motsvarande finns inom domstolens domkrets.

För de mål som inleds genom att talan väcks vid domstolen bör förutom reglerna om sammansättning och om behörighet rättegångsbalkens regler om handläggningen av dispositiva tvistemål gälla. För talan om utdömmande av vite bör liksom vid de allmänna domstolarna i övrigt reglerna om handläggning av bötesmål gälla.

När det gäller handläggningen av överklagade mål har förvaltningsprocesslagen tillämpats av förvaltningsdomstolarna i mål enligt PBL och av miljödomstolarna. Detta har, såvitt utredningen kunnat utröna, fungerat väl. I förvaltningsprocesslagen finns dock ett antal bestämmelser som inte tillämpas av miljödomstolarna. Med hänsyn till den speciella karaktär målen hos miljödomstolarna har, särskilt när fastighetsbildningsmålen kommer in i bilden,

behövs ett antal regler som är utformade särskilt för miljödomstolarnas behov.

För fastighetsbildningsmålen gäller ett principiellt huvudförhandlingskrav. Flera undantag gäller dock från rättegångsbalkens principer om muntlighet och omedelbarhet. Detta leder till slutsatsen att det finns förutsättningar för att tillämpa handläggningsregler enligt vilka alla mål som överklagas till de nya miljödomstolarna avgörs utan huvudförhandling.

Utredningen föreslår sammanfattningsvis att handläggningen av överklagade mål ska följa regler som är utformade med hänsyn tagen till de speciella förhållanden som kännetecknar miljödomstolarnas verksamhet.

Utredningen har funnit att det inte finns behov av att nämndemän deltar i miljödomstolens avgöranden.

Vid miljödomstolen ska det finnas juristdomare, tekniska ledamöter och särskilt förordnade ledamöter med sakkunskap inom domstolarnas verksamhetsområde. Med hänsyn tagen särskilt till vissa mål enligt PBL bör det finnas regler om att en lagfaren domare ensam får avgöra bl.a. mål av enkel beskaffenhet och även vidta förberedande åtgärder. I mål som avgörs efter huvudförhandling, dvs. mål som inleds genom att talan väcks vid miljödomstolen, bör det liksom hittills krävas att fyra ledamöter deltar i ett avgörande. Detsamma gäller avgöranden i sak av tillståndsfrågor. I övrigt bör miljödomstolen kunna vara domför med två ledamöter. Dessutom föreslås regler om förstärkt sammansättning. När två eller flera ledamöter deltar i ett avgörande bör minst en av ledamöterna vara teknisk ledamot eller särskild ledamot.

De mål som överklagas till miljödomstolen kommer att vara av skiftande karaktär. Reglerna om miljödomstolens sammansättning bör därför vara så flexibla som möjligt. En jurist bör alltid vara beslutsfattare om det inte är fråga om åtgärder som får vidtas av kanslipersonal. Med hänsyn till miljödomstolens särpräglade uppgifter är det naturligt att en teknisk ledamot eller en särskild ledamot deltar i ett avgörande som beslutas av två eller flera ledamöter. Vid huvudförhandling och vid avgörande i sak av tillståndsfrågor bör miljödomstolen som huvudregel vara domför med fyra ledamöter. I övrigt bör två ledamöter vara tillräckligt. Utredningen anser att lagtexten därutöver inte bör innehålla detaljerade regler om domstolarnas sammansättning utan den saken bör överlämnas åt domstolen att avgöra i syfte att domstolen i varje

enskilt fall ska ha den lämpligaste sammansättningen. Således bör det inte uteslutas att miljödomstolen består av två juristdomare i mål med tyngdpunkt i rent rättsliga frågor.

För Miljööverdomstolens vidkommande åsyftar utredningen inga i sak ändrade handläggningsregler i förhållande till vad som redan gäller enligt miljöbalken. Detta innebär att Miljööverdomstolen i mål som inletts genom överklagande till miljödomstolen ska tillämpa samma handläggningsregler som miljödomstolen.

När det gäller rättegången i överinstanserna har alltså utredningens arbete inte gällt handläggningsreglerna i någon större utsträckning. Det är i stället prejudikatbildningen som har varit huvudfrågan.

De mål som överklagas till miljödomstolen får för närvarande inte överklagas till Högsta domstolen från Miljööverdomstolen. Statsmakternas uttalade avsikt är att detta som huvudregel ska gälla även när PBL-målen ska handläggas av miljödomstolen. Detta innebär bl.a. att målen ska anses tillräckligt genomgångna från rättssäkerhetssynpunkt efter prövning av en förvaltningsmyndighet och två domstolsinstanser. En fördel med detta är också att det kan ingå tekniskt sakkunniga ledamöter i samtliga instanser. Som framgår av utredningsdirektiven finns det även vad gäller dessa mål behov av avgöranden i högsta instans till vägledning för rättstillämpningen. För att ett avgörande ska få en sådan betydelse är det viktigt att domar meddelas så snabbt som möjligt. Det är också angeläget att de mål som tas upp till prövning av Högsta domstolen är renodlade prejudikatfall. Ett system enligt vilket behovet av vägledning för rättstillämpningen kan tillgodoses genom avgöranden av den högsta domstolsinstansen ligger också i linje med statsmakternas syn på rollfördelningen mellan en hovrätt och Högsta domstolen. En hovrätt ska vara en granskande och korrigerande instans vid prövningen av underrätternas avgöranden. Avgöranden som leder rättstillämpningen ska i första hand beslutas av Högsta domstolen. Utredningens förslag är mot angiven bakgrund att Miljööverdomstolen får överlämna ett mål till Högsta domstolen om målet innehåller en fråga vars avgörande kan vara till vägledning för rättstillämpningen. Om ett mål överlämnas till Högsta domstolen ska denna domstol i vanlig ordning göra en prövning av frågan om prövningstillstånd. Om Högsta domstolen inte meddelar prövningstillstånd ska målet lämnas tillbaka till Miljööverdomstolen för avgörande.

Även om de mål som är av prejudikatnatur i första hand bör prövas av Högsta domstolen, finns det ett behov av att principiellt viktiga mål som överklagas till miljödomstolen kan avgöras av Miljööverdomstolen med en förstärkt sammansättning. Det kan gälla mål som tagits upp av Miljööverdomstolen som gransknings- eller ändringsfall men som under handläggningen i Miljööverdomstolen visat sig innehålla en principiellt viktig fråga. Särskilt gäller detta om det är lämpligt att målet avgörs av en domstol där det finns ledamöter med teknisk sakkunskap. I principiellt viktiga mål bör därför Miljööverdomstolen kunna ha en sammansättning med sju ledamöter, av vilka minst fem ska vara ordinarie lagfarna domare. Därigenom tillgodoses det behov av prejudikatbildning som kan finnas även i de mål där det förutom rent rättsliga överväganden behövs en omfattande utredning och prövning i sak.

Utredningen har i sitt första delbetänkande bedömt konsekvenserna av att PBL-målen flyttas till miljödomstolarna. Denna ändring av instansordningen medför vissa kostnader för miljödomstolarna. Samgåendet med fastighetsdomstolarna bedöms få betydligt mindre omfattande konsekvenser. Genom att prövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter flyttas till förvaltningsmyndigheter uppkommer vissa besparingsmöjligheter för miljödomstolarna. Totalt sett bör den ändrade instansordningen medföra minskade kostnader för domstolsorganisationen i dess helhet. Dessa besparingar bör komma koncessionsnämnderna till godo. När prövningen av B-verksamheter flyttas till ett mindre antal myndigheter bör motsvarande medelsöverföring äga rum inom förvaltningsmyndigheternas organisation. Utredningens förslag leder till en koncentration av resurserna inom domstolsorganisationen och inom förvaltningsmyndigheternas organisation. Uppenbart medför detta möjligheter till en handläggning som är mer rationell och snabbare än vad den nuvarande organisationen medger samtidigt som förutsättningar finns för att tillgodose högt ställda rättssäkerhetskrav. Enligt utredningens bedömning leder detta på sikt till avsevärda besparingar.

I sin helhet uppnås genom förslagen ett förbättrat prövningsförfarande. Utredningens förslag kommer inte att medföra några negativa konsekvenser på lång sikt.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om miljödomstolar

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller handläggning av mål i miljödomstol och Miljööverdomstolen samt handläggning av mål enligt denna lag i Högsta domstolen.

De tingsrätter som regeringen bestämmer ska vara miljödomstolar. Regeringen bestämmer miljödomstolarnas domsområden.

Miljööverdomstol är Svea hovrätt.

2 § En miljödomstol handlägger mål eller ärende enligt föreskrifter i miljöbalken, fastighetsbildningslagen (1970:988), expropriationslagen (1972:719), plan- och bygglagen (1987:10) eller annan lag.

Ett mål vid en miljödomstol inleds genom att talan väcks vid miljödomstolen eller genom att en förvaltningsmyndighets eller en kommuns beslut överklagas till miljödomstolen.

3 § I mål som inleds genom att talan väcks vid miljödomstol samt vid Miljööverdomstolens och Högsta domstolens prövning av mål som avses i denna lag tillämpas rättegångsbalkens regler om tvistemål i vilka saken är sådan att förlikning är tillåten om annat inte föreskrivs i denna lag eller i annan lag.

I mål som överklagats till miljödomstolen tillämpas rättegångsbalken i den utsträckning som anges i 2 och 3 kap.

I ärenden tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden. I fråga om domstolarnas sammansättning tillämpas denna lag även vid handläggning av ärenden.

Om domstolarna

4 § I en miljödomstol ingår lagfarna domare, tekniska ledamöter och särskilda ledamöter. Miljödomstolens ordförande ska alltid vara lagfaren domare.

Vid huvudförhandling samt när en tillståndsfråga enligt miljöbalken avgörs i sak ska miljödomstolen bestå av fyra ledamöter. Minst en av dessa ska vara lagfaren domare. Om ett mål är av enkel beskaffenhet får domstolen bestå av två ledamöter.

Miljödomstolen är i andra fall än de som avses i andra stycket vid avgörandet av ett mål domför med två ledamöter. När två eller flera ledamöter deltar i ett avgörande bör minst en av ledamöterna vara teknisk ledamot eller särskild ledamot.

Utöver vad som föreskrivs i andra och tredje stycket får ytterligare två ledamöter ingå i domstolen om det är påkallat med hänsyn till målets omfattning eller svårighetsgrad.

Om någon av ledamöterna får förhinder sedan en huvudförhandling eller motsvarande handläggning har påbörjats är domstolen domför om en av ledamöterna är lagfaren domare.

Om en undersökning som avses i 1 kap. 18 § har gjorts, får målet avgöras av den ledamot eller de ledamöter som gjort undersökningen om minst en ledamot är lagfaren domare och parterna samtycker.

5 § En miljödomstol är i mål där talan väckts vid domstolen domför med en lagfaren domare vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling. Detsamma gäller vid huvudförhandling i fall som avses i 1 kap. 3 a § andra och tredje stycket rättegångsbalken samt i mål om utdömmande av vite på särskild talan av myndighet och i mål om tilläggsavgift enligt 10 kap. 7 § plan- och bygglagen (1987:10).

6 § En lagfaren domare i miljödomstol får i ett mål som överklagats till domstolen ensam

1. meddela beslut som avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

2. meddela annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål,

3. avgöra fastighetsbildningsmål när enskild part och de företrädare för allmänt intresse som hörts är överens om utgången, och

4. besluta om avvisning eller avskrivning av mål samt avgöra andra mål av enkel beskaffenhet än sådana som avses i 4 § andra stycket.

I fråga om förberedande åtgärder äger 1 kap. 3 e § rättegångsbalken motsvarande tillämpning.

7 § Tingsrätten utser de lagfarna domarna i miljödomstolen.

Regeringen eller den förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer utnämner eller förordnar tekniska ledamöter och särskilda ledamöter i miljödomstol.

Ett tekniskt råd ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som domstolen prövar. De särskilda ledamöterna ska ha erfarenhet av frågor som faller inom Naturvårdsverkets eller Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde eller av industriell, kommunal eller areell verksamhet.

8 § I Miljööverdomstolen ingår som domare lagfarna ledamöter och tekniska ledamöter.

Miljööverdomstolen är domför med fyra ledamöter, av vilka minst tre ska vara lagfarna. Om en av de lagfarna ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandling eller handläggning har påbörjats, är rätten ändå domför. Fler än fem ledamöter får inte delta utom i fall som avses i 3 kap. 9 §.

Vid behandlingen av frågor om prövningstillstånd ska Miljööverdomstolen bestå av tre lagfarna domare. En teknisk ledamot får dock ingå i rätten i stället för en av de lagfarna ledamöterna.

I fråga om beslut om avskrivning efter återkallelse är Miljööverdomstolen domför med en lagfaren domare.

I fråga om förberedande åtgärder tillämpas 2 kap. 4 § femte stycket rättegångsbalken.

9 § Svea hovrätt utser de lagfarna domarna i Miljööverdomstolen. Tekniska ledamöter ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbild-

ning och erfarenhet av sådana sakfrågor som domstolen prövar. Regeringen eller den förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer utnämner eller anställer tekniska ledamöter.

Bestämmelser som gäller för alla slag av mål och ärenden

10 § I fråga om jäv mot den som handlägger mål enligt denna lag gäller bestämmelserna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv mot domare.

11 § Ett mål eller ett ärende handläggs vid den miljödomstol inom vars domsområde den fastighet eller byggnad eller anläggning eller verksamhet eller åtgärd som målet eller ärendet gäller i huvudsak är belägen, bedrivs eller vidtas eller ska bedrivnas eller vidtas.

Om det finns särskilda skäl får en miljödomstol handlägga ett mål eller ett ärende som enligt första stycket ska handläggas av en annan miljödomstol. Annars ska målet eller ärendet överlämnas till den miljödomstol som avses i första stycket. Målet eller ärendet ska anses ha kommit in samma dag som det kom in till den miljödomstol som först tog emot skrivelsen.

12 § Frågor om miljödomstolarnas inbördes behörighet får utom i fall som avses 10 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken inte tas upp av högre rätt.

13 § En miljödomstol får för gemensam handläggning lämna över ett mål till en annan miljödomstol, om det vid den andra miljödomstolen förekommer något mål som har nära samband med det förstnämnda och överlämnandet kan ske utan avsevärd olägenhet för någon part.

Överlämnande av mål mellan miljödomstolar får också ske om det annars finns särskilda skäl och det kan göras utan avsevärd olägenhet för någon part.

14 § Väcker någon talan vid miljödomstolen om förbud mot miljöfarlig verksamhet eller om skyldighet för den som utövar eller ämnar utöva sådan verksamhet att vidta försiktighetsmått och är frågan om tillstånd till verksamheten enligt miljöbalken under prövning eller kommer den under prövning innan miljödomstolen

har avgjort målet, får miljödomstolen inte avgöra målet förrän tillståndsfrågan har prövats.

15 § Gemensamt med ett mål som har inletts genom att talan väcks vid domstolen får miljödomstolen handlägga även andra sådana mål mellan samma eller olika parter, om det med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter är lämpligt.

16 § Vid omröstning ska först lagfarna domare säga sin mening, därefter de tekniska ledamöterna och sist de särskilda ledamöterna. I fråga om omröstning gäller i övrigt 16 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar.

17 § Statliga myndigheter och kommuner är skyldiga att utan ersättning till domstolarna låna ut de lokaler som domstolarna behöver för sina sammanträden, förutsatt att lokalerna inte är upptagna för det huvudsakliga ändamålet. Upplåtaren ska få ersättning för de särskilda kostnader som sammanträdet medför.

18 § Om det är lämpligt får en eller flera ledamöter av domstolen göra undersökning på platsen. Parterna ska ges tillfälle att vara närvarande vid en sådan undersökning.

2 kap. Mål som överklagats till miljödomstolen

Inledningen av förfarandet

1 § Utöver bestämmelserna om överklagande av en förvaltningsmyndighets avgörande i 23–25 §§ förvaltningslagen (1986:223) gäller vid tillämpningen av denna lag vad som föreskrivs i denna paragraf.

Klaganden bör uppge de bevis han eller hon vill åberopa och vad som ska styrkas med varje bevis.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Särskilda bestämmelser om överklagande finns i 15 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) och i plan- och bygglagen (1987:10).

2 § Om en enskild överklagar en förvaltningsmyndighets avgörande, är den förvaltningsmyndighet som först beslutat i saken motpart till den enskilde sedan handlingarna i målet överlämnats till miljödomstolen, om inte annat är särskilt föreskrivet.

I mål som gäller planer enligt plan- och bygglagen (1987:10) är alltid kommunen den enskildes motpart.

I mål som gäller beslut av en tillståndsmyndighet som avses i 9 kap. 8 § eller 11 kap. 9 b § miljöbalken är länsstyrelsen i det län där en verksamhet eller motsvarande är belägen den enskildes motpart.

Vad som sägs i första stycket gäller inte när det är en lantmäterimyndighets beslut som har överklagats eller när en ideell förening som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken överklagar.

Överlämnande av överklagande m.m.

3 § Har ett överklagande getts in till en miljödomstol i stället för till den förvaltningsmyndighet som meddelat det överklagade avgörandet, ska miljödomstolen överlämna överklagandet till förvaltningsmyndigheten. Överklagandet ska anses ha kommit in till förvaltningsmyndigheten den dag det kom in till miljödomstolen.

Brister i överklagandet m.m.

4 § Om ett överklagande innehåller en brist, får miljödomstolen förelägga parten att avhjälpa bristen inom en viss tid med upplysning om att överklagandet annars kan komma att avvisas. Om ett föreläggande inte leder till att en brist avhjälpes och om det därför inte går att pröva överklagandet, får överklagandet avvisas.

Allmänt om handläggningen

5 § En miljödomstol ska se till att ett mål blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Vid behov ska domstolen anvisa hur utredningen ska kompletteras. Överflödigt utredning får avvisas.

6 § Förfarandet hos miljödomstolen är skriftligt.

I handläggningen får ingå muntlig förhandling beträffande en viss fråga, när det kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av målet. Miljödomstolen ska hålla muntlig förhandling, om enskild som för talan i målet begär det samt förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar emot det.

Skriftväxlingen

7 § Ett överklagande med tillhörande handlingar ska tillställas en motpart eller sakägare eller någon annan mot vilken en åtgärd ifrågasätts med ett föreläggande att komma in med ett svar till miljödomstolen inom viss tid. Domstolen ska upplysa om att målet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något svar till domstolen.

Första stycket gäller inte,

1. om det finns anledning att anta att överklagandet inte till någon del kommer att bifallas,
2. om motparten är en förvaltningsmyndighet och översändande av överklagandet inte behövs, eller
3. om översändande av överklagandet annars är uppenbart onödigt.

8 § Den som getts tillfälle eller förelagts att svara ska göra det skriftligt eller, om det är lämpligt, muntligt.

Ett föreläggande enligt 7 § ska anpassas till förhållandena i det enskilda fallet. Den som svarar ska uppmanas att ange hur han eller hon ställer sig till överklagandet. Skälen till inställningen ska anges liksom de bevis som åberopas.

9 § Den som har överklagat ska tillställas ett svar och ska föreläggas eller ges tillfälle att yttra sig i den omfattning som behövs.

10 § En miljödomstol får utöver vad som föreskrivs i 7–9 §§ förordna om den skriftväxling som är nödvändig för att avgöra ett mål.

11 § Om det behövs, ska en miljödomstol inhämta yttrande från en förvaltningsmyndighet eller kommun som tidigare beslutat i saken.

12 § Den miljödomstol som ska pröva ett överklagande får besluta att det överklagade avgörandet tills vidare inte får verkställas och även i övrigt besluta tills vidare rörande saken.

Muntlig förhandling

13 § Till en muntlig förhandling ska miljödomstolen kalla den som har överklagat, dennes motpart och andra som enligt 7 § har förelagts att svara. Den som kallas får föreläggas att inställa sig vid vite eller med upplysning om att hans eller hennes utevaro inte utgör hinder för att handlägga målet.

Den som har kallats till en muntlig förhandling men inte kan inställa sig ska omedelbart anmäla det till domstolen.

14 § En part och den som har förelagts att svara i målet får delta i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken.

I fråga om offentlighet och ordning vid muntlig förhandling tillämpas i övrigt 5 kap. 1–5, 9 samt 11–12 §§ rättegångsbalken.

15 § Ifråga om ersättning för kostnader för parts inställelse tillämpas 11 kap. 6 § rättegångsbalken.

16 § Vid muntlig förhandling och vid undersökning enligt 1 kap. 18 § ska föras protokoll. Protokollet ska innehålla en redogörelse för förhandlingens gång och för den utredning som läggs fram vid förhandlingen. I protokollet ska antecknas vad som förekommer vid förhandlingen i fråga om yrkanden, medgivanden, bestridanden, invändningar och vitsordanden.

I fråga om dokumentation av bevisning och vad som förekommit vid undersökning enligt 1 kap. 18 § tillämpas 6 kap. 6 och 6 a §§ rättegångsbalken.

Parters rätt att få del av uppgifter

17 § Innan ett mål avgörs, ska en part få kännedom om och tillfälle att yttra sig över det som tillförts målet. Detta gäller inte i fall som avses i 7 § andra stycket.

Om bevisningen

18 § Skriftlig handling som åberopas som bevis ska ges in till miljödomstolen utan dröjsmål. Detsamma gäller sådana föremål som åberopas som bevis och som kan flyttas till domstolen.

Domstolen får förelägga en part som åberopar bevisning som avses i första stycket att inom viss tid ge in handlingen eller föremålet till domstolen med upplysning om att målet ändå kan komma att avgöras.

I fråga om bevis som avses i första stycket gäller i övrigt 38 kap. 1–5 och 7–9 §§ respektive 39 kap. 5 § rättegångsbalken. Ersättning till annan än part för tillhandahållande av skriftlig handling eller föremål utgår dock alltid av allmänna medel.

19 § En miljödomstol får besluta om syn på stället för besiktning av en fastighet eller en plats eller av ett föremål som det inte är lämpligt att flytta till domstolen. Vid en sådan syn får yrkeshemlighet röjas om det finns synnerlig anledning till det.

I fråga om syn på stället gäller bestämmelserna om muntlig förhandling och 5 kap. 11 § rättegångsbalken i tillämpliga delar.

20 § En miljödomstol får inhämta ett yttrande i en fråga som kräver särskild sakkunskap från en myndighet, en tjänsteman eller den, som annars har att avge yttrande i ämnet eller anlita annan sakkunnig i frågan.

I fråga om sakkunnig gäller 40 kap. 2–7 och 12 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

Ersättning för utlåtande av myndighet, tjänsteman eller den som annars har att avge yttrande betalas om det är särskilt föreskrivet. Annan sakkunnig är berättigad till ersättning av allmänna medel för sitt uppdrag. Domstolen får betala förskott på sådan ersättning.

21 § Domstolen får förordna om förhör med vittne eller sakkunnig. Sådant förhör äger rum vid muntlig förhandling. Förhöret får hållas under ed. Om förhör gäller 36 kap. 1–18 och 20–23 §§ samt 40 kap. 9–11, 14, 16 och 20 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

Vittne och sakkunnig får delta i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken.

22 § Vittne eller sådan sakkunnig som har anlitats av domstolen har rätt till ersättning av allmänna medel för kostnad för sin inställelse. Rätten får bevilja förskott på ersättning för kostnad för resa och uppehälle. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av regeringen.

Har vittnet inkallats på begäran av enskild part och visar det sig att parten saknade godtagbart skäl för sin begäran, får domstolen besluta att parten ska betala tillbaka ersättningen till staten.

23 § Om det är lämpligt får förhör med vittne eller sakkunnig hållas av en annan miljödomstol än den där ett mål handläggs. I fråga om ett sådant förhör tillämpas 35 kap. 10 och 11 §§ rättegångsbalken.

Miljödomstolens avgöranden m.m.

24 § Miljödomstolens avgöranden ska grundas på det som handlingarna innehåller och det som i övrigt har förekommit i målet.

25 § Ett avgörande får inte gå utöver det som yrkats i målet. När det finns särskilda skäl får dock miljödomstolen även utan yrkande avgöra till det bättre för en enskild part, om det inte är till nackdel för något motstående enskilt intresse.

26 § Bestämmelserna i 17 kap. 1, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 13 och 15 §§ rättegångsbalken gäller i tillämpliga delar för rättegången i miljödomstolen.

Övrigt

27 § I fråga om tolk och översättning av handlingar tillämpas 5 kap. 6–8 §§ rättegångsbalken.

28 § I fråga om straff för en förseelse under förfarandet och för brott mot tystnadsplikt som ålagts av domstolen tillämpas 9 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken.

I fråga om vite och hämtning tillämpas 9 kap. 7–10 §§ rättegångsbalken.

Domstolen ska självant ta upp frågor om ansvar för rättegångsförseelse och om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag.

29 § Bestämmelserna i 11 kap. 1–3 §§, 12 kap. samt 32 kap., 33 kap. och 34 kap. 1 § rättegångsbalken gäller i tillämpliga delar vid handläggning av mål enligt detta kapitel.

30 § I fråga om särskilda rättsmedel mot domar eller beslut i mål som handlagts enligt detta kapitel tillämpas de bestämmelser i 58 kap. rättegångsbalken som gäller tvistemål samt 59 kap. rättegångsbalken.

Särskilda bestämmelser om vissa mål enligt miljöbalken och fastighetsbildningsmål

31 § Om miljödomstolen finner att ett överklagande bör föranleda ändring i en avslutad förrättning eller i ett fastighetsbildnings- eller fastighetsbestämningsbeslut som har överklagats särskilt, får domstolen göra ändring även i den del som inte har överklagats, om det behövs för att det inte ska uppkomma någon uppenbar motstridighet eller oenhetlighet i förrättningen eller beslutet.

Finner miljödomstolen att det beträffande en förrättning finns en sådan omständighet som avses i 15 kap. 10 § fastighetsbildningslagen (1970:988), får domstolen besluta om behövliga åtgärder, även om överklagandet inte har avsett den delen av förrättningen.

32 § När en enskilds överklagande i ett fastighetsbildningsmål rör ett allmänt intresse, kallas länsstyrelsen eller, om målet avser sådan fastighetsbildning som anges i 15 kap. 8 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988), en sådan nämnd som avses i 4 kap. 15 § tredje stycket i den lagen till en muntlig förhandling. En företrädare för eller tjänsteman vid en myndighet vars verksamhet berörs av målet kan kallas för att lämna upplysningar. För detta ändamål kan även förrättningslantmätaren kallas.

33 § Om ett avgörande vid en förrättning som inte avslutats har överklagats, kan miljödomstolen föreskriva att förrättnings-

handläggningen ska avbrytas helt eller till viss del eller att handläggning som avbrutits ska fortgå oberoende av överklagandet. Sådan föreskrift träder i kraft genast och gäller till dess annat förordnas.

Om det på grund av särskilda omständigheter är lämpligt, får miljödomstolen förordna om förtida tillträde. Härvid äger 5 kap. 30 a § andra–fjärde styckena fastighetsbildningslagen (1970:988) motsvarande tillämpning.

Miljödomstolen kan omedelbart förordna att ett avgörande av lantmäterimyndigheten om förtida tillträde inte får utnyttjas förrän miljödomstolen har prövat överklagandet.

34 § Kan miljödomstolen inte utan olägenhet rätta fel i en förrättning, ska domstolen undanröja lantmäterimyndighetens beslut och åtgärder i den omfattning de påverkas av felet samt återförvisa förrättningen till myndigheten. Domstolen kan därvid meddela föreskrifter för vinnande av rättelse.

35 § Har efter förrättningens avslutande beslut om fastighetsbildning eller fastighetsbestämning överklagats och återkallar den som sökt åtgärden sin ansökan, ska förrättningen undanröjas i den del som återkallelsen avser, om övriga som fört talan vid förrättningen eller miljödomstolen och som själva haft rätt att påkalla åtgärden inte motsätter sig att förrättningen undanröjs. I fall som anges i 10 kap. 8 § andra stycket och 11 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) fordras alltid samtycke av övriga sakägare.

Endast om det finns synnerliga skäl får en kommunal lantmäterimyndighets förrättning undanröjas på grund av att myndigheten handlagt ärendet i stället för att lämna över det till den statliga lantmäterimyndigheten enligt 5 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

36 § Har i ett mål, där kungörelse enligt 19 kap. 9 § miljöbalken har utfärdats, sökanden överklagat tillståndsmyndighetens avgörande, får miljödomstolen i stället för att förordna om delgivning med motparterna besluta att ett exemplar av överklagandet ska över-sändas till den eller de aktförvarare som har förordnats av tillståndsmyndigheten samt utfärda kungörelse om överklagandet.

I kungörelsen ska uppges

1. att ett exemplar av handlingarna i målet hålls tillgängligt hos aktförvararen eller aktförvararna,

2. att kallelser och andra meddelanden i målet till parterna ska, om de inte särskilt tillställs någon part, införas i viss eller vissa ortstidningar samt hållas tillgängliga hos aktförvararen eller aktförvararna, och

3. att en svarsskrivelse ska ha kommit in till miljödomstolen inom den tid, minst tre veckor efter kungörandet, som miljödomstolen bestämt.

Kungörelsen ska införas i den eller de ortstidningar som tillståndsmyndigheten har bestämt för meddelanden i målet.

Då föreskrifterna i denna paragraf har iakttagits, ska delgivning anses ha skett.

37 § I rättegången i miljödomstolen gäller vad som föreskrivs i 19 kap. 17 och 22–28 §§ miljöbalken samt 7 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

3 kap. Överklagande av miljödomstolens avgöranden i mål som överklagats till miljödomstolen samt Miljööverdomstolens och Högsta domstolens handläggning av sådana mål

1 § Miljödomstolens avgöranden får, om inte annat är föreskrivet, överklagas hos Miljööverdomstolen. För överklagande gäller de tidsfrister som anges i 50 kap. 1 och 2 §§ samt 52 kap. 1 § rättegångsbalken.

2 § Ett överklagande ska vara skriftligt. I överklagandet ska anges

1. det avgörande som överklagas,
2. i vilken del avgörandet överklagas och den ändring som yrkas,
3. grunderna för överklagandet och i vilket avseende skälen för avgörandet enligt klagandens mening är oriktiga, och
4. de bevis som åberopas och det som ska styrkas med varje särskilt bevis.

Skriftliga bevis ska ges in samtidigt med överklagandet.

Klaganden ska ange de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas.

Den domstol som meddelat avgörandet prövar om överklagandet har gjorts i rätt tid och ska avvisa ett överklagande som

har gjorts för sent. Om överklagandet inte avvisas, ska det tillsammans med övriga handlingar i målet sändas över till Miljööverdomstolen.

3 § För att Miljööverdomstolen ska pröva miljödomstolens avgöranden krävs prövningstillstånd. Vid prövningen av om prövningstillstånd ska meddelas tillämpas 49 kap. 14 och 14 a §§ rättegångsbalken.

4 § Ett beslut som inte är slutligt får överklagas endast i samband med överklagande av ett avgörande i målet. Överklagande får dock ske särskilt, när miljödomstolen

1. ogillat en invändning om jäv mot någon ledamot av miljödomstolen eller en invändning om att det finns ett hinder för målets prövning,

2. avvisat ett ombud eller ett biträde,

3. förordnat rörande saken i avvaktan på målets avgörande,

4. förelagt någon att medverka på annat sätt än genom inställelse inför miljödomstolen och en underlåtenhet att följa föreläggandet kan medföra särskild påföljd för honom eller henne,

5. utdömt vite eller någon annan påföljd för underlåtenhet att följa föreläggande eller straff för förseelse i förfarandet eller förklarat att någon ska ersätta en kostnad för förfarandet,

6. beslutat i en fråga som gäller ersättning för någons medverkan i målet,

7. beslutat i annat fall än som avses i 6 i en fråga som gäller rättshjälp enligt rättshjälplagen (1996:1619), eller

8. beslutat enligt 2 kap. 35 § andra stycket.

Ett beslut av miljödomstolen genom vilket målet återförvisas till en förvaltningsmyndighet får överklagas endast om beslutet innefattar avgörande av någon fråga som inverkar på målets utgång.

5 § Om det är lämpligt, får Miljööverdomstolen uppdra åt en eller flera ledamöter av domstolen att verkställa undersökning på platsen. Parterna ska på lämpligt sätt underrättas om tiden för undersökningen. Vid denna ska protokoll föras.

En utredning som en teknisk ledamot har verkställt beträffande en fråga av teknisk beskaffenhet får inte läggas till grund för Miljööverdomstolens dom eller beslut utan att parterna har beretts tillfälle att yttra sig över utredningen. Detta gäller dock inte om

utredningen i endast oväsentlig utsträckning avviker från vad som har framkommit tidigare i målet.

6 § Ett överklagat mål får avgöras av Miljööverdomstolen utan sammanträde, om ett sammanträde skulle sakna betydelse för prövningen. Om part och motpart har begärt sammanträde ska dock sådant hållas, om det inte uppenbarligen skulle vara utan betydelse.

Vid sammanträde får utredningen läggas fram genom Miljööverdomstolens försorg i den omfattning som domstolen bestämmer.

7 § I fråga om rättegången i Miljööverdomstolen gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 2 kap. om rättegången i miljödomstolen.

8 § Miljööverdomstolens avgöranden i mål som i första instans har prövats av en kommun eller en förvaltningsmyndighet får inte överklagas.

9 § Om rätten vid handläggningen av ett mål i Miljööverdomstolen, som enligt 8 § inte får överklagas, finner att avgörandet kan få stor principiell betydelse får målet eller, om det kan ske, en viss fråga i målet avgöras av Miljööverdomstolen med sju ordinarie domare, av vilka högst två får vara tekniska ledamöter.

10 § Om det är av vikt för en enhetlig rättstillämpning att ett mål prövas av Högsta domstolen får Miljööverdomstolen, om prövningstillstånd har meddelats enligt 49 kap. 14 § 3 rättegångsbalken, överlämna målet till Högsta domstolen för avgörande. Om Högsta domstolen beviljar prövningstillstånd ska målet avgöras av den domstolen, annars ska Miljööverdomstolen avgöra målet.

Ett överlämnande enligt första stycket ska ske så snart som möjligt.

Vid prövning av en fråga om överlämnande av ett mål till Högsta domstolen ska Miljööverdomstolen ha den sammansättning som anges i 1 kap. 8 § tredje stycket. Parterna ska alltid ges tillfälle att yttra sig i en sådan fråga.

Miljööverdomstolens beslut om överlämnande av ett mål till Högsta domstolen får inte överklagas.

11 § I ett mål som avses i 10 § tillämpas i Högsta domstolen 6 § samt 2 kap. 36 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010, då lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål ska upphöra att gälla.

2. Mål eller ärenden som har inletts före ikraftträdandet ska, i de fall de nya reglerna hade föreskrivit att målet eller ärendet skulle ha inletts eller överklagats vid en annan miljödomstol, vid ikraftträdandet överlämnas till den miljödomstolen.

3. Mål eller ärenden ska inte överlämnas om det skulle vara till nackdel för handläggningen eller om det av andra skäl inte skulle vara lämpligt.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 10 § rättegångsbalken (1942:740) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 §

Twist om äganderätt eller nyttjanderätt till fast egendom, om rätt till servitut eller annan särskild rätt till egendomen eller om besittning av egendomen *skall* upptagas av rätten i den ort, där fastigheten är. Lag samma vare, om tvisten rör skyldighet för ägare eller innehavare av egendomen att fullgöra något, som åligger honom i denna egenskap, eller, då nyttjanderätt eller annan särskild rätt till egendomen upplåtits, fråga är om vederlag för upplåtelsen, byggnads underhåll eller annat dylikt. *Vad som sägs i denna paragraf gäller dock ej arrendetvist.*

Twist med anledning av tillfällig upplåtelse av nyttjanderätt till mark eller hus eller del av hus för uppställning av fordon skall vid tillämpning av paragrafen ej anses som arrendetvist.

Ligger fastigheten under flera domstolar eller gäller tvisten flera fastigheter under skilda domstolar, *skall* tvisten upptagas av den rätt, under vilken

Twist om äganderätt eller nyttjanderätt till fast egendom, om rätt till servitut eller annan särskild rätt till egendomen eller om besittning av egendomen *ska* upptagas av rätten i den ort, där fastigheten är. Lag samma vare, om tvisten rör skyldighet för ägare eller innehavare av egendomen att fullgöra något, som åligger honom i denna egenskap, eller, då nyttjanderätt eller annan särskild rätt till egendomen upplåtits, fråga är om vederlag för upplåtelsen, byggnads underhåll eller annat dylikt.

Ligger fastigheten under flera domstolar eller gäller tvisten flera fastigheter under skilda domstolar, *ska* tvisten upptagas av den rätt, under vilken

huvuddelen ligger.

huvuddelen ligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

3 Förslag till lag om ändring i jordabalken (1970:994)

Härigenom föreskrivs i fråga om jordabalken (1970:994) dels att 8 kap. 32 § ska upphöra att gälla, dels att 8 kap. 31 och 31 b §§ samt 13 kap. 23 och 24 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

31 §

Beslut av arrendenämnden i fråga om förlängning av arrendeavtal, fastställande av villkoren för sådan förlängning, uppskov med avträde enligt 9 kap. 12 b eller 13 § eller 10 kap. 6 a § eller bestämmande av ersättning enligt 9 kap. 14 § eller i fråga som avses i 9 kap. 17 a, 18, 21, 21 a, 31 eller 31 b § eller 11 kap. 6 b § får överklagas till *den hovrätt inom vars domkrets arrendenämnden är belägen.*

Beslut av arrendenämnden i fråga om förlängning av arrendeavtal, fastställande av villkoren för sådan förlängning, uppskov med avträde enligt 9 kap. 12 b eller 13 § eller 10 kap. 6 a § eller bestämmande av ersättning enligt 9 kap. 14 § eller i fråga som avses i 9 kap. 17 a, 18, 21, 21 a, 31 eller 31 b § eller 11 kap. 6 b § får överklagas till *Svea hovrätt.*

Arrendenämndens beslut i ett ärende enligt 9 kap. 2, 3, 7 eller 17 §, 10 kap. 2, 3, 4 eller 7 § eller 11 kap. 2 § får inte överklagas.

31 b §

I hovrätten får utöver lagfarna ledamöter ingå en teknisk ledamot, om målets beskaffenhet eller något annat särskilt skäl föranleder det.

I fråga om kvalifikationskrav för en teknisk ledamot, möjlighet för hovrätten att låta en ledamot verkställa en undersökning på platsen och i fråga om utredning som en teknisk ledamot verkställt gäller *14-*

I fråga om kvalifikationskrav för en teknisk ledamot, möjlighet för hovrätten att låta en ledamot verkställa en undersökning på platsen och i fråga om utredning som en teknisk ledamot verkställt gäller *1 kap.*

16 §§ lagen (1969:245) om domstolar i fastighetsmål.

9 § och 3 kap. 5 § lagen (2010:000) om miljödomstolar.

13 kap.

23 §

Mål angående omprövning eller jämkning av avgäld, klander av uppsägning eller bestämmande av lösesumma upptages av *fastighetsdomstol*.

Mål angående omprövning eller jämkning av avgäld, klander av uppsägning eller bestämmande av lösesumma upptages av *miljödomstol*.

24 §

Angående rättegången i mål som avses i 23 § gäller i tillämpliga delar expropriationslagen (1972:719). Bestämmelserna om utredningsbeslut äger dock tillämpning endast i den mån målet avser bestämmande av lösesumma. Rör tvisten fråga som kan inverka på den rätt som tillkommer innehavare av panträtt eller rättighet som är inskriven, är rätten ej bunden av parts yrkande eller medgivande.

I mål angående bestämmande av lösesumma *skall* fastighetsägaren vidkännas på ömse sidor uppkomna rättegångskostnader vid *fastighetsdomstolen*, i den mån ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken. Har motpart förebringat utredning i strid med utredningsbeslut som *fastighetsdomstolen* meddelat, ersättes dock kostnaden för sådan utredning endast i den mån utredningen haft betydelse för utgången i målet. Beträffande skyldigheten att svara för kostnad i högre rätt gäller med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att fastighetsägaren, om ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk, alltid själv *skall*

I mål angående bestämmande av lösesumma *ska* fastighetsägaren vidkännas på ömse sidor uppkomna rättegångskostnader vid *miljödomstolen*, i den mån ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken. Har motpart förebringat utredning i strid med utredningsbeslut som *miljödomstolen* meddelat, ersättes dock kostnaden för sådan utredning endast i den mån utredningen haft betydelse för utgången i målet. Beträffande skyldigheten att svara för kostnad i högre rätt gäller med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att fastighetsägaren, om ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk, alltid själv *ska* vidkännas

vidkännas såväl sina egna såväl sina egna kostnader som
kostnader som kostnad som kostnad som åsamkas motpart
åsamkas motpart genom att genom att fastighetsägaren
fastighetsägaren fullföljt talan. fullföljt talan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

4 Förslag till lag om ändring i miljöbalken (1998:808)

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 19 kap. 2 §, 20 kap. 1 och 3–11 §§, 21 kap., 22 kap., 23 kap., 25 kap. 5 §, 31 kap. 18, 25–27 och 29 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 31 kap. 25, 26 och 29 §§ ska utgå,

dels att 21 kap. 7 § miljöbalken ska betecknas 17 kap. 8 § och ha följande lydelse,

dels att 6 kap. 8 §, 9 kap. 8 §, 11 kap. 9 b, 14, 17, 20 och 22 §§, 16 kap. 1, 2 och 13 §§, 17 kap. 3 §, 19 kap. 1, 4 och 5 §§, 20 kap. 2 §, 24 kap. 1, 3, 4, 7, 13 och 14 §§, 25 kap. 1–4, 7, 8 och 10 §§, 28 kap. 10 §, rubriken före 20 kap. samt rubriken närmast före 19 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det i balken ska införas nya paragrafer 19 kap. 6–37 §§, 24 kap. 13 a och 13 b §§, 25 kap. 9 a §, 28 kap. 3 a § och 31 kap. 37 § samt närmast före 17 kap. 8 §, 19 kap. 6 och 28 §§ samt 28 kap. 3 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

8 §

När en miljökonsekvensbeskrivning upprättats i ett *mål eller* ärende om miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet, *skall* detta kungöras tillsammans med kungörelsen om ansökan enligt 19 kap. 4 § och 22 kap. 3 §. Om en miljökonsekvensbeskrivning har upprättats i något annat mål eller ärende som rör en verksamhet eller åtgärd som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, *skall* detta kungöras. Har en

När en miljökonsekvensbeskrivning upprättats i ett ärende om miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet, *ska* detta kungöras tillsammans med kungörelsen om ansökan enligt 19 kap. 4 och 9 §§. Om en miljökonsekvensbeskrivning har upprättats i något annat mål eller ärende som rör en verksamhet eller åtgärd som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, *ska* detta kungöras. Har en ansökan gjorts *ska*

ansökan gjorts *skall* kungörelsen ske tillsammans med kungörelsen av ansökan. Därefter *skall* ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen hållas tillgängliga för allmänheten, som *skall* beredas tillfälle att yttra sig över dessa innan målet eller ärendet prövas.

När *dom eller* beslut har meddelats i *målet eller* ärendet *skall* detta kungöras. Samtidigt *skall* också kungöras hur allmänheten kan få tillgång till information om innehållet. Vidare *skall* den ansvariga myndigheten i den stat med vilken samråd hållits enligt 6 § informeras.

När en miljökonsekvensbeskrivning har upprättats enbart för en prövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§, eller när ett beslut avser enbart en sådan prövning, *skall* vad som anges i första och andra styckena i denna paragraf tillämpas i den utsträckning som behövs för prövningen eller, om det är lämpligt, för att allmänheten *skall* få tillgång till information om innehållet.

kungörelsen ske tillsammans med kungörelsen av ansökan. Därefter *ska* ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen hållas tillgängliga för allmänheten, som *ska* beredas tillfälle att yttra sig över dessa innan målet eller ärendet prövas.

När beslut har meddelats i ärendet *ska* detta kungöras. Samtidigt *ska* också kungöras hur allmänheten kan få tillgång till information om innehållet. Vidare *ska* den ansvariga myndigheten i den stat med vilken samråd hållits enligt 6 § informeras.

När en miljökonsekvensbeskrivning har upprättats enbart för en prövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§, eller när ett beslut avser enbart en sådan prövning, *ska* vad som anges i första och andra styckena i denna paragraf tillämpas i den utsträckning som behövs för prövningen eller, om det är lämpligt, för att allmänheten *ska* få tillgång till information om innehållet.

9 kap.

8 §

Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet prövas av *miljödomstol*.

Regeringen får föreskriva att ansökan om tillstånd för vissa

Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet prövas av *den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer*.

Om den miljöfarliga verk-

slag av verksamheter skall prövas av länsstyrelsen. Om den miljöfarliga verksamheten kan antas ha en liten miljöpåverkan, får regeringen föreskriva att en kommunal nämnd skall pröva frågor om tillstånd. Tillstånd som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt skall alltid prövas av länsstyrelsen.

Anmälan om miljöfarlig verksamhet skall enligt vad regeringen föreskriver göras till generalläkaren, länsstyrelsen eller kommunen.

samheten kan antas ha en liten miljöpåverkan, får regeringen föreskriva att en kommunal nämnd ska pröva frågor om tillstånd. Detta gäller inte tillstånd som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Anmälan om miljöfarlig verksamhet ska enligt vad regeringen föreskriver göras till generalläkaren, länsstyrelsen eller kommunen.

11 kap.

9 b §

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av miljödomstolen. Ansökan om tillstånd till markavvattning prövas dock av länsstyrelsen, om den inte skall prövas av miljödomstolen enligt 7 kap. 19 eller 20 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Anmälan om vattenverksamhet skall, enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, göras till generalläkaren, länsstyrelsen eller kommunen.

En anmälningspliktig vattenverksamhet får påbörjas tidigast åtta veckor efter det att anmälan har gjorts, om inte tillsynsmyndigheten bestämmer något annat.

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer.

Anmälan om vattenverksamhet ska, enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, göras till generalläkaren, länsstyrelsen eller kommunen.

14 §

Regeringen får förbjuda markavvattning som skulle kräva tillstånd enligt detta kapitel i områden där det är särskilt angeläget att våtmarkerna bevaras.

Länsstyrelsen får meddela *Den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela dispens från ett förbud som meddelats enligt första stycket om det finns särskilda skäl. *Den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela dispens från ett förbud som meddelats enligt första stycket om det finns särskilda skäl.

Om dispens meddelas enligt andra stycket fordras för utförandet av markavvattningen att tillstånd söks enligt 9 §. Beslutet om dispens upphör att gälla om tillstånd till markavvattningen meddelas.

17 §

Den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Om vattenanläggningen med stöd av en särskild rättighet utförts på någon annans mark och äganderätten till anläggningen övergått till markägaren till följd av att rättigheten upphört, kvarstår underhållsskyldigheten för den som var rättighetshavare.

Den som enligt 28 kap. 12 § har fått rätt att använda någon annans vattenanläggning är tillsammans med ägaren skyldig att underhålla anläggningen, om inte *miljödostolen* bestämt något annat. Den som enligt 28 kap. 12 § har fått rätt att använda någon annans vattenanläggning är tillsammans med ägaren skyldig att underhålla anläggningen, om inte *tillståndsmyndigheten* bestämt något annat.

I 20 och 21 §§ samt i 24 kap. 4 § andra stycket finns bestämmelser om överflyttning av underhållsskyldigheten.

20 §

I stället för att lämna tillstånd att riva ut en vattenanläggning i ytvatten får *miljödostolen* på begäran av ägaren av en fastighet som skulle skadas av utrivningen förordna I stället för att lämna tillstånd att riva ut en vattenanläggning i ytvatten får *tillståndsmyndigheten* på begäran av ägaren av en fastighet som skulle skadas av utrivningen

att skyldigheten att underhålla anläggningen och fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare *skall* övergå på fastighetsägaren till dess något annat bestäms.

Till skydd för allmänna intressen får efter åtagande ett sådant förordnande också meddelas för staten, en kommun eller ett vattenförbund.

Förordnande får inte meddelas, om det kan antas att fastighetsägaren inte kan fullgöra skyldigheterna eller om det med hänsyn till den sökande eller till allmänna intressen anses mera angeläget att anläggningen rivs ut.

Om ägaren av en vattenanläggning vållas skada av att anläggningen bibehålls, *skall* den som övertar ansvaret för anläggningen betala skälig ersättning för skadan.

förordna att skyldigheten att underhålla anläggningen och fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare *ska* övergå på fastighetsägaren till dess något annat bestäms.

Till skydd för allmänna intressen får efter åtagande ett sådant förordnande också meddelas för staten, en kommun eller ett vattenförbund.

Förordnande får inte meddelas, om det kan antas att fastighetsägaren inte kan fullgöra skyldigheterna eller om det med hänsyn till den sökande eller till allmänna intressen anses mera angeläget att anläggningen rivs ut.

Om ägaren av en vattenanläggning vållas skada av att anläggningen bibehålls, *ska* den som övertar ansvaret för anläggningen betala skälig ersättning för skadan.

22 §

Om det kan uppkomma fara för allmänna eller enskilda intressen genom att en anläggning för bortledande av grundvatten helt eller delvis tas ur bruk, *skall* anläggningens ägare hämta in *miljödomstolens* tillstånd.

Skälig ersättning *skall* betalas, om en sådan åtgärd medför skada på någon annans egendom genom bestående ändring i vattenförhållandena.

Om det kan uppkomma fara för allmänna eller enskilda intressen genom att en anläggning för bortledande av grundvatten helt eller delvis tas ur bruk, *ska* anläggningens ägare hämta in *tillståndsmyndighetens* tillstånd.

Skälig ersättning *ska* betalas, om en sådan åtgärd medför skada på någon annans egendom genom bestående ändring i vattenförhållandena.

16 kap.

1 §

Regeringen, länsstyrelserna och andra förvaltningsmyndigheter, kommunerna, miljödomstolarna, Miljööverdomstolen och Högsta domstolen prövar mål och ärenden enligt denna balk eller enligt

föreskrifter meddelade med stöd av balken. I fråga om prövningen av mål om straff eller förverkande enligt 29 kap. gäller dock vad som är föreskrivet om brottmål i allmänhet.

Närmare bestämmelser om vilka mål och ärenden som prövas av respektive prövningsmyndighet finns i 17 kap. 1–4 §§, 18 kap. 1–2 §§, 19 kap. 1–2 §§, 20 kap. 2 §, 23 kap. 1 § samt 23 kap. 9 §.	Närmare bestämmelser om vilka mål och ärenden som prövas av respektive prövningsmyndighet finns i 17 kap. 1–4 §§, 18 kap. 1–2 §§, 19 kap. 1–2 §§ samt 20 kap. 2 §.
--	--

Beslut eller dom om återkallelse av tillstånd, dispens, godkännande och förbud mot fortsatt verksamhet samt omprövning av tillstånd eller villkor meddelas av tillståndsmyndigheten.

2 §

Tillstånd, godkännande eller dispens enligt balken eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av balken, får lämnas för begränsad tid. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan tidsbegränsning.

Tillstånd, godkännande eller dispens enligt balken eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av balken, får förenas med villkor.

Vid ändring av en miljöfarlig verksamhet får tillståndet begränsas till att enbart avse ändringen (ändringstillstånd).

För verksamhet som omfattas av tillståndsplikt enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter får dock inte beslutas villkor om begränsning av koldioxidutsläpp eller villkor som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle syftar till en begränsning av koldioxidutsläpp.

<i>Bestämmelser om vilka mål som är ansökningsmål finns i 21 kap. 1 § och bestämmelser om vad en ansökan i ett ansökningsmål skall innehålla finns i 22 kap. 1 §. Regeringen får meddela föreskrifter om vad en ansökan i ett ärende skall innehålla</i>	Regeringen får <i>utöver vad som föreskrivs i balken</i> meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla.
--	--

13 §

Överklagbara domar eller beslut får överklagas av en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen, såvitt avser domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk samt i frågor om tillsyn enligt 10 kap. eller de föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 kap. Detta gäller

1. även i de fall överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet, och

2. även i de fall domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 6 eller 8 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

För att få överklaga *skall* föreningen ha bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år och ha lägst 2 000 medlemmar. Föreningen får dock inte överklaga beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

En miljöorganisation som vill överklaga en dom eller ett beslut som avses i första stycket *skall* göra det innan tiden för överklagande gått ut för dem som varit parter eller annars såsom sakägare haft klagorätt i målet eller ärendet.

2. även i de fall domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 19 kap. 25 §, 24 kap. 2, 3, 5, 6 eller 8 §§ denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

För att få överklaga *ska* föreningen ha bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år och ha lägst 2 000 medlemmar. Föreningen får dock inte överklaga beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

En miljöorganisation som vill överklaga en dom eller ett beslut som avses i första stycket *ska* göra det innan tiden för överklagande gått ut för dem som varit parter eller annars såsom sakägare haft klagorätt i målet eller ärendet.

17 kap.

3 §

Regeringen får för ett visst fall förbehålla sig att pröva tillåtligheten av en verksamhet som inte omfattas av kravet på prövning enligt 1 §, om

1. verksamheten i betraktande av de intressen som denna balk enligt 1 kap. 1 § *skall* främja kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag,

2. verksamheten utanför ett område som förtecknats enligt 7 kap. 27 § kan antas mer än obetydligt skada naturvärdet inom området,

3. verksamheten omfattas av bestämmelserna i 4 kap. 6 § tredje stycket.

Rätten till förbehåll enligt första stycket 2 gäller enbart verksamhet som är tillståndspliktig enligt balken eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av balken.

Om ett mål eller ärende enligt denna balk pågår om tillståndsprövning av verksamheten, *skall* regeringen omedelbart lämna besked om förbehållet till den tillståndsprovande *miljödostolen* eller myndigheten.

1. verksamheten i betraktande av de intressen som denna balk enligt 1 kap. 1 § *ska* främja kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag,

1. verksamheten i betraktande av de intressen som denna balk enligt 1 kap. 1 § *ska* främja kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag,

2. verksamheten utanför ett område som förtecknats enligt 7 kap. 27 § kan antas mer än obetydligt skada naturvärdet inom området,

3. verksamheten omfattas av bestämmelserna i 4 kap. 6 § tredje stycket.

Rätten till förbehåll enligt första stycket 2 gäller enbart verksamhet som är tillståndspliktig enligt balken eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av balken.

Om ett mål eller ärende enligt denna balk pågår om tillståndsprövning av verksamheten, *ska* regeringen omedelbart lämna besked om förbehållet till den tillståndsprovande myndigheten.

8 §¹

Om miljödostolen finner att en verksamhet eller åtgärd endast kan tillåtas enligt 2 kap. 9 § första stycket eller 10 § eller enligt 7 kap. 29 §, *skall miljödostolen med eget yttrande överlämna frågan* till regeringens avgörande. Detsamma gäller om regeringen *skall* pröva tillåtligheten enligt 17 kap. 1 § eller om

Om miljödostolen eller *Miljööverdostolen, eller en förvaltningsmyndighet eller kommun* finner att en verksamhet eller åtgärd endast kan tillåtas enligt 2 kap. 9 § första stycket eller 10 § eller enligt 7 kap. 29 §, *ska frågan tillsammans med ett yttrande överlämnas* till regeringens avgörande. Detsamma

¹ Nuvarande lydelse 21 kap. 7 § miljöbalken.

regeringen har förbehållit sig prövningen av tillåtligheten enligt 17 kap. 3 §.

Om miljödomstolen finner att ett mål hos domstolen rör även ett annat allmänt intresse av synnerlig vikt än sådant som avses i 1 kap. 1 §, *skall domstolen med eget yttrande överlämna målet till regeringen*. Detsamma gäller, om Naturvårdsverket begär att målet av sådan anledning *skall* överlämnas till regeringen. Är det fråga om en statlig myndighets beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt *skall* domstolen alltid med eget yttrande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

gäller om regeringen *ska* pröva tillåtligheten enligt 17 kap. 1 § eller om regeringen har förbehållit sig prövningen av tillåtligheten enligt 17 kap. 3 §.

Om *en förvaltningsmyndighet* eller miljödomstolen *eller Miljööverdomstolen* finner att ett mål hos domstolen rör även ett annat allmänt intresse av synnerlig vikt än sådant som avses i 1 kap. 1 §, *ska målet eller ärendet tillsammans med ett yttrande överlämnas till regeringen*. Detsamma gäller, om Naturvårdsverket begär att målet av sådan anledning *ska* överlämnas till regeringen. Är det fråga om en statlig myndighets beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt *ska* domstolen *eller myndigheten* alltid med eget yttrande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

19 kap.

1 §

Förvaltningsmyndigheterna och kommunerna prövar ärenden enligt vad som är föreskrivet i balken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken.

Kommuners beslut i frågor som rör bildande, ändring eller upphävande av naturreservat, kulturresevat, naturminnen, djur- och växtskyddsområden, strandskyddsområden eller vattenskyddsområden, utom frågor om ersättning, får överklagas hos länsstyrelsen om inte annat är särskilt föreskrivet. Kommunala nämnders beslut i särskilda fall får överklagas hos länsstyrelsen, om inte annat är särskilt föreskrivet.

Länsstyrelsens och andra statliga myndigheters beslut i särskilda fall får överklagas hos miljödomstol enligt 20 kap. 2 § andra stycket. Detsamma gäller beslut av en annan myndighet än regeringen om att bilda, ändra eller upphäva ett biotopskyddsområde.

Statliga myndigheters beslut i särskilda fall får överklagas hos miljödomstol enligt 20 kap. 2 § andra stycket. Detsamma gäller beslut av en annan myndighet än regeringen om att bilda, ändra eller upphäva ett biotopskyddsområde.

Särskilt om kommunala nämnders prövning av miljöfarlig verksamhet

4 §

Länsstyrelser eller kommunala nämnder skall *Kommunala nämnder ska*

1. genom kungörelse i ortstidning eller på annat lämpligt sätt bereda den som kan beröras av verksamheten tillfälle att yttra sig,

2. samråda med de statliga och kommunala myndigheter som har väsentliga intressen att bevaka i saken,

3. hålla sammanträde med den som saken angår och besiktning på platsen om det behövs för utredningen i ärendet, samt

4. underrätta den som gjort en ansökan eller kommit med synpunkter genom någon annan än honom eller henne själv och ge honom eller henne tillfälle att yttra sig om inte annat följer av 17 § förvaltningslagen (1986:223).

4. underrätta den som gjort en ansökan eller kommit med synpunkter om det som tillförts ärendet och ge honom eller henne tillfälle att yttra sig om inte annat följer av förvaltningslagen (1986:223).

5 §

I ärenden som prövas av länsstyrelser eller kommunala nämnder skall tillämpas bestämmelserna i

1. 22 kap. 1 § första stycket om ansökans form och innehåll,

2. 22 kap. 2 § om en ansökans ingivande och brister i den,

I ärenden som prövas av kommunala nämnder ska tillämpas bestämmelserna i

1. 6 § om ansökans form och innehåll,

2. 7 § om en ansökans ingivande och brister i den,

2 a. 22 kap. 2 a § om prövningar som avses i 24 kap. 3, 5 och 8 §§,

3. 22 kap. 3 § om kungörelsens innehåll,

4. 22 kap. 6 § om talerätt,

5. 22 kap. 9 § om rätt att företräda fastighet,

6. 22 kap. 12 § om sakkunniga,

7. 22 kap. 13 § om undersökning på platsen,

8. 22 kap. 25 § första stycket 1–3 och 5–11 samt andra stycket sista meningen och tredje stycket om tillståndsdoms innehåll,

9. 22 kap. 26 § om särskild dom,

10. 22 kap. 27 § första stycket, andra stycket andra meningen samt tredje stycket första meningen om uppskjutna frågor och provisoriska föreskrifter,

11. 22 kap. 28 § första stycket första meningen om verkställighetsförordnande, och

12. 23 kap. 3 § när det gäller särskild överklagan i frågor om sakkunniga som avses i 22 kap. 12 §.

I ärenden som rör deponering eller förbränning av avfall skall också de bestämmelser som anges i 22 kap. 25 a respektive 25 b § om en tillståndsdoms innehåll tillämpas

3. 8 § om prövningar som avses i 24 kap. 3, 5 och 8 §§,

4. 9 § om kungörelsens innehåll,

5. 12 § om talerätt,

6. 15 § om rätt att företräda fastighet,

7. 17 § om sakkunniga,

8. 18 § om undersökning på platsen,

9. 22 § första stycket 1–3 och 5–11 samt andra stycket och tredje stycket om tillståndsbesluts innehåll,

10. 23 och 24 §§ om tillståndsbesluts innehåll i ärenden som rör deponering respektive förbränning av avfall,

11. 25 § om särskilt beslut,

12. 26 § första stycket, andra stycket andra meningen samt tredje stycket om uppskjutna frågor och provisoriska föreskrifter, och

13. 27 § första stycket första meningen om verkställighetsförordnande.

Särskilt om tillståndsmyndigheternas prövning av miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet

6 §

En ansökan om tillstånd ska vara skriftlig. Den ska ges in till den tillståndsmyndighet inom vars område verksamheten i huvudsak ska bedrivas och innehålla

1. ritningar och tekniska beskrivningar med uppgifter om förhållandena på platsen, produktionsmängd eller annan liknande uppgift samt användningen av råvaror, andra insatsvaror och ämnen liksom energianvändning,

2. uppgifter om utsläppskällor, art och mängd av förutsebara utsläpp samt förslag till de åtgärder som kan behövas för att förebygga uppkomsten av avfall,

3. en miljökonsekvensbeskrivning när det krävs enligt 6 kap. och en uppgift om det samråd som skett enligt 6 kap. 4 och 6 §§,

4. förslag till skyddsåtgärder eller försiktighetsmått samt de uppgifter som behövs för att bedöma hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. iakttas,

5. förslag till övervakning och kontroll av verksamheten,

6. i fråga om tillstånd att anlägga, driva eller ändra en verksamhet, en säkerhetsrapport i de fall det finns skyldighet att

upprätta en sådan enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, och

7. en icke-teknisk sammanfattning av de uppgifter som anges i 1–6.

En ansökan om tillstånd till vattenverksamhet ska dessutom innehålla uppgift om de fastigheter som berörs av vattenverksamheten och i förekommande fall namn och adress på ägarna och berörda innehavare av särskild rätt till fastigheterna.

Begär sökanden att sakägare ska föreläggas att anmäla ersättningsanspråk enligt 24 kap. 13 a § andra stycket ska det anges i ansökan.

Ytterligare bestämmelser om vad en ansökan om vattenverksamhet i vissa fall ska innehålla finns i 7 kap. 4 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

7 §

Ansökningshandlingarna ska ges in i det antal exemplar som tillståndsmyndigheten bestämmer.

Har ansökningshandlingarna inte getts in i tillräckligt antal exemplar eller finner tillståndsmyndigheten att ansökan är ofullständig ska myndigheten förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom viss tid. Följer sökanden

inte ett föreläggande, får myndigheten besluta att bristen ska avhjälpas på sökandens bekostnad eller, om bristen är så väsentlig att ansökan inte kan ligga till grund för prövning av ärendet, avvisa ansökan.

Om det är uppenbart att en ansökan inte kan bifallas får ansökan avslås utan att kungörelse enligt 9 § utfärdas.

Ansökningshandlingarna får i den utsträckning tillståndsmyndigheten finner lämpligt ges in i elektronisk form.

8 §

I fråga om miljöfarlig verksamhet är den som erhållit tillstånd, dispens eller godkännande vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5 och 8 §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Tillståndsmyndigheten får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

9 §

Om en ansökan tas upp till prövning, ska tillståndsmyndigheten utfärda kungörelse. Kungörelsen ska innehålla

1. en kortfattad redogörelse för ansökan samt i ärende om vattenverksamhet uppgift om de fastigheter som kan beröras,

2. en upplysning om innehållet i 13 §, om den inte kan lämnas på annat lämpligt sätt, samt en upplysning om innehållet i och sista tid för synpunkter enligt 16 § och för anmälan enligt 24 kap. 13 a § andra stycket,

3. ett tillkännagivande om i vilka tidningar meddelanden i ärendet till parterna ska införas och att meddelandena, om de inte särskilt skickas till en part, hålls tillgängliga hos den som förvarar akten, och

4. aktförvararens adress.

Tillståndsmyndigheten ska förordna någon att förvara ett exemplar av handlingarna i ärendet (aktförvarare). Aktförvarare kan vara en förvaltningsmyndighet, en kommun eller en enskild.

Kungörelsen ska snarast införas i ortstidning. En utskrift av kungörelsen ska i ärenden om vattenverksamhet sändas till varje sakägare som har angetts i ansökningen eller som på annat sätt är känd för tillståndsmyndigheten.

Om ansökan om tillstånd till vattenverksamhet berör fast egendom som är samfällad för flera fastigheter, behöver kungörelsen inte sändas till de särskilda delägarna i samfälligheten. Finns en känd styrelse för samfälligheten, ska kungörelsen sändas till styrelsen.

10 §

Ett exemplar av ansökningshandlingarna och av kungörelsen ska sändas till Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Fiskeriverket, länsstyrelsen och den eller de berörda kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Om det kan antas att det allmänna fiskeintresset eller något annat allmänt intresse inte berörs av verksamheten, behöver dock inte handlingarna sändas över.

Kungörelsen ska även sändas till berörda kommuner och andra myndigheter vars verksamhet kan beröras av ansökan.

11 §

Kungörelsen ska i ärende om vattenverksamhet delges

1. styrelsen eller någon annan som förvaltar en av ansökan berörd kanal- eller slussanläggning eller annan allmän farled eller en hamn eller flottled som är allmän,

2. styrelsen för ett av ansökan berört vattenförbund samt styrelsen eller någon annan som förvaltar en berörd samfällighet enligt lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet eller motsvarande äldre bestämmelser,

3. ägaren av en anläggning för

tillgodogörande av vattenkraft, om med ansökan avses ianspråktagande av den tillgodogjorda kraften,

4. ägaren av den strömfallsfastighet från vilken andelskraft tillhandahålls, när det är fråga om en ansökan enligt 7 kap. 1 § 3. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, och

5. innehavaren av det tillstånd som avses med en ansökan enligt 24 kap. 3 § eller 5–9 §§ eller enligt 7 kap. 13–15 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

12 §

Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen ska, när det behövs, föra talan i ärendet för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen.

En kommun får föra talan för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen inom kommunen.

Fiskeriverket ska, om handlingar sänds till verket enligt 10 §, yttra sig om verksamhetens inverkan på det allmänna fiskeintresset samt föreslå de bestämmelser som behövs till skydd för fisket. Om verket anser att ett yttrande kräver undersökning på platsen, ska verket anmäla detta till tillståndsmyndigheten, som

ska förordna om sakkunnigutredning enligt 17 §.

13 §

Ägare av fastigheter som berörs av en ansökan om vattenverksamhet ska till tillståndsmyndigheten uppge innehavare av servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft som belastar fastigheten. Underlåts detta utan giltigt skäl och uppstår på grund av detta skada för sådana sakägare, ska fastighetsägaren ersätta skadan.

14 §

Har en sakägare uppgetts eller på annat sätt blivit känd för tillståndsmyndigheten först efter det att kungörelsen har utfärdats och har sakägaren inte hört av sig i ärendet, ska sakägaren på lämpligt sätt ges tillfälle att yttra sig. Handläggningen av ärendet får dock inte uppehållas.

15 §

Om det råder tvist om en fastighet som påverkas av den med ansökan avsedda verksamheten, har den av de tvistande som innehar fastigheten med äganderättsanspråk rätt att företräda fastigheten i ärendet, tills den lagligen vinns från innehavaren.

En ny ägare får inte rubba överenskommelser som den förre ägaren har ingått eller andra

åtgärder som har vidtagits i ärendet och som är bindande för den förre ägaren. Om den förre ägaren har erhållit meddelanden och kallelser i ärendet, behövs inte några nya meddelanden eller kallelser till den nye ägaren.

16 §

Synpunkter på ansökan ska lämnas skriftligen eller i elektronisk form till tillståndsmyndigheten i det antal exemplar som myndigheten finner behövt och inom den tid som myndigheten har bestämt.

17 §

Om det behövs någon särskild utredning eller värdering, kan tillståndsmyndigheten förordna en eller flera sakkunniga att efter förberedande undersökning avge utlåtande. Sådan undersökning ska verkställas snarast möjligt. Om det behövs med hänsyn till sakens beskaffenhet eller ändamålet med undersökningen, ska myndigheten på ett lämpligt sätt underrätta parterna om tiden för undersökningen.

Tillståndsmyndighetens beslut får inte överklagas särskilt.

18 §

Om det är lämpligt, får myndigheten göra undersökning på platsen. Parterna ska på lämpligt sätt underrättas om tiden

för en sådan undersökning.

19 §

På begäran av sökanden får tillståndsmyndigheten besluta att åtgärder får vidtas för att förebygga eller minska skador eller olägenheter, innan frågan om sådana åtgärder slutligen avgörs. Som villkor gäller att den sökande hos länsstyrelsen ställer säkerhet för den ersättning som den sökande kan bli skyldig att betala på grund av åtgärderna. I fråga om slaget av säkerhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken.

Beslutet gäller omedelbart, men det kan ändras när förhållandena föranleder det.

20 §

Framgår det av ett utlåtande enligt 17 § eller på annat sätt att den sökta verksamheten berör fastigheter som inte har angivits i kungörelsen enligt 9 §, ska tillståndsmyndigheten med tillämpning av den paragrafen ge ägare och innehavare av särskilda rättigheter till sådana fastigheter tillfälle att yttra sig.

Om det är lämpligare får tillståndsmyndigheten kalla sakägarna till ett sammanträde i ärendet.

21 §

I ärendet ska tillståndsmyndigheten hålla sammanträde med dem som saken angår och besiktning på platsen, om det inte

är obehövligt.

Parterna ska på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för sammanträdet.

Vid sammanträde förs protokoll. Protokollet ska innehålla redogörelse för vad som förekommit vid sammanträde och besiktning.

22 §

Ett beslut som innebär att tillstånd lämnas till en verksamhet ska kungöras och ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,

2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,

3. tillsyn, besiktning och kontroll, såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,

4. skyldigheter att utföra skadeförebyggande åtgärder,

5. skyldighet att betala avgifter,

6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar samt de övriga villkor som behövs för att förhindra skada på eller olägenhet för omgivningen,

7. de villkor som behövs

avseende hanteringen i verksamheten av kemiska produkter om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning om en sådan åtgärd kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

9. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med naturresurser,

10. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

11. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,

12. den tid inom vilken anspråk enligt 24 kap. 13 § får framställas,

13. den förlust som tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

14. villkor om säkerhet som avses i 24 kap. 14 §.

I bestämmelser som avser tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller arbeten för vattenverksamhet ska anges den tid inom vilken den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång eller arbetena för vattenverksamhet ska vara utförda.

Tillståndsmyndigheten får överlåta åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad ett beslut om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

23 §

Ett beslut som omfattar tillstånd att bedriva verksamhet med deponering av avfall ska innehålla

1. uppgift om vilken av deponiklasserna farligt avfall, icke-farligt avfall eller inert avfall som tillståndet avser,

2. en förteckning över de typer av avfall och den totala mängd avfall som får deponeras,

3. de villkor som behövs i fråga om åtgärder före och under driften av deponin,

4. de villkor som, enligt vad som kan förutses vid tillståndets beviljande, behövs i fråga om avslutning av deponin,

5. de villkor som behövs i fråga om åtgärder för övervakning och kontroll av att de skyldigheter uppfylls som gäller för verksamheten, och

6. de villkor som behövs i fråga om skyldighet att rapportera om typer och mängder av avfall

som har deponerats.

24 §

Ett beslut som omfattar tillstånd att bedriva verksamhet med förbränning av avfall ska innehålla

1. uppgifter om förbränningsanläggningens totala kapacitet för förbränning av avfall,

2. en förteckning över de avfallskategorier och de avfallsmängder som får förbrännas,

3. en förteckning över de mängder av olika kategorier av farligt avfall som får förbrännas,

4 i fråga om det farliga avfall som får förbrännas, villkor om avfallets minsta och högsta flöde, lägsta och högsta värmevärde samt maximala innehåll av föroreningar, och

5. villkor om den längsta tid under vilken det i samband med tekniskt oundvikliga driftstopp, driftstörningar eller fel i renings- eller mätutrustning får ske utsläpp av föroreningar till luft och vatten över fastställda värden.

25 §

På begäran av sökanden får tillståndsmyndigheten i särskilt beslut avgöra frågan om verksamhetens tillåtlighet om frågan inte enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 §§ ska prövas av regeringen.

Om tillståndsmyndigheten funnit att verksamheten är

tillätlig och om verksamhetens snara genomförande är angeläget, får myndigheten i särskilt beslut meddela tillstånd till de arbeten som behöver utföras.

Meddelas särskilt beslut, får tillståndsmyndigheten skjuta upp prövningen av ärendet i övrigt tills beslutet vunnit laga kraft.

26 §

När verkningarna av verksamheten inte kan förutses med tillräcklig säkerhet, får tillståndsmyndigheten vid meddelande av tillstånd till verksamheten skjuta upp villkorsfrågor tills erfarenhet har vunnits av verksamhetens inverkan.

I samband med uppskottsbeslutet ska tillståndsmyndigheten, i fråga om skada som kan antas bli särskilt kännbar, meddela provisoriska föreskrifter om skadeförebyggande åtgärder. Om det är nödvändigt för att motverka olägenheter, ska provisoriska föreskrifter om försiktighetsmått meddelas.

En uppskjuten fråga ska avgöras så snart som möjligt.

27 §

Tillståndsmyndigheten får, om det är skäligt, förordna att tillståndet till en verksamhet får tas i anspråk även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

Om sökanden, sedan tillstånd till en verksamhet enligt balken har meddelats, åläggs skyldighet att förebygga eller minska skador, får tillståndsmyndigheten förordna att beslutet ska gå i verkställighet som om det hade fått laga kraft.

Överklagas ett beslut med ett förordnande enligt första eller andra stycket, får miljödomstolen undanröja förordnandet, innan talan mot beslutet i övrigt prövas.

28 §

Har en tillsynsmyndighet med stöd av 26 kap. 9 § första stycket förbjudit miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet eller beslutat att den som bedriver eller avser att bedriva sådan verksamhet ska vidta försiktighetsåtgärder och begärs tillstånd enligt denna balk, kan tillståndsmyndigheten, om sökanden ställer säkerhet för kostnad och skada, bestämma att tillsynsmyndighetens beslut inte får verkställas förrän tillståndsfrågan har avgjorts eller tillståndsmyndigheten föreskriver något annat.

I fråga om slaget av säkerhet gäller 2 kap. 25 § utsöknings-

balken. Säkerheten ska prövas av tillståndsmyndigheten och förvaras hos länsstyrelsen.

29 §

Statliga myndigheter och kommuner är skyldiga att utan ersättning till en tillståndsmyndighet låna ut de lokaler som myndigheterna behöver för sina sammanträden förutsatt att lokalerna inte är upptagna för sitt huvudsakliga ändamål. Upplåtaren ska få ersättning för de särskilda kostnader som ett sammanträde kan medföra.

Markavvattning

30 §

Om det vid en fastighetsreglering beslutas att en fråga om markavvattning ska prövas enligt miljöbalken, ska detta anmälas av lantmäterimyndigheten till tillståndsmyndigheten. Ägarna av de fastigheter som ingår i fastighetsregleringen anses då som sökande.

Anmälan ska vara skriftlig och innehålla samma uppgifter som en ansökan om tillstånd till markavvattning.

31 §

Om det behövs för prövningen av en ansökan om markavvattning ska tillståndsmyndigheten förordna en markavvattningssakkunnig.

32 §

Särskilda bestämmelser om behörighet att vara markavvattningsakkunnig får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

33 §

Som markavvattningsakkunnig får inte förordnas någon som står i ett sådant förhållande till saken eller någon av parterna att tillförlitligheten kan anses förringad.

34 §

Den markavvattningsakkunnige bör samråda med sökanden och övriga sakägare samt de myndigheter som berörs av markavvattningen.

Den markavvattningsakkunnige får utföra besiktning. Sökanden, övriga sakägare och de myndigheter som berörs av markavvattningen ska underläggas om besiktningen.

35 §

Den markavvattningsakkunnige ska till tillståndsmyndigheten ge in ett yttrande. Om den markavvattningsakkunnige anser att ansökan ska bifallas, ska yttrandet innehålla

1. förslag om hur markavvattningen ska utformas, med angivande av de miljökonsekvenser en sådan utformning kommer att medföra,

2. vilka som ska delta i

markavvattningen, och

3. varje deltagares andelstal i fråga om kostnaderna för verksamheten.

Den markavvattningsakkunnige bör samtidigt med yttrandet ge in sin kostnadsräkning.

36 §

Om sökanden återkallar sin ansökan, ska de sakägare som har framställt yrkande om att delta i markavvattningen underrättas. Om sådana sakägare saknas eller inte inom föreskriven tid begär att handläggningen fortsätter, ska ärendet skrivas av.

Sakägare på vars begäran ärendet handläggs vidare anses därefter som sökande.

37 §

Ett ärende som har inletts efter anmälan av lantmäterimyndigheten enligt 30 § ska skrivas av, om fastighetsregleringsförrättningen ställs in. Handläggningen ska dock fortsätta, om sakägare som har fört talan i ärendet och som har kunnat ansöka om markavvattningen begär det. Underrättas sakägarna om regleringsförrättningens inställande vid ett sammanträde vid tillståndsmyndighet, ska begäran framställas vid sammanträdet. I annat fall ska begäran framställas inom den tid som tillståndsmyndigheten bestämmer.

Domstolar **20 kap.**
Domstolsprövning

2 §

Miljödomstol prövar som första instans mål om

1. miljöfarlig verksamhet som är ansökningsmål enligt 21 kap. 1 § första stycket,

2. vattenverksamhet och vattenanläggningar enligt 11 kap. samt lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, utom verksamheter som avser markavvattning vilka verksamheter ska prövas av länsstyrelsen,

3. markavvattningar som enligt lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har överlämnats från länsstyrelsen eller anmälts av en lantmäterimyndighet,

4. ersättning för skada och intrång enligt 28 kap. 2–5 §§,

5. ersättning och inlösen vid ingripande av det allmänna enligt denna balk och vid vattenverksamhet, om inte annat har särskilt föreskrivits,

6. ersättning för miljöskador och inlösen enligt 32 kap., talan om förbud eller försiktighetsmått enligt 32 kap. 12 § samt grupptalan enligt 32 kap. 13 §,

7. fördelning av solidariskt ansvar mellan flera enligt 10 kap. 6 och 7 §§ på talan av någon av

Miljödomstol prövar som första instans mål om

1. ersättning för skada och intrång enligt 24 kap. 13 § och 28 kap. 2–5 §§,

2. ersättning och inlösen vid ingripande av det allmänna enligt denna balk och vid vattenverksamhet, om inte annat har särskilt föreskrivits,

3. ersättning för miljöskador och inlösen enligt 32 kap., talan om förbud eller försiktighetsmått enligt 32 kap. 12 § samt grupptalan enligt 32 kap. 13 §,

4. fördelning av solidariskt ansvar mellan flera enligt 10 kap. 6 och 7 §§ på talan av någon av

de solidariskt ansvariga,

8. utdömande av vite som har förelagts med stöd av balken efter särskild ansökan av den myndighet som har förelagt vitet eller, om vitet har förelagts i förfarandet, med tillämpning av 6 § andra stycket lagen (1985:206) om viten, och

9. fördelning av kostnader för gemensamt utnyttjande av information enligt vad som följer av artiklarna 27.6 och 30.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG.

Som anges i 19 kap. 1 § tredje stycket prövar miljödomstol, om inte annat är föreskrivet, efter överklagande länsstyrelsens och andra statliga myndigheters beslut enligt denna balk eller föreskrifter som har meddelats med stöd av balken samt enligt plan- och bygglagen (1987:10) eller enligt lagen (1998:812) med särskilda

de solidariskt ansvariga,

5. utdömande av vite som har förelagts med stöd av balken. I fråga om föreläggande och utdömande av vite gäller i övrigt lagen (1985:206) om viten.

bestämmelser om vattenverksamhet. Att miljödomstol efter överklagande prövar Kronofogdemyndighetens beslut om handräckning framgår av 26 kap. 17 § andra stycket.

24 kap.

1 §

Om en dom eller ett beslut som har meddelats i ett ansökningsmål enligt 21 kap. 1 § första stycket denna balk eller 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet avser tillstånd till en verksamhet enligt balken och domen eller beslutet har vunnit laga kraft, gäller tillståndet mot alla, såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet. Detsamma gäller beslut om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som har meddelats av en länsstyrelse eller kommun med stöd av 9 kap. 8 § samt beslut om tillstånd till markavvattning som har meddelats av länsstyrelse enligt 11 kap. Avser tillståndet utförandet av en vattenanläggning, innefattar det rätt att bibehålla anläggningen. Till följd av detta kapitel, 7 kap. 20 och 22 §§, 9 kap. 5 §, 10 kap. 17 § denna balk eller 2 kap. 10 § samt 7 kap. 13–17 §§ lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, kan dock ett tillstånd begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor,

Om ett beslut om tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet eller tillstånd eller godkännande enligt 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet avser tillstånd till en verksamhet enligt balken och beslutet har vunnit laga kraft, gäller tillståndet mot alla, såvitt avser frågor som har prövats i beslutet. Avser tillståndet utförandet av en vattenanläggning, innefattar det rätt att bibehålla anläggningen. Till följd av detta kapitel, 7 kap. 20 och 22 §§, 9 kap. 5 §, 10 kap. 17 § denna balk eller 2 kap. 10 § samt 7 kap. 13–17 §§ lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, kan dock ett tillstånd begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor, eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas. Ett sådant ingripande kan också ske genom förelägganden eller förbud enligt 10 kap. 14 § eller 26 kap. 9 § fjärde stycket.

eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas. Ett sådant ingripande kan också ske genom förelägganden eller förbud enligt 10 kap. 14 § eller 26 kap. 9 § fjärde stycket.

Med tillstånd avses i detta kapitel även godkännande av arbeten eller åtgärder enligt 11 kap. 16 §.

En omprövningsdom eller ett omprövningsbeslut har samma verkan som ett tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut.

3 §

Tillståndsmyndigheten får helt eller delvis återkalla tillstånd, dispens eller godkännande som meddelats enligt balken, eller enligt föreskrifter med stöd av balken, och förbjuda fortsatt verksamhet

1. om den som har sökt tillståndet, dispensen eller godkännandet har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att lämna uppgifter av betydelse för tillståndet, dispensen, godkännandet eller villkoren,

2. när tillståndet, dispensen, godkännandet eller villkor som gäller för verksamheten eller åtgärden inte har följts och avvikelsen inte är av ringa betydelse,

3. om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten eller åtgärden tilläts,

4. om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit sådana förhållanden som enligt 2 kap. 9 § innebär att verksamheten inte får bedrivas,

5. om verksamheten slutligt har upphört,

6. om ett nytt tillstånd ersätter ett tidigare tillstånd,

7. om det behövs för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet,

8. om underhållet av en vattenanläggning allvarligt har försumrats, eller

9. om tillstånd att inverka på vattenförhållandena inte har utnyttjats under en längre tid och det kan antas att tillståndet inte heller kommer att utnyttjas.

Miljödomstolen får om Tillståndsmyndigheten får om

tillståndet avser verksamhet vid en vattenanläggning eller i fall som avses i första stycket 8 eller 9 återkalla rätten att bibehålla en vattenanläggning.

Tillstånd till täkt får upphävas helt eller delvis när tio år förflutit från det att tillståndet vann laga kraft.

tillståndet avser verksamhet vid en vattenanläggning eller i fall som avses i första stycket 8 eller 9 återkalla rätten att bibehålla en vattenanläggning.

4 §

I samband med ett beslut om återkallelse enligt 3 § andra stycket som avser en vattenanläggning *skall Miljödomstolen* ålägga den som är ansvarig för underhållet av anläggningen att riva ut den och att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen.

I stället för åläggande enligt första stycket får *miljödomstolen* medge någon annan vars rätt är beroende av utrivningen eller, till skydd för allmänna intressen, staten, en kommun eller ett vattenförbund att riva ut anläggningen på den underhållsskyldiges bekostnad. *Domstolen* får också meddela förordnande enligt 11 kap. 20 §. Då äger 11 kap. 20 § fjärde stycket och 21 § motsvarande tillämpning.

I samband med ett beslut om återkallelse enligt 3 § andra stycket som avser en vattenanläggning *ska tillståndsmyndigheten* ålägga den som är ansvarig för underhållet av anläggningen att riva ut den och att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen.

I stället för åläggande enligt första stycket får *tillståndsmyndigheten* medge någon annan vars rätt är beroende av utrivningen eller, till skydd för allmänna intressen, staten, en kommun eller ett vattenförbund att riva ut anläggningen på den underhållsskyldiges bekostnad. *Myndigheten* får också meddela förordnande enligt 11 kap. 20 §. Då äger 11 kap. 20 § fjärde stycket och 21 § motsvarande tillämpning.

7 §

Ansökan om prövning som avses i 3–6 §§ får göras hos *miljödomstol* av Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen. *Skall frågan prövas*

Ansökan om prövning som avses i 3–6 §§ får göras hos *den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer* av Naturvårdsverket, Kammarkollegiet

av någon annan myndighet än domstol eller av kommun, får den tas upp utan någon särskild framställning. Frågor om omprövning enligt 5 § andra och tredje styckena får tas upp utan särskild ansökan.

En ansökan om sådan prövning som avses i första stycket får även göras av en kommun i den utsträckning kommunen har övertagit tillsynen med stöd av 26 kap. 3 § fjärde stycket. *Har tillståndet meddelats av länsstyrelsen, görs ansökan hos länsstyrelsen.*

och länsstyrelsen. Frågor om omprövning enligt 5 § andra och tredje styckena får tas upp utan särskild ansökan.

En ansökan om sådan prövning som avses i första stycket får även göras av en kommun i den utsträckning kommunen har övertagit tillsynen med stöd av 26 kap. 3 § fjärde stycket.

13 §

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt denna balk, medför skador *som inte förutsågs av miljödomstolen när tillståndet meddelades*, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning enligt 31 kap.

Om fråga är om betydande skador för enskild eller för något allmänt intresse, får begäras sådana ändringar på verksamhetsutövarens bekostnad av vattenverksamheten eller vattenanläggningen som, utan att medföra skador för tredje man eller väsentliga olägenheter för tillståndshavaren, är ägnade att förebygga eller minska framtida skador. I fråga om allmänna intressen förs talan av Natur-

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt denna balk, *medför skador på allmänna eller enskilda intressen*, får den skadelidande *vid miljödomstol* framställa anspråk på ersättning *eller inlösen* enligt 31 kap.

Om fråga är om betydande skador för enskild eller för något allmänt intresse, får begäras sådana ändringar på verksamhetsutövarens bekostnad av vattenverksamheten eller vattenanläggningen som, utan att medföra skador för tredje man eller väsentliga olägenheter för tillståndshavaren, är ägnade att förebygga eller minska framtida skador. *Under samma förutsättningar får domstolen även i*

vårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelse eller kommun.

Anspråk på grund av oförutsedda skador skall för att få tas upp till prövning framställas till miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av den av domstolen bestämda tiden inom vilken arbetena skall vara utförda.

Vid skada som avses i 7 kap. 7 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet utgår tiden för framställan dock aldrig tidigare än två år från det att skadan uppkom.

Bestämmelserna i preskriptionslagen (1981:130) gäller inte anspråk enligt denna paragraf.

övrigt ålägga tillståndshavaren att utföra försiktighetsmått och skyddsåtgärder. I fråga om allmänna intressen förs talan av Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelse eller kommun.

13 a §

Talan om anspråk på grund av skador som avses i 13 § detta kapitel ska för att få tas upp till prövning väckas när tillståndet har tagits i anspråk och senast inom ett år därefter. Även tillståndshavaren kan på samma sätt påkalla prövning av ersättning som tillkommer fastighetsägare eller annan sakägare.

Om sökanden begär det i samband med ansökan, ska tillståndsmyndigheten förelägga den som vill framställa anspråk som avses i 13 § att anmäla detta

inom viss tid innan ärendet avgörs.

13 b §

Medför en vattenverksamhet eller vattenanläggning som avses i 13 § detta kapitel skador som inte förutsågs under handläggningen av tillståndsärendet, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning eller inlösen även efter utgången av fristen i 13 a §.

Talan om anspråk som avses i första stycket ska, för att kunna tas upp till prövning, framställas inom den tid, minst fem och högst tjugo år, som har bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av den av tillståndsmyndigheten bestämda tiden inom vilken arbetena ska vara utförda.

Vid skada som avses i 7 kap. 7 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet utgår tiden för framställan dock aldrig tidigare än två år från det att skadan uppkom.

Bestämmelserna i preskriptionslagen (1981:130) gäller inte anspråk enligt denna paragraf.

14 §

Framställan som avses i 13 § skall vara skriftlig och ges in till miljödomstolen i tre exemplar. Ett exemplar skall delges tillståndsavaren.

Anspråket prövas före eller

Om den som kan antas ha rätt till ersättning enligt 13 § begär det, ska tillståndsavaren hos tillståndsmyndigheten eller miljödomstolen ställa säkerhet för den ersättning som kan komma

efter utgången av den tid som gäller för framställan. Beträffande förfarandet gäller vad som stadgas om förfarandet i stämningensmål i 7 kap. 8–12 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Dessutom tillämpas 22 kap. 23 § samt 28 § andra och tredje stycket.

att utgå. Säkerhet behöver inte ställas om tillståndshavaren inte har tagit tillståndet i anspråk.

I fråga om slaget av säkerhet gäller 2 kap 25 § utsökningsbalken.

25 kap.

1 §

I mål om utövande av miljöfarlig verksamhet gäller inte rättegångsbalken i fråga om rättegångskostnader,

I frågor om rättegångskostnader enligt detta kapitel äger 18 kap. rättegångsbalken motsvarande tillämpning.

2 §

I ansökningsmål om vattenverksamhet, utom sådana som anges i andra stycket, och i mål som avses i 21 kap. 1 § andra stycket, skall sökanden svara för sina egna och motparternas kostnader vid miljödomstolen. I mål som innefattar bildande av samfällighet för markavvattning, bevattning eller vattenreglering svarar sökanden inte för kostnader i länsstyrelsen eller miljödomstolen som uppkommit för deltagare i samfälligheten. Organisation som avses i 16 kap. 13 § har inte rätt att erhålla ersättning för eller skyldighet att betala rättegångskostnader.

I ärenden vid tillståndsmyndigheten om vattenverksamhet ska sökanden, med de undantag som anges i 3, 4 och 10 §§, betala ersättning till ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter som avses i 9 kap. 2 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet för deras kostnader i ärendet hos tillståndsmyndigheten. I ärenden som innefattar bildande av samfällighet för markavvattning, bevattning eller vattenreglering svarar sökanden inte för kostnader hos prövningsmyndigheten som uppkommit för deltagare i samfälligheten. Organisation som avses i 16 kap. 13 § har inte rätt att erhålla ersättning för eller

I sådana överklagade mål som avses i första stycket första meningen skall sökanden svara för sina egna kostnader i högre rätt och för de kostnader som där har uppkommit för motparterna genom att sökanden har klagat.

skyldighet att betala rättegångskostnader.

Första stycket gäller vid överklagande också för sådana kostnader vid miljödomstolen och i högre rätt som där har uppkommit för motparterna genom att sökanden har klagat.

3 §

I mål som gäller återkallelse, förbud mot fortsatt verksamhet eller omprövning enligt 24 kap. 3–6 §§ eller 7 kap. 15 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet skall Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelsen och tillståndshavaren svara för sina kostnader vid miljödomstolen. I mål enligt 24 kap. 5 § som avser omprövning för att tillgodose allmänna intressen skall den myndighet som ansökte om omprövning dessutom svara för kostnader vid miljödomstolen som uppkommer för andra motparter än tillståndshavaren. Detta gäller dock inte omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 11. Gäller ett mål enligt 24 kap. 5 § första stycket 10 omprövning för att förbättra en anläggnings säkerhet skall dock tillståndshavaren i stället för Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen svara för senast nämnda kostnader.

I ärenden som gäller återkallelse, förbud mot fortsatt verksamhet eller omprövning enligt 24 kap. 3–6 §§ eller 7 kap. 15 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelsen och tillståndshavaren svara för sina kostnader hos tillståndsmyndigheten. I ärenden enligt 24 kap. 5 § som avser omprövning för att tillgodose allmänna intressen ska den myndighet som ansökte om omprövning dessutom svara för kostnader vid tillståndsmyndigheten som uppkommer för sådana sakägare som avses i 2 § första stycket första meningen, dock inte för tillståndshavaren. Detta gäller inte omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 11. Gäller ett ärende enligt 24 kap. 5 § första stycket 10 omprövning för att förbättra en anläggnings säkerhet ska dock tillståndshavaren i stället för Naturvårdsverket, Kammar-

kollegiet och länsstyrelsen svara för senast nämnda kostnader.

4 §

I *mål* som gäller omprövning på grund av ändrade förhållanden i samfälligheter enligt 7 kap. 17 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet i fråga om kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen eller enligt 7 kap. 18 § samma lag skall varje part svara för sina kostnader.

I *ärenden* som gäller omprövning enligt 7 kap. 18 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska varje part svara för sina kostnader.

7 §

I *mål om vattenverksamhet* får sökanden förpliktas att betala ersättning för motparters rättegångskostnader även om deras talan inte har blivit prövad slutligt vid domstolen. Ersättning skall även innefatta ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för beslutet till dess betalning sker.

I *ärenden som avses i 2–3 §§* får sökanden förpliktas att betala ersättning för motparters kostnader hos tillståndsmyndigheten även om deras talan inte har blivit prövad slutligt vid myndigheten. Ersättning ska även innefatta ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för beslutet tills betalning sker.

8 §

I *ansökningsmål* är sökanden skyldig att ersätta miljödomstolens kostnader för

1. kungörelser,
2. aktförvarare,
3. sakkunniga som har tillkallats av domstolen, och
4. lokaler för sammanträden.

Första stycket tillämpas även i *stämningssmål* som avses i 7 kap. 2 § lagen (1998:812) med

Sökanden är skyldig att ersätta tillståndsmyndighetens kostnader för

1. kungörelser,
2. aktförvarare,
3. sakkunniga som har tillkallats av myndigheten, och
4. lokaler för sammanträden.

särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Vad som i första stycket sägs om sökanden gäller därvid käranden.

I högre rätt gäller vad som i första och andra stycket sägs om sökande eller kärande den som fullföljt talan.

På begäran av domstolen skall förskott på ersättningen betalas.

I miljödomstol och Miljööverdomstolen gäller vad som i första och andra stycket sägs om sökande den som fullföljt talan.

På begäran av tillståndsmyndigheten eller domstolen ska förskott på ersättningen betalas.

9 a §

I fråga om rättegångskostnader i mål som avses i 24 kap. 13 a § och 13 b §§ gäller bestämmelserna om kostnader i expropriationsmål.

När anspråk på ersättning för rättegångskostnader i mål som avses i första stycket prövas, ska domstolen beakta vad sökanden har förpliktats att utge i ersättning för kostnader i ärendet vid prövningsmyndigheten.

Ogillas i mål som avses i första stycket talan som har väckts av fastighetsägaren eller den som innehar särskild rätt till fastigheten, kan domstolen förordna att han ska bära sina egna kostnader, om han befinns ha inlett rättegången utan tillräckliga skäl. Har rättegången uppenbart inletts utan skälig grund, får domstolen dessutom förplikta honom att ersätta motparten dennes rättegångskostnader.

10 §

Om tillstånd meddelas till en markavvattning i mål som avses i 7 kap. 19 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, skall sökandens kostnader fördelas mellan deltagarna i markavvattningen efter vad som är skäligt. Meddelas inte tillstånd till markavvattningen, skall sökanden betala de kostnader som har uppkommit, om inte särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Om tillstånd inte meddelas till en markavvattning i ett mål som enligt 7 kap. 20 § nämnda lag har inletts på grund av ett beslut vid en fastighetsreglering, skall kostnaderna anses som förrättningskostnader vid fastighetsregleringen.

Om en myndighet meddelar tillstånd till en markavvattning eller omprövar ett tillstånd i ett ärende som avses i 7 kap. 17 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, ska sökandens kostnader fördelas mellan deltagarna i markavvattningen efter vad som är skäligt. Meddelas inte tillstånd till markavvattningen, ska sökanden betala de kostnader som har uppkommit, om inte särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Om tillstånd inte meddelas till en markavvattning i ett ärende som enligt 19 kap. 30 § har inletts på grund av ett beslut vid en fastighetsreglering, ska kostnaderna anses som förrättningskostnader vid fastighetsregleringen.

28 kap.

Tillträde för markavvattningssakkunnig

3 a §

Om det behövs med anledning av en besiktning, har en markavvattningssakkunnig rätt att gå in i byggnader, beträda ägor, göra mätningar och markundersökningar samt utföra därmed sammanhängande eller jämförliga åtgärder. I trädgårdar

eller liknande planteringar får träd inte skadas eller fällas utan ägarens samtycke. Även i övrigt ska skador undvikas, om det är möjligt. Rätt att beträda annans ägor har också den som vid tillståndsmyndigheten för talan i ärendet.

Sökanden ska betala ersättning för skador som har uppkommit genom åtgärder enligt första stycket. Yrkande om ersättning ska framställas innan ärendet avgörs.

10 §

Den som utför eller *skall* utföra en vattenverksamhet kan av *miljödomstolen* ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder inom fastigheter som tillhör någon annan och ta i anspråk mark eller annat utrymme för detta, när det är fråga om

1. vattenverksamhet som utförs av staten, kommuner eller vattenförbund och som är önskvärda från hälso- eller miljösynpunkt eller som främjar fisket,
2. vattenverksamhet för att motverka förorening genom avloppsvatten,
3. vattenverksamhet som avser tillgodogörande av yt- eller grundvatten,
4. vattenreglering,
5. vattenverksamhet som avser allmän farled eller allmän hamn, eller
6. markavvattning.

Ett område som tas i anspråk enligt första stycket får lösas in, om det skall ingå i en strömfallsfastighet.

Den som utför eller *ska* utföra en vattenverksamhet kan av *tillståndsmyndigheten* ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder inom fastigheter som tillhör någon annan och ta i anspråk mark eller annat utrymme för detta, när det är fråga om

Har rätten upphört enligt denna paragraf att *med annat än äganderätt* ta annans fastighet i anspråk, *skall* anläggningar som har uppförts eller placerats inom fastigheten tillfalla fastighetsägaren utan lösen, om de inte har förts bort inom ett år från upphörandet.

Har rätten upphört enligt denna paragraf att ta annans fastighet i anspråk, *ska* anläggningar som har uppförts eller placerats inom fastigheten tillfalla fastighetsägaren utan lösen, om de inte har förts bort inom ett år från upphörandet.

31 kap.

37 §

Om det behövs för tillämpningen av 6 kap. 18 § tredje stycket expropriationslagen (1972:719), ska miljödomstolen uppskatta det värde som en berörd fastighet har utan särskild rättighet som minskar fastighetens värde.

Innan miljödomstolen meddelar en dom om inlösen av en fastighetsdel ska en karta med beskrivning ha upprättats över området samt dess gränser ha utmärkts i den ordning som gäller för fastighetsbildning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2. Mål eller ärenden som har inletts vid en miljödomstol eller en länsstyrelse före ikraftträdandet ska, i de fall de nya reglerna hade föreskrivit att målet eller ärendet skulle ha inletts vid en tillståndsmyndighet, vid ikraftträdandet överlämnas till den myndigheten.

3. Ersättningsanspråk som har framställts i ett ansökningsmål vid en miljödomstol ska även efter ikraftträdandet handläggas vid domstolen. Skulle talan om anspråket enligt de nya reglerna ha väckts vid en annan miljödomstol, ska målet i den delen överlämnas till den andra domstolen.

4. Mål om ersättning m.m. för oförutsedd skada ska handläggas enligt 24 kap. 13 b § miljöbalken om anspråket framställs efter ikraftträdandet.

5. Ärenden vid en länsstyrelse om dispens eller tillstånd till markavvattning som inletts före ikraftträdandet ska handläggas enligt äldre regler. Överlämnande enligt 7 kap. 19 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska dock inte ske till miljödomstolen utan till den tillståndsmyndighet där ärendet skulle ha inletts enligt de nya reglerna.

6. Mål eller ärenden vid en miljödomstol ska inte överlämnas enligt punkten 2 om det skulle vara till nackdel för handläggningen eller om det av andra skäl inte skulle vara lämpligt. I sådana fall gäller äldre bestämmelser om överklagande av Miljööverdomstolens avgöranden.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929

Härigenom föreskrivs att 1, 3–5, 8–12, 14, 15, 17 och 21 §§ lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929 ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Ansökan i *mål eller* ärende, som jämlikt konventionen anhängiggöres vid miljödomstol eller länsstyrelse, *skall* ingivas i ett exemplar utöver det antal, som för varje särskilt fall eljest finnes föreskrivet.

Skall enligt art. 14 av konventionen ansökan vara åtföljd av förklaring, som avses där, och är sådan förklaring ej bilagd ansökningen, *skall* den avvisas. Vad som nu sagts *skall* dock icke äga tillämpning i fråga om ansökan av norska staten.

Ansökan i ärende, som jämlikt konventionen anhängiggöres vid *en tillståndsmyndighet*, *ska* ingivas i ett exemplar utöver det antal, som för varje särskilt fall eljest finnes föreskrivet.

Ska enligt art. 14 av konventionen ansökan vara åtföljd av förklaring, som avses där, och är sådan förklaring ej bilagd ansökningen, *ska* den avvisas. Vad som nu sagts *ska* dock icke äga tillämpning i fråga om ansökan av norska staten.

3 §

Miljödomstolen eller länsstyrelsen skall, så snart kungörelse utfärdats om ansökningen, översända ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen till Utrikesdepartementet för att tillställas vederbörande norska myndighet. Sedan den förberedande skrift-

Tillståndsmyndigheten ska, så snart kungörelse utfärdats om ansökningen, översända ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen till Utrikesdepartementet för att tillställas vederbörande norska myndighet. Sedan den förberedande skriftväxlingen av-

växlingen avslutats, får fortsatt behandling av *målet eller* ärendet icke äga rum, innan det från Utrikesdepartementet kommit underrättelse som avses i 4 eller 5 §.

Finner *miljödomstolen eller länsstyrelsen* med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den utredning, som ytterligare behövs, att frågan bör behandlas av kommission, får framställning om detta sändas till Utrikesdepartementet, varefter regeringen meddelar beslut i anledning av framställningen.

slutats, får fortsatt behandling av ärendet icke äga rum, innan det från Utrikesdepartementet kommit underrättelse som avses i 4 eller 5 §§.

Finner *tillståndsmyndigheten* med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den utredning, som ytterligare behövs, att frågan bör behandlas av kommission, får framställning om detta sändas till Utrikesdepartementet, varefter regeringen meddelar beslut i anledning av framställningen.

4 §

Har till Utrikesdepartementet inkommit meddelande, att samtycke å norsk sida ej erfordras eller att samtycke givits utan att därför uppställts villkor, *skall* underrättelse därom meddelas *miljödomstolen eller länsstyrelsen*.

Har samtycke vägrats, *skall* besked därom meddelas *miljödomstolen eller länsstyrelsen*; och *varde ansöknings* av *miljödomstolen eller länsstyrelsen avslagen*.

Har till Utrikesdepartementet inkommit meddelande, att samtycke å norsk sida ej erfordras eller att samtycke givits utan att därför uppställts villkor, *ska* underrättelse därom meddelas *tillståndsmyndigheten*.

Har samtycke vägrats, *ska* besked därom meddelas *tillståndsmyndigheten*; och *ansöknings* *avslås*.

5 §

Om det för samtycke, som givits på norsk sida, uppställts särskilda villkor, ankommer det på regeringen att besluta huruvida regeringen vill förbehålla

Om det för samtycke, som givits på norsk sida, uppställts särskilda villkor, ankommer det på regeringen att besluta huruvida regeringen vill förbehålla

sig prövningen av fråga, som avses i andra punkten av art. 20 i konventionen. Sedan den prövning som kan föranledas av detta ägt rum, *skall* underrättelse om regeringens beslut samt de från norsk sida meddelade villkoren tillställas *miljödostolen eller länsstyrelsen* för den vidare prövning, som med iakttagande av nämnda beslut och villkor erfordras för målets eller ärendets avgörande.

Får regeringen enligt första stycket förbehålla sig prövningen av en viss fråga och är verksamheten av sådan beskaffenhet att på grund av en bestämmelse i miljöbalken en fråga angående verksamheten kunnat prövas av regeringen, *skall* den prövning, som sålunda i särskilda hänseenden kan ankomma på regeringen, företas i ett sammanhang.

sig prövningen av fråga, som avses i andra punkten av art. 20 i konventionen. Sedan den prövning som kan föranledas av detta ägt rum, *ska* underrättelse om regeringens beslut samt de från norsk sida meddelade villkoren tillställas *tillståndsmyndigheten* för den vidare prövning, som med iakttagande av nämnda beslut och villkor erfordras för målets eller ärendets avgörande.

Får regeringen enligt första stycket förbehålla sig prövningen av en viss fråga och är verksamheten av sådan beskaffenhet att på grund av en bestämmelse i miljöbalken en fråga angående verksamheten kunnat prövas av regeringen, *ska* den prövning, som sålunda i särskilda hänseenden kan ankomma på regeringen, företas i ett sammanhang.

8 §

Förklaring, som avses i art. 14 av konventionen, meddelas av regeringen.

Den, som vill erhålla sådan förklaring, har att till *miljödostolen eller länsstyrelsen* ingiva ansökan därom. I ansökningen *skola* så fullständigt som möjligt uppgivas verksamhetens beskaffenhet, omfattning och verkningar med angivande av det vattenområde, som av verksamheten kan komma att

Förklaring, som avses i art. 14 i konventionen, meddelas av regeringen.

Den, som vill erhålla sådan förklaring, har att till *tillståndsmyndigheten* ingiva ansökan därom. I ansökningen *ska* så fullständigt som möjligt uppgivas verksamhetens beskaffenhet, omfattning och verkningar med angivande av det vattenområde, som av verksamheten kan komma att beröras.

beröras. *Miljödomstolen eller länsstyrelsen* översänder med eget yttrande ansökningen till Utrikesdepartementet.

Tillståndsmyndigheten översänder med eget yttrande ansökningen till Utrikesdepartementet.

9 §

Då ansökan angående en verksamhet, vilken ingivits till myndighet i Norge, inkommit till Utrikesdepartementet, *skall* den jämte tillhörande bilagor sändas till *miljödomstolen eller länsstyrelsen*. Vad som nu sagts *skall* även gälla i fråga om upplysningar som avses i tredje punkten av art. 15 i konventionen.

Sedan de i första stycket avsedda handlingarna inkommit till *miljödomstolen eller länsstyrelsen* *skall* denna genast utfärda kungörelse om ansökan. Kungörelsen *skall* innehålla dels uppgift om verksamhetens beskaffenhet och omfattning samt de verkningar, som därav kan väntas uppkomma inom svenskt område, dels underrättelse om vad sakägare, som vill hos norsk myndighet framställa erinran i anledning av verksamheten, har att iaktta samt om att erinringar i anledning av ansökan *skall* inom en viss, i kungörelsen utsatt tid insändas till *miljödomstolen eller länsstyrelsen*. Kungörelsen *skall* innehålla tillkännagivande att ett exemplar av ansökningshandlingarna finns tillgängligt på

Då ansökan angående en verksamhet, vilken ingivits till myndighet i Norge, inkommit till Utrikesdepartementet, *ska* den jämte tillhörande bilagor sändas till *tillståndsmyndigheten*. Vad som nu sagts *ska* även gälla i fråga om upplysningar som avses i tredje punkten av art. 15 i konventionen.

Sedan de i första stycket avsedda handlingarna inkommit till *tillståndsmyndigheten* *ska* denna genast utfärda kungörelse om ansökan. Kungörelsen *ska* innehålla dels uppgift om verksamhetens beskaffenhet och omfattning samt de verkningar, som därav kan väntas uppkomma inom svenskt område, dels underrättelse om vad sakägare, som vill hos norsk myndighet framställa erinran i anledning av verksamheten, har att iaktta samt om att erinringar i anledning av ansökan *ska* inom en viss, i kungörelsen utsatt tid insändas till *tillståndsmyndigheten*. Kungörelsen *ska* innehålla tillkännagivande att ett exemplar av ansökningshandlingarna finns tillgängligt på *tillståndsmyndighetens* kansli eller på

miljödomstolens eller länsstyrelsens kansli eller på annan lämplig plats som *miljödomstolen eller länsstyrelsen* bestämmer. Genom *miljödomstolens* eller länsstyrelsens försorg *skall* kungörelsen så snart det kan ske införas i ortstidning. Ett exemplar av kungörelsen *skall* dessutom sändas till Utrikesdepartementet, Kammarkollegiet, Fiskeriverket, länsstyrelsen och andra statliga myndigheter vilkas verksamhet kan beröras av ansökan samt till berörda kommuner.

Om det sedan kungörelse utfärdats från myndighet i Norge kommer underrättelse om frågans fortsatta behandling där, *skall* också ett sådant meddelande kungöras på sätt som nu har angetts.

Är verksamheten av beskaffenhet, att någon menlig inverkan därav här i riket uppenbarligen icke är att motse, erfordras *ej* kungörelse, som ovan nämnts.

annan lämplig plats som *tillståndsmyndigheten* bestämmer. Genom *tillståndsmyndighetens* försorg *ska* kungörelsen så snart det kan ske införas i ortstidning. Ett exemplar av kungörelsen *ska* dessutom sändas till Utrikesdepartementet, Kammarkollegiet, Fiskeriverket, länsstyrelsen och andra statliga myndigheter vilkas verksamhet kan beröras av ansökan samt till berörda kommuner.

Om det sedan kungörelse utfärdats från myndighet i Norge kommer underrättelse om frågans fortsatta behandling där, *ska* också ett sådant meddelande kungöras på sätt som nu har angetts.

Är verksamheten av beskaffenhet, att någon menlig inverkan därav här i riket uppenbarligen icke är att motse, erfordras *inte* kungörelse, som ovan nämnts.

10 §

Kan verksamheten antagas bliva till men för allmänna intressen såsom samfärdsel eller flottning eller fiske av någon betydenhet eller för vattenreglering eller torrläggning, som redan verkstälts eller med sannolikhet kan motses, åligger *miljödomstolen eller länsstyrelsen*

Kan verksamheten antagas bliva till men för allmänna intressen såsom samfärdsel eller flottning eller fiske av någon betydenhet eller för vattenreglering eller torrläggning, som redan verkstälts eller med sannolikhet kan motses, åligger *tillståndsmyndigheten* att in-

att inhämta yttrande från myndighet, som i sådant hänseende har att bevaka det allmännas rätt, ävensom från styrelse eller syssloman för verksamhet, som av frågan beröres. Yttrande *skall* avgivas inom den tid för erinringars framställande, som bestämts i kungörelsen.

hämta yttrande från myndighet, som i sådant hänseende har att bevaka det allmännas rätt, ävensom från styrelse eller syssloman för verksamhet, som av frågan beröres. Yttrande *ska* avgivas inom den tid för erinringars framställande, som bestämts i kungörelsen.

11 §

Sedan den enligt 9 § utsatta tiden för erinringars insändande utgått, *skall miljödomstolen eller länsstyrelsen* till regeringen avge yttrande huruvida enligt art. 12 av konventionen samtycke till verksamheten på svensk sida kan anses erforderligt samt huruvida till följd av omfattningen och beskaffenheten av den utredning, som ytterligare behövs, frågan angående verksamheten bör behandlas av kommission. Om det med hänsyn till utredningens fullständighet kan ske, bör *miljödomstolen eller länsstyrelsen* också meddela huruvida samtycke bör lämnas och för sådant fall avge förslag till de villkor, som därför bör uppställas. Yttrandet *skall* åtföljas av samtliga till ärendet hörande handlingar. Avskrift av regeringens beslut i ärendet *skall* tillställas *miljödomstolen eller länsstyrelsen*.

Sedan den enligt 9 § utsatta tiden för erinringars insändande utgått, *ska tillståndsmyndigheten* till regeringen avge yttrande huruvida enligt art. 12 av konventionen samtycke till verksamheten på svensk sida kan anses erforderligt samt huruvida till följd av omfattningen och beskaffenheten av den utredning, som ytterligare behövs, frågan angående verksamheten bör behandlas av kommission. Om det med hänsyn till utredningens fullständighet kan ske, bör *tillståndsmyndigheten* också meddela huruvida samtycke bör lämnas och för sådant fall avge förslag till de villkor, som därför bör uppställas. Yttrandet *ska* åtföljas av samtliga till ärendet hörande handlingar. Avskrift av regeringens beslut i ärendet *ska* tillställas *tillståndsmyndigheten*.

12 §

När miljödomstolen skall yttra sig enligt 8 eller 11 §§ avges yttrandet av domstolens ordförande. Om frågans beskaffenhet påkallar det, skall han samråda med miljörådet och de sakkunniga ledamöterna. Erfordras särskild undersökning, får ordföranden uppdra åt miljörådet att med eller utan biträde av sakkunnig ledamot verkställa sådan.

Kostnaden för undersökningen och utgifter i anledning av kungörelser och dylikt betalas av statsmedel.

Behövs en särskild undersökning när tillståndsmyndigheten ska yttra sig enligt 8 eller 11 §§, får ordföranden uppdra åt en eller flera ledamöter att verkställa sådan.

Kostnaden för undersökningen och utgifter med anledning av kungörelser och dylikt betalas av statsmedel.

14 §

Förklaring som avses i art. 22 av konventionen, meddelas av miljödomstol. Ansökan om sådan förklaring inges till miljödomstolen i tre exemplar. Görs ansökan efter utgången av den i art. 22 stadgade tiden, skall den avvisas av miljödomstolen.

I samband med förklaring, som nämnts i första stycket, skall också prövning äga rum av fråga som avses i art. 3 mom. 2 eller art. 6 och är av beskaffenhet att besked däri skolat enligt miljöbalken tas upp i medgivande till verksamheten.

Har ansökningshandlingarna ej ingivits i föreskrivet antal exemplar eller finner miljödomstolen flera exemplar vara erforderliga eller innehåller icke

Förklaring som avses i art. 22 av konventionen, meddelas av tillståndsmyndigheten. Ansökan om sådan förklaring inges till tillståndsmyndigheten. Görs ansökan efter utgången av den i art. 22 stadgade tiden, ska den avvisas av miljödomstolen.

I samband med förklaring, som nämnts i första stycket, ska också prövning äga rum av fråga som avses i art. 3 mom. 2 eller art. 6 och är av beskaffenhet att besked däri skolat enligt miljöbalken tas upp i medgivande till verksamheten.

Har ansökningshandlingarna ej ingivits i tillräckligt antal exemplar eller innehåller icke handlingarna behövliga upplysningar för behandlingen av en

handlingarna behövliga upplysningar för behandlingen av en fråga, som avses i denna paragraf, får *miljödomstolen* förelägga sökanden att inom viss tid fullständiga vad som *sålunda* brister vid äventyr, om det försummas, att ansökningen kan förklaras förfallen.

fråga, som avses i denna paragraf, får *tillståndsmyndigheten* förelägga sökanden att inom viss tid fullständiga vad som brister vid äventyr, om det försummas, att ansökningen kan förklaras förfallen.

15 §

Angående behandlingen av fråga, som avses i 14 §, *skall* i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet beträffande *ansökningensmål* i miljöbalken.

Angående behandlingen av fråga, som avses i 14 §, *ska* i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet beträffande *ärenden om tillstånd till vattenverksamhet* i miljöbalken.

17 §

Ansökan eller ärende, som avses i 8, 9 eller 14 §, tas upp av den *miljödomstol eller länsstyrelse*, inom vilkens område den inverkan på vattenförhållandena, som det är fråga om, uppkommer.

Ansökan eller ärende, som avses i 8, 9 eller 14 §§, tas upp av den *tillståndsmyndighet*, inom vilkens område den inverkan på vattenförhållandena, som det är fråga om, uppkommer.

21 §

Vad i 12 § är stadgat om yttrande, som där sägs, *skall* äga tillämpning jämväl i fråga om meddelande av upplysning, varom enligt art. 16 av konventionen framställning inkommer till *miljödomstolen eller länsstyrelsen*.

Vad i 12 § är stadgat om yttrande, som där sägs, *ska* äga tillämpning jämväl i fråga om meddelande av upplysning, varom enligt art. 16 av konventionen framställning inkommer till *tillståndsmyndigheten*.

Vill myndighet här i riket inhämta upplysning, som avses i nämnda artikel, *skall* framställningen därom insändas till

Vill myndighet här i riket inhämta upplysning, som avses i nämnda artikel, *ska* framställningen därom insändas till

Utrikesdepartementet för att tillställas vederbörande norska myndighet. Utrikesdepartementet för att tillställas vederbörande norska myndighet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.
 2. Ärenden utan samband med ansökningsmål, som har inletts vid en miljödomstol före ikraftträdandet och som enligt de nya reglerna skulle ha inletts vid en tillståndsmyndighet, ska vid ikraftträdandet överlämnas till den myndigheten.

6 Förslag till lag om ändring i ägofredslagen (1933:269)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 24, 29, 31, 43, 45 och 46 §§ samt 5 kap. 49 § i ägofredslagen (1933:269) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

24 §

Förrättningsmannen *skall*, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän i *domsaga eller i fastighetsdomstol* eller till gode män vid fastighetsbildningsförrättningar.

I fall, där syneförrättning handlägges utan biträde av gode män, *skall* vad i denna lag är stadgat om synemännen i tillämpliga delar gälla förrättningsmannen. Bestämmas under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, verkar det ej rubbning av åtgärd, som dessförinnan vidtagits.

Stanna synemännen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin mening och kan jämkning ej ske, gälle förrättningsmannens.

Förrättningsmannen *ska*, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän i *tingsrätt* eller till gode män vid fastighetsbildningsförrättningar.

I fall, där syneförrättning handlägges utan biträde av gode män, *ska* vad i denna lag är stadgat om synemännen i tillämpliga delar gälla förrättningsmannen. Bestämmas under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, verkar det ej rubbning av åtgärd, som dessförinnan vidtagits.

29 §

Sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit avgjorda genom förening eller behörigen utredda, skola synemännen för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken.

Utlåtandet *skall* innehålla synemännens besked, med angivande av skälen, i de i 27 § eller eljest här ovan omförmälda frågor. *Skall*, enligt vad i 41 § sägs, styrelse för samfällighet utses, skola synemännen uppdraga åt en eller flera av sakägarna att i den i 44 § stadgade ordning utfärda kallelse till sammanträde för styrelseval och tillika bestämma den tid, inom vilken valet *skall* äga rum och anmälan därom göras hos länsstyrelsen, ävensom, där samfälligheten omfattar fastigheter i skilda län, hos vilken länsstyrelse sådan anmälan *skall* ske.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken *fastighetsdomstol* talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt 31 § *skall* iakttagas för sådan talans bevarande.

Utlåtandet *ska* innehålla synemännens besked, med angivande av skälen, i de i 27 § eller eljest här ovan omförmälda frågor. *Ska*, enligt vad i 41 § sägs, styrelse för samfällighet utses, skola synemännen uppdraga åt en eller flera av sakägarna att i den i 44 § stadgade ordning utfärda kallelse till sammanträde för styrelseval och tillika bestämma den tid, inom vilken valet *ska* äga rum och anmälan därom göras hos länsstyrelsen, ävensom, där samfälligheten omfattar fastigheter i skilda län, hos vilken länsstyrelse sådan anmälan *ska* ske.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken *miljödomstol* talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt 31 § *ska* iakttagas för sådan talans bevarande.

31 §

Är sakägare missnöjd med förrättning, *skall* han vid talans förlust inom två månader efter förrättningens avslutande vid den *fastighetsdomstol*, som i 46 § stadgas, väcka talan mot samtliga övriga sakägare.

Är sakägare missnöjd med förrättning, *ska* han vid talans förlust inom två månader efter förrättningens avslutande vid den *miljödomstol*, som i 46 § stadgas, väcka talan mot samtliga övriga sakägare.

43 §

Vad i 3 kap. 15 samt 17–21 §§ vattenlagen är stadgat *skall* äga motsvarande tillämpning i fall, som i 41 § denna lag avses, dock

Vad i 3 kap. 15 samt 17–21 §§ vattenlagen är stadgat *ska* äga motsvarande tillämpning i fall, som i 41 § denna lag avses, dock

att talan, varom i 3 kap. 20 § vattenlagen förmäles, *skall* anhängiggöras hos den *fastighetsdomstol*, som i 46 § denna lag stadgas.

att talan, varom i 3 kap. 20 § vattenlagen förmäles, *ska* anhängiggöras hos den *miljödomstol*, som i 46 § denna lag stadgas.

45 §

Vad i 3 kap. 23–25 §§ vattenlagen är stadgat *skall* äga motsvarande tillämpning i fall, som avses i 44 § denna lag; dock *skall* talan, varom i 3 kap. 23 § vattenlagen förmäles, anhängiggöras hos den *fastighetsdomstol*, som i 46 § denna lag stadgas.

Vad i 3 kap. 23–25 §§ vattenlagen är stadgat *ska* äga motsvarande tillämpning i fall, som avses i 44 § denna lag; dock *ska* talan, varom i 3 kap. 23 § vattenlagen förmäles, anhängiggöras hos den *miljödomstol*, som i 46 § denna lag stadgas.

46 §

Mål om stängselskyldighet *skall* upptagas vid *fastighetsdomstolen* I den ort, där svarandens fastighet ligger eller, där flera fastigheter å svarandesidan äro, de flesta av dem äro belägna.

Mål om betesreglering *skall* anhängiggöras vid *fastighetsdomstolen* i den ort, där det område regleringen avser i sin helhet eller till största delen är beläget, eller, om målet allenast angår fråga om upplåtelse av betesmark, vid *fastighetsdomstolen* i den ort, där betesmarken är belägen.

Mål om stängselskyldighet *ska* upptagas vid *miljödomstolen* I den ort, där svarandens fastighet ligger eller, där flera fastigheter å svarandesidan äro, de flesta av dem äro belägna.

Mål om betesreglering *ska* anhängiggöras vid *miljödomstolen* i den ort, där det område regleringen avser i sin helhet eller till största delen är beläget, eller, om målet allenast angår fråga om upplåtelse av betesmark, vid *miljödomstolen* i den ort, där betesmarken är belägen.

5 kap.

49 §

Avser försummelsen underhåll av stängsel och bättrar den försumlige ej ofördröjligen efter tillsägelse, må den, mot vilken

Avser försummelsen underhåll av stängsel och bättrar den försumlige ej ofördröjligen efter tillsägelse, må den, mot vilken

stängselskyldigheten gäller och som kan av försummelsen lida men, hålla syn genom två för uppdraget lämpliga män, mot vilka ej förekommer jäv som gäller mot domare; av syne-
männen *skall* den ene vara nämndeman i *domsaga* eller i *fastighetsdomstol* eller god man vid fastighetsbildningsförrättningar. Har den försumlige i god tid kallats till synen och varder bristen vid synen vitsordad, förelägge honom syne-
männen viss tid, ej kortare än fem dagar, inom vilken han *skall* hava botat bristen, vid äventyr att denna eljest må avhjälpas av den, som påkallat synen. Denne låte efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpna, anställa efterbesiktning i samma ordning som om syn stadgats; dock vare efterbesiktning icke av nöden, därest den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande ej vidtagits. Därefter njute den, som fordrar rättelse, utmätning hos den försumlige ej mindre för kostnaden för synen och för efterbesiktning, där sådan erfordrats, än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av syne-
männen uppskattats, samt vare pliktig att därefter ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Nöjes ej den andre däråt, Nöjes ej den andre däråt,

stängselskyldigheten gäller och som kan av försummelsen lida men, hålla syn genom två för uppdraget lämpliga män, mot vilka ej förekommer jäv som gäller mot domare; av syne-
männen *ska* den ene vara nämndeman i *tingsrätt* eller god man vid fastighetsbildningsförrättningar. Har den försumlige i god tid kallats till synen och varder bristen vid synen vitsordad, förelägge honom syne-
männen viss tid, ej kortare än fem dagar, inom vilken han *ska* hava botat bristen, vid äventyr att denna eljest må avhjälpas av den, som påkallat synen. Denne låte efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpna, anställa efterbesiktning i samma ordning som om syn stadgats; dock vare efterbesiktning icke av nöden, därest den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande ej vidtagits. Därefter njute den, som fordrar rättelse, utmätning hos den försumlige ej mindre för kostnaden för synen och för efterbesiktning, där sådan erfordrats, än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av syne-
männen uppskattats, samt vare pliktig att därefter ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Nöjes ej den andre däråt, instämme sitt klander till

instämme sitt klander till *fastig- miljödomstolen* inom en månad
betsdomstolen inom en månad efter utmätningen eller vare sin
efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.
talan kvitt.

Den som fordrar rättelse äge ock, därest bristen ej ofördröjligen
efter tillsägelse avhjälpes, själv bota denna och njute sedan av den
försumlige betalning för vad arbetet visas skäligen hava kostat.

Vad här ovan är stadgat om stängsels underhåll äge motsvarande
tillämpning, där någon brister i underhåll av hägnad kring betes-
mark, som upplåtits enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Mål angående skyldighet för innehavare av järnväg att hålla stängsel till skydd för större hemdjur upptages av *fastighetsdomstolen*.

Järnvägs innehavare vare pliktig att i mål om befrielse från skyldighet att hålla stängsel vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader, såvitt ej *fastighetsdomstolen* med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

Mål angående skyldighet för innehavare av järnväg att hålla stängsel till skydd för större hemdjur upptages av *miljödömsdomstolen*.

Järnvägs innehavare vare pliktig att i mål om befrielse från skyldighet att hålla stängsel vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader, såvitt ej *miljödömsdomstolen* med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:390) om fiskearrenden

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1957:390) om fiskearrenden ska upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig

dels att 2, 4, 6, 9–12 och 16–19 §§ ska ha följande lydelse

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

För bättre utnyttjande av vattenkraft får, efter ansökan hos *miljödomstolen* enligt miljöbalken, tillstånd enligt denna lag lämnas till tillfällig vattenreglering eller annan vattenverksamhet, som avses i 11 kap. 2 § 1 miljöbalken, eller också ändrade bestämmelser meddelas om innehållande eller tappning av vatten, om åtgärden prövas ur allmän synpunkt medföra fördelar, som överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den.

För bättre utnyttjande av vattenkraft får, efter ansökan hos *den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer* enligt miljöbalken, tillstånd enligt denna lag lämnas till tillfällig vattenreglering eller annan vattenverksamhet, som avses i 11 kap. 2 § 1 miljöbalken, eller också ändrade bestämmelser meddelas om innehållande eller tappning av vatten, om åtgärden prövas ur allmän synpunkt medföra fördelar, som överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den.

4 §

Tillstånd till vattenverksamhet enligt denna lag *skall* meddelas för viss tid, högst tre år.

Sedan tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända, *skall* sökanden vidtaga de åt-

Tillstånd till vattenverksamhet enligt denna lag *ska* meddelas för viss tid, högst tre år.

Sedan tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända, *ska* sökanden vidtaga de åt-

gärder, som erfordras för att återställa förhållandena i lämpligt skick. *Miljödomstolen* har att i samband med tillståndet meddela erforderliga bestämmelser härom.

gärder, som erfordras för att återställa förhållandena i lämpligt skick. *Tillståndsmyndigheten* har att i samband med tillståndet meddela erforderliga bestämmelser härom.

När det finns skäl till det, får tillståndsmyndigheten meddela nya eller ändrade bestämmelser om vidtagande av åtgärder, som kan behövas för tillgodoseende av allmän eller enskild rätt.

6 §

Bestämmelserna i 5 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet angående vattenreglering med tvångsdelaktighet gäller inte regleringar, som avses i denna lag. Är det uppenbart, att en reglering är till nytta för annan som tillgodogör vattenkraft, är denne dock skyldig att i den mån så kan anses skäligt bidra till kostnaden för regleringen. *I fråga om talan om sådant bidrag tillämpas bestämmelserna om stämningssmål i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.*

Bestämmelserna i 5 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet angående vattenreglering med tvångsdelaktighet gäller inte regleringar, som avses i denna lag. Är det uppenbart, att en reglering är till nytta för annan som tillgodogör vattenkraft, är denne dock skyldig att i den mån så kan anses skäligt bidra till kostnaden för regleringen. *Talan om sådant bidrag prövas av miljödomstol enligt bestämmelserna i 7 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.*

I fråga om förvaltningen av en vattenreglering med flera deltagare gäller vad som i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter är stadgat om samfälligheter enligt lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

9 §

Vid meddelande av tillstånd till vattenverksamhet enligt

Vid meddelande av tillstånd till vattenverksamhet enligt

denna lag får *miljödomstolen*, om det behövs för att undvika dröjsmål med verksamheten, skjuta upp frågan om de föreskrifter, som erfordras angående ersättning, avgifter eller annat. Därvid tillämpas 22 kap. 27 § andra–femte stycket miljöbalken.

denna lag får *tillståndsmyndigheten*, om det behövs för att undvika dröjsmål med verksamheten, skjuta upp frågan om de föreskrifter, som erfordras angående avgifter eller annat. Därvid tillämpas 19 kap. 26 § andra–tredje stycket miljöbalken.

9 a §

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt denna lag medför skador på allmänna eller enskilda intressen, får den skadelidande vid miljödomstol framställa anspråk på ersättning enligt 31 kap. miljöbalken.

Talan om anspråk på grund av skador som avses i denna paragraf ska för att få tas upp till prövning väckas när tillståndet har tagits i anspråk och senast inom ett år därefter. Även tillståndshavaren kan på samma sätt påkalla prövning av ersättning som tillkommer fastighetsägare eller annan sakägare.

10 §

Ersättning, som bestämmes i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge verksamheten pågår. *Har tillstånd till verksamheten tagits i anspråk, skall* sådan ersättning utgå för hela den tid *därefter*, för vilken tillståndet meddelats, om ej miljödomstolen förordnar annorlunda.

Ersättning, som bestämmes i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge verksamheten pågår. Sådan ersättning ska utgå för hela den tid för vilken tillståndet meddelats, om ej miljödomstolen förordnar annorlunda.

När skäl äro därtill, må miljödomstolen höja eller sänka ersättning, som fastställts att utgå för år eller del av år, *eller meddela nya eller ändrade bestämmelser om vidtagande av åtgärder, som kunna erfordras för tillgodoseende av allmän eller enskild rätt.*

När skäl äro därtill, må miljödomstolen höja eller sänka ersättning, som fastställts att utgå för år eller del av år.

11 §

Miljödomstols beslut, varigenom meddelats bestämmelser om skyldighet att förebygga eller avhjälpa skada eller olägenhet till följd av vattenverksamhet enligt denna lag eller att utgiva ersättning därför, *skall*, såframt tillståndet till verksamheten tagits i anspråk, gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas.

Tillståndsmyndighets beslut, varigenom meddelats bestämmelser om skyldighet att förebygga eller avhjälpa skada eller olägenhet till följd av vattenverksamhet enligt denna lag, *ska*, såframt tillståndet till verksamheten tagits i anspråk, gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas.

Belopp, som i enlighet med miljödomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning, må ej återkrävas.

12 §

Anspråk på ersättning för skada, förlust eller intrång som inte förutsetts av *miljödomstolen skall*, för att få tas upp till prövning, *anmälas till miljödomstolen* inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som *miljödomstolen* kan ha föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. Efterföljes vattenverksamhet enligt denna lag av

Anspråk på ersättning för skada, förlust eller intrång som inte förutsågs *under handläggningen av tillståndsärendet, får framställas även efter utgången av fristen i 9 a §.*

Talan om anspråk som avses i första stycket ska, för att kunna tas upp till prövning, *väckas* inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som *tillståndsmyndigheten* kan ha föreskrivit, räknat från det tiden för

vattenverksamhet, vartill tillstånd meddelas enligt miljöbalken, får anspråk med anledning av den förra verksamheten framställas inom den tid, som gäller för den senare verksamheten enligt 24 kap. 13 § tredje eller fjärde stycket miljöbalken. *Anmälan om ersättningsanspråk skall vara skriftlig och den skall ges in till miljödomstolen i två exemplar. Miljödomstolen skall i domen erinra om vad skadelidande har att iaktta.*

tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. Efterföljes vattenverksamhet enligt denna lag av vattenverksamhet, vartill tillstånd meddelas enligt miljöbalken, får anspråk med anledning av den förra verksamheten framställas inom den tid, som gäller för den senare verksamheten enligt 24 kap. 13 b § miljöbalken. *Tillståndsmyndigheten ska i beslutet erinra om vad skadelidande har att iaktta.*

16 §

I mål enligt denna lag skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen av miljödomstolen tillställas länsstyrelsen i det län, inom vilket vattenverksamheten huvudsakligen skall utövas.

Vid tillämpning i mål, varom nu är fråga, av bestämmelsen i 22 kap. 17 § miljöbalken får i brådskande fall den i detta lagrum angivna fristen begränsas. Parterna skall dock beredas skäligt rådrum.

I ärenden enligt denna lag ska ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen av tillståndsmyndigheten tillställas länsstyrelsen i det län, inom vilket vattenverksamheten huvudsakligen ska utövas.

17 §

I mål enligt denna lag får på begäran av sökanden miljödomstolen utan huvudförhandling i brådskande fall medge att åtgärder för vattenverksamheten vidtas, innan frågan om sådana åtgärder slutligen avgörs. Är

I ärenden enligt denna lag får på begäran av sökanden tillståndsmyndigheten i brådskande fall medge att åtgärder för vattenverksamheten vidtas, innan frågan om sådana åtgärder slutligen avgörs. Är fråga om

fråga om åtgärd, som omfattar vidlyftigare arbete, eller är avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt att befara därav, får förordnande meddelas endast om riket är i krig.

När synnerliga skäl föreligger, får *miljödomstolen* i mål enligt denna lag medge sökanden att utan hinder av bestämmelsen i 11 kap. 10 § miljöbalken påbörja arbete, som där avses.

Miljödomstolens beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart, men det kan ändras när förhållandena föranleder det.

åtgärd, som omfattar vidlyftigare arbete, eller är avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt att befara därav, får förordnande meddelas endast om riket är i krig.

När synnerliga skäl föreligger, får *tillståndsmyndigheten* i ärenden enligt denna lag medge sökanden att utan hinder av bestämmelsen i 11 kap. 10 § miljöbalken påbörja arbete, som där avses.

Tillståndsmyndighetens beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart, men det kan ändras när förhållandena föranleder det.

18 §

Är riket i krig och är med hänsyn till kraftförsörjningen oundgängligen erforderligt att åtgärd, som avses i 2 §, vidtas utan dröjsmål, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordna att åtgärden får, ändå att den är av beskaffenhet att *miljödomstolens* medgivande därtill *skall* inhämtas, vidtas utan föregående prövning av *miljödomstolen*. Vidtar någon åtgärd med stöd av vad nu sagts, *skall* han ofördröjligen efter dess verkställande göra ansökan hos *miljödomstolen* om godkännande av åtgärden.

Är riket i krig och är med hänsyn till kraftförsörjningen oundgängligen erforderligt att åtgärd, som avses i 2 §, vidtas utan dröjsmål, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordna att åtgärden får, ändå att den är av beskaffenhet att *tillståndsmyndighetens* medgivande därtill *ska* inhämtas, vidtas utan föregående prövning av *tillståndsmyndigheten*. Vidtar någon åtgärd med stöd av vad nu sagts, *ska* han ofördröjligen efter dess verkställande göra ansökan hos *tillståndsmyndigheten* om godkännande av åtgärden.

I fråga om ansökan, som i första stycket sägs, och påföljd för underlåtenhet att göra sådan ansökan gäller vad i miljöbalken stadgas för fall som avses i 11 kap. 16 § samma lag.

19 §

Säkerhet, som avses i 22 kap. 27 och 28 §§ miljöbalken, *skall* i mål, varom är fråga i denna lag, gälla all ersättning, som icke *skall* erläggas innan meddelat tillstånd tages i anspråk, ävensom kostnader för åtgärd, som *miljödomstolen* kan ha föreskrivit med stöd av 4 § andra stycket.

Säkerhet, som avses i 24 kap. 14 § miljöbalken, *ska* i ärenden, varom är fråga i denna lag, gälla all ersättning, som icke *ska* erläggas innan meddelat tillstånd tages i anspråk, ävensom kostnader för åtgärd, som *tillståndsmyndigheten* kan ha föreskrivit med stöd av 4 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

10 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs i fråga om fastighetsbildningslagen (1970:988)

dels att 16 kap. 1–12 a, 13 och 16 §§, 17 kap. 1 och 2 §§ samt 18 kap. ska upphöra att gälla,

dels att 16 kap. 14 och 14 a §§ samt 17 kap. 3 § ska betecknas 16 kap. 1–3 §§,

dels att 4 kap. 39 §, 9 kap. 5 §, 15 kap. 1 och 10 §§, 16 kap. 1–3 §§ samt rubrikerna till 15 och 16 kap. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

39 §

Om det är av synnerlig vikt för fastighetsbildningen att fråga som är föremål för prövning i annan ordning först *avgöres*, får lantmäterimyndigheten förklara förrättningen vilande i avvaktan på att frågan *avgöres*. Vill sakägare väcka talan för prövning av fråga som *icke* kan avgöras vid förrättningen och vars behandling i särskild ordning kan föranleda att förrättningen förklaras vilande, *skall* skäligen rådru lämnas honom.

Har lantmäterimyndigheten meddelat beslut i fråga som får överklagas särskilt, *skall* förrättningen vila i de delar som är beroende av frågans slutliga lösning, om inte myndigheten finner att förrättningen kan fortsätta utan betydande olägen-

Om det är av synnerlig vikt för fastighetsbildningen att fråga som är föremål för prövning i annan ordning först *avgörs*, får lantmäterimyndigheten förklara förrättningen vilande i avvaktan på att frågan *avgörs*. Vill sakägare väcka talan för prövning av fråga som *inte* kan avgöras vid förrättningen och vars behandling i särskild ordning kan föranleda att förrättningen förklaras vilande, *ska* skäligen rådru lämnas honom.

Har lantmäterimyndigheten meddelat beslut i fråga som får överklagas särskilt, *ska* förrättningen vila i de delar som är beroende av frågans slutliga lösning, om inte myndigheten finner att förrättningen kan fortsätta utan betydande olägen-

het eller *fastighetsdomstolen* förordnar att den *skall* fortgå.

het eller *miljödomstolen* förordnar att den *ska* fortgå.

9 kap.

5 §

När syssloman frånträder sitt uppdrag, *skall* han avge redovisning för sin förvaltning. Redovisningen *skall* framläggas på förrättningsammansammanträde.

Lantmäterimyndigheten kan förelägga syssloman att lämna upplysningar om förvaltningen. Myndigheten kan också förordna någon att granska förvaltningen och avge berättelse över granskningen.

Sakägare som vill klandra sysslomannens redovisning eller eljest föra talan mot denne med anledning av förvaltningen *skall* väcka talan vid *fastighetsdomstol*, som anges i 15 kap. 1 §, inom tre månader från den dag då redovisningen framlades på sammanträde. Väckes ej talan inom denna tid, är rätten till talan förlorad, om talan ej grundas på att sysslomannen begått brottslig handling.

När syssloman frånträder sitt uppdrag, *ska* han avge redovisning för sin förvaltning. Redovisningen *ska* framläggas på förrättningsammansammanträde.

Sakägare som vill klandra sysslomannens redovisning eller eljest föra talan mot denne med anledning av förvaltningen *ska* väcka talan vid *miljödomstol*, som anges i 15 kap. 1 §, inom tre månader från den dag då redovisningen framlades på sammanträde. Väckes ej talan inom denna tid, är rätten till talan förlorad, om talan ej grundas på att sysslomannen begått brottslig handling.

15 kap.

Fullföljd till *fastighetsdomstol*

Fullföljd till *miljödomstol*

1 §

Mål som överklagas enligt bestämmelserna i detta kapitel (fastighetsbildningsmål) *skall* prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars domkrets den eller de berörda fastigheterna är belägna. Ligger fastigheterna under flera *fastighetsdomstolar*, *skall* talan tas

Mål som överklagas enligt bestämmelserna i detta kapitel (fastighetsbildningsmål) *ska* prövas av den *miljödomstol* inom vars domkrets den eller de berörda fastigheterna är belägna. Ligger fastigheterna under flera *miljödomstolar*, *ska* talan tas upp

upp av den domstol under vilken huvuddelen ligger.

av den domstol under vilken huvuddelen ligger.

10 §

Finner lantmäterimyndigheten att uppgift om fastighetsbildning eller fastighetsbestämning icke kan införas i registret på grund av fel eller oklarhet i förrättningen och kan rättelse ej vinnas i den ordning som anges i 26 § förvaltningslagen (1986:223), får myndigheten söka rättelse hos *fastighetsdomstolen*. Detsamma gäller, om myndigheten finner att registrering i enlighet med förrättningen skulle äventyra fastighetsredovisningens tillförlitlighet eller på annat sätt föranleda rättsosäkerhet.

I fråga om ansökan om rättelse enligt denna paragraf *tillämpas* bestämmelserna i 16 kap. Rätten att ansöka om rättelse är inte begränsad till viss tid.

Finner lantmäterimyndigheten att uppgift om fastighetsbildning eller fastighetsbestämning icke kan införas i registret på grund av fel eller oklarhet i förrättningen och kan rättelse ej vinnas i den ordning som anges i 26 § förvaltningslagen (1986:223), får myndigheten söka rättelse hos *miljödomstolen*. Detsamma gäller, om myndigheten finner att registrering i enlighet med förrättningen skulle äventyra fastighetsredovisningens tillförlitlighet eller på annat sätt föranleda rättsosäkerhet.

I fråga om ansökan om rättelse enligt denna paragraf *gäller* bestämmelserna i 2 kap. lagen (2010:000) om *miljödomstolar i tillämpliga delar*. Rätten att ansöka om rättelse är inte begränsad till viss tid.

16 kap.

Förfarandet vid fastighetsdomstol

Rättegångskostnader

1 §

Fastighetsdomstolen kan, efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna, besluta att sakägare som förlorar målet *skall* ersätta annan sakägare dennes rättegångskostnad.

I mål om inlösenersättning

Miljödomstolen kan, efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna, besluta att sakägare som förlorar målet *ska* ersätta annan sakägare dennes rättegångskostnad.

I mål om inlösenersättning

skall dock sakägare som avstår mark eller särskild rättighet få gottgörelse för sin kostnad oberoende av utgången. i målet. Detsamma *skall* gälla i mål om ersättning för marköverföring eller reglering av rättighet som avses i 5 kap. 10 a § andra stycket.

ska dock sakägare som avstår mark eller särskild rättighet få gottgörelse för sin kostnad oberoende av utgången. i målet. Detsamma *ska* gälla i mål om ersättning för marköverföring eller reglering av rättighet som avses i 5 kap. 10 a § andra stycket.

Första och andra styckena gäller inte, om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 §§ rättegångsbalken. Ogillas i mål enligt andra stycket talan som har fullföljts av den som avstår eller upplåter mark eller rättighet, tillämpas 15 kap. 6 § plan- och bygglagen (1987:10).

Vinner sakägare mål mot företrädare för allmänt intresse, kan domstolen tillerkänna honom ersättning för rättegångskostnad, om synnerliga skäl föreligger. Sådan ersättning *skall* utges av *statsverket* eller, om endast kommunen företräder det allmänna intresset, av kommunen.

Vinner sakägare mål mot företrädare för allmänt intresse, kan domstolen tillerkänna honom ersättning för rättegångskostnad, om synnerliga skäl föreligger. Sådan ersättning *ska* utges av *staten* eller, om endast kommunen företräder det allmänna intresset, av kommunen.

2 §

Om en sakägare vinner ett mål om prövning av ett sådant beslut som avses i 15 kap. 6 § tredje stycket, kan domstolen tillerkänna honom eller henne ersättning för rättegångskostnad, om det finns synnerliga skäl. Sådan ersättning *skall* betalas av staten eller, om det överklagade beslutet har meddelats av en kommunal lantmäterimyndighet, av kommunen.

Om en sakägare vinner ett mål om prövning av ett sådant beslut som avses i 15 kap. 6 § tredje stycket, kan domstolen tillerkänna honom eller henne ersättning för rättegångskostnad, om det finns synnerliga skäl. Sådan ersättning *ska* betalas av staten eller, om det överklagade beslutet har meddelats av en kommunal lantmäterimyndighet, av kommunen.

3 §

I fråga om rättegången i *hovrätten* tillämpas 16 kap. 3, 7 och 9–13 §§, 14 § första, fjärde och femte styckena, 14 a §, 15 § samt 16 §. Dock skall 16 kap. 15 § inte tillämpas när *hovrätten återförvisar mål till fastighetsdomstolen*.

I mål som avses i 16 kap. 14 § andra stycket skall den som har att betala ersättning för mark eller rättighet, om inte något annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken, alltid själv bära sina kostnader samt kostnad som han eller hon orsakar motparten genom att själv överklaga. Ogillas i ett sådant mål talan som har fullföljts av den som avstår eller upplåter mark eller rättighet, tillämpas dock 15 kap. 6 § plan och bygglagen (1987:10). I övrigt skall bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken tillämpas.

Bevis genom syn på stället fås upp i hovrätten endast om det finns synnerliga skäl.

I fråga om rättegången i *Miljööverdomstolen* tillämpas 1 § första och fjärde styckena samt 2 §.

I *Miljööverdomstolen* ska i mål som avses i 1 § andra stycket den som har att betala ersättning för mark eller rättighet, om inte något annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken, alltid själv bära sina kostnader samt kostnad som han eller hon orsakar motparten genom att själv överklaga. Ogillas i ett sådant mål talan som har fullföljts av den som avstår eller upplåter mark eller rättighet, tillämpas dock 15 kap. 6 § plan- och bygglagen (1987:10). I övrigt ska bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken tillämpas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2. Mål eller ärenden som har inletts vid en fastighetsdomstol före ikraftträdandet ska, i de fall de nya reglerna hade föreskrivit att målet eller ärendet skulle ha inletts vid en miljödomstol, vid ikraftträdandet överlämnas till den miljödomstol där målet enligt nya regler skulle ha inletts.

3. Mål eller ärenden vid en fastighetsdomstol ska inte överlämnas enligt punkten 2 om det skulle vara till nackdel för handläggningen eller om det av andra skäl inte skulle vara lämpligt.

4. Vad som föreskrivs i punkterna 2 och 3 ska i motsvarande mån tillämpas på ett mål som överklagats till en hovrätt som efter den 1 juli 2010 inte ska handlägga fastighetsbildningsmål.

5. Äldre bestämmelser gäller i fråga om överklagande till Högsta domstolen av domar, utslag och beslut som före ikraftträdandet har meddelats av en hovrätt.

11 Förslag till lag om ändring i väglagen (1971:948)

Härigenom föreskrivs att 66, 68 och 70 §§ väglagen (1971:948) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

66 §

Har överenskommelse inte träffats om ersättning enligt 55, 58, 61 eller 63 § eller om inlösen enligt 56, 59 eller 62 §, *skall* den som vill göra anspråk på ersättning eller fordra inlösen väcka talan vid den *fastighetsdomstol* inom vars område fastigheten eller anordningen är belägen. Även väghållaren kan på samma sätt påkalla prövning av ersättning som tillkommer fastighetsägare eller annan sakägare.

Har överenskommelse inte träffats om ersättning enligt 55, 58, 61 eller 63 §§ eller om inlösen enligt 56, 59 eller 62 §§, *ska* den som vill göra anspråk på ersättning eller fordra inlösen väcka talan vid den *miljödomstol* inom vars område fastigheten eller anordningen är belägen. Även väghållaren kan på samma sätt påkalla prövning av ersättning som tillkommer fastighetsägare eller annan sakägare.

68 §

Om en borgenär som avses i 67 § första stycket lider förlust till följd av att nedsättning inte har skett, är han berättigad att av väghållaren få gottgörelse för förlusten mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller, om borgenären lider förlust därigenom, att ersättning enligt 55, 58 eller 61 § blivit för lågt beräknad och ersättningen till följd av överenskommelse mellan väghållaren och fastighetens ägare eller av annan anledning inte har prövats av

Om en borgenär som avses i 67 § första stycket lider förlust till följd av att nedsättning inte har skett, är han berättigad att av väghållaren få gottgörelse för förlusten mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller, om borgenären lider förlust därigenom, att ersättning enligt 55, 58 eller 61 §§ blivit för lågt beräknad och ersättningen till följd av överenskommelse mellan väghållaren och fastighetens ägare eller av annan anledning inte har prövats av

domstol. I fråga om sådan gottgörelse *skall* 65 § tillämpas på förhållandet mellan väghållaren och borgenären.

Inom område med detaljplan, där kommunen är huvudman för allmänna platser, gäller följande. Om mark eller annat utrymme har tagits i anspråk av kommunen som allmän plats, *skall* väghållaren fullgöra skyldighet enligt första stycket som har uppkommit dessförinnan, trots att vägrätten har upphört enligt 33 §.

Talan om gottgörelse väcks vid den *fastighetsdomstol* som anges i 66 §.

domstol. I fråga om sådan gottgörelse *ska* 65 § tillämpas på förhållandet mellan väghållaren och borgenären.

Inom område med detaljplan, där kommunen är huvudman för allmänna platser, gäller följande. Om mark eller annat utrymme har tagits i anspråk av kommunen som allmän plats, *ska* väghållaren fullgöra skyldighet enligt första stycket som har uppkommit dessförinnan, trots att vägrätten har upphört enligt 33 §.

Talan om gottgörelse väcks vid den *miljödomstol* som anges i 66 §.

70 §

Om en kommun enligt 7 § har tillhandahållit staten mark eller annat utrymme för väg, är kommunen berättigad till ersättning av staten för skäligen kostnader efter avdrag för förvaltningskostnad.

Framställning om ersättning görs hos Vägverket. Om en överenskommelse inte kan träffas, väcks talan om ersättning vid den *fastighetsdomstol* som anges i 66 §.

Framställning om ersättning görs hos Vägverket. Om en överenskommelse inte kan träffas, väcks talan om ersättning vid den *miljödomstol* som anges i 66 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering

Härigenom föreskrivs att 27 § lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §

I fråga om talan mot beslut som avser äganderättsförtecknings innehåll eller annat beslut av lantmäterimyndigheten samt angående förfarandet i mål som fullföljts äger 15–18 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) motsvarande tillämpning.

Besvär, vari klaganden yrkar att han i stället för annan *skall* i äganderättsförteckning upptagas som ägare till viss egendom, *skall* anses innefatta yrkande om bättre rätt till egendomen.

I fråga om talan mot beslut som avser äganderättsförtecknings innehåll eller annat beslut av lantmäterimyndigheten samt angående förfarandet i mål som fullföljts äger 15 *och* 16 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) *samt 2 kap. lagen (2010:000) om miljödomstolar* motsvarande tillämpning.

Besvär, vari klaganden yrkar att han i stället för annan *ska* i äganderättsförteckning upptagas som ägare till viss egendom, *ska* anses innefatta yrkande om bättre rätt till egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

13 Förslag till lag om ändring i expropriationslagen (1972:719)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 3 §, 5 kap. 1, 2, 6, 7, 12, 13, 19, 22 och 27 §§, 6 kap. 11 §, 7 kap. 1 och 4–6 §§ expropriationslagen (1972:719) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 §

Om den som ansöker om expropriationstillstånd har nyttjanderätt till fastigheten och tillstånd beviljas, har sökanden rätt att utan hinder av vad som annars skulle gälla nyttja fastigheten i samma omfattning som tidigare till dess att expropriationen är fullbordad eller till den fardag som inträffar närmast efter tre månader från det att expropriationstillståndet förföll eller expropriationsrätten förverkades. I avvaktan på att tillståndsfrågan blir slutligt avgjord kan förordnas att sökanden icke mot sitt bestridande får skiljas från fastigheten tidigare än på den fardag, som inträffar närmast efter tre månader från det att ansökan prövades. Saknas bestämmelse om fardag, inträder i stället skyldigheten att flytta när tre månader förflutit från det att expropriationstillståndet förföll eller expropriationsrätten förverkades eller från det att expropriationsansökningen prövades.

Nyttjar sökanden med stöd av första stycket fastigheten utöver den dag då nyttjanderätten annars skulle ha upphört, har fastighetsägaren rätt till skälig ersättning för det fortsatta nyttjandet. Kan överenskommelse om ersättningen ej träffas, bestämmes den av *fastighetsdomstolen*.

Kommer expropriation ej till stånd och är sökandens rätt att föra bort egen byggnad eller annat från fastigheten begränsad

Nyttjar sökanden med stöd av första stycket fastigheten utöver den dag då nyttjanderätten annars skulle ha upphört, har fastighetsägaren rätt till skälig ersättning för det fortsatta nyttjandet. Kan överenskommelse om ersättningen ej träffas, bestämmes den av *miljödomstolen*.

Kommer expropriation ej till stånd och är sökandens rätt att föra bort egen byggnad eller annat från fastigheten begränsad

enligt avtal eller lag till viss tid efter nyttjanderättens upphörande, *skall* tiden räknas från den dag då sökanden enligt första stycket *skall* lämna fastigheten.

Första–tredje styckena äger motsvarande tillämpning på fall då sökande har servitutsrätt till fastigheten.

enligt avtal eller lag till viss tid efter nyttjanderättens upphörande, *ska* tiden räknas från den dag då sökanden enligt första stycket *ska* lämna fastigheten.

5 kap.

1 §

Första domstol i expropriationsmål är *fastighetsdomstol*.

Första domstol i expropriationsmål är *miljödomstol*.

2 §

Expropriationsmål upptages av den *fastighetsdomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

Skall expropriation ske av fastigheter som är belägna inom olika fastighetsdomstolars områden och bör fastigheterna vid bestämmandet av expropriationsersättningen lämpligen behandlas som en enhet, upptages frågan om expropriationen av den av *fastighetsdomstolarna* som regeringen eller, efter regeringens förordnande, annan myndighet bestämmer.

Expropriationsmål upptages av den *miljödomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

Ska expropriation ske av fastigheter som är belägna inom olika fastighetsdomstolars områden och bör fastigheterna vid bestämmandet av expropriationsersättningen lämpligen behandlas som en enhet, upptages frågan om expropriationen av den av *miljödomstolarna* som regeringen eller, efter regeringens förordnande, annan myndighet bestämmer.

6 §

Avvisas ej stämningsansökan, *skall fastighetsdomstolen*, om ansökningen gjorts av den exproprierande, utfärda stämning på fastighetsägaren och övriga kända sakägare. Har ansökningen gjorts av annan, *skall*

Avvisas ej stämningsansökan, *ska miljödomstolen*, om ansökningen gjorts av den exproprierande, utfärda stämning på fastighetsägaren och övriga kända sakägare. Har ansökningen gjorts av annan, *ska*

domstolen utfärda stämning på den exproprierande och kalla övriga kända sakägare att inträda som parter i rättegången. Kallelse delges sakägare på sätt som är föreskrivet för stämning i tvistemål.

I stämning som utfärdas på den exproprierande *skall* han anmodas att lämna uppgifter i de avseenden som anges i 5 § första stycket 3–6.

Stämning eller kallelse som avses i första stycket *skall* alltid utfärdas på okända sakägare, som möjligen finns. Bestämmelserna om kungörelsedelgivning i delgivningslagen (1970:428) äger därvid motsvarande tillämpning. Kan det med fog antagas att okända sakägare icke finns, får meddelande som avses i 17 § första stycket samma lag anslås i *fastighetsdomstolens* lokal i stället för att införas i tidning.

domstolen utfärda stämning på den exproprierande och kalla övriga kända sakägare att inträda som parter i rättegången. Kallelse delges sakägare på sätt som är föreskrivet för stämning i tvistemål.

I stämning som utfärdas på den exproprierande *ska* han anmodas att lämna uppgifter i de avseenden som anges i 5 § första stycket 3–6.

Stämning eller kallelse som avses i första stycket *ska* alltid utfärdas på okända sakägare, som möjligen finns. Bestämmelserna om kungörelsedelgivning i delgivningslagen (1970:428) äger därvid motsvarande tillämpning. Kan det med fog antagas att okända sakägare icke finns, får meddelande som avses i 17 § första stycket samma lag anslås i *miljödomstolens* lokal i stället för att införas i tidning.

7 §

Fastighetsägaren *skall*, även om han ej ansökt om stämning, uppge sakägare som är kända för honom. Underlåter han det utan giltigt skäl och uppstår skada för sakägare till följd av underlåtenheten, *skall* han ersätta skadan. *Fastighetsdomstolen skall* erinra honom härom i stämning eller kallelse eller på annat sätt.

Fastighetsägaren *ska*, även om han ej ansökt om stämning, uppge sakägare som är kända för honom. Underlåter han det utan giltigt skäl och uppstår skada för sakägare till följd av underlåtenheten, *ska* han ersätta skadan. *Miljödomstolen ska* erinra honom härom i stämning eller kallelse eller på annat sätt.

12 §

Fastighetsdomstolen skall under förberedelsen verka för att utredningen i målet får den inriktning och omfattning som är lämplig med hänsyn till målets beskaffenhet. Därvid *skall* domstolen såvitt möjligt se till att onödig utredning icke förebringas i målet.

Om det ej är uppenbart obehövt, *skall fastighetsdomstolen* så snart det kan ske genom särskilt beslut meddela parterna vilken utredning som enligt domstolens mening bör förebringas i målet (utredningsbeslut). Har utredningsbeslut meddelats beträffande viss del av målet, får nytt beslut i samma del meddelas endast om särskilda skäl föreligger.

Miljödomstolen ska under förberedelsen verka för att utredningen i målet får den inriktning och omfattning som är lämplig med hänsyn till målets beskaffenhet. Därvid *ska* domstolen såvitt möjligt se till att onödig utredning icke förebringas i målet.

Om det ej är uppenbart obehövt, *ska miljödomstolen* så snart det kan ske genom särskilt beslut meddela parterna vilken utredning som enligt domstolens mening bör förebringas i målet (utredningsbeslut). Har utredningsbeslut meddelats beträffande viss del av målet, får nytt beslut i samma del meddelas endast om särskilda skäl föreligger.

13 §

Undersökning enligt 9 § *lagen (1969:246) om fastighetsdomstol skall* verkställas, om det ej måste antagas att sådan undersökning saknar betydelse.

Undersökning enligt 1 kap. 18 § *lagen (2010:000) om miljödomstolar ska* verkställas, om det ej måste antagas att sådan undersökning saknar betydelse.

19 §

Fastighetsdomstolen får förordna att medgivande till enkelt förhandstillträde enligt 17 § första stycket får utnyttjas utan hinder av att beslutet därom icke har vunnit laga kraft. Sådant förordnande får meddelas endast under förutsättning att den exproprierande hos läns-

Miljödomstolen får förordna att medgivande till enkelt förhandstillträde enligt 17 § första stycket får utnyttjas utan hinder av att beslutet därom icke har vunnit laga kraft. Sådant förordnande får meddelas endast under förutsättning att den exproprierande hos läns-

styrelsen ställt säkerhet för det skadestånd som kan komma att utgå, om domstolens beslut ändras.

styrelsen ställt säkerhet för det skadestånd som kan komma att utgå, om domstolens beslut ändras.

22 §

Mot beslut, som *fastighetsdomstol* meddelat under rättegången i fråga som avses i 17, 18 eller 20 §, föres talan särskilt.

Mot *hovrättens* avgörande i fråga som avses i 17–20 §§ får talan ej föras.

Mot beslut, som *miljödomstol* meddelat under rättegången i fråga som avses i 17, 18 eller 20 §§, föres talan särskilt.

Mot *Miljööverdomstolens* avgörande i fråga som avses i 17–20 §§ får talan ej föras.

27 §

Ersättning *skall* bestämmas i pengar att betalas på en gång. Domstolen får dock på yrkande av part hänvisa sakägare att i särskild rättegång vid *fastighetsdomstolen* föra talan om ersättning för skada eller intrång som ej lämpligen kan prövas i målet. Sådan talan *skall* väckas genom ansökan om stämning inom den tid, högst tio år, som domstolen bestämmer.

Yrkande som avses i första stycket får upptagas för sig och avgöras särskilt. Mot beslut under rättegången i sådan fråga föres talan särskilt.

Ersättning *ska* bestämmas i pengar att betalas på en gång. Domstolen får dock på yrkande av part hänvisa sakägare att i särskild rättegång vid *miljödomstolen* föra talan om ersättning för skada eller intrång som ej lämpligen kan prövas i målet. Sådan talan *ska* väckas genom ansökan om stämning inom den tid, högst tio år, som domstolen bestämmer.

6 kap.

11 §

Försummar den exproprierande att inom föreskriven tid iakttaga vad som åligger honom enligt 1 § första stycket och 4 § och har ej fastigheten helt eller delvis tillträtts eller övergått på den exproprierande enligt 10 §, är expropriationsrätten förverkad.

Om fastighetsägaren vill att expropriationen ändå *skall* fullbordas, *skall* han inom tre

Om fastighetsägaren vill att expropriationen ändå *ska* fullbordas, *ska* han inom tre

månader efter förverkandet begära det hos länsstyrelsen. Om han inte vill att expropriationen *skall* fullbordas, får han hos *fastighetsdomstolen* visa att expropriationsrätten är förverkad. Gör han det, *skall* domstolen anmäla förverkandet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel.

månader efter förverkandet begära det hos länsstyrelsen. Om han inte vill att expropriationen *ska* fullbordas, får han hos *miljödomstolen* visa att expropriationsrätten är förverkad. Gör han det, *ska* domstolen anmäla förverkandet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel.

7 kap.

1 §

Har expropriationstillstånd beviljats, *skall* den exproprierande svara för samtliga kostnader som uppkommit i ärendet om tillstånd till expropriation, i målet vid *fastighetsdomstolen* och i ärendet om expropriationsersättningens fördelning, allt i den mån ej annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken eller vid en motsvarande tillämpning av något av dessa lagrum.

Har sakägare vid *fastighetsdomstolen* förebringat utredning i strid med utredningsbeslut ersättes kostnaden för sådan utredning endast i den mån utredningen haft betydelse för utgången i målet.

Har expropriationstillstånd beviljats, *ska* den exproprierande svara för samtliga kostnader som uppkommit i ärendet om tillstånd till expropriation, i målet vid *miljödomstolen* och i ärendet om expropriationsersättningens fördelning, allt i den mån ej annat följer av 18 kap. 6 eller 8 §§ rättegångsbalken eller vid en motsvarande tillämpning av något av dessa lagrum.

Har sakägare vid *miljödomstolen* förebringat utredning i strid med utredningsbeslut ersättes kostnaden för sådan utredning endast i den mån utredningen haft betydelse för utgången i målet.

4 §

Fråga om ersättning för kostnad som avses i 1 eller 2 § prövas av *fastighetsdomstolen*, även om frågan ej gäller kostnad

Fråga om ersättning för kostnad som avses i 1 eller 2 §§ prövas av *miljödomstolen*, även om frågan ej gäller kostnad vid

vid domstolen.

domstolen.

5 §

I avvaktan på att expropriationsmålet avgöres får *fastighetsdomstolen* förordna att förskott *skall* utgå på den ersättning för rättegångskostnader vid domstolen som slutligt fastställs.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på rättegångskostnader i högre rätt som uppkommit för motpart genom att den exproprierande fullföljt talan.

Innan förordnande meddelas att förskott på rättegångskostnad *skall* utgå till part, *skall* motparten erhålla tillfälle att yttra sig. Mot beslut som *fastighetsdomstolen* meddelat under rättegången i sådan fråga föres talan särskilt. Mot *hovrättens* beslut i frågan får talan ej föras.

I avvaktan på att expropriationsmålet avgöres får *miljödomstolen* förordna att förskott *ska* utgå på den ersättning för rättegångskostnader vid domstolen som slutligt fastställs.

Innan förordnande meddelas att förskott på rättegångskostnad *ska* utgå till part, *ska* motparten erhålla tillfälle att yttra sig. Mot beslut som *miljödomstolen* meddelat under rättegången i sådan fråga föres talan särskilt. Mot *Miljööverdomstolens* beslut i frågan får talan ej föras.

6 §

Vill någon för expropriation upprätta karta över fastighet som annan äger eller innehar eller annars undersöka fastigheten, får länsstyrelsen föreskriva att tillträde till fastigheten för sådan undersökning *skall* lämnas under viss tid.

Undersökningsarbetet *skall* utföras så att minsta skada och intrång vållas. I trädgård, liknande plantering eller park får träd ej skadas eller fällas utan ägarens samtycke eller medgivande av länsstyrelsen. För skada och intrång utgår ersätt-

Vill någon för expropriation upprätta karta över fastighet som annan äger eller innehar eller annars undersöka fastigheten, får länsstyrelsen föreskriva att tillträde till fastigheten för sådan undersökning *ska* lämnas under viss tid.

Undersökningsarbetet *ska* utföras så att minsta skada och intrång vållas. I trädgård, liknande plantering eller park får träd ej skadas eller fällas utan ägarens samtycke eller medgivande av länsstyrelsen. För skada och intrång utgår ersätt-

ning. Talan om ersättning väckes vid den *fastighetsdomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

ning. Talan om ersättning väckes vid den *miljödomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

14 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag

Härigenom föreskrivs att 12 och 13 §§ lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Lantmäterimyndighetens beslut avseende innehållet i förteckning enligt 9 § eller grunderna för fördelning av kostnader enligt 10 § får överklagas hos den *fastighetsdomstol* inom vars område skifteslagets mark är belägen. Skrivelsen med överklagandet *skall* ges in till lantmäterimyndigheten inom fyra veckor från den dag då förrättningen avslutades. I fråga om förfarandet i mål som fullföljts tillämpas 16–18 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988).

Lantmäterimyndighetens beslut avseende innehållet i förteckning enligt 9 § eller grunderna för fördelning av kostnader enligt 10 § får överklagas hos den *miljödostol* inom vars område skifteslagets mark är belägen. Skrivelsen med överklagandet *ska* ges in till lantmäterimyndigheten inom fyra veckor från den dag då förrättningen avslutades. I fråga om förfarandet i mål som fullföljts tillämpas 16 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) *samt 2 kap. lagen (2010:000) om miljödostolar.*

Lagakraftvunnet avgörande gäller mot var och en.

13 §

Förteckning enligt 9 § och beslut om grunderna för kostnadsfördelning enligt 10 § *skall* genast överlämnas till gode mannen. Vad nu sagts gäller även domstols *utslag* eller slutliga beslut i mål som avses i 12 §.

Sedan lantmäterimyndig-

Förteckning enligt 9 § och beslut om grunderna för kostnadsfördelning enligt 10 § *ska* genast överlämnas till gode mannen. Vad nu sagts gäller även domstols *dom* eller slutliga beslut i mål som avses i 12 §.

Sedan lantmäterimyndig-

hetens beslut eller, om talan fullföljts mot beslutet, domstols *utslag* eller slutliga beslut i anledning av sådan talan vunnit laga kraft, *skall* gode mannen till var och en som enligt beslutet eller *utslaget* äger utfå medel utge vad som av behållna medel belöper på honom samt avge sluträkning för sin förvaltning i den delen.

hetens beslut eller, om talan fullföljts mot beslutet, domstols *dom* eller slutliga beslut i anledning av sådan talan vunnit laga kraft, *ska* gode mannen till var och en som enligt beslutet eller *domen* äger utfå medel utge vad som av behållna medel belöper på honom samt avge sluträkning för sin förvaltning i den delen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

15 Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)

Härigenom föreskrivs att 29 och 29 a §§ ledningsrättslagen (1973:1144) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 §

Bestämmelserna i 16–18 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) om rättegången i fastighetsbildningsmål tillämpas på mål som fullföljts enligt 28 §. I fråga om rättegångskostnad i ledningsrättsmål *skall* därvid tillämpas vad som gäller i fråga om sådana mål som avses i 16 kap. 14 § andra stycket fastighetsbildningslagen. Rör talan förrättning som avses i 33 § tillämpas dock vad som gäller om rättegångskostnader i fastighetsbildningsmål i allmänhet.

Bestämmelserna i 2 kap. lagen (2010:000) om miljödomstolar samt 16 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) tillämpas på mål som fullföljts enligt 28 §. I fråga om rättegångskostnad i ledningsrättsmål *ska* därvid tillämpas vad som gäller i fråga om sådana mål som avses i 16 kap. 1 § andra stycket fastighetsbildningslagen. Rör talan förrättning som avses i 33 § tillämpas dock vad som gäller om rättegångskostnader i fastighetsbildningsmål i allmänhet.

29 a §

Bestämmelserna i 5 och 6 kap. expropriationslagen (1972:719) *skall* tillämpas i fråga om talan om ersättning enligt 13 d §.

I fråga om rättegångskostnader gäller dock vad som sägs i 16 kap. 14 § andra och tredje stycket, 17 kap. 3 § andra stycket och 18 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) om rättegångskostnader i mål om inlösenersättning.

Bestämmelserna i 5 och 6 kap. expropriationslagen (1972:719) *ska* tillämpas i fråga om talan om ersättning enligt 13 d §.

I fråga om rättegångskostnader gäller dock vad som sägs i 16 kap. 1 § andra och tredje stycket, 16 kap. 3 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) om rättegångskostnader i mål om inlösenersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

16 Förslag till lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149)

Härigenom föreskrivs att 31 och 48 a §§ anläggningslagen (1973:1149) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §

<p>Bestämmelserna i 16–18 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) om rättegången i fastighetsbildningsmål äger motsvarande tillämpning på mål som fullföljts enligt 30 §.</p>	<p>Bestämmelserna i 2 kap. lagen (2010:000) om miljödomstolar samt 16 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) äger motsvarande tillämpning på mål som fullföljts enligt 30 §.</p>
--	--

I rättegången likställes hyresgästorganisation med enskild sakägare, om organisationen fört talan mot lantmäterimyndighetens beslut eller saken eljest kan beröra hyresgästers rätt.

48 a §

Om en fastighet som deltar i en gemensamhetsanläggning som avser väg tillfälligt använder anläggningen i väsentligt större omfattning än som får anses svara mot fastighetens andelstal för driftkostnaderna, är fastighetens ägare skyldig att till samfälligheten utge skälig ersättning för de kostnader som uppkommer till följd av den ändrade användningen.

<p>Vid tvist angående fråga som avses i första stycket <i>skall</i> talan väckas hos <i>fastighetsdomstolen</i>.</p>	<p>Vid tvist angående fråga som avses i första stycket <i>ska</i> talan väckas hos <i>miljödomstolen</i>.</p>
--	---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

17 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter

Härigenom föreskrivs att 3, 15, 46, 53, 54 och 66 §§ samt rubriken närmast före 66 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Lagens bestämmelser om fastighet äger motsvarande tillämpning på sådan tomträtt, gruva, byggnad, annan anläggning eller naturreservat som har del i samfällighet enligt 1 § första stycket 3, 4 eller 5.

Den som innehar fastighet på grund av testamentariskt förordnande utan att äganderätten tillkommer någon anses vid lagens tillämpning som fastighetens ägare. Som ägare av naturreservat anses den som förvaltar reservatet.

Innehavare av tomträtt i fastighet som har del i samfällighet enligt 1 § första stycket 1 eller 2 *skall* vid tillämpningen av denna lag anses som delägare i fastighetsägarens ställe.

Innehavare av tomträtt i fastighet som har del i samfällighet enligt 1 § första stycket 1 eller 2 *ska* vid tillämpningen av denna lag anses som delägare i fastighetsägarens ställe.

I fråga om samfälligheter enligt 1 § första stycket 5 skall lagens bestämmelser om fastighetsdomstol i stället gälla miljödomstol. När talan skall föras hos miljödomstol, gäller bestämmelserna om stämningssmål i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

När talan i miljödomstol *avser samfälligheter enligt 1 § första stycket 5* gäller bestämmelserna i 7 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

15 §

Anser delägare att beslut som fattats vid sammanträdet icke

Anser delägare att beslut som fattats vid sammanträdet icke

tillkommit i behörig ordning eller att det strider mot denna lag eller annan författning eller att hans enskilda intressen icke i skälig omfattning beaktats i beslutet, får han klandra beslutet genom att väcka talan mot övriga delägare hos *fastighetsdomstolen* inom fyra veckor från beslutets dag vid påföljd att rätten till talan annars är förlorad.

När talan väckts, kan domstolen förordna att beslutet tills vidare icke *skall* lända till efterrättelse.

Innehavare av rättighet i delägarfastighet får klandra beslut som rör hans rätt. I fråga om sådan talan äger första och andra styckena motsvarande tillämpning.

Dom varigenom beslut upphävts eller ändrats gäller även för delägare eller rättighetshavare som ej fört talan.

tillkommit i behörig ordning eller att det strider mot denna lag eller annan författning eller att hans enskilda intressen icke i skälig omfattning beaktats i beslutet, får han klandra beslutet genom att väcka talan mot övriga delägare hos *miljödostolen* inom fyra veckor från beslutets dag vid påföljd att rätten till talan annars är förlorad.

När talan väckts, kan domstolen förordna att beslutet tills vidare icke *ska* lända till efterrättelse.

46 §

Anser medlem att uttaxering ej överensstämmer med denna lag, stadgarna eller föreningsstämmobeslut, får han väcka talan mot föreningen om rättelse hos *fastighetsdomstolen* inom fyra veckor från den dag då debiteringslängden framlades på föreningsstämma.

Debiter och till betalning förfallet belopp får, om domstolen ej förordnar annat när den prövar talan om rättelse, uttagas enligt bestämmelserna i utsökningsbalken om fordran för vilken betalningsskyldighet ålagts genom dom som äger lag kraft.

53 §

Anser styrelseledamot eller sådan medlem eller innehavare

Anser styrelseledamot eller sådan medlem eller innehavare

av rättighet i delägarfastighet vars rätt beröres att beslut som fattas på föreningsstämma ej tillkommit i behörig ordning eller att det strider mot denna lag eller annan författning eller mot stadgarna, får han klandra beslutet genom att väcka talan mot föreningen *hos fastighetsdomstolen*.

Grundas talan enligt första stycket på att beslutet ej tillkommit i behörig ordning eller att det eljest kränker endast medlems eller rättighetshavares rätt, *skall* talan väckas inom fyra veckor från beslutets dag vid påföljd att beslutet annars är gällande.

När talan väckts, *äger fastighetsdomstolen* förordna att beslutet tills vidare ej får verkställas.

Dom varigenom stämmobeslut upphävts eller ändrats gäller även för medlem eller rättighetshavare som ej fört talan.

av rättighet i delägarfastighet vars rätt beröres att beslut som fattas på föreningsstämma ej tillkommit i behörig ordning eller att det strider mot denna lag eller annan författning eller mot stadgarna, får han klandra beslutet genom att väcka talan mot föreningen.

Grundas talan enligt första stycket på att beslutet ej tillkommit i behörig ordning eller att det eljest kränker endast medlems eller rättighetshavares rätt, *ska* talan väckas inom fyra veckor från beslutets dag vid påföljd att beslutet annars är gällande.

När talan väckts, *får domstolen* förordna att beslutet tills vidare ej får verkställas.

54 §

I fråga om skyldighet för styrelseledamot, syssloman enligt denna lag, revisor eller medlem att ersätta skada, som han tillskyndat föreningen, medlem eller tredje man, och om talan om sådan ersättning äger 13 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar motsvarande tillämpning. *Talan upptages dock av fastighetsdomstolen*.

I fråga om skyldighet för styrelseledamot, syssloman enligt denna lag, revisor eller medlem att ersätta skada, som han tillskyndat föreningen, medlem eller tredje man, och om talan om sådan ersättning äger 13 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar motsvarande tillämpning.

**Lantmäterimyndighets och
fastighetsdomstols behörighet****Lantmäterimyndighets och
miljödomstols behörighet**

66 §

Ärenden som enligt denna lag ska prövas av en lantmäterimyndighet tas, med det undantag som anges i 25 §, upp av den lantmäterimyndighet inom vars verksamhetsområde samfälligheten är belägen. Om samfälligheten är belägen inom flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, prövas ärendet av den statliga lantmäterimyndigheten. Detsamma gäller om ärendet rör flera samfälligheter som är belägna inom skilda lantmäterimyndigheters verksamhetsområden.

Ett mål eller ärende som enligt denna lag ska prövas av *fastighetsdomstol* tas upp av den *fastighetsdomstol* inom vars område samfälligheten är belägen. Om samfälligheten ligger under flera *fastighetsdomstolar*, tas talan upp av den domstol under vilken huvuddelen ligger. Detsamma gäller om målet eller ärendet rör flera samfälligheter som ligger under skilda *fastighetsdomstolar*.

Ett mål eller ärende som enligt denna lag ska prövas av *miljödomstol* tas upp av den *miljödomstol* inom vars område samfälligheten är belägen. Om samfälligheten ligger under flera *miljödomstolar*, tas talan upp av den domstol under vilken huvuddelen ligger. Detsamma gäller om målet eller ärendet rör flera samfälligheter som ligger under skilda *miljödomstolar*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

18 Förslag till lag om ändring i bostadsförvaltningslagen (1977:792)

Härigenom föreskrivs att 23 och 28 §§ bostadsförvaltningslagen (1977:792) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Vill fastighetsägaren klandra redovisning för viss redovisningsperiod, *skall* han inom ett år från det han av hyresnämnden mottog redovisningen väcka talan mot förvaltaren vid *fastighetsdomstolen*.

Åberopas som grund för klandertalan omständighet som icke hänför sig till viss avlämnad redovisning, får talan väckas inom ett år från det fastighetsägaren mottog redovisning med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde.

28 §

Är fastighet ställd under tvångsförvaltning men är förhållandena sådana att en tillfredsställande förvaltning därvid ej kan uppnås, får kommunen lösa fastigheten.

Talan om inlösen *skall* väckas vid *fastighetsdomstolen*. I fråga om inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen äger tillämpning i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

Talan om inlösen *ska* väckas vid *miljödostolen*. I fråga om inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen äger tillämpning i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

19 Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

18 §
Kräves för vidtagande av återställningsåtgärder enligt 16 eller 17 §§ att annans mark tages i anspråk, får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken *skall* lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna *skall* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt därtill eller den myndighet som regeringen bestämmer lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd till sådan åtgärd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärder *skall* kunna vidtagas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, *skall* ersättning härför utgå. Talan om ersättning väckes vid den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Föreslagen lydelse

18 §
Kräves för vidtagande av återställningsåtgärder enligt 16 eller 17 §§ att annans mark tages i anspråk, får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken *ska* lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna *ska* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt därtill eller den myndighet som regeringen bestämmer lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd till sådan åtgärd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärder *ska* kunna vidtagas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, *ska* ersättning härför utgå. Talan om ersättning väckes vid den *miljödombstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

20 Förslag till lag om ändring i jordförvärvslagen (1979:230)

Härigenom föreskrivs att 12 § jordförvärvslagen (1979:230) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Blir ett köp ogiltigt till följd av att förvärvstillstånd vägras enligt 7 § är staten skyldig att lösa egendomen till det pris som har avtalats, om säljaren begär det. Sådan skyldighet föreligger dock inte, om köpeskillingen eller annan ersättning inte endast obetydligt överstiger egendomens värde med hänsyn till dess avkastning och övriga omständigheter eller om avtalsvillkoren i övrigt är oskäligen.

Begäran om inlösen *skall* framställas hos länsstyrelsen inom tre månader efter det att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Talan om inlösen *skall* väckas *vid den fastighetsdomstol inom vars område egendomen är belägen* inom sex månader från nämnda tidpunkt. Har säljaren fått del av beslutet först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfåendet. Iakttar inte säljaren vad som har sagts nu, förlorar han sin talan.

Begäran om inlösen *ska* framställas hos länsstyrelsen inom tre månader efter det att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Talan om inlösen *ska* väckas inom sex månader från nämnda tidpunkt. Har säljaren fått del av beslutet först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfåendet. Iakttar inte säljaren vad som har sagts nu, förlorar han sin talan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

21 Förslag till lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429)

Härigenom föreskrivs att 19 § skogsvårdslagen (1979:429) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

I fråga om rätt till ersättning för skada till följd av ett beslut enligt 18 § första eller andra stycket gäller bestämmelserna i 25 kap. 6 § och 31 kap. 2 §, 4 § första stycket, 6 §, 7 § första stycket första meningen, 8 § första meningen, 9, 12 och 13 §§, 15 § första stycket första meningen och andra stycket, 31 § tredje stycket samt 32 och 33 §§ miljöbalken. *Vad som i dessa bestämmelser sägs om miljödomstol skall i stället gälla fastighetsdomstol.*

I fråga om rätt till ersättning för skada till följd av ett beslut enligt 18 § första eller andra stycket gäller bestämmelserna i 25 kap. 6 § och 31 kap. 2 §, 4 § första stycket, 6 §, 7 § första stycket första meningen, 8 § första meningen, 9, 12 och 13 §§, 15 § första stycket första meningen och andra stycket, 31 § tredje stycket samt 32 och 33 §§ miljöbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

22 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käranden att ställa säkerhet för rättegångskostnader

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käranden att ställa säkerhet för rättegångskostnader ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	2 §
Säkerhet behöver inte ställas i	Säkerhet behöver inte ställas i
1. mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,	1. mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
2. mål vid fastighetsdomstol som inte avser en arrendetvist,	
3. mål vid miljödomstol enligt 20 kap. 2 § första stycket 2 miljöbalken som är ansökningsmål eller 20 kap. 2 § första stycket 5 miljöbalken som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,	2. mål vid miljödomstol som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,
4. växelmål och checkmål,	3. växelmål och checkmål,
5. mål som har tagits upp efter offentlig stämning, och	4. mål som har tagits upp efter offentlig stämning, och
6. mål vid förvaltningsdomstol eller marknadsdomstolen.	5. mål vid förvaltningsdomstol eller marknadsdomstolen.

Säkerhet behöver inte heller ställas i annat fall om talan väcks genom genstämning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

23 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

Härigenom föreskrivs att 18, 22, 23, 29 och 31 §§ lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Behöver någon som förberedelse för en ansökan om koncession utföra undersökning på annans mark och medger inte markägaren detta, får länsstyrelsen i det län där marken eller större delen därav ligger efter ansökan lämna tillstånd till sådan undersökning under viss tid.

Undersökningen *skall* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markägaren har samtyckt till det eller länsstyrelsen har lämnat tillstånd till åtgärden. Föranleder undersökningen skada eller intrång, *skall* ersättning lämnas. Tvist om ersättning prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att ansökningsavgift *skall* betalas för ansökan som anges i första stycket.

Undersökningen *ska* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markägaren har samtyckt till det eller länsstyrelsen har lämnat tillstånd till åtgärden. Föranleder undersökningen skada eller intrång, *ska* ersättning lämnas. Tvist om ersättning prövas av den *miljödomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att ansökningsavgift *ska* betalas för ansökan som anges i första stycket.

22 §

Skada eller intrång, som föranleds av undersökningsarbete *skall* ersättas av koncessionshavaren. Tvist om

Skada eller intrång, som föranleds av undersökningsarbete *ska* ersättas av koncessionshavaren. Tvist om

ersättning prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Innan arbetet påbörjas *skall* koncessionshavaren ställa säkerhet för ersättningskyldighet enligt första stycket, om inte den ersättningsberättigade avstår från säkerhet. Säkerheten *skall* ställas hos länsstyrelsen, om inte parterna kommer överens om annat. Staten, kommun, landstingskommun och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

ersättning prövas av den *miljödostol* inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Innan arbetet påbörjas *ska* koncessionshavaren ställa säkerhet för ersättningskyldighet enligt första stycket, om inte den ersättningsberättigade avstår från säkerhet. Säkerheten *ska* ställas hos länsstyrelsen, om inte parterna kommer överens om annat. Staten, kommun, landstingskommun och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

23 §

Den som innehar bearbetningskoncession får inom koncessionsområdet undersöka, bearbeta och tillgodogöra sig torv för att utvinna energi.

Koncessionshavaren får undersöka och bearbeta torv för annat syfte än att utvinna energi i den mån det behövs för att arbetet *skall* kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

Koncessionshavaren får tillgodogöra sig torv som bearbetats enligt andra stycket, i den mån markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse hämtar torven och ersätter på denna nedlagda kostnader. Tvist om sådan ersättning prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger. Väcks talan, räknas nämnda tid från det att ersättningsbeloppet slutligt bestämts.

Koncessionshavaren får undersöka och bearbeta torv för annat syfte än att utvinna energi i den mån det behövs för att arbetet *ska* kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

Koncessionshavaren får tillgodogöra sig torv som bearbetats enligt andra stycket, i den mån markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse hämtar torven och ersätter på denna nedlagda kostnader. Tvist om sådan ersättning prövas av den *miljödostol* inom vars område marken eller större delen därav ligger. Väcks talan, räknas nämnda tid från det att ersättningsbeloppet slutligt bestämts.

29 §

Kan överenskommelse ej träffas om ersättning enligt 27 § eller löseskilling enligt 28 §, prövas tvisten av den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger. Annan än koncessionshavaren får ej väcka talan innan tillträde har skett.

Kan överenskommelse ej träffas om ersättning enligt 27 § eller löseskilling enligt 28 §, prövas tvisten av den *miljödomstol* inom vars område marken eller större delen därav ligger. Annan än koncessionshavaren får ej väcka talan innan tillträde har skett.

31 §

Om borgenär som avses i 30 § lider förlust till följd av att nedsättning ej skett, är han berättigad att av koncessionshavaren få gottgörelse för förlusten. Detsamma gäller, om borgenären lider förlust genom att ersättning, som ej prövats av domstol, blivit för lågt beräknad.

Tvist om gottgörelse prövas av *fastighetsdomstol* som anges i 29 §.

Tvist om gottgörelse prövas av *miljödomstol* som anges i 29 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

24 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och bygglagen (1987:10) dels att 10 kap. 8 §, 13 kap. 1 § samt 15 kap. 3 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ny paragraf 10 kap. 18 b § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

8§²

Frågor om byggnadsavgift och särskild avgift prövas av byggnadsnämnden.

Frågor om tilläggsavgift prövas av miljödomstol på talan av byggnadsnämnden.

Frågor om tilläggsavgift prövas av miljödomstol på talan av byggnadsnämnden *enligt reglerna i rättegångsbalken om mål om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.*

18 b §

Frågor om utdömande av vite prövas av miljödomstol.

I fråga om föreläggande och utdömande av vite gäller i övrigt lagen (1985:206) om viten.

13 kap.

1 §

Följande beslut enligt denna lag får överklagas i den ordning som föreskrivs för laglighetsprövning enligt 10 kap. kommunalagen (1991:900), nämligen

1. kommunfullmäktiges beslut om översiktsplan,
2. kommunfullmäktiges beslut om uppdrag åt en kommunal nämnd att anta, ändra eller upphäva detaljplaner och områdesbestämmelser eller att fatta beslut om skyldighet för fastighetsägare

² Senaste lydelse SOU 2007:111.

att betala kostnader för gator och andra allmänna platser eller att fatta beslut om villkoren för sådan betalning,

3. kommunfullmäktiges och kommunala nämnders beslut att inte anta, ändra eller upphäva en detaljplan, områdesbestämmelser eller en fastighetsplan,

4. kommunfullmäktiges och kommunala nämnders beslut om grunderna för skyldighet att betala kostnader för gator och andra allmänna platser och om generella villkor för sådan betalning,

5. kommunfullmäktiges beslut om taxa i ärenden hos byggnadsnämnden samt

6. kommunalförbunds eller regionplaneförbunds fullmäktiges beslut om regionplan.

Andra beslut rörande gatu- kostnader än de som anges i första stycket 4 får ej överklagas. Att tvister rörande gatu- kostnader prövas av *fastighetsdomstol* framgår av 15 kap. 8 §.

Andra beslut rörande gatu- kostnader än de som anges i första stycket 4 får ej överklagas. Att tvister rörande gatu- kostnader prövas av *miljödomstol* framgår av 15 kap. 8 §.

15 kap.

3 §

Talan om inlösen enligt 6 kap. 24 § andra stycket *skall* väckas inom tre år efter genomförandetidens utgång.

Har ansökan gjorts om förlängning av genomförandetiden eller har kommunen väckt fråga om förnyelse av genomförandetiden, *skall* målet förklaras vilande till dess att ärendet slutligt har avgjorts. Förlängs eller förnyas genomförandetiden, förfaller kommunens talan.

Talan om inlösen enligt 6 kap. 24 § andra stycket *ska* väckas inom tre år efter genomförandetidens utgång.

Har ansökan gjorts om förlängning av genomförandetiden eller har kommunen väckt fråga om förnyelse av genomförandetiden, *ska* målet förklaras vilande till dess att ärendet slutligt har avgjorts. Förlängs eller förnyas genomförandetiden, förfaller kommunens talan.

Bestämmelserna i andra stycket om vilandeförklaring gäller även i fall då talan har väckts om inlösen enligt 6 kap. 24 § första stycket och ansökan gjorts om fastighetsbildning i överensstämmelse med fastighetsplanen. Bildas fastighet som överensstämmer med fastighetsplanen, förfaller kommunens talan.

När kommunen har väckt talan om inlösen enligt 6 kap. 24 § första stycket, *skall fastighetsdomstolen* omedelbart sända underrättelse om det till lantmäterimyndigheten.

När kommunen har väckt talan om inlösen enligt 6 kap. 24 § första stycket, *ska miljödomstolen* omedelbart sända underrättelse om det till lantmäterimyndigheten.

8 §

Twist mellan kommunen och fastighetsägare om ersättning för gatukostnader och kostnader för andra allmänna platser och om villkoren för betalning av sådan ersättning prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

I mål som avses i första stycket skall bestämmelserna i lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål tillämpas. I mål om jämkning av ersättning enligt 6 kap. 33 § *skall dock* beträffande rättegångskostnader expropriationslagen (1972:719) tillämpas. Förlorar fastighetsägaren ett sådant mål, kan domstolen förordna att han *skall* bära sina egna kostnader, om han grundat sin talan i målet på otillräckliga skäl. Har hans talan uppenbart saknat skälig grund, får domstolen dessutom förplikta honom att ersätta kommunen dess rättegångskostnader.

Twist mellan kommunen och fastighetsägare om ersättning för gatukostnader och kostnader för andra allmänna platser och om villkoren för betalning av sådan ersättning prövas av den *miljödomstol* inom vars område fastigheten är belägen.

I mål om jämkning av ersättning enligt 6 kap. 33 § *ska* beträffande rättegångskostnader expropriationslagen (1972:719) tillämpas. Förlorar fastighetsägaren ett sådant mål, kan domstolen förordna att han *ska* bära sina egna kostnader, om han grundat sin talan i målet på otillräckliga skäl. Har hans talan uppenbart saknat skälig grund, får domstolen dessutom förplikta honom att ersätta kommunen dess rättegångskostnader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

25 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:11) om exploateringssamverkan

Härigenom föreskrivs att 34 § lagen (1987:11) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 §

Bestämmelserna i 16–18 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) om rättegången i fastighetsbildningsmål skall tillämpas på mål som fullföljs enligt 33 §. Därvid skall i fråga om ersättning med anledning av fastighetsreglering enligt 19 eller 20 § gälla vad som föreskrivs beträffande sådana mål som avses i 16 kap. 14 § andra stycket fastighetsbildningslagen.

Bestämmelserna i 2 kap. lagen (2010:000) om miljödomstolar samt 16 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) ska tillämpas på mål som fullföljs enligt 33 §. Därvid ska i fråga om ersättning med anledning av fastighetsreglering enligt 19 eller 20 §§ gälla vad som föreskrivs beträffande sådana mål som avses i 16 kap. 1 § andra stycket fastighetsbildningslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

26 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Regeringen får föreskriva 1. att uppgifter som ankommer på en viss tingsrätt, hovrätt, länsrätt eller kammarrätt <i>skall</i> övertas av en annan domstol av samma slag, 2. att uppgifter som ankommer på en domstol, som inte är allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol, inte <i>skall</i> fullgöras eller <i>skall</i> fullgöras av en annan domstol, 3. att en tingsrätt är domför med en lagfaren domare i sådana fall då det enligt rättegångsbalken eller annan lag krävs tre lagfarna domare, 4. att en <i>fastighetsdomstol</i> är domför med en <i>i stället för två lagfarna ledamöter</i>, 5. att en domstol <i>skall</i> ha sin verksamhet helt eller delvis förlagd till annan ort än den där verksamheten annars utövas, 6. att en domstol inte behöver vara delad i avdelningar. Regeringen får meddela de bestämmelser som behövs till följd av att regeringen har beslutat föreskrifter enligt första stycket 2.	Regeringen får föreskriva 1. att uppgifter som ankommer på en viss tingsrätt, hovrätt, länsrätt eller kammarrätt <i>ska</i> övertas av en annan domstol av samma slag, 2. att uppgifter som ankommer på en domstol, som inte är allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol, inte <i>ska</i> fullgöras eller <i>ska</i> fullgöras av en annan domstol, 4. att en <i>miljödomstol</i> är domför med en <i>lagfaren ledamot</i>, 5. att en domstol <i>ska</i> ha sin verksamhet helt eller delvis förlagd till annan ort än den där verksamheten annars utövas,

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

27 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 25 § samt 3 kap. 20 § lagen (1988:950) om kulturminnen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

25 §

Länsstyrelsens beslut får inte överklagas när det gäller

1. ersättning för kostnader eller skada enligt 7 § fjärde stycket,
2. ersättning enligt 8 § tredje stycket,
3. beslut om kostnad för förundersökning eller särskild undersökning enligt 14 § andra stycket eller
4. ersättning enligt 15 § första stycket.

Den som är missnöjd med beslut som avses i första stycket kan väcka talan mot staten vid *fastighetsdomstolen*. Talan *skall* ha väckts inom ett år från delgåendet av länsstyrelsens beslut.

Ersättning som beslutats av domstol enligt 15 § första stycket *skall* deponeras enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket.

Den som är missnöjd med beslut som avses i första stycket kan väcka talan mot staten vid *miljödomstolen*. Talan *ska* ha väckts inom ett år från delgåendet av länsstyrelsens beslut.

Ersättning som beslutats av domstol enligt 15 § första stycket *ska* deponeras enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket.

3 kap.

20 §

Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Den som är missnöjd med ett sådant beslut får väcka talan mot staten vid *fastighetsdomstolen* inom ett år från det han fått del av länsstyrelsens beslut. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten

Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Den som är missnöjd med ett sådant beslut får väcka talan mot staten vid *miljödomstolen* inom ett år från det han fått del av länsstyrelsens beslut. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till

till ersättning eller inlösen förlorad.

Staten får, när fråga väckts eller tagits upp om att förklara en byggnad för byggnadsminne, väcka talan vid *fastighetsdomstolen* mot sakägare om fastställande av de villkor som *skall* gälla för ersättning. Om beslut om byggnadsminnesförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, *skall* domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 12 § andra stycket *skall* väckas vid *fastighetsdomstolen*.

ersättning eller inlösen förlorad.

Staten får, när fråga väckts eller tagits upp om att förklara en byggnad för byggnadsminne, väcka talan vid *miljödomstolen* mot sakägare om fastställande av de villkor som *ska* gälla för ersättning. Om beslut om byggnadsminnesförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, *ska* domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 12 § andra stycket *ska* väckas vid *miljödomstolen*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

28 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)
dels att 8 kap. 11 §, 10 kap. 7 §, 12 kap. 6 § samt 16 kap. 3, 5 och
6 §§ ska ha följande lydelse,
dels att i 16 kap. 1 § orden ”fastighetsdomstol” ska bytas ut mot
”miljödostol”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 § prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 §§ prövas av den *miljödostol* inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

10 kap.

7 §

Om en del av en fastighet inlöses sker ändringen i fastighetsindelningen då inlösen är fullbordad enligt 6 §.

Sådana särskilda rättigheter till en fastighet som har tillkommit genom frivilliga upplåtelser upphör när inlösen av fastigheten eller av sådan del därav som berörs av rättigheten är fullbordad enligt 6 §, om inte *fastighetsdomstolen* eller förrättningsmyndigheten har förordnat att rättigheten *skall* bestå. Ett sådant förordnande får meddelas endast om det uppenbarligen är utan betydelse för den rätt som tillkommer borgenärer med panträtt i

Sådana särskilda rättigheter till en fastighet som har tillkommit genom frivilliga upplåtelser upphör när inlösen av fastigheten eller av sådan del därav som berörs av rättigheten är fullbordad enligt 6 §, om inte *miljödostolen* eller förrättningsmyndigheten har förordnat att rättigheten *ska* bestå. Ett sådant förordnande får meddelas endast om det uppenbarligen är utan betydelse för den rätt som tillkommer borgenärer med panträtt i

fastigheten.

fastigheten.

Andra särskilda rättigheter till fastigheten än som anges i andra stycket består efter inlösen, om inte något annat har förordnats av domstolen eller förrättningsmyndigheten.

Genom inlösen upphör den lösta egendomens ansvar för fordran. Detta gäller dock inte fordran som har förmånsrätt enligt 6 § 1 förmånsrättslagen (1970:979).

12 kap.

6 §

Vill en eller flera andels-havare som tillsammans innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än övriga andelshavare, *skall* det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete för undersökning eller bearbetning *skall* påbörjas eller ej.

Den som har begärt att arbetet *skall* utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av mineralet som utvinns genom arbetet.

Tvist i fråga som avses i andra stycket prövas av den *fastighetsdomstol* inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Vill en eller flera andels-havare som tillsammans innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än övriga andelshavare, *ska* det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete för undersökning eller bearbetning *ska* påbörjas eller ej.

Den som har begärt att arbetet *ska* utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av mineralet som utvinns genom arbetet.

Tvist i fråga som avses i andra stycket prövas av den *miljödomstol* inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

16 kap.

3 §

Den som anser att mark-anvisningsförrättning onödigt uppehålls genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet hos *fastighetsdomstolen*.

Den som anser att mark-anvisningsförrättning onödigt uppehålls genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet hos *miljödomstolen*.

Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

5 §

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller *fastighetsdomstolens* beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller *miljödostolens* beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

6 §

Överklagas bergmästarens beslut i ett ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § eller i en tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ett ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i *fastighetsdomstolen* och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i *fastighetsdomstolen* genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han eller hon har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Överklagas bergmästarens beslut i ett ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 §§ eller i en tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ett ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i *miljödostolen* och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i *miljödostolen* genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han eller hon har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 §§ rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

29 Förslag till lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 18 § bostadsrättslagen (1991:614) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

18 §

Talan om ersättning vid inlösen eller för intrång eller för annan skada som en bostadsrättshavare orsakas med anledning av ett beslut om godkännande enligt 16 § första stycket 2 *skall* väckas vid *fastighetsdomstolen*. I fråga om inlösen och ersättning gäller expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 3 §.

Talan om ersättning vid inlösen eller för intrång eller för annan skada som en bostadsrättshavare orsakas med anledning av ett beslut om godkännande enligt 16 § första stycket 2 *ska* väckas vid *miljödomstolen*. I fråga om inlösen och ersättning gäller expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

30 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 21 § ellagen (1997:857) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

21 §

Om någon annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 19 eller 20 §, får nätmyndigheten besluta att tillträde till marken *skall* lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna *skall* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller nätmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna *skall* kunna vidtas.

Om återställningsåtgärderna föranleder skada eller intrång, *skall* ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Om någon annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 19 eller 20 §§, får nätmyndigheten besluta att tillträde till marken *ska* lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna *ska* utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller nätmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna *ska* kunna vidtas.

Om återställningsåtgärderna föranleder skada eller intrång, *ska* ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den *miljödomstol* inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

31 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1320) om kärnkraftens avvecklande

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1997:1320) om kärnkraftens avvecklande ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ersättning enligt denna lag *skall* fastställas av domstol. Talan om fastställande av ersättning får väckas av staten eller av tillståndshavare eller av ägare till fastighet som har använts vid reaktordrift. Staten *skall* väcka talan inom tre år efter det att rätten att driva kärnkraftsreaktor har upphört, om inte talan dessförinnan har väckts av någon annan.

Talan *skall* väckas vid den *fastighetsdomstol* inom vars domkrets reaktorn är belägen.

Föreslagen lydelse

8 §

Ersättning enligt denna lag *ska* fastställas av domstol. Talan om fastställande av ersättning får väckas av staten eller av tillståndshavare eller av ägare till fastighet som har använts vid reaktordrift. Staten *ska* väcka talan inom tre år efter det att rätten att driva kärnkraftsreaktor har upphört, om inte talan dessförinnan har väckts av någon annan.

Talan *ska* väckas vid den *miljödomstol* inom vars domkrets reaktorn är belägen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

32 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Om en vattenanläggning har tillkommit utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre lagstiftning eller om tillståndsfrågan beträffande en sådan anläggning är oklar, får den som äger anläggningen eller avser att utnyttja den för vattenverksamhet begära prövning av anläggningens laglighet hos *miljödomstolen*.

Begärs tillstånd att ändra en vattenanläggning som har tillkommit utan tillstånd före miljöbalkens ikraftträdande, *skall* ansökan samtidigt göras om prövning av anläggningens laglighet.

Andra stycket gäller också när ansökan görs enligt 28 kap. 12 § miljöbalken om att få använda någon annans anläggning. Den som gör en sådan ansökan får även begära prövning av anläggningens laglighet.

En lagligförklaring får förenas med villkor.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett sådant villkor, döms till böter eller fängelse i högst två år.

Om en gärning som avses i femte stycket är att anse som ringa, döms inte till ansvar. En gärning är att anse som ringa om den

Om en vattenanläggning har tillkommit utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre lagstiftning eller om tillståndsfrågan beträffande en sådan anläggning är oklar, får den som äger anläggningen eller avser att utnyttja den för vattenverksamhet begära prövning av anläggningens laglighet hos *den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer*.

Begärs tillstånd att ändra en vattenanläggning som har tillkommit utan tillstånd före miljöbalkens ikraftträdande, *ska* ansökan samtidigt göras om prövning av anläggningens laglighet.

framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att skyddas genom straffbestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

33 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamheter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamheter

dels att 7 kap. 7 och 19–29 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 4 kap. 1–3 och 7 §§, 5 kap. 1, 3 och 4 §§, 6 kap. 1, 5, 6 och 9 §§, 7 kap. 1–3, 5, 6 och 11–18 §§, 8 kap. 2 §, 9 kap. 4 och 7 §§ samt rubrikerna närmast före 7 kap. 1–3 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska föras in en ny paragraf, 1 kap. 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 a §

Frågor om tillstånd till vattenverksamhet och andra tillstånd eller åtgärder enligt denna lag prövas, om inte annat särskilt föreskrivs, efter ansökan av verksamhetsutövaren av den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer.

4 kap.

1 §

Om flera ansöker om tillstånd enligt miljöbalken till vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång och vattnet behöver fördelas mellan dem, får det vid meddelande av tillstånd bestämmas att tillståndshavarna *skall* utgöra en samfällighet för sådan fördelning (bevattningssamfällighet).

Om någon har fått tillstånd till en vattentäkt för bevattning

Om flera ansöker om tillstånd enligt miljöbalken till vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång och vattnet behöver fördelas mellan dem, får det vid meddelande av tillstånd bestämmas att tillståndshavarna *ska* utgöra en samfällighet för sådan fördelning (bevattningssamfällighet).

Om någon har fått tillstånd till en vattentäkt för bevattning

och någon annan söker tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång, får *miljödomstolen*, om det finns särskilda skäl, vid meddelande av det nya tillståndet bestämma att tillståndshavarna *skall* utgöra en bevattningssamfällighet. Om en samfällighet bildas enligt första stycket får i stället bestämmas att den som redan har tillstånd *skall* ingå i samfälligheten.

Om, sedan en samfällighet har bildats, någon gör en ansökan om tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång, får *miljödomstolen* vid meddelande av tillstånd till vattentäkten bestämma att tillståndshavaren *skall* ingå i samfälligheten.

och någon annan söker tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång, får *tillståndsmyndigheten*, om det finns särskilda skäl, vid meddelande av det nya tillståndet bestämma att tillståndshavarna *ska* utgöra en bevattningssamfällighet. Om en samfällighet bildas enligt första stycket får i stället bestämmas att den som redan har tillstånd *ska* ingå i samfälligheten.

Om, sedan en samfällighet har bildats, någon gör en ansökan om tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång, får *tillståndsmyndigheten* vid meddelande av tillstånd till vattentäkten bestämma att tillståndshavaren *ska* ingå i samfälligheten.

2 §

Deltagarna i en bevattningssamfällighet fördelar tillgängligt vatten mellan sig, om det behövs på grund av vattenbrist eller någon annan omständighet eller om någon deltagare inte utnyttjar sin rätt att ta vatten. Vid fördelningen *skall* de villkor iakttas som har bestämts av *miljödomstolen* i samband med att tillstånd meddelades.

Deltagarna i en bevattningssamfällighet fördelar tillgängligt vatten mellan sig, om det behövs på grund av vattenbrist eller någon annan omständighet eller om någon deltagare inte utnyttjar sin rätt att ta vatten. Vid fördelningen *ska* de villkor iakttas som har bestämts av *tillståndsmyndigheten* i samband med att tillstånd meddelades.

3 §

Om det är lämpligt, får *miljödomstolen* bestämma att

Om det är lämpligt, får *tillståndsmyndigheten* bestämma

gemensamma anläggningar för bevattnings *skall* inrättas för samtliga eller vissa av dem som *skall* ingå i samfälligheten.

att gemensamma anläggningar för bevattnings *ska* inrättas för samtliga eller vissa av dem som *ska* ingå i samfälligheten.

7 §

Vad deltagarna har överenskommit om andelstalen och grunderna för avgiftsberäkningen *skall* läggas till grund för *miljödomstolens dom*, om borgenärer med panträtt i fastigheter som ägs av deltagare och omfattas av bevattningsverksamheten medger det. Om en fastighet svarar för gemensam inteckning, krävs dessutom de medgivanden från fastighetsägare och fordringshavare som föreskrivs för relaxation i 22 kap. 11 § jordabalken. Medgivande av rättsägare behövs inte, om överenskommelsen är väsentligen utan betydelse för dem.

Vad deltagarna har överenskommit om andelstalen och grunderna för avgiftsberäkningen *ska* läggas till grund för *tillståndsmyndighetens beslut*, om borgenärer med panträtt i fastigheter som ägs av deltagare och omfattas av bevattningsverksamheten medger det. Om en fastighet svarar för gemensam inteckning, krävs dessutom de medgivanden från fastighetsägare och fordringshavare som föreskrivs för relaxation i 22 kap. 11 § jordabalken. Medgivande av rättsägare behövs inte, om överenskommelsen är väsentligen utan betydelse för dem.

5 kap.

1 §

På yrkande av den som ansöker om eller har fått tillstånd enligt miljöbalken till vattenreglering för kraftändamål *skall miljödomstolen* besluta att ägare av andra strömfall som får nytta av regleringen *skall* delta i regleringsverksamheten. Detta *skall* ske om mer än hälften av verksamhetens nytta belöper på de strömfall som tillhör den som framställer yrkandet och

På yrkande av den som ansöker om eller har fått tillstånd enligt miljöbalken till vattenreglering för kraftändamål *ska tillståndsmyndigheten* besluta att ägare av andra strömfall som får nytta av regleringen *ska* delta i regleringsverksamheten. Detta *ska* ske om mer än hälften av verksamhetens nytta belöper på de strömfall som tillhör den som framställer yrkandet och

dem som förenat sig med denne samt varje strömfall som yrkandet avser är utbyggt eller kan beräknas bli utbyggt för kraftändamål inom den närmaste tiden.

Om någon ansöker om eller har fått tillstånd enligt miljöbalken till vattenreglering för kraftändamål, *skall miljödomstolen* på yrkande av ägaren av ett annat strömfall som får nytta av regleringen besluta att denne *skall* delta i verksamheten.

dem som förenat sig med denne samt varje strömfall som yrkandet avser är utbyggt eller kan beräknas bli utbyggt för kraftändamål inom den närmaste tiden.

Om någon ansöker om eller har fått tillstånd enligt miljöbalken till vattenreglering för kraftändamål, *ska tillståndsmyndigheten* på yrkande av ägaren av ett annat strömfall som får nytta av regleringen besluta att denne *ska* delta i verksamheten.

3 §

Kostnaderna för regleringsverksamheten fördelas mellan deltagarna på grundval av andelstal som bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn främst till den nytta var och en har av verksamheten.

Om en vattenreglering avser flera sjöar eller skilda sträckor i ett vattendrag och det på grund av detta behövs flera dammbyggnader eller särskilda anläggningar, *skall*, om det behövs, kostnaderna för varje sådan del av verksamheten beräknas särskilt och fördelas enligt grunderna i första stycket.

Vad deltagarna har överenskommit om kostnadsfördelningen *skall* läggas till grund för *miljödomstolens dom*, om borgenärer med panträtt i de fastigheter till vilka deltagarnas strömfall hör medger det. Om en fastighet svarar för gemensam inteckning, krävs det

Om en vattenreglering avser flera sjöar eller skilda sträckor i ett vattendrag och det på grund av detta behövs flera dammbyggnader eller särskilda anläggningar, *ska*, om det behövs, kostnaderna för varje sådan del av verksamheten beräknas särskilt och fördelas enligt grunderna i första stycket.

Vad deltagarna har överenskommit om kostnadsfördelningen *ska* läggas till grund för *tillståndsmyndighetens beslut*, om borgenärer med panträtt i de fastigheter till vilka deltagarnas strömfall hör medger det. Om en fastighet svarar för gemensam inteckning, krävs det

dessutom de medgivanden från fastighetsägare och fordringshavare som föreskrivs för relaxation i 22 kap. 11 § jordabalken. Medgivande av rättsägare behövs inte, om överenskommelsen är väsentligen utan betydelse för dem.

dessutom de medgivanden från fastighetsägare och fordringshavare som föreskrivs för relaxation i 22 kap. 11 § jordabalken. Medgivande av rättsägare behövs inte, om överenskommelsen är väsentligen utan betydelse för dem.

4 §

På yrkande av den som ansöker om eller har fått tillstånd till vattenreglering för bevattning *skall miljödomstolen* besluta att andra som har tillstånd till vattentäkt för bevattning och som får stadigvarande fördel av regleringen genom förbättrade möjligheter att bevattna *skall* delta i regleringsverksamheten. Detta *skall* ske om den som framställer yrkandet och de som förenat sig med denne om verksamheten har större fördel av regleringsverksamheten än de som yrkandet avser.

Om någon ansöker om eller har fått tillstånd till vattenreglering för bevattning, *skall* på yrkande av någon annan som har tillstånd till vattentäkt för bevattning och som får stadigvarande fördel av regleringen genom förbättrade möjligheter att bevattna beslutas att denne *skall* delta i verksamheten.

På yrkande av den som ansöker om eller har fått tillstånd till vattenreglering för bevattning *ska tillståndsmyndigheten* besluta att andra som har tillstånd till vattentäkt för bevattning och som får stadigvarande fördel av regleringen genom förbättrade möjligheter att bevattna *ska* delta i regleringsverksamheten. Detta *ska* ske om den som framställer yrkandet och de som förenat sig med denne om verksamheten har större fördel av regleringsverksamheten än de som yrkandet avser.

Om någon ansöker om eller har fått tillstånd till vattenreglering för bevattning, *ska* på yrkande av någon annan som har tillstånd till vattentäkt för bevattning och som får stadigvarande fördel av regleringen genom förbättrade möjligheter att bevattna beslutas att denne *ska* delta i verksamheten.

6 kap.

1 §

Den som har tillstånd till vattenverksamhet *skall* betala en årlig bygdeavgift som bestäms av *miljödomstolen* att tas ut efter avgiftsenheter och avgiftsklasser enligt 2 och 3 §§, om verksamheten innebär

1. drift av ett vattenkraftverk,
2. vattenreglering som avser års- eller flerårsreglering,
3. vattenöverledning för något annat ändamål än kraftändamål, eller
4. ytvattentäkt.

Avser vattenverksamheten utvidgning av annan vattenverksamhet eller, om utvidgning tidigare har skett, flera andra vattenverksamheter, för vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken, *skall* en gemensam avgift fastställas såsom för en enda verksamhet. Denna avgift ersätter tidigare avgifter.

Bygdeavgift *skall* enligt de närmare bestämmelser som meddelas av regeringen användas dels för att förebygga eller minska sådana skador av vattenverksamheten eller anläggningar för denna som inte har ersatts enligt 31 kap. miljöbalken och för att gottgöra sådana skador, dels för att tillgodose allmänna ändamål för den bygd som berörs av vattenverksamheten eller anläggningar för denna.

Den som har tillstånd till vattenverksamhet *ska* betala en årlig bygdeavgift som bestäms av *tillståndsmyndigheten* att tas ut efter avgiftsenheter och avgiftsklasser enligt 2 och 3 §§, om verksamheten innebär

Avser vattenverksamheten utvidgning av annan vattenverksamhet eller, om utvidgning tidigare har skett, flera andra vattenverksamheter, för vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken, *ska* en gemensam avgift fastställas såsom för en enda verksamhet. Denna avgift ersätter tidigare avgifter.

Bygdeavgift *ska* enligt de närmare bestämmelser som meddelas av regeringen användas dels för att förebygga eller minska sådana skador av vattenverksamheten eller anläggningar för denna som inte har ersatts enligt 31 kap. miljöbalken och för att gottgöra sådana skador, dels för att tillgodose allmänna ändamål för den bygd som berörs av vattenverksamheten eller anläggningar för denna.

5 §

Miljödomstolen, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten får, om det är lämpligare, i stället för att meddela sådana villkor eller förelägganden som avses i 11 kap. 8 § miljöbalken ålägga tillståndshavaren att betala en särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller inom något angränsande vattenområde. Avgiften kan fastställas som en engångsavgift eller som en årlig avgift.

Beloppet av årlig avgift beräknas så, att det av *miljödomstolen*, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten fastställda avgiftsbeloppet multipliceras med det tal som anger förhållandet mellan prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för det år då avgiften *skall* betalas och basbeloppet för det år då avgiften fastställdes.

Tillståndsmyndigheten, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten får, om det är lämpligare, i stället för att meddela sådana villkor eller förelägganden som avses i 11 kap. 8 § miljöbalken ålägga tillståndshavaren att betala en särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller inom något angränsande vattenområde. Avgiften kan fastställas som en engångsavgift eller som en årlig avgift.

Beloppet av årlig avgift beräknas så, att det av *tillståndsmyndigheten*, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten fastställda avgiftsbeloppet multipliceras med det tal som anger förhållandet mellan prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för det år då avgiften *ska* betalas och basbeloppet för det år då avgiften fastställdes.

6 §

Om vattenverksamhet som avses i 1 § eller anläggningar för denna kan antas skada fisket eller kommer att orsaka en inte obetydlig ändring i de naturliga vattenståndsförhållandena, *skall* den som har tillstånd till verksamheten betala en årlig allmän fiskeavgift för främjande av fisket inom landet.

Avgiften bestäms av *miljö-*

Om vattenverksamhet som avses i 1 § eller anläggningar för denna kan antas skada fisket eller kommer att orsaka en inte obetydlig ändring i de naturliga vattenståndsförhållandena, *ska* den som har tillstånd till verksamheten betala en årlig allmän fiskeavgift för främjande av fisket inom landet.

Avgiften bestäms av *till-*

domstolen att tas ut efter avgiftsenheter och avgiftsklasser enligt 7 och 8 §§.

Avser vattenverksamhet utvidgning av annan vattenverksamhet eller, om utvidgning tidigare har skett, flera andra vattenverksamheter, för vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken, *skall* en gemensam avgift fastställas såsom för en enda verksamhet. Denna avgift ersätter tidigare avgifter.

ståndsmyndigheten att tas ut efter avgiftsenheter och avgiftsklasser enligt 7 och 8 §§.

Avser vattenverksamhet utvidgning av annan vattenverksamhet eller, om utvidgning tidigare har skett, flera andra vattenverksamheter, för vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken, *ska* en gemensam avgift fastställas såsom för en enda verksamhet. Denna avgift ersätter tidigare avgifter.

9 §

Om det årliga beloppet av den allmänna fiskeavgiften är ringa, får *miljödombstolen* eller länsstyrelsen bestämma att avgiftsskyldigheten *skall* fullgöras genom engångsbetalning. Ett sådant villkor *skall* meddelas om det årliga avgiftsbeloppet skulle understiga femhundra kronor.

Om det årliga beloppet av den allmänna fiskeavgiften är ringa, får *tillståndsmyndigheten* eller länsstyrelsen bestämma att avgiftsskyldigheten *ska* fullgöras genom engångsbetalning. Ett sådant villkor *ska* meddelas om det årliga avgiftsbeloppet skulle understiga femhundra kronor.

7 kap.

Ansökningsmål

Ansökningar

1 §

Bestämmelser om ansökningsmål finns i 21 kap. 1 § miljöbalken. Ansökningsmål är även mål om

1. bestämmande enligt 2 kap. 9 § av ersättning för rätten att ta i anspråk ett strömfall,

2. inrättande enligt 4 kap. 3 § av en gemensam anläggning för bevattning, sedan en samfällighet enligt 4 kap. har bildats,

Bestämmelserna i 19 kap miljöbalken om handläggningen av en ansökan hos en tillståndsmyndighet gäller i tillämpliga delar

1. *en miljödombstols* bestämmande enligt 2 kap. 9 § av ersättning för rätten att ta i anspråk ett strömfall,

3. överflyttning enligt 8 kap. 3 § första stycket av rätten till andelskraft,

4. omprövning, utan samband med pågående *ansökningsmål*, enligt 17 § första stycket eller omprövning enligt 17 § andra stycket, och

5. fastställelse enligt 18 § av en överenskommelse.

Stämningssmål

Mål i miljödomstol

2 §

Stämningssmål är talan om

1. utrivning eller ändring av en vattenanläggning, när talan grundas på att anläggningen inte har tillkommit i laga ordning eller inte är av laga beskaffenhet,

2. ersättning för skada eller intrång genom en sådan anläggning som avses i 1,

3. ersättning för skada genom utrivning av en vattenanläggning, om utrivningen har skett utan tillstånd men sådant tillståndskulle ha behövts, eller ersättning, utan samband med pågående *ansökningsmål*, enligt 11 kap. 22 § andra stycket miljöbalken,

4. ersättning enligt 2 kap. 10 § andra stycket,

5. deltagande, utan samband med pågående *ansökningsmål*, i en vattenreglering enligt 5 kap. 1 eller 4 §,

Vid miljödomstol handläggs mål som avser

1. ersättning för skada eller intrång genom, utrivning eller ändring av en vattenanläggning, när talan grundas på att anläggningen inte har tillkommit i laga ordning eller inte är av laga beskaffenhet,

2. ersättning för skada genom utrivning av en vattenanläggning, om utrivningen har skett utan tillstånd men sådant tillstånd skulle ha behövts, eller ersättning, utan samband med pågående *tillståndsärende*, enligt 11 kap. 22 § andra stycket miljöbalken,

3. ersättning, enligt 2 kap. 6 § tredje stycket,

6. *särskild tvångsrätt, utan samband med pågående ansökningsmål, enligt 2 kap. 6 § tredje stycket denna lag och 28 kap. 10–13 §§ miljöbalken,*

7. *omprövning enligt 8 kap. 2 § andra stycket,*

8. *meddelande av bestämmelser enligt 16 §,*

9. *ersättning enligt 31 kap. 33 § miljöbalken,*

10. *ersättning eller annat på grund av att en vattenanläggning inte underhålls i enlighet med 11 kap. 17 eller 18 §§ miljöbalken,*

11. *ersättning för skada på grund av att vattenverksamhet inte drivs i enlighet med villkoren i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut eller, om sådana villkor saknas, drivs så att det genom inverkan på vattenförhållandena skadar allmänna eller enskilda intressen,*

12. *ersättning enligt 28 kap. 11 § miljöbalken, och*

13. *ersättning, utan samband med pågående ansökningsmål, enligt 25 kap. 11 § miljöbalken, och*

14. *fördelning av vatten enligt 9 kap. 6 §.*

4. *ersättning enligt 31 kap. 33 § miljöbalken,*

5. *ersättning eller annat på grund av att en vattenanläggning inte underhålls i enlighet med 11 kap. 17 eller 18 §§ miljöbalken,*

6. *ersättning för skada på grund av att vattenverksamhet inte drivs i enlighet med villkoren i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut eller, om sådana villkor saknas, drivs så att det genom inverkan på vattenförhållandena skadar allmänna eller enskilda intressen,*

7. *ersättning enligt 28 kap. 11 § miljöbalken,*

8. *ersättning, utan samband med pågående mål, enligt 25 kap. 11 § miljöbalken, och*

9. *ersättning för avlöst andelskraft enligt 8 kap. 2 § andra stycket.*

Förfarandet vid *miljödomstolarna i ansökningsmål*

Förfarandet vid *ansökan angående vattenverksamhet m.m.*

3 §

Bestämmelser om förfarandet vid *miljödomstolarna i ansökningsmål finns även i 22 kap. miljöbalken.*

Bestämmelser om förfarandet vid *ansökan om vattenverksamhet finns även i 19 kap. miljöbalken.*

5 §

Innan miljödomstolen meddelar en dom om ersättning för strömfall som *skall* avstås enligt 2 kap. 9 § och utgör fastighetsdel, *skall* en karta med beskrivning ha upprättats över området samt dess gränser ha utmärkts i den ordning som gäller för fastighetsbildning.

Innan *miljödomstolen* meddelar *en dom* om tillstånd till ett vattenkraftverk, *skall domstolen* se till att det finns en lämplig fastighet, som ägs av sökanden och med vilken rätten till tillgodogörandet av vattenkraften för framtiden *skall* vara förenad (strömfallsfastighet).

Innan miljödomstolen meddelar en dom om ersättning för strömfall som *ska* avstås enligt 2 kap. 9 § och utgör fastighetsdel, *ska* en karta med beskrivning ha upprättats över området samt dess gränser ha utmärkts i den ordning som gäller för fastighetsbildning.

Innan *tillståndsmyndigheten* meddelar *ett beslut* om tillstånd till ett vattenkraftverk, *ska myndigheten* se till att det finns en lämplig fastighet, som ägs av sökanden och med vilken rätten till tillgodogörandet av vattenkraften för framtiden *ska* vara förenad (strömfallsfastighet).

6 §

Domar *i mål* som rör vattenverksamhet *skall* utöver vad som följer av 22 kap. 25 § miljöbalken i förekommande fall även innehålla bestämmelser om

Domar *och beslut* som rör vattenverksamhet *ska* utöver vad som följer av 19 kap. 22 § miljöbalken i förekommande fall även innehålla bestämmelser om

1. de områden som får tas i anspråk för vattenverksamheten och de särskilda tvångsrätter i övrigt som medges sökanden,
2. strömfallsfastighet,

3. vilka som *skall* delta i en vattenreglerings- eller bevattningssamfällighet samt varje deltagares andelstal i fråga om kostnaderna för verksamheten, och
3. vilka som *ska* delta i en vattenreglerings- eller bevattningssamfällighet samt varje deltagares andelstal i fråga om kostnaderna för verksamheten, och
4. villkor beträffande tillhandahållande av andelskraft och om kostnadsbidrag härför.

11 §

I fråga om förfarandet i stämningssamfällighet gäller i övrigt bestämmelserna om ansökningsmål i 22 kap. 11 § fjärde stycket, 12 och 13 §§, 16 § första stycket, 18 och 20 §§, 21 § första och andra stycket samt 24 § miljöbalken.

I mål enligt 2 § 6 gäller också 22 kap. 23 och 28 §§ miljöbalken. Om det i ett sådant mål är fråga om arbete för att förebygga eller minska skador eller olägenheter till följd av verksamhet enligt balken eller denna lag, gäller även 22 kap. 14 § miljöbalken.

I mål i miljödomstol enligt 2 § får tredsdom inte meddelas vid muntlig förberedelse. I sådana mål tillämpas 1 kap. 18 § lagen (2010:00) om miljödomstolar samt 19 kap. 17 § och 31 kap. 37 § miljöbalken.

Om det behövs för tillämpningen av 6 kap. 18 § tredje stycket expropriationslagen (1972:719), ska miljödomstolen uppskatta det värde som en berörd fastighet har utan särskild rättighet som minskar fastighetens värde.

I mål enligt 2 § 1 gäller också 19 kap. 28 § miljöbalken. Om det i ett sådant mål är fråga om arbete för att förebygga eller minska skador eller olägenheter till följd av verksamhet enligt balken eller denna lag, gäller även 19 kap. 19 § miljöbalken.

12 §

Om svaranden för att bemöta *käromålet* gör en ansökan hos *miljödomstolen* enligt 21 kap. 1 § första stycket 3 miljöbalken eller om ändrade

Om svaranden för att bemöta *ett käromål enligt 2 §* gör en ansökan hos *tillståndsmyndigheten om godkännande* enligt 11 kap. 16 miljöbalken *av*

bestämmelser om vattentappning enligt 13 § detta kapitel, *handläggs målet i dess helhet som ett ansökningsmål, om inte målet med stöd av 21 kap. 1 § andra stycket miljöbalken ändå behandlas som ett stämningmål.*

Har beslut om borttagande eller ändring av en vattenanläggning meddelats av *miljödomstolen i ett stämningmål*, av kronofogdemyndigheten med stöd av lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning eller av tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. 9, 10 eller 18 § miljöbalken och görs en ansökan som avses i första stycket, får *miljödomstolen i ansökningsmålet* bestämma att beslutet inte får verkställas innan målet har blivit slutligt *avgjort* eller miljödomstolen förordnar annat. Sökanden *skall* ställa säkerhet för kostnader och skador.

ett utfört ändrings- eller lagringsarbete eller av åtgärder som strider mot meddelade bestämmelser om innehållande och tappning av vatten eller om ändrade bestämmelser om vattentappning enligt 13 § detta kapitel, *får målet vilandeförklaras tills ansökan har slutligt prövats.*

Har beslut om borttagande eller ändring av en vattenanläggning meddelats av *tillståndsmyndigheten*, av kronofogdemyndigheten med stöd av lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning eller av tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. 9, 10 eller 18 §§ miljöbalken och görs en ansökan som avses i första stycket, får *tillståndsmyndigheten* bestämma att beslutet inte får verkställas innan ansökan har blivit slutligt *prövad* eller *tillståndsmyndigheten* förordnar annat. Sökanden *ska* ställa säkerhet för kostnader och skador.

13 §

Miljödomstolen kan fastställa ändrade eller nya bestämmelser om innehållande och tappning av vatten efter ansökan av annan än tillståndshavaren, om han vill utnyttja vattenkraften i sitt strömfall bättre, eller efter ansökan av en kommun eller ett vattenförbund som vill tillgodose den allmänna miljövärden

Tillståndsmyndigheten kan fastställa ändrade eller nya bestämmelser om innehållande och tappning av vatten efter ansökan av annan än tillståndshavaren, om han vill utnyttja vattenkraften i sitt strömfall bättre, eller efter ansökan av en kommun eller ett vattenförbund som vill tillgodose den allmänna

eller hälsovården eller främja fisket. Till förmån för allmänna farleder, allmänna hamnar, bevattnings- och markavvattningssamfälligheter samt avlopps företag kan sådana bestämmelser fastställas på ansökan av huvudmannen.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

miljövården eller hälsovården eller främja fisket. Till förmån för allmänna farleder, allmänna hamnar, bevattnings- och markavvattningssamfälligheter samt avloppsföretag kan sådana bestämmelser fastställas på ansökan av huvudmannen.

14 §

Ett tillstånd till vattentäkt får omprövas av *miljödomstolen* efter ansökan av den som driver en annan vattentäkt som är beroende av samma vattentillgång eller av den som söker tillstånd till en sådan vattentäkt. Därvid äger vad som i 16 kap. 11 § miljöbalken föreskrivs om jämkning av verksamheten eller företräde åt den ena verksamheten motsvarande tillämpning.

Ett tillstånd till vattentäkt får omprövas av *tillståndsmyndigheten* efter ansökan av den som driver en annan vattentäkt som är beroende av samma vattentillgång eller av den som söker tillstånd till en sådan vattentäkt. Därvid äger vad som i 16 kap. 11 § miljöbalken föreskrivs om jämkning av verksamheten eller företräde åt den ena verksamheten motsvarande tillämpning.

15 §

På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får *miljödomstolen* föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 och 8 §§ miljöbalken samt 13 och 14 §§ detta kapitel.

På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får *tillståndsmyndigheten* föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

16 §

Saknas bestämmelser om innehållande eller tappning av vatten beträffande en vattenverksamhet eller bestämmelser om nyttjandet av en vattentäkt eller är meddelade bestämmelser ofullständiga, får *miljödomstolen på talan* av den som lider skada genom de rådande förhållandena fastställa sådana bestämmelser som är ägnade att för framtiden förebygga eller minska skador. Bestämmelserna får inte ändra vad som lagligen kan gälla och inte heller skada tredje mans rätt.

Saknas bestämmelser om innehållande eller tappning av vatten beträffande en vattenverksamhet eller bestämmelser om nyttjandet av en vattentäkt eller är meddelade bestämmelser ofullständiga, får *tillståndsmyndigheten efter ansökan* av den som lider skada genom de rådande förhållandena fastställa sådana bestämmelser som är ägnade att för framtiden förebygga eller minska skador. Bestämmelserna får inte ändra vad som lagligen kan gälla och inte heller skada tredje mans rätt.

17 §

Om en dom eller ett beslut enligt 24 kap. 5 eller 8 §§ miljöbalken eller 13–16 §§ inverkar på frågan om en samfällighets fortsatta bestånd, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen mellan dem, får meddelas de ändrade bestämmelser som behövs.

Inträder, sedan en samfällighet har bildats enligt denna lag, i andra fall än som avses i första stycket ändrade förhållanden som inte i ringa mån inverkar på frågan om sättet för verksamhetens bedrivande, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen mellan dem, får frågan på ansökan av en deltagare omprövas av *miljödomstolen*. Även utan att sådana förhållanden har inträtt, får en omprövning äga rum, om någon vill ansluta sig som deltagare eller i det tidigare avgörandet

Inträder, sedan en samfällighet har bildats enligt denna lag, i andra fall än som avses i första stycket ändrade förhållanden som inte i ringa mån inverkar på frågan om sättet för verksamhetens bedrivande, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen mellan dem, får frågan på ansökan av en deltagare omprövas av *tillståndsmyndigheten*. Även utan att sådana förhållanden har inträtt, får en omprövning äga rum, om någon vill ansluta sig som deltagare eller i det tidigare avgörandet

har föreskrivits att frågan får omprövas efter en viss tid och denna tid har gått ut.

Vid omprövningen gäller bestämmelserna om vattenverksamhet i tillämpliga delar.

Den som inträder som deltagare i en bestående samfällighet *skall* åläggas att i skälig utsträckning ersätta de övriga deltagarna deras kostnader som nedlagts i gemensamma anläggningar. Vad som sagts nu gäller också när andelstalet höjs för en deltagare som ingår i en samfällighet.

har föreskrivits att frågan får omprövas efter en viss tid och denna tid har gått ut.

Den som inträder som deltagare i en bestående samfällighet *ska* åläggas att i skälig utsträckning ersätta de övriga deltagarna deras kostnader som nedlagts i gemensamma anläggningar. Vad som sagts nu gäller också när andelstalet höjs för en deltagare som ingår i en samfällighet.

18 §

En överenskommelse om att någon *skall* inträda i eller utträda ur en samfällighet enligt denna lag, att en deltagares andelstal *skall* ändras eller att samfälligheten *skall* upphöra har samma verkan som en tillståndsdöm eller ett tillståndsbeslut, om överenskommelsen på ansökan av en deltagare godkänns av *miljödomstolen*. Ett sådant godkännande får inte lämnas om det är uppenbart att överenskommelsen strider mot denna lag.

En överenskommelse om att någon *ska* inträda i eller utträda ur en samfällighet enligt denna lag, att en deltagares andelstal *ska* ändras eller att samfälligheten *ska* upphöra har samma verkan som en tillståndsdöm eller ett tillståndsbeslut, om överenskommelsen på ansökan av en deltagare godkänns av *tillståndsmyndigheten*. Ett sådant godkännande får inte lämnas om det är uppenbart att överenskommelsen strider mot denna lag.

8 kap.

2 §

I samband med ett beslut om tillhandahållande av andelskraft *skall* nödvändiga bestämmelser meddelas om villkoren för tillhandahållandet och om

I samband med ett beslut om tillhandahållande av andelskraft *ska* nödvändiga bestämmelser meddelas om villkoren för tillhandahållandet och om

kostnadsbidrag.

Om förhållandena ändras, har kraftanläggningens ägare eller mottagaren av andelskraft rätt till omprövning av rättsförhållandet mellan dem. Vid omprövningen får endast sådana ändringar beslutas som innebär väsentlig fördel för någon av parterna utan att medföra betydande olägenhet för motparten. Om det beslutas att rätten till andelskraft *skall* avlösas mot ersättning i pengar, *gäller* bestämmelserna i 31 kap. miljöbalken om skadereglering vid tillståndsprövning av vattenverksamhet.

kostnadsbidrag.

Om förhållandena ändras, har kraftanläggningens ägare eller mottagaren av andelskraft rätt till omprövning av rättsförhållandet mellan dem. Vid omprövningen får endast sådana ändringar beslutas som innebär väsentlig fördel för någon av parterna utan att medföra betydande olägenhet för motparten. Om det beslutas att rätten till andelskraft *ska* avlösas mot ersättning i pengar, *har mottagaren rätt till ersättning enligt* bestämmelserna i 31 kap. miljöbalken om skadereglering vid tillståndsprövning av vattenverksamhet.

9 kap.

4 §

På begäran av någon som vill bedriva vattenverksamhet men som ännu inte har ansökt om tillstånd, får *miljödomstolen* förordna en sakkunnig som på verksamhetsutövarens bekostnad gör nödvändiga undersökningar. Om undersökningarna avser verksamhetens inverkan på det allmänna fiskeintresset, *skall* som sakkunnig förordnas den som Fiskeriverket föreslår.

På begäran av någon som vill bedriva vattenverksamhet men som ännu inte har ansökt om tillstånd, får *tillståndsmyndigheten* förordna en sakkunnig som på verksamhetsutövarens bekostnad gör nödvändiga undersökningar. Om undersökningarna avser verksamhetens inverkan på det allmänna fiskeintresset, *ska* som sakkunnig förordnas den som Fiskeriverket föreslår.

7 §

Miljödomstolen *skall* föra en förteckning över vattenverksamhet inom domsområdet

Tillståndsmyndigheten *ska* föra en förteckning över vattenverksamhet inom domsområdet

(vattenbok) i den utsträckning (vattenbok) i den utsträckning
som regeringen föreskriver. som regeringen föreskriver.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.
 2. Mål eller ärenden som har inletts vid en miljödomstol före ikraftträdandet ska, i de fall de nya reglerna hade föreskrivit att målet eller ärendet skulle ha inletts vid en tillståndsmyndighet, vid ikraftträdandet överlämnas till den myndigheten.
 3. Ersättningsanspråk som har framställts i ett ansökningsmål vid en miljödomstol ska även efter ikraftträdandet handläggas vid domstolen. Skulle talan om anspråket enligt de nya reglerna ha väckts vid en annan miljödomstol, ska målet i den delen överlämnas till den andra domstolen.
 4. Mål eller ärenden vid en miljödomstol ska inte överlämnas enligt punkten 2 om det skulle vara till nackdel för handläggningen eller om det av andra skäl inte skulle vara lämpligt. I sådana fall gäller äldre bestämmelser om överklagande av Miljööverdomstolens avgöranden.

34 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

I fråga om ersättning som enligt vattenlagen (1918:523) i dess lydelse före den 1 juli 1974 *skall* lämnas genom överföring av kraft gäller fortfarande bestämmelserna i den lagen.

På talan av part får miljödomstolen bestämma att sådan rättighet till överföring av kraft *skall* avlösas mot ersättning i pengar, om detta inte medför betydande olägenhet för en motpart. För en sådan talan gäller bestämmelserna om talan som avses i 7 kap. 2 § 7 lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Miljödomstolen bestämmer dag då skyldigheten att fullgöra kraftöverföringen upphör. Ersättningsgivaren *skall* innan dess ha betalat föreskriven penningersättning. I fråga om sådan ersättning gäller i övrigt bestämmelserna i 31 kap. miljöbalken.

I fråga om ersättning som enligt vattenlagen (1918:523) i dess lydelse före den 1 juli 1974 *ska* lämnas genom överföring av kraft gäller fortfarande bestämmelserna i den lagen.

På talan av part får miljödomstolen bestämma att sådan rättighet till överföring av kraft *ska* avlösas mot ersättning i pengar, om detta inte medför betydande olägenhet för en motpart. För en sådan talan gäller bestämmelserna om talan som avses i 7 kap. 2 § 9 lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Miljödomstolen bestämmer dag då skyldigheten att fullgöra kraftöverföringen upphör. Ersättningsgivaren *ska* innan dess ha betalat föreskriven penningersättning. I fråga om sådan ersättning gäller i övrigt bestämmelserna i 31 kap. miljöbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

35 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor att 9 och 20 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Regeringen får föreskriva att det *skall* vara förbjudet att utan tillstånd anlägga eller ändra en verksamhet som omfattas av denna lag, även om tillstånd inte krävs enligt miljöbalken.

Ansökan om tillstånd enligt första stycket prövas av *miljödombstol*. Ett mål om sådant tillstånd är ansökningsmål enligt miljöbalken. Regeringen får föreskriva att ansökan om tillstånd för vissa slag av verksamheter skall prövas av länsstyrelsen.

Regeringen får föreskriva att det *ska* vara förbjudet att utan tillstånd anlägga eller ändra en verksamhet som omfattas av denna lag, även om tillstånd inte krävs enligt miljöbalken.

Ansökan om tillstånd enligt första stycket prövas av *den tillståndsmyndighet som regeringen bestämmer*.

20 §

En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att säkerställa att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen följs. Detsamma gäller för domar och beslut enligt miljöbalken.

Förelägganden och förbud får inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i *ett ansökningsmål* enligt miljöbalken som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken.

Förelägganden och förbud får inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd enligt miljöbalken som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken.

Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

36 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska.

Med förvaltningsområdet för samiska (förvaltningsområdet) avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

<p>Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, <i>en fastighetsdomstol</i>, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.</p>	<p>Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.</p>
--	---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

37 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för finska och meänkieli.

Med förvaltningsområdet för finska och meänkieli (förvaltningsområdet) avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en fastighetsdomstol, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010

38 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:875) om särskilda förvaltningar om vissa elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 § samt 3 kap. 17 § lagen (2004:875) om särskilda förvaltningar om vissa elektriska anläggningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 §

Om en tillfredsställande förvaltning av en elektrisk anläggning sannolikt inte kan åstadkommas genom tvångsförvaltning eller en tillfredsställande förvaltning sannolikt inte kommer att bestå efter utgången av tiden för en tvångsförvaltning får staten, efter ansökan av nätmyndigheten, lösa anläggningen från ägaren.

Om anläggningens ägare också är ägare till en fastighet på vilken anläggningen, helt eller delvis, är belägen *skall* även fastigheten eller, om det är lämpligt, del av fastigheten lösas. Om ledningsrätt är upplåten för anläggningen på en annan fastighet *skall* även ledningsrätten lösas.

Mål om inlösen *skall* tas upp av den *fastighetsdomstol* inom vars område anläggningen eller större delen av den ligger. I fråga om inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen *skall* tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

Om anläggningens ägare också är ägare till en fastighet på vilken anläggningen, helt eller delvis, är belägen *ska* även fastigheten eller, om det är lämpligt, del av fastigheten lösas. Om ledningsrätt är upplåten för anläggningen på en annan fastighet *ska* även ledningsrätten lösas.

Mål om inlösen *ska* tas upp av den *miljödostol* inom vars område anläggningen eller större delen av den ligger. I fråga om inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen *ska* tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

3 kap.

17 §

Om nätföretaget vill klandra förvaltningen, *skall* talan väckas mot förvaltaren vid *fastighetsdomstolen* inom ett år från det att nätföretaget tog emot redovisningen. Om nätföretaget som grund för sin talan åberopar en omständighet som inte hänför sig till en viss redovisning, får talan väckas inom ett år från det nätföretaget tog emot den redovisning som lämnats med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde.

Ett nätföretag som inte gör vad som sägs i första stycket har förlorat sin rätt till talan, om inte förvaltaren har gjort sig skyldig till brottslig gärning, som inneburit skada för nätföretaget.

Om nätföretaget vill klandra förvaltningen, *ska* talan väckas mot förvaltaren vid *miljödombstolen* inom ett år från det att nätföretaget tog emot redovisningen. Om nätföretaget som grund för sin talan åberopar en omständighet som inte hänför sig till en viss redovisning, får talan väckas inom ett år från det nätföretaget tog emot den redovisning som lämnats med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

39 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:1199) om handel med utsläppsätter

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 2 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsätter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

2 §

Bestämmelser om överklagande av miljödomstolens domar och beslut finns i 23 kap. 1 § miljöbalken.

Bestämmelser om överklagande av miljödomstolens domar och beslut finns i *lagen (20xx:xxxx) om miljödomstolar*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

40 Förslag till lag om ändring i naturgaslagen (2005:403)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 17 § naturgaslagen (2005:403) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

17 §

Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken *skall* lämnas under viss tid.

Återställningen *skall* utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen *skall* kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, *skall* ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den *fastighetsdomstol* inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken *ska* lämnas under viss tid.

Återställningen *ska* utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen *ska* kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, *ska* ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den *miljödömsstol* inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

41 Förslag till förordning med instruktion för Koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet

Häri genom föreskrivs följande.

Regionala koncessionsnämnder

1 § Regionala koncessionsnämnder för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet är

1. Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Umeå,
2. Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Östersund,
3. Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Stockholm,
4. Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Göteborg, och
5. Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Malmö.

Föreskrifter om koncessionsnämndernas verksamhetsområden finns i förordningen (1998:1323) om miljödomstolarnas domkretsar.

Uppgifter

2 § Prövning enligt miljöbalken av miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet ska ske vid en regional koncessionsnämnd för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet när det gäller

1. prövning av alla frågor om tillstånd och villkor för miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. 6 och 8 §§ miljöbalken,
2. prövning av alla frågor om tillstånd och villkor för vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken,
3. ansökan om godkännande enligt 11 kap. 16 § miljöbalken av ett utfört ändrings- eller lagningsarbete eller av åtgärder som strider mot meddelade bestämmelser om innehållande och tappning av vatten,

4. åtgärder som avses i 7 kap. 1 § 2–5 lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet,

5. fråga om tvångsrätt enligt 28 kap. 10–13 §§ miljöbalken, och

6. ärenden enligt lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929.

Ledning

3 § En koncessionsnämnd leds av en myndighetschef.

Organisation

4 § Koncessionsnämnderna ska ha kanslier på de orter som anges i 1 §.

En länsstyrelse som finns på en ort där det finns en koncessionsnämnd ska upplåta lokaler samt utföra handläggande och administrativa uppgifter åt koncessionsnämnden enligt avtal mellan respektive länsstyrelse och nämnd.

Ärendenas handläggning

5 § Vid prövningen av ärenden som avses i 2 § består en koncessionsnämnd av en lagfaren ordförande och en teknisk ledamot med utbildning eller erfarenhet inom de områden som omfattas av nämndens verksamhet samt två sakkunniga ledamöter. De sakkunniga ledamöterna ska ha erfarenhet av frågor som faller inom verksamhetsområdet för Naturvårdsverket samt, alltefter ärendets beskaffenhet, av industriell eller kommunal verksamhet. Ytterligare en jurist får ingå i nämnden. Vid avgörande av ett ärende av enkel beskaffenhet får nämnden bestå av två ledamöter, varav minst en ska vara jurist.

Vid prövning av fråga om avvisning av ansökan eller avskrivning av ärende får nämnden bestå av en ledamot som är jurist. Myndighetens arbetsordning ska innehålla föreskrifter om förberedande åtgärder och handläggning av överklagande av nämndens beslut.

6 § Reglerna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv ska tillämpas av koncessionsnämnderna.

7 § Om det framkommer skiljaktiga meningar vid en överläggning, tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. En nämnd bestämmer dock själv i vilken turordning ledamöterna ska säga sin mening.

8 § Ytterligare bestämmelser om förfarandet i en koncessionsnämnd finns i 19 kap. miljöbalken och i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

Samråd mellan koncessionsnämnderna

9 § Koncessionsnämnderna ska gemensamt besluta om en arbetsordning enligt 4 § myndighetsförordningen (2007:515) samt samråda även i andra frågor av gemensamt slag.

Anställningar

10 § Myndighetens chef samt de ledamöter som är jurister och tekniska experter anställs tills vidare av regeringen.

Regeringen förordnar sakkunniga ledamöter för varje koncessionsnämnd.

Andra anställda ledamöter än myndighetens chef ska ha sin anställning vid en viss koncessionsnämnd men är skyldiga att när det är lämpligt med hänsyn till ett ärendes beskaffenhet eller när behov annars finns tjänstgöra även vid de andra koncessionsnämnderna.

Övrig personal anställs av koncessionsnämnden.

Överklaganden

11 § Bestämmelser om överklagande av en koncessionsnämnds beslut finns i 19 kap. 1 § och 20 kap. 2 § miljöbalken.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

42 Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1971:549) om fastighetsdomstol

Härigenom föreskrivs att kungörelsen (1971:549) om fastighetsdomstol ska upphöra att gälla.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010
 2. Mål eller ärenden som har inletts vid en fastighetsdomstol före ikraftträdandet ska, i de fall de enligt de nya reglerna skulle ha inletts vid en miljödomstol eller en annan domstol, vid ikraftträdandet överlämnas till den domstolen.
 3. Mål eller ärenden ska inte överlämnas om det skulle vara till nackdel för handläggningen eller om det av andra skäl inte skulle vara lämpligt.

43 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1983:1011) om vissa underrättelser enligt den svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929

Härigenom föreskrivs att förordningen (1983:1011) om vissa underrättelser enligt den svensk-norska vattenrättskonvention av den 11 maj 1929 ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om någon, som inte är bosatt i Sverige, här i landet har fått tillstånd till en vattenverksamhet som avses i den svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929, *skall miljödomstolen* underrätta länsstyrelsen om detta, sedan *tillståndsdomen* har vunnit laga kraft. *Domstolen skall* samtidigt meddela länsstyrelsen om domstolen anser att ett ombud enligt artikel 29 i konventionen bör utses.

Detsamma gäller i fall då någon som inte är bosatt i Sverige, efter att i Norge ha fått tillstånd till en vattenverksamhet som avses i konventionen, har utverkat en förklaring enligt artikel 22 i konventionen.

Föreslagen lydelse

Om någon, som inte är bosatt i Sverige, här i landet har fått tillstånd till en vattenverksamhet som avses i den svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929, *ska tillståndsmyndigheten* underrätta länsstyrelsen om detta, sedan *tillståndsbeslutet* har vunnit laga kraft. *Myndigheten ska* samtidigt meddela länsstyrelsen om domstolen anser att ett ombud enligt artikel 29 i konventionen bör utses.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

44 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (1996:271) ska införas en ny paragraf, 31 a §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 a §

Sedan ett domstolsavgörande i ett fastighetsbildningsmål vunnit laga kraft, ska förrättningsakten och en kopia av avgörandet sändas till lantmäterimyndigheten. Om avgörandet överklagas i viss del och om det med anledning av domstolens avgörande i övrigt kan uppkomma fråga om registrering, ska handlingarna sändas till lantmäterimyndigheten. Efter registrering ska myndigheten omedelbart sända tillbaka förrättningsakten till domstolen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

45 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion

dels att 45 och 53 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 16, 19, 21, 23, 26, 37 och 43 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I varje hovrätt finns en hovrättspresident. I hovrätterna finns också hovrättslagmän, hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning, hovrättsråd, *fastighetsråd*, *miljöråd*, hovrättsassessorer, hovrättsfiskaler och andra anställda.

Om inte annat anges, *skall* vad som föreskrivs i denna instruktion om hovrättsråd också tillämpas på hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning.

I varje hovrätt finns en hovrättspresident. I hovrätterna finns också hovrättslagmän, hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning, hovrättsråd, *tekniska ledamöter*, hovrättsassessorer, hovrättsfiskaler och andra anställda.

Om inte annat anges, *ska* vad som föreskrivs i denna instruktion om hovrättsråd också tillämpas på hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning.

16 §

En enskild domare får vidta åtgärder för beredningen av mål och ärenden. Han eller hon får dock inte

1. besluta om handräckning i tvistemål eller användning av tvångsmedel i brottmål, när fråga om detta väcks i hovrätten,

2. hålla muntliga förhör enligt 52 kap. 11 § rättegångsbalken,

3. avvisa utredning,

4. avvisa ombud, biträden eller försvarare,

5. döma ut viten eller andra påföljder med anledning av att förelägganden inte följs,

6. förordna om annan personutredning än som avses i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

7. besluta i fråga om in-

7. besluta i fråga om in-

hämtande av yttrande av en sakkunnig enligt 22 kap. 12 § miljöbalken eller 16 kap. 3 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988), och

8. besluta i fråga om undersökning enligt 22 kap. 13 § miljöbalken eller 15 § lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål.

Domaren får besluta om avskrivning av mål eller ärenden efter återkallelse eller efter det att ett överklagande har förfallit vid ett sådant sammanträde under förberedelsen som avses i 50 kap. 10 § eller i 51 kap. 10 § rättegångsbalken.

Om det finns särskilda skäl *skall* domaren till avdelningen hänskjuta en fråga som han eller hon är behörig att pröva.

hämtande av yttrande av en sakkunnig enligt 2 kap. 20 § lagen (2010:000) om miljödomstolar, och

8. besluta i fråga om undersökning enligt 3 kap. 5 § lagen (2010:000) om miljödomstolar.

Om det finns särskilda skäl *ska* domaren till avdelningen hänskjuta en fråga som han eller hon är behörig att pröva.

19 §

När ett mål eller ärende *skall* föredras, görs detta av en lagfaren anställd, *ett fastighetsråd* eller ett *miljöråd*.

När ett mål eller ärende *ska* föredras, görs detta av en lagfaren anställd eller *en teknisk ledamot*.

21 §

Frågor om prövningstillstånd enligt 49 kap. 12 och 13 §§ rättegångsbalken, 23 kap. 1 § miljöbalken och 39 § lagen (1996:242) om domstolsärenden *skall* tas upp så snart det kan ske.

Frågor om prövningstillstånd enligt 49 kap. 12 och 13 §§ rättegångsbalken, 3 kap. 3 § lagen (2010:000) om miljödomstolar och 39 § lagen (1996:242) om domstolsärenden *ska* tas upp så snart det kan ske.

23 §

Vid handläggning med tre eller flera ledamöter *skall* ordföranden vara ordinarie domare i hovrätten eller av regeringen för viss tid anställd

Vid handläggning med tre eller flera ledamöter *ska* ordföranden vara ordinarie domare i hovrätten eller av regeringen för viss tid anställd

hovrättslagman eller hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning. Minst ytterligare en ledamot *skall* vara eller ha varit ordinarie domare. En av regeringen för viss tid anställd rådman i tingsrätt eller ett hyresråd jämföras här med en ordinarie domare.

hovrättslagman eller hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning. Minst ytterligare en ledamot *ska* vara eller ha varit ordinarie domare. En av regeringen för viss tid anställd rådman i tingsrätt eller ett hyresråd jämföras här med en ordinarie domare.

Om det finns särskilda skäl, får hovrätten för ett särskilt mål eller ärende förordna den som har varit ordinarie domare i hovrätt eller den som är ordinarie domare i en annan hovrätt att tjänstgöra som ordförande.

Hovrätten får för ett särskilt mål eller ärende förordna ett fastighetsråd att tjänstgöra som miljöråd eller ett miljöråd att tjänstgöra som fastighetsråd. När ett fastighetsråd eller ett miljöråd har förhinder eller om det finns andra särskilda skäl, får hovrätten för ett särskilt mål eller ärende förordna ett annat fastighetsråd eller miljöråd.

26 §

Plenum består av hovrättspresidenten som ordförande, hovrättslagmännen, hovrättsråden, *fastighetsråden*, *miljöråden*, hovrättsassessorerna och de adjungerade ledamöter som har förordnats för minst sex månader samt chefen för den administrativa enheten. I plenum ingår också alla av regeringen för viss tid anställda hovrättslagmän eller hovrättsråd tillika vice ordförande.

Ett fastighetsråd ingår i

Plenum består av hovrättspresidenten som ordförande, hovrättslagmännen, hovrättsråden, *de tekniska ledamöterna*, hovrättsassessorerna och de adjungerade ledamöter som har förordnats för minst sex månader samt chefen för den administrativa enheten. I plenum ingår också alla av regeringen för viss tid anställda hovrättslagmän eller hovrättsråd tillika vice ordförande.

plenum endast i den hovrätt där fastighetsrådets tjänstgöring företrädesvis är förlagd.

37 §

Hovrättsråd, *fastighetsråd* och *miljöråd* anställs med fullmakt genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden.

Om ett hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning eller ett *miljöråd* har beviljats ledighet som beräknas vara minst ett år i följd, anställs en vikarie genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden. Detsamma gäller om ett hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning eller ett *miljöråd* ska anställas för en begränsad tid för något annat än vikariatsändamål.

Vid tidsbegränsad anställning som vikarie för ordinarie domare gäller inte 5 § andra stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Informationsskyldigheten enligt 6 § anställningsförordningen (1994:373) fullgörs av Domstolsverket. Information ska alltid lämnas i cirkulär till samtliga myndigheter inom Domstolsverkets verksamhetsområde. Ansökningshandlingarna ges in till Domstolsverket.

43 §

Om en ledamot är ledig *skall* han eller hon i första hand ersättas genom att arbetsuppgifterna omfördelas.

Såvitt gäller hovrättslagmän, hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning och *miljöråd* får hovrätten anställa en vikarie om vikariatet

Hovrättsråd och *teknisk ledamot* anställs med fullmakt genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden.

Om ett hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning eller en *teknisk ledamot* har beviljats ledighet som beräknas vara minst ett år i följd, anställs en vikarie genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden. Detsamma gäller om ett hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning eller en *teknisk ledamot* ska anställas för en begränsad tid för något annat än vikariatsändamål.

Vid tidsbegränsad anställning som vikarie för ordinarie domare gäller inte 5 § andra stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Informationsskyldigheten enligt 6 § anställningsförordningen (1994:373) fullgörs av Domstolsverket. Information ska alltid lämnas i cirkulär till samtliga myndigheter inom Domstolsverkets verksamhetsområde. Ansökningshandlingarna ges in till Domstolsverket.

beräknas vara högst ett år i följd. Som ersättare eller vikarie för hovrättslagmän eller hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning anlitas eller anställs ett hovrättsråd. Som ersättare eller vikarie för *miljöråd* anlitas eller anställs ett *miljöråd*.

beräknas vara högst ett år i följd. Som ersättare eller vikarie för hovrättslagmän eller hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning anlitas eller anställs ett hovrättsråd. Som ersättare eller vikarie för *teknisk ledamot råd* anlitas eller anställs ett *tekniskt råd*.

I stället för ett ledigt hovrättsråd tjänstgör en hovrättsassessor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

46 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion

dels att 4, 40 och 49 §§ inte längre ska gälla,

dels att 1, 29, 39, 41 och 56 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I varje tingsrätt finns en lagman som är administrativ chef för tingsrätten. Lagmannen ansvarar för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt och de förpliktelser som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen samt att tingsrätten hushållar väl med statens medel.

I tingsrätterna finns också chefsrådmän, rådmän, *fastighetsråd*, *miljöråd*, tingsfiskaler, tingsnotarier, beredningsjurister och andra anställda.

I tingsrätterna finns också chefsrådmän, rådmän, *tekniska ledamöter*, tingsfiskaler, tingsnotarier, beredningsjurister och andra anställda.

Om inte annat anges, ska vad som föreskrivs i denna förordning om rådmän också tillämpas på chefsrådmän.

Med hovrätten avses i denna förordning den hovrätt under vilken tingsrätten hör.

29 §

Plenum består av lagmannen som ordförande samt alla som är eller har tidsbegränsad anställning som rådmän, *fastighetsråd*, *miljöråd* eller tingsfiskal.

Plenum består av lagmannen som ordförande samt alla som är eller har tidsbegränsad anställning som rådmän, *teknisk ledamot* eller tingsfiskal.

39 §

Andra lagmän än de som anges i 38 § samt rådmän, *fastighetsråd* och *miljöråd* anställs med fullmakt genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden.

Om en lagman, en rådmän, *ett fastighetsråd* eller *ett miljöråd* har beviljats ledighet som beräknas vara minst ett år i följd, anställs en vikarie genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden. Detsamma gäller om en sådan domare för något annat än vikariatsändamål ska anställas för en begränsad tid.

Vid tidsbegränsad anställning som vikarie för ordinarie domare gäller inte 5 § andra stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Informationsskyldigheten enligt 6 § anställningsförordningen (1994:373) fullgörs av Domstolsverket. Information ska alltid lämnas i cirkulär till samtliga myndigheter inom Domstolsverkets verksamhetsområde. Ansökningshandlingarna ges in till Domstolsverket.

41 §

Fastighetsråden och miljöråden anställs gemensamt för de tingsrätter som är *fastighetsdomstol* eller *miljödostol*. Domstolsverket beslutar vid vilken tingsrätt *ett fastighetsråd* eller *ett miljöråd* företrädesvis *skall* ha sin tjänstgöring förlagd och vid vilka tingsrätter *fastighetsrådet* eller *miljörådet* därutöver *skall* tjänstgöra.

De tingsrätter som berörs bestämmer hur *fastighetsrådets*

Andra lagmän än de som anges i 38 § samt rådmän och *tekniska ledamöter* anställs med fullmakt genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden.

Om en lagman, en rådmän, eller *en teknisk ledamot* har beviljats ledighet som beräknas vara minst ett år i följd, anställs en vikarie genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden. Detsamma gäller om en sådan domare för något annat än vikariatsändamål ska anställas för en begränsad tid.

De tekniska ledamöterna anställs gemensamt för de tingsrätter som är *miljödostol*. Domstolsverket beslutar vid vilken tingsrätt *en teknisk ledamot* företrädesvis *ska* ha sin tjänstgöring förlagd och vid vilka tingsrätter *den tekniska ledamoten* därutöver *ska* tjänstgöra.

De tingsrätter som berörs bestämmer hur *den tekniska*

eller miljørådets tjänstgöring skall fördelas mellan tingsrätterna. Om tingsrätterna inte kan enas, avgörs frågan av den hovrätt under vilken den tingsrätt hör där fastighetsrådet eller miljørådet företrädesvis skall tjänstgöra.

Om det finns särskilda skäl, får Domstolsverket besluta att ett *fastighetsråd* eller ett *miljøråd* skall tjänstgöra även vid andra tingsrätter.

Tingsrätten får för ett särskilt mål eller ärende förordna ett fastighetsråd att tjänstgöra som miljøråd eller ett miljøråd att tjänstgöra som fastighetsråd.

ledamotens tjänstgöring ska fördelas mellan tingsrätterna. Om tingsrätterna inte kan enas, avgörs frågan av Domstolsverket.

Om det finns särskilda skäl, får Domstolsverket besluta att *en teknisk ledamot* ska tjänstgöra även vid andra tingsrätter.

56 §

När det gäller frågor om anställning anses ett *fastighetsråd* eller ett *miljøråd* vara anställd i den tingsrätt där *fastighetsrådets* eller *miljørådets* tjänstgöring företrädesvis är förlagd.

När det gäller frågor om anställning anses *en teknisk ledamot* vara anställd i den tingsrätt där *den tekniska ledamotens* tjänstgöring företrädesvis är förlagd.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

47 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

I fråga om förordningen (1998:899 om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd föreskrivs härigenom

dels att 6 a, 7 och 10 §§ samt rubriken före 7 § ska upphöra att gälla,

dels att 4, 6, 11, 20 a och 50 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Om det i ett *mål eller* ärende enligt 9 kap. miljöbalken är fråga om tillstånd till miljöfarlig verksamhet vars tillåtlighet enligt Naturvårdsverket bör prövas av regeringen enligt vad som anges i 17 kap. 3 § miljöbalken, *skall* verket i god tid innan *målet sätts ut till huvudförhandling eller* tillståndsbeslut meddelas anmäla saken till regeringen.

Om det i ett *mål eller* ärende enligt 9 kap. miljöbalken är fråga om tillstånd till miljöfarlig verksamhet vars tillåtlighet enligt Naturvårdsverket bör prövas av regeringen enligt vad som anges i 17 kap. 3 § miljöbalken, *ska* verket i god tid innan tillståndsbeslut meddelas anmäla saken till regeringen.

6 §

Tillståndsfrågor som avses i 5 § prövas av *miljödomstolen* när det gäller miljöfarlig verksamhet som i bilagan till denna förordning har beteckningen A *och av länsstyrelsen när det gäller miljöfarlig verksamhet som i bilagan har beteckningen B.*

Om en verksamhet anges under rubriken ”Farliga ämnen som innebär en miljöfarlig hantering som *skall* tillståndsprövas enligt 9 kap. 6 §

Tillståndsfrågor som avses i 5 § prövas av *en koncessionsnämnd för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet* när det gäller miljöfarlig verksamhet som i bilagan till denna förordning har beteckningen A.

Om en verksamhet anges under rubriken ”Farliga ämnen som innebär en miljöfarlig hantering som *ska* tillståndsprövas enligt 9 kap. 6 §

miljöbalken” i avdelning 4 i bilagan, *skall* tillståndsfrågor prövas av miljödomstolen om verksamheten har beteckningen A och av länsstyrelsen om verksamheten har beteckningen B eller C eller inte anges med någon beteckning.

miljöbalken” i avdelning 4 i bilagan, *ska* tillståndsfrågor prövas av en koncessionsnämnd som avses i första stycket.

11 §

En dom eller ett beslut i ett tillståndsmål eller tillståndsärende *skall* sändas till Naturvårdsverket, länsstyrelsen och den kommunala nämnden. Har samråd med någon annan myndighet skett i ett ärende, *skall* beslutet även sändas till den myndigheten. Om en sådan dom eller ett sådant beslut rör verksamhet som anges under rubriken ”Jordbruk, m.m.” i avdelning 1 i bilagan till denna förordning *skall* den även sändas till Statens jordbruksverk.

Ett beslut i ett tillståndsärende *ska* sändas till Naturvårdsverket, länsstyrelsen och den kommunala nämnden. Har samråd med någon annan myndighet skett i ett ärende, *ska* beslutet även sändas till den myndigheten. Om en sådan dom eller ett sådant beslut rör verksamhet som anges under rubriken ”Jordbruk, m.m.” i avdelning 1 i bilagan till denna förordning *ska* den även sändas till Statens jordbruksverk.

20 a §

En ansökan om tillstånd till mellanlagring, återvinning eller bortskaffande av farligt avfall *skall*, utöver vad som anges i 22 kap. 1 § miljöbalken, alltid innehålla

En ansökan om tillstånd till mellanlagring, återvinning eller bortskaffande av farligt avfall *ska*, utöver vad som anges i 19 kap. 6 § miljöbalken, alltid innehålla

1. uppgifter om art och mängd av det farliga avfall som sökanden avser att mellanlagra, återvinna eller bortskaffa,
2. uppgifter om varifrån avfallet kommer, samt
3. uppgifter om var och på vilket sätt avfallet *skall* mellanlagras, återvinnas eller bortskaffas.

3. uppgifter om var och på vilket sätt avfallet *ska* mellanlagras, återvinnas eller bortskaffas.

50 §

I 18 kap. 1 §, 19 kap. 1 § och 23 kap. 1 § miljöbalken finns bestämmelser om överklagande. I 18 kap. 1 §, 19 kap. 1 § miljöbalken och i lagen (2010:000) om miljödomstolar finns bestämmelser om överklagande.

Ett beslut av länsstyrelse eller kommun att enligt 24 kap. 7 § miljöbalken självant ta upp fråga om omprövning av en verksamhet får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

48 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter att 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Vid avgörande av ärenden som avses i 4 § skall miljödomstolen ha den sammansättning som anges i 20 kap. 4 och 5 §§ miljöbalken.

Vid avgörandet *skall* hänsyn tas till vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt. Om miljödomstolen anser att en särskild utredning behövs, får en sådan utredning göras genom att upplysningar begärs från myndigheter i orten eller på något annat lämpligt sätt. När omständigheterna föranleder det, bör en kungörelse om ärendet införas i ortstidning.

Särskilda kostnader för miljödomstolen, som är förenade med ärendets utredning och avgörande, *skall* betalas av medel som enligt 6 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har betalats för vattenverksamheten. Miljödomstolen får bestämma att sökanden *skall* av samma medel få skälig ersättning för sina kostnader i

Vid avgörande av ärenden som avses i 4 § *ska* hänsyn tas till vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt. Om miljödomstolen anser att en särskild utredning behövs, får en sådan utredning göras genom att upplysningar begärs från myndigheter i orten eller på något annat lämpligt sätt. När omständigheterna föranleder det, bör en kungörelse om ärendet införas i ortstidning.

Särskilda kostnader för miljödomstolen, som är förenade med ärendets utredning och avgörande, *ska* betalas av medel som enligt 6 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har betalats för vattenverksamheten. Miljödomstolen får bestämma att sökanden *ska* av samma medel få skälig ersättning för sina kostnader i

ärendet.

ärendet.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

49 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken att 8 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 §

I ärenden om ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken är sökanden skyldig att ersätta länsstyrelsens kostnader enligt 19 kap. 4 och 5 §§ miljöbalken för sakkunniga som har tillkallats av länsstyrelsen, för lokaler för sammanträden, för kungörelser i ärendet samt för aktförvarare.

Motsvarande betalnings-skyldighet gäller i ärenden enligt 10 kap. miljöbalken för den som enligt 10 kap. 16 § miljöbalken är kostnadsansvarig för utredningen beträffande miljöriskområden.

Sökanden är skyldig att ersätta myndighets kostnad för kungörelser och aktförvarare

1. i ärenden om miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. 8 § miljöbalken,

2. i ärenden om ansökan om tillstånd eller dispens enligt 7 kap. miljöbalken, och

Den som enligt 10 kap. 16 § miljöbalken är kostnadsansvarig för utredningen beträffande miljöriskområden i ärenden enligt 10 kap. miljöbalken är skyldig att ersätta länsstyrelsens kostnader på sätt som anges i 25 kap. 8 § miljöbalken.

Sökanden är skyldig att ersätta myndighets kostnad för kungörelser och aktförvarare

1. i ärenden om miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. 8 § miljöbalken, och

2. i ärenden om ansökan om tillstånd eller dispens enligt 7 kap. miljöbalken.

3. i ärenden om markavvattning enligt 11 kap. 13 eller 14 § miljöbalken.

På begäran av myndigheten skall förskott på ersättningen betalas.

Bestämmelser om skyldighet för sökanden att ersätta en miljödomstols kostnader för kungörelser m.m. finns i 25 kap. 8 § miljöbalken.

På begäran av myndigheten ska förskott på ersättningen betalas.

Bestämmelser om skyldighet för den som fullföljt talan att ersätta en miljödomstols kostnader för kungörelser m.m. finns i 25 kap. 8 § miljöbalken.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

50 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1323) om miljödomstolarnas domkretsar

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (1998:1323) om miljödomstolarnas domkretsar³ ska föras in en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 a §

Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Umeå ska ha samma verksamhetsområde som miljödomstolen vid Umeå tingsrätt.

Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Östersund ska ha samma verksamhetsområde som miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt.

Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Stockholm ska ha samma verksamhetsområde som miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Göteborg ska ha samma verksamhetsområde som miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt.

Koncessionsnämnden för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet i Malmö ska ha

³ Senaste lydelse SOU 2008:31.

*samma verksamhetsområde som
miljödomstolen vid Växjö
tingsrätt.*

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

51 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.

dels att 4 § ska upphöra att gälla,

dels att 6 och 9-11 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 17 § ska lyda Underrättelse om besiktning m.m.

6 §

Föreskrifter om behörighet att vara markavvattningssakkunnig enligt 7 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet meddelas av Statens jordbruksverk eller, då det endast är fråga om avvattning av skogsmark, av Skogsstyrelsen.

Föreskrifter om behörighet att vara markavvattningssakkunnig enligt 19 kap. 32 § miljöbalken meddelas av Statens jordbruksverk eller, då det endast är fråga om avvattning av skogsmark, av Skogsstyrelsen. *Om det finns särskilda skäl får tillståndsmyndigheten i ett enskilt ärende förordna annan lämplig person att vara sakkunnig.*

Innan tillståndsmyndigheten förordnar någon med stöd av första stycket andra meningen, ska Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen beredas tillfälle att yttra sig.

9 §

En kopia av domstolens dom eller slutliga beslut i ett ansökningsmål skall sändas till Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen samt till den kommun inom vars område verksamheten bedrivs eller som har fört talan i målet. Har någon

En kopia av tillståndsmyndighetens beslut i ett ärende ska sändas till Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen samt till den kommun inom vars område verksamheten bedrivs eller som har fört talan i målet. Har någon annan

annan myndighet yttrat sig i målet, *skall* en kopia sändas också till den myndigheten.

En kopia av *domstolens dom eller slutliga beslut i ansökningsmål* som rör vattenverksamhet som anges i 11 kap. 2 § 1 miljöbalken *skall* sändas till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

myndighet yttrat sig i målet, *ska* en kopia sändas också till den myndigheten.

En kopia av *tillståndsmyndighetens beslut i ärende* som rör vattenverksamhet som anges i 11 kap. 2 § 1 miljöbalken *ska* sändas till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

10 §

När en *domstol* i ett *mål* om vattenverksamhet har meddelat *en dom* som innefattar bestämmelser till skydd för eller främjande av fisket, *skall domstolen*, sedan tiden för överklagande av *domen* har gått ut, skyndsamt sända en kopia av de delar av *domen* som innehåller sådana bestämmelser till Fiskeriverket. Kopian *skall* vara försedd med ett bevis som anger om *domen* har överklagats eller inte.

När en *tillståndsmyndighet* i ett *ärende* om vattenverksamhet har meddelat *ett beslut* som innefattar bestämmelser till skydd för eller främjande av fisket, *ska myndigheten*, sedan tiden för överklagande av *beslutet* har gått ut, skyndsamt sända en kopia av de delar av *beslutet* som innehåller sådana bestämmelser till Fiskeriverket. Kopian *ska* vara försedd med ett bevis som anger om *beslutet* har överklagats eller inte.

11 §

Sedan ett *mål* eller ärende om markavvattning avgjorts genom *en dom* eller ett beslut som har vunnit laga kraft, *skall domstolen respektive länsstyrelsen* skyndsamt sända en kopia av *domen* eller beslutet till Naturvårdsverket, i förekommande fall med en förteckning över deltagarna och deras andelstal i markavvattningssamfälligheten. En kopia *skall* också sändas till

Sedan ett ärende om markavvattning avgjorts genom ett beslut som har vunnit laga kraft, *ska tillståndsmyndigheten* skyndsamt sända en kopia av beslutet till Naturvårdsverket, i förekommande fall med en förteckning över deltagarna och deras andelstal i markavvattningssamfälligheten. En kopia *ska* också sändas till Skogsstyrelsen i fråga om verksamhet som rör

Skogsstyrelsen i fråga om verksamhet som rör avvattning av skogsmark och till länsstyrelsen när det gäller andra verksamheter.

avvattning av skogsmark och till länsstyrelsen när det gäller andra verksamheter.

18 a §

Sedan en dom där tillståndshavaren enligt 24 kap. 13 eller 13 b §§ miljöbalken har ålagts att utföra ändringar av vattenverksamheten eller vattenanläggningen eller att utföra försiktighetsmått och skyddsåtgärder har vunnit laga kraft ska miljödomstolen sända en kopia av domen till tillståndsmyndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

52 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

dels att 16-21 §§ ska upphöra att gälla,
dels att 15 och 45 §§ ska ha följande lydelse.

15 §

För sådan *miljöprövningsdelegation*, vattenmyndighet och kampsportsdelegation som anges i 16-30 och 38-40 §§ ska det för organisationen och verksamheten finnas en särskild arbetsordning eller ett särskilt beslut.

För sådan vattenmyndighet och kampsportsdelegation som anges i 22-30 och 38-40 §§ ska det för organisationen och verksamheten finnas en särskild arbetsordning eller ett särskilt beslut.

45 §

En länsstyrelse får efter överenskommelse med en annan länsstyrelse mot ersättning ställa någon av sina anställda till den andra länsstyrelsens förfogande för att, som föredragande eller på något annat sätt, delta i handläggningen av ett visst ärende eller en viss ärendegrupp.

Av 4 § förordningen (2010:000) med instruktion för de regionala Koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet framgår att en länsstyrelse i vissa fall utför administrativa uppgifter åt en sådan koncessionsnämnd.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.

2. Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller omprövning och återkallelse av tillstånd till miljöfarlig verksamhet som före denna förordnings ikraftträdande inletts vid en miljödomstol ska därefter handläggas av den koncessionsnämnd för

miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som är behörig enligt förordningen (2010:000) med instruktion för koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

3. Handläggningen av ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller omprövning och återkallelse av tillstånd till miljöfarlig verksamhet som före denna förordnings ikraftträdande inletts vid en länsstyrelse och har kungjorts enligt 19 kap. 4 § 1 miljöbalken senast den 30 juni 2010 ska slutföras av länsstyrelsen enligt äldre bestämmelser om ärendet avgörs innan den 31 december 2010. Övriga ärenden ska efter den 1 juli 2010 handläggas av den koncessionsnämnd för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som är behörig enligt förordningen (2010:000) med instruktion för koncessionsnämnderna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Ärenden som inte avgjorts den 31 december 2010 ska därefter överlämnas till den koncessionsnämnd som ska handlägga ärendet enligt de nya bestämmelserna.

1 Inledning

Utredningens uppdrag framgår av direktiv som regeringen har beslutat, se *bilaga 1–3*.

Under arbetet med detta huvudbetänkande har utredningen haft fyra möten med expertgruppen. I januari 2008 anordnade utredningen en hearing med ordförandena i länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer. Utredningen har besökt Miljööverdomstolen och samtliga miljödomstolar. Vidare har utredningen vid flera tillfällen deltagit i sammanträden med företrädare för näringslivet, länsstyrelserna, miljödomstolarna och fastighetsdomstolarna. Utredaren har dessutom besökt högsta förvaltningsdomstolen i Helsingfors. Samråd har ägt rum med andra utredningar med angränsande uppdrag.

Miljöprocessutredningens uppdrag är att presentera förslag som präglas av strävanden mot samordning och förenkling. I delbetänkandet *En ny instansordning för mål enligt Plan- och bygglagen* (SOU 2007:111) föreslog utredningen att mål enligt plan- och bygglagen (1987:10), PBL i fortsättningen, ska handläggas vid miljödomstolarna. Därmed kommer antalet underrätter som handlägger sådana mål att minska från 21 till fem. Förslagen i det betänkandet innebär ett väsentligt ökat antal mål för miljödomstolarna och Miljööverdomstolen att handlägga.

I delbetänkandet *Miljödomstolarna, domkretsar, lokalisering och handläggningsregler* (SOU 2008:31), föreslog utredningen samma lokalisering som för närvarande av miljödomstolarna. En viss ändring föreslogs i fråga om domstolarnas domkretsar, föranledd av en strävan till samordning med distriktsindelningen för de vattenmyndigheter som avses i 5 kap. miljöbalken. I det andra delbetänkandet sköts frågan om handläggningsregler upp till detta betänkande.

Betänkandena har remissbehandlats. Yttrandena har inte överlämnats till utredningen. Remissutfallet har inte heller kom-

menterats i de tilläggsdirektiv som beslutades av regeringen den 2 oktober 2008. Utredningen har dock gjort en översiktlig genomgång av de inkomna remissvaren. Sammanfattningsvis måste remissopinionen anses vara positivt inställd till förslagen i de två första delbetänkandena.

En del av remissinstansernas ställningstaganden har gällt regeringens uttalanden i de ursprungliga direktiven. Återkommande synpunkter är att man motsätter sig alla ändringar i rådande instansordning, såväl när det gäller PBL som miljöbalken. I dessa avseenden har emellertid regeringen genom sina utredningsdirektiv tydligt begränsat utredningens möjligheter att lämna förslag. En konsekvens av detta är att en nyordning i fråga om bl.a. prejudikatbildningen måste övervägas för att undvika att målen prövas i fyra instanser och därmed avsevärt försenas.

Vidare har bl.a. Boverket, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och ett betydande antal kommuner gjort den invändningen mot förslagen i utredningens första betänkande att en domstolsprövning av överklaganden av detaljplaner kräver tydliga gränser om överprövningens omfattning. Under arbetet med delbetänkandet *Prövning av vindkraft* (SOU 2008:86) och de regler som gäller för prövning av vindkraftsanläggningar har utredningen haft anledning att ytterligare studera reglerna om detaljplaner i PBL. När det gäller vindkraftverk är det förenat med avsevärda svårigheter att säkert avgöra hur bestämmelserna i 5 kap. 1 § PBL, om krav på att detaljplan ska upprättas, bör tolkas. Utredningen har också funnit att den bestämmelse som redan finns i 13 kap. 8 § PBL om överprövningens omfattning i hög grad tillförsäkrar kommunerna bestämmanderätten över innehållet i planerna. Genom kopplingen i 8 kap. 11 och 12 §§ PBL till detaljplaneregler har kommunens detaljplanearbete i högsta grad betydelse för den enskildes rättigheter och skyldigheter, vilket enligt artikel 6 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter berättigar till en domstolsprövning. Rätten till en sådan prövning finns för närvarande enligt den s.k. rättsprövningslagen. Denna lag ger dock inte möjlighet till samma sorts prejudikatbildning som den ordinära processen. Dessutom innebär även den lagen att inte bara kommunernas utan också regeringens bedömningar underkastas en domstols slutliga prövning.

Utredningen hade under arbetet med det första delbetänkandet ingående diskussioner om överprövningens omfattning. Dessa diskussioner har resulterat i den text som finns på s. 48 i utred-

ningens första delbetänkande. Där redogörs bl.a. för innehållet i 4 § andra stycket lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut som från flera håll framförts som en lämplig förebild för en regel om domstolsprövningens omfattning. Detta förslag har dock inte återkommit under remissrundan. Inte heller något annat konkret förslag har lämnats i detta avseende. I propositionen 2006/07:98, *Ny instansordning för PBL-ärenden*, vilken ligger till grund för utredningens uppdrag, sägs inte att utredningen ska överväga en ram för överprövningen. Frågan berördes inte heller av riksdagen. I utredningsdirektiven nämns frågan överhuvudtaget inte. Enligt utredningens mening borde frågan ha tagits upp på ett tydligt sätt i dessa dokument om riksdagen och regeringen hade ansett dess lösning vara av grundläggande betydelse för en ny instansordning för PBL-målen. Kritiken mot utredningens första betänkande i denna del föranleder därför inte något ytterligare ställningstagande från utredningens sida.

Förslagen i de två första delbetänkandena har stor betydelse för utformningen av detta betänkande. Utredningen har mot nyss angiven bakgrund inte anledning att utgå från annat än att förslagen i de två nyss nämnda betänkandena blir genomförda. Detta innebär att utredningen i detta betänkande inte har skäl att ompröva tidigare ställningstagande om miljödomstolarnas antal, lokalisering och domkretsar. I ursprungsdirektiven anges att sådana tillståndsansökningar om större miljöfarliga verksamheter, A-verksamheter samt ansökningar om tillstånd till vattenverksamhet som hittills har prövats av miljödomstolarna i fortsättningen ska prövas av förvaltningsmyndigheter. Vidare ska enligt direktiven prövningsorganisationen inte koncentreras till en enda prövningsmyndighet. En annan given utgångspunkt är att domstolsverksamheten ska ha sin tyngdpunkt i första instans och att miljödomstolarna liksom hittills ska ha en anknytning till vissa tingsrätter och alltså inte vara specialdomstolar. En ytterligare utgångspunkt får anses vara att utredningens förslag inte får medföra ökade kostnader för staten. I flera avseenden står det utredningen fritt att utöver de i direktiven berörda frågorna ta upp och föreslå ändringar som har nära samband med uppdraget.

2 Bakgrund

2.1 Miljölagstiftningens framväxt

När 1908 års dikningslagskommitté utarbetade och 1915 presenterade ett förslag om en lag om vatten- och luftföroreningar var det meningen att industrins behov av att bedriva verksamhet som kunde förorena skulle vägas mot allmänhetens intresse av en ren och hälsosam miljö. Kommittén föreslog ett koncessionssystem där en nyinrättad tekniskt sakkunnig myndighet skulle pröva frågor om koncession och föreskriva villkor för planerade fabriker. Den skulle även döma i tvister om ersättningsanspråk för miljöskador. De förorenande anläggningarna skulle delas in i tre klasser med hänsyn till graden av förorening och anläggningarnas omfattning. Regeringen skulle bestämma indelningen. Endast de anläggningar som tillhörde första klassen skulle vara underkastade koncessionstvång. För övriga anläggningar skulle koncession vara frivillig. Efter remissbehandling beslutade regeringen att kommitténs förslag inte skulle föranleda någon lagstiftning.

Lagstiftningsbehovet blev åter tydligt när stora utsläpp av orenat avloppsvatten från industrier och samhällen ledde till syrebrist i sjöar och vattendrag med bl.a. fiskdöd som följd. En år 1936 tillsatt utredning föreslog att grundläggande bestämmelser till skydd mot vattenföroreningar skulle föras in i vattenlagen vilket också skedde år 1941. Försöken att åstadkomma åtgärder mot luftföroreningar ledde dock inte till resultat. Utredningens ståndpunkt var att luft- och vattenfrågorna borde behandlas skilda från varandra.

Decennierna efter andra världskriget innebar en snabb ekonomisk och teknisk utveckling vilket medförde en omfattande utbyggnad av industrier. Också den snabba tillväxten av tätorter och av bilismen samt den ökade produktionen av energi medverkade till att utsläppen av föroreningar ökade kraftigt.

Immissionssakkunniga lade fram ett förslag till lag om luftförorening, buller och andra immissioner (SOU 1966:65). På förslag av Naturvårdsverket fördes också vattenvården in i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Resultatet blev 1969 års miljöskyddslag (1969:387).

I miljöskyddslagen samlades bestämmelser till skydd för den yttre miljön mot vattenförorening, luftförorening, buller och andra störningar. Bestämmelserna om vattenföroreningar fördes över från vattenlagen och skärptes. En förvaltningsmyndighet inrättades, Koncessionsnämnden för miljöskydd, med uppgift att förpröva bl.a. miljöfarliga industriella verksamheter och avloppsutsläpp från tätorter.

I förarbetena till miljöskyddslagen hade frågan om tillståndsmyndighet behandlats. Departementschefen slog fast att det var nästan nödvändigt att ha en gemensam prövningsordning för ärenden om vattenförorening och ärenden om andra miljöstörningar från fast egendom. Slutsatsen blev att tillståndsprövningen enligt den nya lagen borde ske i administrativ ordning, dvs. med Koncessionsnämnden som fristående central prövningsmyndighet och med rätt för Naturvårdsverket att meddela dispens från skyldigheten att söka koncession samt att i dispensbeslutet fastställa villkor om skyddsåtgärder m.m. Departementschefen ansåg att länsstyrelserna borde kopplas in på tillståndsprövningen först efter hand som deras resurser ökade (prop. 1969:28 s. 200 ff.). I miljöskyddslagen infördes ett bemyndigande för regeringen att delegera tillståndsprövningen till länsstyrelserna. Bemyndigandet utnyttjades inte under de första tolv åren som lagen var i kraft.

Dispensförfarandet avskaffades i samband med att viss tillståndsprövning av de mindre miljöfarliga verksamheterna år 1981 lades på länsstyrelserna (prop. 1980/81:92). Därefter fördes allt mer av tillståndsprövningen över från Koncessionsnämnden till länsstyrelserna.

Den första vattenlagen av år 1918 var i huvudsak en exploateringslag. Vattenlagsutredningen, som låg till grund för 1983 års vattenlag, hade till uppgift att utreda om det vattenrättsliga prövningssystemet kunde konstrueras med miljöskyddslagen som förebild. I sitt slutbetänkande (SOU 1977:27 s. 162 ff.) föreslog utredningen att frågor om tillstånd till och väsentliga villkor för vattenföretag skulle avgöras i administrativ ordning, beträffande de större företagen av regeringen, beträffande de medelstora företagen av Koncessionsnämnden för miljöskydd samt

beträffande de mindre företagen av länsstyrelsen. Övriga villkorsfrågor och skaderegleringsfrågor skulle enligt betänkandet handhas av fastighetsdomstolen vid de sex tingsrätter som då var vattendomstol. Vattenlagsutredningen konstaterade dock att ett administrativt provningssystem inte var problemfritt. Uppdelningen av provningen i fråga om tillstånd och skadereglering skulle föranleda visst dubbelarbete förenat med tidsutdräkt. Utredningen uttalade att det i vattenmål av någon betydelse, till skillnad mot i miljöskyddsärenden, regelmässigt torde förekomma ersättningsanspråk från enskilda sakägare. Enligt utredningen var också vattenverksamheternas natur sådan att egendom tillhörande annan än verksamhetsutövaren skadades eller behövde tas i anspråk i mycket större omfattning än i miljöskyddsärenden.

I propositionen med förslag till ny vattenlag (prop. 1981/82:130 s. 68 ff.) tog regeringen fasta på de invändningar som kunde anföras mot en administrativ provning av vattenmål. Regeringen anförde att kraven på effektivitet och snabbhet blir sämre uppfyllda med en uppdelning av tillståndsprovning och skadereglering. Vid den bedömningen beaktades bl.a. att villkorsfrågorna i vattenmål vanligen hänger samman med ersättningsfrågorna, att det många gånger måste bli svårt för en fristående tillståndsmyndighet att rätt avgränsa vilka villkor som kan fastställas utan risk för komplikationer vid den efterföljande skaderegleringen vid fastighetsdomstolen och att det måste innebära onödigt dubbelarbete och avsevärda kostnader att två myndigheter ska sätta sig in i dessa frågor för att provningen ska kunna genomföras. Regeringens slutsats blev att man borde behålla det aktuella vattenrättsliga provningssystemet, dvs. vattendomstolarna skulle pröva samtliga frågor om tillåtlighet, tillstånd, ersättningar och andra villkor med undantag för de tillåtlighetsfrågor som skulle prövas av regeringen. Riksdagen biföll förslaget men Jordbruksutskottet ansåg att ett administrativt provningssystem borde göras till föremål för ytterligare överväganden (bet. 1982/83:JoU30 s. 40).

2.2 Miljöbalken

Regeringen tillsatte år 1989 en kommitté med uppdrag att göra en översyn av miljöskyddslagstiftningen. Ändamålet med utredningen var att utforma förslag till en lagstiftning som skulle bidra till att miljöhänsynen genomströade alla samhällssektorer. Miljöskydds-

kommittén presenterade år 1993 ett omfattande förslag till en miljöbalk (SOU 1993:27). Förslaget följdes senare upp med ytterligare en utredning, Miljöbalksutredningen, som presenterade sitt betänkande under år 1996 (SOU 1996:103). Det främsta syftet med förslaget var att den splittrade lagstiftningen på området skulle sammansmältas och samlas till en homogen lagstiftningsprodukt. De processuella bestämmelserna och prövningssystemet skulle också samordnas och anpassas till de materiella reglerna. Tanken var att ett sådant sammansmält system med en enhetlig struktur skulle få betydelse för uppkomsten av en gemensam praxis och bidra till kunskapen om och förståelsen för miljöbalkens mål (prop. 1997/98:45 del 1 s. 458).

I samband med införandet av miljöbalken inrättades fem regionala miljödomstolar och en Miljööverdomstol, tillhörande de allmänna domstolarna. Miljödomstolarna övertog den roll som Koncessionsnämnden för miljöskydd och vattendomstolarna haft som tillståndmyndigheter. Miljödomstolarna skulle också pröva överklaganden i tillsynsärenden inom miljöbalkens tillämpningsområde. Denna uppgift övertog miljödomstolarna från de allmänna förvaltningsdomstolarna. Tillsynsfrågor enligt miljöskyddslagen prövades dock av Koncessionsnämnden för miljöskydd. Vidare skulle miljödomstolarna avgöra ersättningsfrågor av skadeståndsrättslig och intrångsrättslig karaktär.

I propositionen till miljöbalk konstaterade regeringen att Miljöbalksutredningen inte lämnat något förslag i frågan om lämpligheten av att tillståndsprövning skulle ske i administrativ ordning i första instans. Regeringen ansåg att det mot bakgrund av den inledda vägen mot renodling av domstolarnas uppgifter samt Lagrådets och remissinstansernas synpunkter fanns anledning att överväga om tillståndsprövningen i framtiden borde ligga direkt på miljödomstol eller om frågan skulle prövas av domstolen först efter överklagande av förvaltningsmyndighets beslut. Regeringen angav vidare att en översyn av tillståndsprövningen i första instans snarast skulle inledas (a. prop. s. 461).

I miljöbalkspropositionen behandlades också frågan om tillståndsprövning hos länsstyrelsen. I propositionen angavs motiven till den nuvarande prövningsorganisationen inom länsstyrelserna bl.a. enligt följande (a. prop. s. 470–473).

Regeringens förslag har som inriktning att länsstyrelserna skall pröva tillståndsfrågor om miljöfarlig verksamhet i samma utsträckning som i dag. Länsstyrelsen skall dock alltid som första instans pröva ärenden

som rör försvaret. Länsstyrelsernas organisation bör utvecklas så att de får ökade möjligheter att effektivisera sin prövning av ärenden om miljöfarlig verksamhet.

Det föreslås därför att regler skall ges om länsstyrelsernas kompetens och sammansättning i frågor om tillståndsprövning till miljöfarlig verksamhet. Prövningen bör ges fastare former för att säkerställa att tillståndsprövningen vid samtliga länsstyrelser uppfyller höga krav på rättssäkerhet. Vidare bör, för att ytterligare effektivisera prövningen, samarbete kunna ske under mera organiserade former mellan flera länsstyrelser.

Regeringen föreslår dessutom att flera av de processuella bestämmelser som gäller för förfarandet i miljödomstol skall tillämpas även på länsstyrelsen.

I dag gäller enligt 5 § länsstyrelseinstruktionen att reglerna i verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på beslutsfattandet i länsstyrelserna. Som huvudregel gäller enligt 21 § verksförordningen att myndighetens chef (i detta fall landshövdingen) är beslutande i frågor som inte skall avgöras av styrelsen eller av personalansvarsnämnden men att denne kan delegera beslutsrätten till underordnade tjänstemän genom arbetsordning eller särskilda beslut.

Reglerna i verksförordningen grundas på den s.k. byråkratiska beslutsordningen. Endast en tjänsteman är beslutande i ett ärende och denne fattar beslutet under medverkan av en eller flera underordnade eller sidoordnade tjänstemän. Vid länsstyrelserna är det således landshövdingen som ytterst har beslutanderätten i de flesta frågor. Genom delegationsordningar är dock betydande delar av beslutsfattandet flyttat till lägre nivåer.

Redan i dag utförs den största delen av tillståndsprövningen av miljöfarlig verksamhet vid länsstyrelserna.

Fördelningen av ärenden mellan Koncessionsnämnden och länsstyrelserna regleras genom en förteckning som är fogad som bilaga till miljöskyddsförordningen (1989:364). På förteckningen betecknas verksamheter som prövas av Koncessionsnämnden med bokstaven A, verksamheter som prövas av länsstyrelserna med B och verksamheter som är anmälningsskyldiga hos kommun med C. Knappt 30 branscher prövas av Koncessionsnämnden och ca 100 av länsstyrelserna. I ett tiotal branscher prövas de största anläggningarna av Koncessionsnämnden och andra av länsstyrelserna.

Länsstyrelserna kommer att ha tre officiellt erkända roller enligt miljöbalken: tillståndsrollen och tillsynsrollen, inkl. rollen som företrädare för det allmänna intresset bl.a. inför miljödomstolen.

Rent allmänt kan sägas att tillståndsrollen bör säras från de övriga rollerna. Tillstånd och tillsyn bör enligt regeringens principiella uppfattning helst inte ligga hos samma myndighet, på samma sätt som ägande och drift bör vara skilt från tillståndsgivning resp. tillsyn. I de här aktuella fallen bör emellertid av praktiska och ekonomiska skäl vid tillståndsprövningen tas till vara den kunskap i sakfrågorna som finns inom länsstyrelsen genom länsstyrelsens övriga roller. En uppdelning

av prövning och tillsyn bör kunna åstadkommas internt inom länsstyrelsen. Regeringen återkommer till rollfördelningen längre fram i detta avsnitt.

Prövningsmyndighet bör ha tillgång till såväl kvalificerad juridisk sakkunskap som sakkunskap om miljöfrågor. Sådan sakkunskap finns redan hos länsstyrelserna.

Vad som bör diskuteras är hur det inom ramen för länsstyrelseorganisationen, dvs. utan att det skapas ett helt fristående administrativt tillståndsorgan, skall kunna åstadkommas ett system, som framstår som tillräckligt självständigt och kompetent för att det skall kunna vinna ett brett förtroende.

Ett förhållande som i sådana sammanhang har diskuterats är avsaknaden av regler för beslutsfattandet. Utan tydliga regler om sammansättning och kompetens i beslutsfunktionen kan det vara svårt att förutse utgången av ett ärende med de anspråk på rättssäkerhet som bör ställas.

Genom att reglera formerna för beslutsfattandet och lägga vikt vid den juridiska hanteringen bör en viktig källa till osäkerhet kunna elimineras. Reglerna bör garantera att inte något tillståndsärende handläggs och avgörs utan medverkan av en tillräckligt erfaren jurist.

Om länsstyrelserna dessutom, som regeringen föreslår, skall tillämpa en del av de processuella regler som gäller för förfarandet i miljödomstolen kommer rättssäkerheten att öka ytterligare. Vilka bestämmelser som bör tillämpas av länsstyrelserna framgår av författningskommentaren, se avsnitt 5.1.19.

Tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet rör förhållanden av stor betydelse såväl allmänt sett som för enskilda människor. Höga krav på rättssäkerhet bör således ställas. Regeringen föreslår därför att det vid varje länsstyrelse bör inrättas en miljöprövningsmyndighet. Miljöprövningsmyndigheter får dock samverka. Prövningsmyndigheten skall pröva tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt B-listan.

Miljöprövningsmyndigheten bör inrättas genom en särskild förordning.

Lagrådet anför att tanken i remissen tydligen är att en organisatorisk enhet som är administrativt inordnad i länsstyrelsen skall pröva tillståndsfrågor under full självständighet vid ärendehandläggningen. Det ter sig dock enligt Lagrådets mening inte rättsligt adekvat att beteckna en sådan inom länsstyrelsens ram inordnad prövningsenhet – som med lagregleringens utformning får antas skola besluta på länsstyrelsens vägnar och i dess namn – som en särskild förvaltningsmyndighet. Frågan vilken ställning och benämning som den tillståndsprövande enheten hos länsstyrelsen skall ha kräver ytterligare överväganden under beredningen.

Som Lagrådet antyder skall prövningen ske under full självständighet. Det är alltså inte fråga om en fristående särskild förvaltningsmyndighet. En helt adekvat benämning är svårt att finna. Regeringen anser dock att det trots Lagrådets påpekanden går att

använda beteckningen miljöprövningsmyndighet. Ytterligare överväganden får ske under den fortsatta beredningen.

I miljöprövningsmyndigheten fattar ledamöterna, en jurist och en miljösakkunnig, kollegiala beslut.

Juristen i miljöprövningsmyndigheten skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, dvs. skall ha minst notariemeritering och särskild erfarenhet av rättsliga frågor enligt miljöbalken. Den miljösakkunnige skall ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning. Den sakkunnige skall enligt regeringens förslag ha särskild erfarenhet av miljöfrågor.

Juristen och den miljösakkunnige fattar besluten om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Miljöprövningsmyndigheten bör kunna besättas med personal som redan är verksam inom länsstyrelsen.

Tillståndsärendena bör handläggas av juristen. Eventuella nödvändiga beslut under handläggningen tas av prövningsmyndigheten (juristen ensam). Handläggaren på miljövårdsenheten, som företräder "det allmänna intresset", skall avsluta sin beredning genom att avge länsstyrelsens yttrande till prövningsmyndigheten. Yttrandet, med länsstyrelsens förslag till villkor m.m., kommuniceras sedan av prövningsmyndigheten med sökanden och övriga berörda.

Om ärendet prövas utan offentligt sammanträde föredras ärendet av miljöhandläggaren för prövningsmyndigheten, som därefter meddelar beslut. Föredraganden har inte rätt att delta i beslutet. Om ärendet prövas vid offentligt sammanträde får handläggaren företräda det allmänna intresset vid sammanträdet. På så sätt uppstår ett tydligt partsförhållande mellan det allmänna intresset och övriga berörda sakägare inför prövningsmyndigheten.

Med det föreslagna systemet kommer länsstyrelsens roll enligt miljöbalken att fördelas så att tillståndsfrågor ligger på miljöprövningsmyndigheten vid länsstyrelsen, medan tillsyn inkl. företräderskap för allmänna intressen ligger på länsstyrelsen som sådan.

Som länsstyrelsen i Jämtlands län anført är inte avsikten att skapa behov av nya tjänster inom länsstyrelsen. Tjänstemännen kan ha arbetsuppgifter utanför miljöprövningsmyndigheten.

Genom att länsstyrelsernas prövning ges fastare former på sätt regeringen nu föreslagit kan förutsättningarna för att flytta över mål från A-listan till B-listan öka. I framtiden bör länsstyrelsen kunna pröva flera ärenden på A-listan än i dag.

De miljöprövningsmyndigheter som det talas om i propositionen motsvaras av länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer.

2.3 Miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet

2.3.1 Miljöfarlig verksamhet

Begreppet miljöfarlig verksamhet definieras i 9 kap. 1 § miljöbalken. Med miljöfarlig verksamhet avses sammanfattningsvis all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan ge upphov till utsläpp till mark eller vatten eller till andra störningar för människor eller miljö. Exempel på miljöfarliga verksamheter är kärnkraftverk, järnverk, skjutbanor, jordbruk med djurhållning, sjukhus och motorbanor.

För att bedriva vissa typer av miljöfarlig verksamhet krävs det tillstånd. Vid prövningen av miljöfarlig verksamhet beslutas om tillstånd ska lämnas och om de villkor som behövs för att begränsa skador och andra olägenheter som kan orsakas av verksamheten. Eventuella civilrättsliga frågor prövas inte samtidigt med tillståndsfrågan. Om en sakägare anser att han lidit skada med anledning av en verksamhet, får han i en ansökan om stämning yrka ersättning för skadan. Den som behöver tillgång till mark för att bedriva miljöfarlig verksamhet kan inte få den frågan prövad vid tillståndsprövningen. Det finns i stället bestämmelser i t.ex. expropriationslagen (1972:719) och fastighetsbildningslagen (1970:988) som kan göra det möjligt att få tvångsvis tillträde till mark.

I dag sker tillståndsprövningen av vattenverksamheter och stora miljöfarliga verksamheter (A-verksamheter) i första instans vid de fem miljödomstolarna. Tillståndsprövningen av mindre omfattande miljöfarliga verksamheter (B-verksamheter) sker vid de särskilda miljöprövningsdelegationerna vid de 21 länsstyrelserna. Det finns ytterligare en kategori miljöfarliga verksamheter (C-verksamheter). Sådana verksamheter kräver inte tillstånd men väl en anmälan till tillsynsmyndigheten, vilken i de allra flesta fall är den kommunala nämnd som handlägger miljöskyddsfrågor.

De olika prövningsnivåerna anges i en bilaga till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMH-bilagan).

Bilagan omfattar 260 verksamhetskategorier under 31 huvudrubriker och lika många underrubriker. Av dessa punkter är 40 A-verksamheter, 108 B-verksamheter och 112 C-verksamheter.

Det första avsnittet i FMH-bilagan har huvudrubriken "JORDBRUK M.M.". med underrubriken "Djurhållning m.m.".

En verksamhet ska stämma med såväl huvudrubriken som under-rubriken för att den ska omfattas av en verksamhetsbeskrivning.

Vanligt förekommande uttryck i FMH-bilagan är "... för en produktion av...". Uttrycket tar fasta på den produktionsmängd som utövaren har för avsikt att tillverka (ansökt eller anmäld mängd), eller den faktiska omfattningen på verksamheten. Normalt omfattar angiven produktionsmängd inte spill. Anläggningens kapacitet är i sig inte avgörande för tillståndsplikten. Formuleringen "*anläggning för...*" innebär att anläggningen är avsedd för den verksamhet som anges. Syftet med anläggningen är alltså avgörande.

Ibland kan en verksamhet omfattas av flera verksamhetsbeskrivningar i olika avsnitt i FMH-bilagan. I sådana fall gäller att samtliga för verksamheten tillämpliga koder som framgår av FMH-bilagan anges i tillståndsansökan/anmälan. Den punkt som har högst prövningsnivå avgör alltid var verksamheten ska tillståndsprövas.

För att illustrera skillnaderna mellan de olika nivåerna på verksamheterna kan följande exempel anges.

Under rubriken "Massa, papper och pappersvaror" framgår att anläggning för framställning av pappersmassa av trä eller andra fibrösa material eller av mer än 10 000 ton returfiber massa per kalenderår är en tillståndspliktig A-verksamhet enligt punkten 21.10. Av punkten 21.20 framgår att en anläggning för framställning av mer än 1 ton returfiber massa per kalenderår är en B-verksamhet om inte verksamheten är tillståndspliktig enligt 21.10. Innebörden är att en anläggning för 10 001 ton returfiber massa tillståndsprövas av miljödomstolen medan en anläggning för 9 999 ton prövas av miljöprövningsdelegationen.

Ett ytterligare exempel på skillnaderna mellan A- och B-verksamheter är bestämmelserna om *deponering av avfall*. En anläggning för deponering av annat avfall än inert eller farligt avfall är enligt 90.290 en tillståndspliktig A-verksamhet om den tillförda mängden av avfall är större än 100 000 ton per kalenderår. I punkten 90.300 framgår att en dylik anläggning utgör en B-verksamhet om den tillförda mängden avfall är större än 2 500 ton per kalenderår om verksamheten inte är tillståndspliktig enligt föregående punkt. I detta exempel prövas alltså en anläggning för 100 001 ton av miljödomstolen medan en anläggning för 99 999 ton prövas av miljöprövningsdelegationen.

Ovan anförda exempel visar på verksamheter som kan utgöra tillståndspliktiga A- alternativt B-verksamheter trots att det är fråga om samma slags verksamhet. Skillnaden ligger i verksamheternas storlek och således den påverkan de har på den omgivande miljön.

Förändringar i FMH-bilagan

FMH-bilagan har reviderats och ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2008 (SFS 2007:674).

Före revideringen uppgick det totala antalet tillståndspliktiga verksamheter i landet till ca 6 000, uppdelat på 500 A-verksamheter och 5 500 B-verksamheter. Ändringarna i bilagan innebär en minskning av antalet tillståndspliktiga verksamheter till färre än 5 000 (exklusive täkter).

Ändringarna i bilagan minskar antalet tillsynsobjekt för länsstyrelserna. Ungefär 50 A-verksamheter har hamnat på B-listan. Från B-listan till C-listan har 1 000–1 300 ärenden flyttats.

Undantag från tillstånds- eller anmälningsplikt för husbehovstäckter har tagits bort för att uppfylla ett direktiv från EU om miljökonsekvensbeskrivningar. Husbehovstäckter för torv större än 150 hektar eller berg större än 25 hektar har därför blivit tillståndspliktiga. För mindre berg- eller torvtäckter har anmälningsplikt införts.

2.3.2 Vattenverksamhet

Med vattenverksamhet avses verksamheter eller åtgärder som syftar till att förändra vattnets djup eller läge, avvattna mark, leda bort grundvatten eller öka grundvattenmängden genom tillförsel av vatten. Exempel på vattenverksamhet är anläggningar av pirar, dammar, bryggor, vägtrummor, broar i vatten, grävning och muddring, rensning av vattendrag, dikning och annan markavvattning, uttag av vatten, vattennivåreglering i sjöar m.m. I princip krävs det tillstånd till all slags vattenverksamhet.

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas normalt av miljödomstolarna. Tillstånd till markavvattning prövas i de flesta fall av länsstyrelserna. För vissa mindre vattenverksamheter krävs i stället för tillstånd att verksamheterna anmäls innan de påbörjas.

Det finns vidare flera undantag från huvudregeln om tillståndsplikt. Tillstånd behövs exempelvis inte för vattentäkt för en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning. Ett annat undantag gäller utförande av anläggningar för odling av fisk, musslor eller kräftdjur liksom utförande av anläggningar för utvinnande av värme, om åtgärden inte avser vattentäkt. Anläggningar av detta slag kräver emellertid normalt tillstånd eller anmälan enligt 9 kap. miljöbalken som miljöfarlig verksamhet. Förutom ovan nämnda undantag från tillståndsplikten finns en bestämmelse i 11 kap. 12 § miljöbalken att tillstånd eller anmälan inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena.

För vattenverksamhet gäller vidare enligt 11 kap. 6 § miljöbalken att en verksamhet får bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheten av den. Bestämmelsen är en särskild hänsynsregel enligt vilken det ställs krav på en samhällsekonomisk nytta för att tillstånd ska ges. För att en ansökan om tillstånd till vattenverksamhet ska tas upp till prövning krävs att sökanden har rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas.

I ett mål om vattenverksamhet prövar miljödomstolen både tillståndsfrågan samt frågor om tvångsvis tillträde till mark och ersättning för skada orsakad av verksamheten, dvs. civilrättsliga frågor. Tillstånd till en vattenverksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att begränsa verkningarna av verksamheten, till exempel i fråga om åtgärder till skydd för fisket och andra skadeförebyggande åtgärder. Miljöbalken innehåller regler om tvångsvis tillträde till mark.

I mål om vattenverksamhet styrs prövningen av frågor om ersättning på grund av skada eller intrång av rättegångsbalkens regler om dispositiva tvistemål. Domstolen är i princip bunden av parternas yrkanden och grunder, vilket bl.a. innebär att parterna kan förlikas i ersättningsdelen.

Sökanden i mål om vattenverksamhet ska enligt huvudregeln ersätta sakägare för rättegångskostnader vid prövning i miljödomstol. Ersättningen avser både tillståndsfrågan och de civilrättsliga frågor som prövas i målet. I mål om miljöfarlig verksamhet har en sakägare inte rätt till ersättning för rättegångskostnader. Om en sakägare ansökt om stämning med yrkande om ersättning för skada

orsakad av verksamheten gäller rättegångsbalkens regler, vilket innebär att den som förlorar målet ska ersätta motpartens rättegångskostnader.

En utförligare redovisning av de civilrättsliga frågor som kan uppstå i mål om vattenverksamhet finns i avsnitt 4.

3 Prövningsmyndigheter

3.1 Gällande ordning

3.1.1 Miljödomstolarna

Tillståndsprövningen av större miljöfarliga verksamheter samt av vattenverksamheter sker för närvarande vid miljödomstolarna. Det finns fem miljödomstolar. De ingår i tingsrättsorganisationen och finns vid tingsrätterna i Umeå, Östersund, Nacka, Vänersborg och Växjö.

Miljödomstolarnas sammansättning m.m.

Miljödomstolen består av en ordförande som ska vara lagfaren domare i tingsrätten, ett miljöråd samt två sakkunniga ledamöter. Ytterligare en lagfaren domare och ett miljöråd får ingå i domstolen. Ett miljöråd ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning och erfarenhet av miljöfrågor. En av de sakkunniga ledamöterna ska ha erfarenhet av frågor som faller inom verksamhetsområdet för Naturvårdsverket. Ordföranden i miljödomstolen bestämmer med hänsyn till målets beskaffenhet om den andre sakkunnige ledamöten ska ha erfarenhet av industriell eller kommunal verksamhet. Är det fråga om ett kommunalt avloppsreningsverk som är föremål för prövning faller det sig naturligt att välja en sakkunnig med erfarenhet från kommunal verksamhet och lika naturligt är det att välja en sakkunnig med erfarenhet av industriell verksamhet om prövningen gäller t.ex. en skogsindustri. Lika självklart är inte valet när en industriell verksamhet ska prövas, där kommunen har ett avgörande inflytande på verksamheten oavsett om den drivs i kommunal eller någon annans regi. Det kan t.ex. gälla förbränningsanläggningar av olika slag. Dessa bestämmelser om ledamöterna i en miljödomstol motsvarar vad som gällde

för Koncessionsnämnden för miljöskydd (jfr prop. 1997/98:45 del 1 s. 467 f.).

I 20 kap. 5 § första stycket miljöbalken finns ytterligare regler om miljödomstolens domförhet. Miljödomstolen är, enligt huvudregeln, domför med ordföranden och ett miljöråd vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling. Detsamma gäller när mål får avgöras med en domare enligt bestämmelserna i 1 kap. 3 a § andra eller tredje stycket rättegångsbalken, dvs. när huvudförhandling hålls i förenklad form respektive när målet är av enkel beskaffenhet eller parterna samtycker till att en domare avgör målet. Avgörs sådana mål i sak utan huvudförhandling ska dock den sammansättning som anges i 20 kap. 4 § gälla, om inte rätten finner att det är tillräckligt med ordföranden och ett miljöråd och parterna samtycker till det eller målet är av enkel beskaffenhet. Andra stycket i 20 kap. 5 § gäller mål där förvaltningsprocesslagen (1971:291), förvaltningsprocesslagen i fortsättningen, är tillämplig, dvs. mål som inletts i en kommun eller en förvaltningsmyndighet eller som gäller utdömande av vite. Huvudregeln är där att rätten består av ordföranden och ett miljöråd, men med möjlighet för rätten att bestämma att även två sakkunniga ska delta i prövningen. Vid prövning av tillståndsfrågor som överklagats ska dock rätten enligt tredje stycket ha den större sammansättningen om inte målet är av enkel beskaffenhet. Rätten måste alltså alltid bestå av minst en lagfaren ordförande och ett miljöråd, även om beslutet endast avser en processuell fråga eller en avskrivningsåtgärd på grund av en återkallelse.

Ordförande i miljödomstolen utses av tingsrätten. I likhet med vad som gäller för rådmän anställs miljöråd och – i fastighetsdomstolarna – fastighetsråd med fullmakt genom beslut av regeringen efter förslag av Domarnämnden. Sakkunniga ledamöter i miljödomstol förordnas av Domarnämnden. Såväl miljöråden som fastighetsråden anställs gemensamt för de tingsrätter som är miljödomstol eller fastighetsdomstol. Domstolsverket beslutar vid vilken tingsrätt ett miljöråd eller fastighetsråd företrädesvis ska ha sin tjänstgöring förlagd och vid vilka tingsrätter miljörådet eller fastighetsrådet därutöver ska tjänstgöra. De tingsrätter som berörs bestämmer sedan hur tjänstgöringen ska fördelas mellan domstolarna. Tingsrätten får för ett särskilt mål eller ärende förordna ett miljöråd att tjänstgöra som fastighetsråd eller ett fastighetsråd att tjänstgöra som miljöråd. Fastighetsråden har utbildning som lantmätare och långvarig erfarenhet av fastighetsbildning och

fastighetsvärdering. Miljödomstolarna kan vid behov utnyttja denna kompetens genom att utse fastighetsråd att tjänstgöra vid avgörandet av vissa miljömål.

Utredningen har i det första delbetänkandet, *En ny instansordning för mål enligt plan- och bygglagen* (SOU 2007:111) med hänsyn tagen till den nya uppgiften att handlägga mål PBL föreslagit vissa ändringar i fråga om miljödomstolarnas domförhet och miljørådets kompetens.

Förutom rådmän, miljøråd och sakkunniga ledamöter finns i miljödomstolarna föredragande som bereder målen. Samtliga miljödomstolar har fast anställda föredragande. Dessa har viktiga uppgifter vid beredningen av målen. I vissa miljödomstolar finns också tingsfiskaler och tingsnotarier som arbetar med miljömålen. Flertalet av de fast anställda föredragandena har bakgrund som jurister och vissa har tidigare arbetat med miljöfrågor. En del föredragande har erfarenhet från arbete vid länsstyrelsen eller har varit notarier i länsrätt. Mål som överklagas till miljödomstol bereds normalt av föredragandena. De bereder målen självständigt, skriver förslag till dom och föredrar målen för rätten. När det gäller de s.k. ansökningsmålen är det normalt rådmän eller miljøråd som sköter beredningen innan målen sätts ut till huvudförhandling. Föredragandena deltar således endast i mindre utsträckning vid beredningen av dessa mål.

Miljödomstolarnas personal

Vid Nacka tingsrätt handläggs miljö- och fastighetsmålen på två enheter. På dessa enheter finns 9 rådmän, 1 tingsfiskal, 4 miljøråd, 3 fastighetsråd, 2 notarier, 6 beredningsjurister och 12 beredningssekreterare. Vid dessa enheter handläggs också en fjärdedel av överklagade utsökningsärenden för Stockholms län. Fastighetsråden tjänstgör även vid andra domstolar.

I Umeå tingsrätt tjänstgör vid enheten för fastighetsmål och miljömål 3 rådmän, 2 miljøråd, 1 beredningsjurist och 3 domstolssekreterare. Fastighetsrådet är placerat vid en annan tingsrätt.

Miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, som också är fastighetsdomstol, leds av en chefsrådman och är indelad i två rotelgrupper. Rotelgrupp 1 består av 2 rådmän, 2 miljøråd, 2 beredningsjurister och 2 domstolssekreterare. Rotelgrupp 2 består förutom av chefsrådmannen av 2 rådmän, 2,5 miljøråd (en

miljörådstjänst delas med Växjö tingsrätt), 2 beredningsjurister och 3 domstolssekreterare. Fastighetsmålen är fördelade på båda rotelgrupperna. För fastighetsmålen finns ett fastighetsråd, som också tjänstgör vid andra domstolar.

Miljödomstolen vid Växjö tingsrätt är indelad i fem rotlar, var och en med en rådmän som chef. Vid miljödomstolen tjänstgör fem miljöråd som delar förstainstansmålen mellan sig med utgångspunkt i respektive miljöråds specialområde (en miljörådstjänst delas med Vänersborgs tingsrätt). För beredning av mål finns 4 beredningsjurister. I miljödomstolen finns 4 domstolssekreterare. Fastighetsmålen är fördelade på fyra rotlar. För fastighetsmålen finns ett fastighetsråd som också tjänstgör i andra fastighetsdomstolar.

Avdelning 2 vid Östersunds tingsrätt består av tre rotlar och utgör miljödomstol. Där handläggs även fastighetsmålen och en liten del av tvistemålen samt vissa domstolsärenden. Vid avdelningen tjänstgör 1 chefsrådmän, 2 rådmän, 4 domstolssekreterare, 3 miljöråd och 1 beredningsjurist. Fastighetsrådet är placerat vid en annan tingsrätt.

Målstatistik¹

Hur respektive domstol väljer att prioritera påverkar handläggningstiderna för de olika måltyperna. Omloppstiderna skiljer sig åt ganska markant mellan de olika miljödomstolarna, med en differens om nästan tio månader. Ansökningsmålen utgör i majoriteten av miljödomstolarna ca 30 procent av samtliga mål. I Umeå utgör ansökningsmålen ca 40 procent av samtliga mål. I vissa miljödomstolar tar det vanligtvis dubbelt så lång tid att få ett ansökningsmål avgjort jämfört med övriga måltyper medan skillnaderna i andra miljödomstolar är marginella. Mål om miljöfarlig verksamhet tar, oavsett om det är fråga om ansökningsmål eller överklagandemål, i de flesta miljödomstolar normalt betydligt längre tid att avgöra än övriga måltyper.

Miljödomstolarna fick tillsammans under åren 2005–2007 in i genomsnitt 1 658 mål per år. Under perioden avgjorde miljödomstolarna i genomsnitt 1 652 mål. I samtliga miljödomstolar ökade antalet inkomna mål totalt under perioden. I alla miljödomstolar är

¹ Se bilaga 4.

antalet inkomna s.k. förstainstansmål färre än antalet överklagade mål.

Antalet inkomna mål om A-verksamheter som i vid bemärkelse handlat om tillstånds- och villkorsfrågor har varit ungefär 100 per år (2005–2007) vid miljödomstolarna. Av dessa kan ca 80 mål uppskattas avse fullständiga tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Motsvarande siffror för under perioden avgjorda mål är 100 respektive 75. Vad gäller vattenverksamheter uppgår under samma period antalet inkomna mål som i vid bemärkelse handlat om tillstånds- och villkorsfrågor till ungefär 260 per år vid miljödomstolarna. Av dessa utgör cirka 200 fullständiga tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Siffrorna för under perioden avgjorda mål är 290 respektive 210.

Miljödomstolarnas domkretsar

I delbetänkandet *Miljödomstolarna – domkretsar – lokalisering – handläggningsregler* (SOU 2008:31) har utredningen föreslagit att huvudavrinningsområdena även i fortsättningen ska ligga till grund för miljödomstolarnas domkretsindelning, men har också föreslagit att domkretsarna ändras och anpassas till indelningen av landet i vattendistrikt.

En anpassning av miljödomstolarnas domkretsar till landets indelning i vattendistrikt medför bl.a. att vattenmyndigheterna och de myndigheter som prövar frågor om tillstånd och omprövning inom ramen för t.ex. ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 4–8 §§ miljöbalken och 6 kap. förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön har samma geografiska ansvarsområde. Den geografiska enhetligheten bedöms vara en god utgångspunkt även för framtida samordningssträvanden.

3.1.2 Miljöprövningsdelegationerna

Miljöprövningsdelegationernas organisation

Efter beredningen i regeringskansliet inför ikraftträdandet av miljöbalken kom intentionerna i miljöbalkspropositionen om tillståndsprövningen vid länsstyrelserna (jämför ovan avsnitt 2.2) att genomföras på följande sätt.

Det tillståndsgivande organet inom länsstyrelsen kom att betecknas miljöprövningsdelegation. I förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion (länsstyrelseinstruktionen) finns föreskrifter om dessa miljöprövningsdelegationer (16–21 §§). Således ska det inom varje länsstyrelse finnas en miljöprövningsdelegation för ärenden som enligt miljöbalken ska prövas av länsstyrelsen. Det är ärenden om tillstånd till miljöfarlig verksamhet, som har delegerats till länsstyrelsen enligt 9 kap. 8 § miljöbalken. Vidare är det ärenden enligt 24 kap. 3 och 5 §§ miljöbalken om återkallelse av tillstånd, omprövning av tillstånd samt ändring och upphävande av villkor eller andra bestämmelser i beslut om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Förlängning av igångsättningstid enligt 24 kap. 2 § andra stycket miljöbalken och omprövning av villkor m.m. på begäran av tillståndshavaren enligt 8 § samma kapitel prövas enligt praxis av miljöprövningsdelegationen. Även frågor om tillstånd till täktverksamhet prövas av delegationen.

Miljöprövningsdelegationen ska bestå av en ordförande och en miljösekreterare. För ordföranden ska det finnas en ersättare. Alla är tjänstemän i länsstyrelsen. Ordföranden i miljöprövningsdelegationen ska vara jurist med domarerfarenhet och ska ha särskild erfarenhet av miljöfrågor och andra frågor som behandlas i miljöbalken. Dessa krav gäller även för ordförandens ersättare. Med domarerfarenhet avses som minst tjänstgöring som notarie vid tingsrätt eller länsrätt. En miljösekreterare ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning och erfarenhet av frågor om skydd för människors hälsa och miljön.

Ärenden vid miljöprövningsdelegationen bereds av anställda vid länsstyrelsen i samråd med ordföranden. Denne får ensam vidta förberedande åtgärder samt meddela beslut om avskrivning. Beslut i övriga frågor fattas av ordföranden och den miljösekreteraren gemensamt. Kan de inte enas gäller den mening som företräds av ordföranden. Andra än ordföranden och den miljösekreteraren har inte rätt att delta i miljöprövningsdelegationens beslut. Den personal som bereder ärendena för miljöprövningsdelegationen har i de allra flesta fall någon form av akademisk utbildning. Hos länsstyrelserna är frågor om tillstånd och tillsyn integrerade såtillvida att samma personer sysslar med båda områdena och på så vis kan utnyttja sin sakkunskap.

Vid tjänstgöring utanför miljöprövningsdelegationen får ordföranden eller ersättare för ordföranden inte besluta i eller delta i handläggningen av ärenden som avser yttranden till miljödomstol i

sådana ärenden som anges i länsstyrelseinstruktionen och som i första instans prövas av miljödomstol. Ordföranden eller ersättaren för denne får inte heller besluta eller delta i handläggning av ärenden som avser tillsyn över miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig enligt vad som följer av 9 kap. 6 § miljöbalken, yttranden i ärenden enligt 17 kap. miljöbalken eller sådan verksamhet som i övrigt kan komma att prövas av miljöprövningsdelegationen. Vid tillämpning av 7 a § förvaltningsprocesslagen och 22 kap. 6 § miljöbalken får ordföranden eller ersättare för ordföranden inte företräda länsstyrelsen inför miljödomstol som den enskildes motpart. Protokoll ska föras över sammanträde där miljöprövningsdelegationen fattar beslut enligt 16 § länsstyrelseinstruktionen. Ytterligare bestämmelser om förfarandet i miljöprövningsdelegationen finns i 19 kap. miljöbalken.

En miljösakskunnig får enligt länsstyrelseinstruktionen inte delta i handläggningen av ett ärende som avser efterlevnaden av ett tillståndsbeslut av miljöprövningsdelegationen om han eller hon har deltagit i tillståndsbeslutet. Om ett beslut av miljöprövningsdelegationen överklagas, får en miljösakskunnig som deltagit i beslutet inte företräda länsstyrelsen inför miljödomstol som den enskildes motpart.

Ordföranden och ersättare för ordföranden i en miljöprövningsdelegation utses enligt länsstyrelseinstruktionen av regeringen för bestämd tid efter anmälan av landshövdingen. Förordnandet löper för närvarande under tre år. Länsstyrelsen utser efter samråd med ordföranden miljösakskunniga i det antal som behövs för verksamheten.

Miljöprövningsdelegationernas arbetsformer, m.m.

I dagens situation kan personalen vid miljöprövningsdelegationerna i de flesta fall inte arbeta på heltid med tillståndsärenden eftersom antalet ärenden är för litet vid varje delegation. Detta medför att ärendena normalt handläggs av personer som också har andra uppgifter inom länsstyrelsen, bland annat i fråga om tillsyn över miljöfarliga verksamheter. Ordföranden och den miljösakskunnige kan därför för det mesta inte ägna sig åt tillståndsprövning på heltid. Det förekommer ett samarbete mellan länsstyrelserna så till vida att den som är ordförande för miljöprövningsdelegationen i ett

län för det mesta också är ersättare för ordföranden i ett eller flera andra län.

Enligt Miljöbalkskommittén (SOU 2004:38 s. 39) avgjorde de 21 miljöprövningsdelegationerna år 2002 sammanlagt 360 avgöranden om B-verksamheter. Då är beslut om villkorsändring och andra begränsade prövningar inte inräknade.

I sammanställningar av länsstyrelsernas årsredovisningar för åren 2004–2007 finns uppgifter om delegationernas verksamhet. Av statistikuppgifter i årsredovisningarna kan utläsas det totala antalet ärenden som inkommit och handlagts på respektive miljöprövningsdelegation, se *bilaga 5*.

Antalet inkomna ärenden för de 21 miljöprövningsdelegationerna var 817 för år 2004, 1 148 år 2005, 1 343 år 2006 och 1 224 för år 2007. Under respektive år avgjordes 838, 1 009, 1 436 och 1 389 ärenden. Av det totala antalet avgjorda ärenden är ungefär hälften tillståndsärenden.

De genomsnittliga handläggningstiderna i miljöprövningsdelegationerna redovisas i dagar och varierar avsevärt mellan de olika delegationerna. Beräknar man genomsnittet för åren 2005–2007 blir den ungefärliga genomströmningstiden 330 dagar. Variationerna mellan de olika länsstyrelserna är dock avsevärd. År 2007, exempelvis, användes i genomsnitt 707 dagar för miljöprövningsdelegationen i Jönköping att avgöra ett ärende medan delegationen i Jämtland under samma period hade en genomströmningstid om 63 dagar per ärende.

För miljöprövningsdelegationen vid länsstyrelsen i Västra Götalands län, som är den miljöprövningsdelegation som hanterar flest antal ärenden, går det åt sammanlagt ungefär en årsarbetskraft för ordföranden och dennes ersättare. Det finns tre miljösakkunniga i länet och dessa arbetar ungefär en tredjedel av sin tid för miljöprövningsdelegationen, vilket innebär att det totalt sett blir en årsarbetskraft för en miljösakkunnig i länet. Ärendena handläggs av personal på miljöskydds-enheten som ägnar sig åt både tillsyns- och tillståndsärenden. Det arbetar ca 50 personer på miljöskydds-enheten. Ungefär hälften av dem är involverade i tillståndärenden. År 2006 ansvarade varje handläggare på miljöskydds-enheten för i genomsnitt fem ärenden hos miljöprövningsdelegationen. Enligt årsredovisningen för år 2006 var den totala budgeten för miljö-tillsyn 35 982 000 kr, motsvarande 55,68 årsarbetskrafter.

Länsstyrelsen i Skåne län redovisade en kostnad på 19 248 000 kr, motsvarande 23,54 årsarbetskrafter för verksamhetsgrenen miljö-

tillsyn. För tillsynen av vattenverksamhet (Vv) redovisades en kostnad på 1 553 000 kr, motsvarande 2,01 årsarbetskrafter. Motsvarande siffror för miljöfarlig verksamhet (Mf) var 2 935 000 kr och 5,12 årsarbetskrafter. För Stockholms län redovisades den totala kostnaden för miljötillsynen till 13 727 000 kr, motsvarande 20,9 årsarbetskrafter. Därav åtgick 2 443 000 kr eller 3,4 årsarbetskrafter till tillsyn av miljöfarlig verksamhet och 1 084 000 kr eller 2,3 årsarbetskrafter för tillsyn av vattenverksamhet.

Motsvarande siffror för några andra länsstyrelser framgår av följande tabell.

Tabell 3.1 Länsstyrelsernas kostnader för miljötillsyn

	Umeå	Luleå	Härnösand	Västerås	Kalmar	Östersund
Total kostnad	13 253 000	17 381 000	10 077 000	15 061 000	16 410 000	11 901 000
Total åa	20,29	24,2	17,0	18,6	19,0	19,0
Mf kostnad	2 074 000	1 502 000	1 693 000	778 000	1 565 000	446 000
Mf åa	4,29	3,2	3,6	1,8	3,0	1,1
Vv kostnad	764 000	700 000	246 000	66 000	421 000	365 000
Vv åa	1,67	1,3	0,5	0,1	0,5	0,8

Kostnaderna för miljöprövningsdelegationernas verksamhet kan inte läsas ut ur budgeten. Utredningen har därför genom en enkät till länsstyrelserna inhämtat uppgifter om dessa kostnader, se *bilaga 6*. Av sammanställningen i bilagan framgår att den beräknade kostnaden för alla länsstyrelser år 2007 uppgick till ca 50 milj. kr.

Antalet tillsynsobjekt varierar mellan länen. Generellt kan sägas att tillsynen är betydligt vanligare när det gäller den miljöfarliga verksamheten än när det gäller vattenverksamheten. Detta synes bero bl.a. på att tillsynen när det gäller den miljöfarliga verksamheten i stor utsträckning är uppstyrd genom ett flertal regeringsuppdrag. Tillsynsobjekten är betydligt fler när det gäller vattenverksamheten. En till synes ganska typisk redogörelse för tillsynen när det gäller vattenverksamheter finns i en årsredovisning från Jönköpings län: "Tillsynsverksamheten gällande vattenverksamhet/markavvattning är till övervägande delen reaktiv. Länsstyrelsen har haft ca 40 ärenden om tillsyn. Den största andelen gäller olagliga markavvattningar, klagomål på skötsel av dammar samt klagomål på vattenuttag. Under sommaren, som var relativt torr, fick Länsstyrelsen avsätta mycket tid på att besvara telefonsamtal om vattenstånd i sjöar, vattendrag och dammar.

Länsstyrelsen deltar även i de s.k. älvgrupperna för Emån, Lagan och Nissan. Länsstyrelsen har, efter beslut av regeringen, övertagit den operativa tillsynen enligt miljöbalken av en dammanläggning i Kalmar län eftersom länsstyrelsen där äger dammanläggningen. Länsstyrelsen har deltagit i två handläggartreffar för handläggare av vattenverksamhet.”

Länsstyrelserna torde genom sin tillsyn besitta omfattande kunskaper i frågor som gäller prövning av vattenverksamhet. Dock finner man i årsredovisningarna inte några tecken på att länsstyrelserna kommer i kontakt med de civilrättsliga reglerna om ersättning och tvångsrätt.

Enligt 15 § länsstyrelseinstruktionen ska det finnas en särskild arbetsordning eller ett särskilt beslut för miljöprövningsdelegationens organisation och verksamhet.² En undersökning² visar att det finns arbetsordningar för alla miljöprövningsdelegationer utom den vid länsstyrelsen i Västerbottens län. Undersökningen avser juni 2007. Många miljöprövningsdelegationer ser enligt undersökningen sin arbetsordning som en del av länsstyrelsens arbetsordning. Skillnaderna mellan de olika arbetsordningarna är betydande vad gäller utformning och omfattning. Undersökningen ger en bild av att arbetsordningen är ett av länsstyrelsen upprättat styrdokument. Graden av styrning av delegationernas arbetsformer varierar avsevärt mellan de olika länsstyrelserna. Beträffande tydliga befogenheter och åligganden är enligt undersökningen ett genomgående drag att miljösekkunniga har få sådana. Således saknar miljösekkunniga helt arbetsuppgifter i sju av 21 län, vid sidan av den formella rollen att vara beslutsfattare. Den som är handläggare ska uttryckligen i 15 av 21 fall föreslå beslut i ärendet. Oftast är det enhetschefen på länsstyrelsen som har till uppgift att utse vem som ska vara handläggare i ett ärende. I åtskilliga arbetsordningar finns regler om handläggningsrutiner. Dessa regler har i de olika arbetsordningarna varierande innehåll. Enligt arbetsordningen för miljöprövningsdelegationen i Jönköpings län svarar handläggaren för beslutets slutliga utformning efter miljöprövningsdelegationens avgörande. Det kan vara antingen ordföranden i miljöprövningsdelegationen eller enhetschefen vid länsstyrelsens miljöenhet som ska ansvara för uppföljning av handläggningen av ärenden.

Det är endast i Skåne län som miljöprövningsdelegationens ordförande har ett uttryckligt ansvar för att tilldelade ekonomiska

² *Från kortfattad policy till detaljerat körschema – en kartläggning av arbetsordningarna hos Miljöprövningsdelegationerna, Erland Sköllerhorn, länsstyrelsen i Västerbottens län, 2007.*

resurser disponeras ändamålsenligt och svarar för personalfrågor inklusive övergripande kompetensutveckling inom ansvarsområdet.

Sammanfattningsvis betonas det i undersökningen att studien trots allt visar på stora likheter mellan länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer.

Länsstyrelsernas yttranden till miljöprövningsdelegationerna

Miljöprövningsdelegationen är som nämnts en del av länsstyrelsen, men har en självständig beslutsfunktion. Det innebär att ingen utanför delegationen kan besluta i delegationens ärenden. På det sättet skiljs tillståndsprövningen inom länsstyrelsen från det tillsynsansvar som länsstyrelsen också har enligt miljöbalken.

Som tidigare nämnts utgick man i förarbetena till miljöbalken från att ett yttrande från länsstyrelsen till prövningsmyndigheten skulle kommuniceras inför myndighetens beslut.

I länsstyrelserna har dock olika förfaranden utvecklats. I dag är det sex av 21 länsstyrelser som för det mesta kommunicerar länsstyrelsens yttrande med förslag till beslut med såväl verksamhetsutövaren som andra berörda parter och remissinstanser. Det är länsstyrelserna i Västra Götalands län, Värmlands län, Hallands län, Kalmar län, Skåne län och Gävleborgs län. Övriga länsstyrelser kommunicerar aldrig eller endast ibland länsstyrelsens yttrande och beslutsförslag.³

För att belysa miljöprövningsdelegationernas ställning i förhållande till länsstyrelserna återges här uppgifter om kommunikeringen av länsstyrelsernas yttranden till miljöprövningsdelegationerna.

Vid Länsstyrelsen i Stockholms län får vanligen sökanden ett beslutsförslag som föredraganden har upprättat för eventuella synpunkter. En skrivelse bifogas alltid med meddelande att avsikten med utskicket endast är att kontrollera att länsstyrelsen uppfattat yrkanden, tekniska beskrivningar och liknande korrekt. Länsstyrelsen har inte fått någon reaktion från miljödomstolen i Nacka om att detta skulle vara ett felaktigt förfarande. Länsstyrelsen har uppgett att anledningen till att länsstyrelsen inte yttrar sig till miljöprövningsdelegationen är att miljöpröv-

³ Avsnittet bygger på en undersökning gjord av länsstyrelsen i Skåne län under 2007 där samtliga länsstyrelser fått besvara två frågor: 1. Upprättar Er länsstyrelse ett yttrande med förslag till beslut som kommuniceras med verksamhetsutövaren och andra berörda parter och remissinstanser? 2. Vilka fördelar respektive nackdelar ser Ni på detta förfaringsätt?

ningsdelegationen är en del av länsstyrelsen och att länsstyrelsen inte brukar yttra sig till sig själv. Resonemangen i miljöbalkspropositionen om yttrande mellan länsstyrelsen och miljöprövningsdelegationen är enligt länsstyrelsen en följd av att propositionen skrevs innan utformningen av miljöprövningsdelegationerna var klar och byggde på ett förslag som lämnades till miljöbalksutredningen. I detta förslag var miljöprövningsdelegationen eller miljöprövningsmyndigheten som den då kallades en självständig myndighet som fick sina resurser från länsstyrelsen, ungefär som länsrätterna och länsstatistiska byråerna i dess ursprungliga form år 1971 tills de bröts ut ur länsstyrelsen. Med den konstruktionen var beslutsförslaget från länsstyrelsen en inkommande handling till prövningsmyndigheten som då också skulle kommuniceras med sökanden och andra parter. Förslaget genomfördes emellertid inte utan miljöprövningsdelegationen blev en del av länsstyrelsen, om än med en speciell ställning genom att den är självständig i sin beslutsroll.

Länsstyrelsen i Värmlands län upprättar alltid ett förslag till beslut som kommuniceras eftersom miljödomstolen i Vänersborg med hänvisning till 19 kap. 4 § 4. miljöbalken i ett flertal ärenden återförvisat beslut av miljöprövningsdelegationen om så inte skett. Domstolen har motiverat besluten med att länsstyrelsens yttrande (förslag till beslut) utgjort en partsinlaga som legat till grund för miljöprövningsdelegationens beslut och därför ska kommuniceras.

Vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län har handläggaren av ärendet det yttersta ansvaret för yttrandet medan miljöprövningsdelegationen har det fulla ansvaret för den slutliga formuleringen av villkoren och skälen för beslutet. Miljöprövningsdelegationen lägger ner det mesta arbetet på att formulera länsstyrelsens yttrande så, att det utan någon ändring kan skrivas om till beslut. Länsstyrelsen i Västra Götaland menar att detta förfaringssätt bäst stämmer med intentionerna i miljöbalkspropositionen.

De länsstyrelser som förfar på liknande sätt som Länsstyrelsen i Stockholms län förklarar oftast detta med att missförstånd kan rättas till och mindre ändringar/förtydliganden kan göras så att överklaganden undviks. De flesta länsstyrelser, dvs. även de som kommunicerar beslutsförslaget påpekar att nackdelen är att handläggningstiden blir längre och hela tillståndsprocessen fördröjs. Vissa länsstyrelser menar dock att det inte rör sig om någon längre fördröjning och att fördelen med att undvika onödiga

överklaganden överväger nackdelen med förlängd handläggningstid.

Miljöbalkskommittén

Kommitténs förslag

Regeringen beslutade den 22 december 1999 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté – Miljöbalkskommittén – med uppdrag att utvärdera tillämpningen av miljöbalken och lämna förslag till nödvändiga reformer (dir. 1999:109).

Miljöbalkskommittén kom fram till att för att kunna renodla domstolarnas roll behövde tillståndsprövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter flyttas till förvaltningsmyndigheter, se *Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation* (SOU 2004:38).

Vad gäller vattenverksamhet gick förslaget ut på att tillståndsfrågan skulle skiljas från främst frågor om markåtkomst och ersättning för skada och intrång. Dessa frågor borde lämpligen prövas i domstol även fortsättningsvis. Kommittén konstaterade att en sådan förändring av systemet för prövningen av vattenverksamheter inte bara beredde vägen för en tillståndsprövning i första instans och en renodling av domstolarnas roll. Den skapade också förutsättningar för att minska skillnaderna i reglerna om tillståndsprövning av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter.

Miljöbalkskommittén redovisade tre alternativ för tillståndsprövning av förvaltningsmyndighet i första instans.

1. Tillståndsprövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter i 3-5 miljöprövningsdelegationer vid länsstyrelser och av B-verksamheter vid de nuvarande 21 miljöprövningsdelegationerna.
2. Tillståndsprövning av alla miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter vid 3-5 miljöprövningsdelegationer.
3. En fristående myndighet för all tillståndsprövning.

Utredningens uppdrag omfattar de av Miljöbalkskommittén som alternativ 1 och 2 presenterade förslagen.

I fråga om valet mellan dessa två alternativ anförde miljöbalkskommittén i huvudsak följande (a. bet. s. 92 ff.).

Tillståndsprövning av A-verksamheter och vattenverksamheter vid 3–5 miljöprövningsdelegationer

A-verksamheter och vattenverksamheter är i allmänhet tekniskt och miljömässigt komplicerade och kan ofta ge upphov till meningsskiljaktigheter mellan verksamhetsutövare, myndigheter och allmänhet. De ställer därför särskilt höga krav på rättssäkerhet och kompetens hos prövningsmyndigheten. För att kunna hålla den kompetens som behövs för att snabbt och korrekt avgöra tillståndsärendena behövs en tillräckligt stor ärendetillströmning hos myndigheten. Om de ärenden som rör A-verksamheter och vattenverksamheter koncentreras till ett mindre antal myndigheter kan kompetensen höjas, samtidigt som förutsättningarna för att utjämna svängningar i ärendebelastningen ökar och sårbarheten vid personalförändringar minskar.

Ett alternativ skulle då vara att tillståndsprövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter koncentreras till 3–5 stora miljöprövningsdelegationer. Var och en av dessa skulle ha ansvaret för prövningen inom ett stort geografiskt område som omfattar flera län. Varje delegation skulle i genomsnitt komma att hantera uppskattningsvis mellan 70 och 120 ärenden om A-verksamheter och vattenverksamheter per år. B-verksamheterna skulle prövas vid alla de 21 miljöprövningsdelegationerna.

För att kunna hantera A-verksamheter och vattenverksamheter på ett kompetent sätt behöver de stora miljöprövningsdelegationerna stärkas. Delegationerna skulle verka självständigt i förhållande till länsstyrelsen. Den sammansättning som miljödomstolarna har – en lagfaren domare, ett miljøråd och två sakkunniga ledamöter – skulle vara lämplig även för dessa delegationer. Ordförande och miljøråd bör vara fast anställda och enbart ägna sig åt tillståndsuppgifter. För att effektivisera handläggningen och tydliggöra delegationens ställning gentemot länsstyrelsen skulle delegationen även ha tillgång till en egen beredningsorganisation. De som handlägger tillståndsärendena skulle inte ha några andra uppgifter inom länsstyrelsen.

De stora delegationerna skulle pröva verksamheter som är belägna i andra län än det där delegationen är placerad. Det finns andra exempel på en ansvarsfördelning mellan länsstyrelserna som inte utgår från den ordinarie länsindelningen. Så är fallet med strukturfondsdelegationerna och den nya administrationen för förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. En indelning av det här

slaget bör vara möjlig även för de större miljöprövningsdelegationerna.

Miljöprövningen av flertalet B-verksamheter skulle i det här alternativet fortfarande ske vid de mindre miljöprövningsdelegationerna. Utgångspunkten är att dessa ärenden skulle hanteras på samma sätt som i dag, vilket bland annat innebär att ärendena avgörs av en av regeringen utsedd jurist tillsammans med en miljösakkunnig.

Det kan dock i det här sammanhanget diskuteras om syftet med inrättandet av miljöprövningsdelegationerna fullt ut har uppfyllts. I förarbetena till miljöbalken betonades vikten av att skilja tillståndsrollen från övriga roller som länsstyrelsen har, främst tillsynsrollen (prop. 1997/98:45 del 1 s. 470–473). Personalen vid dagens delegationer kan i flertalet fall inte enbart syssla med tillståndsärenden. Antalet ärenden vid varje delegation är för litet för det. Följaktligen handläggs ärendena normalt av personer som i övrigt har andra uppgifter inom länsstyrelsen, bland annat i fråga om tillsyn över miljöfarliga verksamheter. Ordföranden och den miljösakkunnige kan normalt inte ägna sig åt tillståndsprövningar på heltid.

Om det här alternativet blir aktuellt för fortsatt utredning får frågan om hur tillståndsärendena bör hanteras vid de mindre delegationerna närmare utredas. Det skulle kunna undersökas om man ytterligare bör formalisera förhållandet mellan delegationen och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skulle då alltid betraktas som en myndighet med uppgift att inkomma med formella synpunkter på en tillståndsansökan och med möjlighet att överklaga delegationens avgöranden. Delegationen skulle också ge verksamhetsutövaren tillfälle att bemöta länsstyrelsens synpunkter, något som inte alltid sker vid dagens delegationer.

Det alternativ för tillståndsprövningen i första instans som här beskrivs innebär i stort sett ingen förändring i effektiviseringshänseende jämfört med dagens organisation. För verksamhetsutövare som bedriver A-verksamheter och vattenverksamheter skulle det generellt sett inte bli någon större förändring vad gäller närheten till prövningsmyndigheten; redan i dagens system kan avståndet till myndigheten vara stort. Avståndet mellan prövningsmyndigheten och verksamhetsutövaren innebär reskostnader för myndigheten. Det är myndigheten som får resa till sammanträden på den ort där verksamheten är belägen. Avstånden är alltså inte någon större nackdel för verksamhetsutövaren eller allmänheten. Detsamma gäller för de organisationer och den

allmänhet som vill ha insyn i och kunna påverka miljöprövningen. En fördel med det här alternativet är att alla länsstyrelser skulle kunna behålla den kompetens som i dag finns i frågor som rör tillståndsprovning av miljöfarliga verksamheter.

Tillståndsprovning av alla miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter vid 3–5 miljöprövningsdelegationer

Ett alternativ som innebär ett betydande steg för att öka effektiviteten skulle vara att ytterligare koncentrera organisationen genom att flytta även prövningen av B-verksamheter till de 3–5 stora miljöprövningsdelegationerna. All tillståndsprovning av vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter skulle då ske vid dessa delegationer. Varje delegation skulle i genomsnitt komma att hantera uppskattningsvis mellan 160 och 260 ärenden per år (vi utgår vid beräkningen från sammanlagt cirka 800 ärenden per år).

Belastningen av B-ärenden på de 21 miljöprövningsdelegationerna varierar i dag kraftigt mellan olika län. I vissa län är antalet ärenden mycket litet. Naturvårdsverket har nyligen lämnat förslag som innebär en minskning av antalet B-verksamheter. Förslaget innebär att av totalt ca 6 000 tillståndspliktiga verksamheter flyttas ca 1 350 ned till anmälningsnivån. Verket förespråkar också en ytterligare stegvis minskning av antalet tillståndspliktiga verksamheter. Samtidigt som antalet tillståndspliktiga verksamheter minskar genom förslaget, skulle den sammanlagda mängden tillståndsärenden påverkas av vårt tidigare förslag att låta täkter prövas på samma sätt som andra miljöfarliga verksamheter; tillståndspliktiga täkter skulle då prövas av miljöprövningsdelegationerna i stället för länsstyrelsen som sådan (SOU 2003:124 s. 203–226).

En organisation med 3–5 miljöprövningsdelegationer som har en hög grad av självständighet i förhållande till länsstyrelserna och som prövar alla tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter skulle vara väl anpassad för en sådan utveckling. Vad som sagts i det förra alternativet om de stora delegationernas sammansättning, beredningsorganisation etc. skulle gälla även här. Antalet ärenden skulle dock vara betydligt fler i det här alternativet, vilket skulle ge bättre förutsättningar att skapa en organisation som kan hålla den kompetens som behövs för en snabb och korrekt handläggning av målen. Organisationen

skulle ha fler anställda, vilket skulle göra det lättare att inhämta kunskap och skaffa erfarenheter på bland annat det tekniska och naturvetenskapliga området.

I både det här och det förra alternativet får det exakta antalet miljöprövningsdelegationer utredas närmare. Vid den bedömningen måste andra faktorer vägas in, bland annat hur många ärenden som ska behandlas, hur organisationen för överprövning bör utformas och närheten till en prövningsmyndighet i olika delar av landet.

Alternativet med 3–5 miljöprövningsdelegationer som prövar all tillståndspliktig verksamhet innebär en effektivare prövningsorganisation i första instans än den nuvarande eftersom prövningen koncentreras till betydligt färre myndigheter. Samtidigt finns det nackdelar med en sådan organisation. En sådan är att flertalet länsstyrelser inte längre kommer att ha någon tillståndsprövning av miljöfarliga verksamheter. Den kompetens som i dag finns i dessa frågor kan därför bli svår att behålla. Konsekvenserna av detta behöver dock inte bli så stora eftersom länsstyrelserna även i fortsättningen kommer att vara en viktig remissmyndighet vid tillståndsprövningen. Länsstyrelserna kommer också att utöva tillsyn över A-verksamheterna, i den mån tillsynen över dessa inte har delegerats till kommunen.

Remissyttranden

Vid remissbehandlingen av miljöbalkkommitténs förslag framfördes bl.a. följande synpunkter i frågan om prövningsmyndigheternas storlek och antal.

De domstolar som yttrade sig förordade alternativ 2. Enligt Miljööverdomstolen framstår denna modell som den mest ändamålsenliga. Myndigheterna bör vara helt fristående från länsstyrelserna och ha en domstolsliknande sammansättning. Med en sådan lösning skulle verksamheten i myndigheterna kunna anses utgöra domstolsprövning i Europakonventionens mening. Därmed skulle miljödomstolarna eventuellt kunna ersättas och instanskedjan kortas.

Bilden av länsstyrelsernas remissvar är splittrad. De flesta förordar dock alternativet med prövning av B-verksamheter vid samtliga 21 länsstyrelser. De vanligaste argumenten för denna ståndpunkt är att alternativ 1 innebär minst förändring jämfört med dagens ordning som i huvudsak fungerat bra och numera är väl

etablerad. Länsstyrelsen har enligt dem som förordar alternativ 1 en bred kompetens och god kunskap om regionen. Verksamhetsutövare och närboende sägs uppskatta närhet till prövningsmyndigheten. Alternativ 1 anses också innebära att nuvarande kompetens inom länsstyrelsen kan behållas. Kompetensförsörjning inom arbetet med tillsyn och miljömål är starkt beroende av kunskapsutbytet från tillståndsverksamheten. För att mindre länsstyrelser ska kunna rekrytera och behålla kompetent personal är det viktigt att kunna locka med kvalificerade arbetsuppgifter.

Någon länsstyrelse som förordade alternativ 1 ansåg att A-verksamheterna och vattenverksamheterna bör lokaliseras till de länsstyrelser där vattenmyndigheterna finns. En länsstyrelse som förordade alternativ 2 framhöll däremot att länsstyrelserna som är vattenmyndigheter redan är kompetensstarka arbetsplatser som inte bör få fler uppgifter. Länsstyrelsen i Gävleborgs län, som också förordade alternativ 2, ansåg inte att det behöver finnas en nära koppling mellan tillsyns- och tillståndsarbete. Den länsstyrelsen hade valt att dela upp dessa ärenden på olika personalgrupper med ett effektivare arbete med högre kvalitet som följd. Förändringen har enligt denna länsstyrelse gett mer tid för tillsynsarbetet. Farhågor som kompetensflykt på grund av urholkning av arbetsuppgifter har inte infriats. Stor-miljöprövningsdelegationer bör inte ligga i anslutning till vattenmyndigheterna, utan tillhöra länsstyrelser med stor erfarenhet av A-verksamheter, med goda möjligheter att resa och rekrytera kompetent personal.

Enligt länsstyrelsen i Stockholms län, som också förordar alternativ 2, förefaller det märkligt att det vid vissa länsstyrelser skulle finnas två parallella organisationer som skulle syssla med samma frågor fast av något olika dignitet. Länsstyrelsen i Kalmar län, som också förordar alternativ 2, framhåller att vissa län har få B-ärenden. Översynen av förordningen om miljöfarlig verksamhet kommer enligt länsstyrelserna att medföra en ytterligare minskning av antalet sådana ärenden. Att inrätta fem stor-miljöprövningsmyndigheter innebär en någorlunda god avvägning mellan geografisk närhet och kompetens hos handläggarna. En koncentration till fem stor-miljöprövningsdelegationer, förslagsvis samma som vattenmyndigheterna, innebär enligt länsstyrelsen i Kalmar län en tydlig uppdelning mellan tillstånds- och tillsynsverksamhet.

Bland övriga remissinstanser är det endast ett fåtal, främst kommuner, som förordar alternativ 1. Denna lösning förordas också av Sveriges kommuner och landsting. Enligt förbundet

underlättas kontakterna mellan den kommunala tillsynsmyndigheten och prövningsorganet om B-verksamheterna blir kvar hos samtliga länsstyrelser. Det är enligt förbundet också angeläget från medborgarperspektiv och regionalt perspektiv att besluten fattas så långt ner som möjligt i prövningsorganisationen.

Bland de remissinstanser som förordar alternativ 2 finns flera statliga myndigheter med viktiga uppgifter på miljövårdsområdet. Enligt Fiskeriverket är det lämpligt att samla tillståndsprövningen hos ett färre antal myndigheter. Därigenom upprätthålls enligt verket den kompetens och enhetlighet i bedömningen som krävs för att nå en hög kvalitet på verksamheten. Alternativ 2 underlättar enligt Fiskeriverket också en samordning med vattenmyndigheterna. Riksantikvarieämbetet, som också förordar alternativ 2, framhåller att denna lösning förutsätter att prövningsmyndigheterna tillförs kompetens inom kulturmiljöområdet. Naturvårdsverket, som är inne på samma linje, anser att utgångspunkten för prövningsmyndigheternas geografiska områden bör vara naturligt avgränsade avrinningsområden. Lantmäteriverket framhåller att alternativ 2 är att föredra ur effektivitetssynpunkt. Sveriges geologiska undersökning förordar alternativ 2 då det innebär ett tillräckligt litet antal myndigheter för att erhålla så många ärenden att kompetensen hålls på en hög nivå samtidigt som det möjliggör en specialisering med hänsyn till de olika typer av verksamheter som kan förekomma i olika regioner.

Synpunkter från ordförandena i miljöprövningsdelegationerna

Vid en hearing som utredningen anordnade den 17 januari 2008 framfördes bl.a. följande synpunkter från ordförandena i miljöprövningsdelegationerna.

Tillståndsprövningen av miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet

A-verksamheter och vattenverksamheter bör prövas av ett färre antal myndigheter för att länsstyrelserna ska kunna bemanna dessa myndigheter med behövlig kompetens (förslagsvis 6–9). En utgångspunkt kan vara Ansvarsutredningens förslag om en framtida regionindelning. Ärenden om A-verksamheter och vattenverksamheter kräver också en annan kompetens än vad som

behövs för tillståndsprovning av B-verksamheter varför det är bättre att ett färre antal myndigheter prövar tillståndsfrågorna. Det är viktigt att få till stånd en enhetlig rättstillämpning då det i dag spretar alltför mycket mellan olika länsstyrelser. Det vore en bra lösning om alla ärenden om miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter skulle prövas av samma myndigheter. Det är vidare olyckligt med uppdelningen på B-verksamheter och A-verksamheter eftersom företag både kan öka och minska i storlek. Det vore lämpligare att inte ha flera storleksgränser. Det finns i dag en hög kompetens avseende tillståndsprovningen hos länsstyrelserna. De gör en stor insats i provningarna av A-verksamheter eftersom de är inblandade redan från början under samrådsförfarandet.

Flera av ordförandena ansåg dock att tillståndsprovningen av B-verksamheterna bör vara kvar hos samtliga länsstyrelser och anförde bl.a. följande. Regeringen vill ha en snabb och effektiv provning. Effektivitetsskäl talar därför för att ärenden avseende B-verksamheter prövas av samma antal miljöprovningssdelegationer som i dag. Det finns risk för resursproblem om ett färre antal myndigheter prövar ärendena. Om tillståndsprovningen ska göras vid ett färre antal myndigheter finns en risk för att kompetensen utarmas hos övriga myndigheter som kommer att ha kvar tillsynen över verksamheterna. Vikten av närhet till företagen ska inte heller underskattas då företagen vill ha nära kontakt med tjänstemän som de känner till. Fråga uppkom också om vad som händer med handläggarna om tillståndsprovningen av B-verksamheterna förs ihop med tillståndsprovningen av A-verksamheterna till ett färre antal myndigheter. På motsvarande sätt ifrågasattes effektiviteten med en dylik lösning. Alla län kommer att ha kvar tillsynen. Handläggarna har kompetens och kännedom om företagen som är värdefull både vid tillståndsprovning och tillsyn.

I fråga om vattenverksamheter yttrades bl.a. följande. Miljöprovningssdelegationerna saknar kompetens i vattenbyggnadstekniska frågor, men i övrigt finns redan tillräcklig kompetens på länsstyrelsen (avseende biologi, hydrologi m.m.) för att handlägga tillståndsfrågor om vattenverksamhet. Länsstyrelsen handlägger i dag de anmälningspliktiga verksamheterna. Samtliga länsstyrelser efterfrågar vattenbyggnadsteknisk kompetens. Övrig kompetens finns men nyrekryteringar behövs. Det är dock ett bekymmer att man inte vet vad som gäller enligt gamla vattendomar. Förvaltningsmyndigheter har inte erfarenhet av provningar enligt

rättegångsbalkens regelkomplex, t.ex. när det gäller dispositiva frågor. Det finns inte någon tradition inom länsstyrelsevärlden att fördela pengar mellan enskilda. Flera länsstyrelser uttrycker synpunkten att de i dag kan bestämma om tvångstillträde för tillsyn varför det inte känns orimligt att de också ska kunna fatta beslut om tvångsrätter. Det framfördes också synpunkter på att en lämplig lösning är att man använder sig av samma system som för miljöfarlig verksamhet, dvs. att man skiljer på tillstånds- och ersättningsfrågor.

Miljöprövningsdelegationernas placering och formella ställning m.m.

I fråga om myndigheternas placering sades bl.a. följande. Med dagens indelning händer det i vissa fall att en länsstyrelse tillståndsprövar och bestämmer villkor för en verksamhet medan en annan länsstyrelse avseende samma verksamhet utövar tillsyn/undersöker om villkoren efterlevs. Det skulle därför vara bättre om de administrativa gränserna kunde styra vem som prövar vad.

I fråga om prövningsmyndigheternas formella ställning uttalades bl.a. följande. Förmodligen blir respekten hos externa aktörer större genom en konstruktion liknande miljöprövningsdelegationerna, även om det internt saknar betydelse. Det är mer en pedagogisk fråga. Det kan vara bra att förstärka legitimiteten genom att sakkunniga i miljöprövningsdelegationen förordnas av regeringen. Det kan vidare vara lämpligt att tjänsterna i miljöprövningsdelegationen utannonseras av regeringen med individuell lönesättning. Det är viktigt att bevara självständigheten och inte ha några politiska inslag. Erfarenheten är att utomstående då får större förtroende för prövningssystemet. Besluten avseende A-verksamheter och vattenverksamheter bör fattas i en sammansättning motsvarande domare, miljöråd och sakkunnig. Man kan tänka sig att använda flera olika miljösakkunniga beroende på ärendets art. En tänkbar lösning är en ordförande och tre sakkunniga. De sakkunniga skulle kunna vara experter inom naturvårdsområdet, vattenområdet och miljöskyddsområdet. Det kan tänkas att det skulle krävas mer än notariemeritering som kompetens för ordföranden när det gäller erfarenhet som domare.

Miljöprövningsdelegationen har enligt miljöbalken möjlighet att använda sig av experter (jfr 19 kap. 5 § 6. och 22 kap. 12 § MB).

Det är tänkbart att man skulle kunna använda sig av denna möjlighet i framtida tillståndsprövningar av större verksamheter. Det är dock viktigt att tillse att B-verksamheterna inte blir oprioriterade jämfört med A-verksamheterna och vattenverksamheterna. Ett alternativ är att ha olika handläggare för olika ärendetyper.

De miljöskunniga är i dag också handläggare på länsstyrelserna. Länsstyrelserna ifrågasätter vari problemet ligger med denna lösning eftersom verksamhetsutövarna inte ifrågasätter länsstyrelsens olika roller i detta avseende.

Även om det har hänt att landshövdingar tagit kontakt med miljöprövningsdelegationen är nuvarande regler tillräckliga för att miljöprövningsdelegationen ska ha en självständig ställning. Majoriteten av länsstyrelserna anser att regelsystemet i dag formellt sett är tillräckligt i fråga om miljöprövningsdelegationernas självständiga ställning, men att det vore lämpligt att stärka den självständiga ställningen genom särskilda tjänster med ett öppet tillsättningsförfarande. Det skulle innebära förstärkt legitimitet och en större konkurrens till tjänsterna vilket i sin tur medför en högre kvalitet på beslutsfattarna.

Budgetfrågor

Även budgetfrågan togs upp vid utredningens hearing. I denna del framkom bl.a. följande. Alla handläggare vid länsstyrelsen i Skåne län är knutna till miljöavdelningen där också resurserna finns. De särskilda medel som behövs för miljöprövningsdelegationen äskas av ordföranden. Det gäller löner, drift, utbildning och resor. I de enskilda ärendena går resorna på miljöavdelningens budget. I Skåne län håller delegationen ungefär 4–6 möten per år (offentlig besiktning). Miljöprövningsdelegationen går budgetmässigt in under miljöavdelningen och kostnaden syns inte särredovisad i årsredovisningen. Det finns 20 handläggare på miljöavdelningen och delegationen består av fyra personer.

Miljöprövningsdelegationen vid länsstyrelsen i Stockholms län har inte någon egen budget. Där uppskattas en kostnad motsvarande två helårsarbetskrafter för ordföranden och miljöskunnig.

De flesta länsstyrelser uppgav att miljöprövningsdelegationen inte har någon egen budget och att det finns konkurrens mellan

länsstyrelsens olika uppdrag. Dock prioriteras tillståndsprövning framför tillsyn. Prövningen prioriteras alltså även i de fall regeringen i regleringsbrev vill ha fler omprövningsärenden. Hierarkin är följande: 1. tillståndsprövning 2. tillsyn 3. tillsynsvägledning.

Regleringsbrevet är ett styrdokument men inte det viktigaste. I samtliga länsstyrelser finns kostnadsställe 5511 – som avser tidredovisning för ordföranden och miljöskakning. Detta framgår dock inte av årsredovisningarna.

Övriga frågor

I övrigt framkom vid utredningens hearing bl.a. följande. Det finns just nu många utredningar om länsstyrelsernas organisation. Om man blickar framåt är det mycket troligt att länen blir färre. Skåne och Blekinge län för en dialog om en eventuell sammanslagning av länen.

Den kritik som har riktats mot miljöprövningsdelegationerna gäller mestadels handläggningstiderna. Oenighet råder om handläggningstiderna ska räknas från ansökans inkomstdag alternativt från det att kungörelse sker. En synpunkt är att det kan vara viktigt att räkna tiden från inkomstdatum eftersom länsstyrelsen kan påverka sökanden under samrådsförfarandet. Man kan öka kvaliteten på det tidiga samrådet eftersom det kan ta lång tid att komplettera ett ärende. Det finns i dag en rimlig omloppstid från kungörelse till beslut. Det är dyrt att göra en miljökonsekvensbeskrivning och kvaliteten behöver höjas. Branschorganisationerna spelar en viktig utbildningsroll för förbättring av ansökningshandlingarnas kvalitet. Efter de ändringar i reglerna om miljökonsekvensbeskrivningar som genomfördes år 2005 har handlingarna blivit bättre.

3.1.3 Vattenmyndigheterna

I december 2000 antog Europaparlamentet och rådet ett direktiv om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, det så kallade ramdirektivet för vatten (2000/60/EG). Ramdirektivet gäller för all vattenplanering och vattenvård inom EU med syfte att skydda kvaliteten hos vattnet

och vattenmiljön samt att trygga den långsiktiga vattenförsörjningen i unionen.

Av 5 kap. 10 § första stycket miljöbalken framgår att förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön ska Sveriges landområden och kustvattenområden delas in i fem vattendistrikt. I 11 § första stycket samma kapitel finns en bestämmelse om att en länsstyrelse i varje vattendistrikt ska vara vattenmyndighet med ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet. Varje vattendistrikt är uppbyggt av flera avrinningsområden. Indelningen i vattendistrikt följer de stora havsbassängerna. Ytvatten, grundvatten, kustvatten och landområden vid kusten som inte kan hänföras till ett visst avrinningsområde hänförs till det vattendistrikt som är närmast eller lämpligast.

Vilka länsstyrelser som är vattenmyndigheter anges i 22 § länsstyrelseinstruktionen. Länsstyrelsen i Norrbottens län är vattenmyndighet för Bottenvikens vattendistrikt, Länsstyrelsen i Västernorrlands län är vattenmyndighet för Bottenhavets vattendistrikt, Länsstyrelsen i Västmanlands län är vattenmyndighet för Norra Östersjöns vattendistrikt, Länsstyrelsen i Kalmar län är vattenmyndighet för Södra Östersjöns vattendistrikt och Länsstyrelsen i Västra Götalands län är vattenmyndighet för Västerhavets vattendistrikt.

Vattenmyndigheterna har ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön inom respektive distrikt. Myndigheterna samordnar arbetet i sitt vattendistrikt samt fastställer miljökvalitetsnormer, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram. Det åligger vattenmyndigheten att på lämpligt sätt dela in sitt distrikt i delområden och därvid samverka med berörda länsstyrelser.

För varje vattenmyndighet finns det en särskild vattendelegation med uppgift att fatta beslut inom myndighetens ansvarsområde. Vattendelegationen beslutar till exempel om vilken vattenkvalitet som ska uppnås i ett visst vattendrag, vilka åtgärder som ska vidtas och hur områdena ska skötas för att vattenkvaliteten ska förbli hög. Delegationen får överlåta åt länsstyrelsen att utarbeta förslag till miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram, förvaltningsplaner och miljöövervakningsprogram samt genomföra åtgärdsprogram och miljöövervakning, ansvara för samordning inom delområden och fatta beslut i frågor om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i övrigt. Vattendelegationen får dock inte överlåta åt länsstyrelsen att fatta beslut om miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplaner. Det är länsstyrelsen som fattar beslut i

administrativa frågor och andra frågor som inte rör förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

Havsmiljöutredningen har i sitt slutbetänkande *En utvecklad havsmiljöförvaltning* (SOU 2008:48) föreslagit att vattenmyndigheten ska få förelägga den som bedriver eller har bedrivit verksamhet eller vidtagit en åtgärd som kan befaras ha medfört påverkan av en vattenförekomst att genomföra de kontroller och den miljöövervakning som behövs för att fastställa miljökvaliteten och orsakerna till förändringar av denna.

Övriga länsstyrelser inom distriktet ska biträda vattenmyndigheten. Inom varje länsstyrelse ska det finnas ett beredningssekretariat för att biträda vid samordningen av arbetet med förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön. Beredningssekretariaten sköter en stor del det operativa arbetet, det vill säga bedömer vattnens status, möter verksamhetsutövare, tar fram förslag till åtgärder m.m. De ska tillsammans med vattenmyndigheterna, ta fram kunskapsunderlag och lämna förslag till kvalitetskrav, övervakningsprogram och åtgärdsprogram för olika avrinningsområden. Arbetet ska ske i dialog med kommuner, vattenvårdsförbund och andra lokala vattenintressenter.

Ordförande för delegationen är landshövdingen i det län som svarar för vattenmyndigheten. Vattendelegationen är sammansatt av sakkunniga från länsstyrelser och andra instanser. Delegationen består av högst elva ledamöter som utses av regeringen för bestämd tid.

3.2 Överväganden och förslag

3.2.1 Prövningsmyndigheternas uppgifter, antal och lokalisering

Utredningens förslag: Miljöprövningsmyndigheternas verksamhetsområden ska överensstämja med vattendistriktet och miljödomstolarnas domkretsar. Miljöprövningsmyndigheter ska finnas i Umeå, Östersund, Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessa myndigheter ska med undantag för civilrättsliga ersättningsfrågor pröva alla sådana ärenden om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som i dag prövas av länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer och miljödomstolarna.

Prövningsmyndigheternas uppgifter inom området miljöfarlig verksamhet

En utgångspunkt för utredningens överväganden ska enligt direktiven vara att A-verksamheterna och vattenverksamheterna ska prövas vid 3–5 administrativa myndigheter, medan B-verksamheterna ska prövas antingen enbart vid dessa 3–5 myndigheter eller, liksom hittills, vid samtliga 21 länsstyrelser. Flertalet av länsstyrelserna förordade vid remissbehandlingen av miljöbalkkommitténs delbetänkande *Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation* (SOU 2004:38) det sistnämnda alternativet. Som argument anfördes att samtliga länsstyrelser i så fall kan behålla nuvarande kompetens samt att avstånden mellan myndigheter och verksamhetsutövare blir rimliga. De remissinstanser som föredrog alternativet att samtliga ärenden prövas endast vid ett litet antal myndigheter anförde främst effektivitetsskäl.

Under utredningens gång har från flera håll framhållits att den nuvarande ordningen med förstainstansprövning i miljödomstol har fallit väl ut och bör behållas. Dessa åsikter har också framförts i remissyttrandena över utredningens andra delbetänkande. Utredningen vill framhålla att en tillståndsprövning av en verksamhet typiskt sett inte är en tvistefråga mellan enskilda. En sådan prövning är därför inte en domstolsangelägenhet utan en administrativ uppgift. Internationellt sett torde det vara synnerligen ovanligt att tillståndsfrågor av aktuellt slag prövas av en domstol som första instans. Inom det ifrågasvarande området har under snart sagt 100 år övervägts att överlämna tillståndsgivningen av vattenverksamheter till administrativa myndigheter. Det är endast inslaget av civilrättsliga frågor som hindrat ett sådant överlämnande. Miljöfarliga verksamheter har sedan miljöskyddslagens tillkomst år 1969 med undantag för den senaste tioårsperioden tillståndsprovats i administrativ ordning.

En sådan ändrad instansordning som utredningen har till uppgift att föreslå är dock inte okontroversiell. Genom att administrativa myndigheter tillkommer som en ny instans för de största miljöfarliga verksamheterna och vattenverksamheterna blir det en prövning i fyra instanser om ärendena liksom hittills ska kunna föras upp i Högsta domstolen. I Finland sker överprövningen i två domstolsinstanser. Till den slutliga domstolsinstansen, högsta förvaltningsdomstolen, kan målen överklagas utan att det behövs

prövningstillstånd. Det ingår inte i utredningens uppdrag att överväga någon annan fråga om domstolsinstanserna än den som gäller prejudikatbildningen. Eventuellt bör dock frågan om antalet domstolsinstanser utredas i ett annat sammanhang.

Överprövningen av tillsynsbeslut kommer även i fortsättningen att ske i tre instanser. Enligt 19 kap. 1 § andra stycket miljöbalken får alla kommunala beslut överklagas till länsstyrelsen. Det är både beslut av normgivningskaraktär och beslut i särskilda fall. Även kommunernas beslut enligt PBL överklagas till länsstyrelsen. Förutsättningarna för att de kommunala besluten ska kunna överklagas direkt till domstol, vilket är fallet i Finland, bör utredas i syfte att ytterligare effektivisera miljöprövningen.

Prövningen av miljöfarlig verksamhet har alltsedan miljöskyddslagens tillkomst år 1969 skett på olika nivåer. De största verksamheterna, A-verksamheterna, prövades fram till miljöbalkens ikraftträdande år 1999 av Koncessionsnämnden för miljöskydd och har därefter prövats i första instans av miljödomstolarna. Det är sådan verksamhet som kan medföra de största riskerna för miljön (prop. 1980/81:92 s. 26). För annan miljöfarlig verksamhet där riskerna inte bedömts vara fullt så allvarliga gällde fram till år 1981 skyldighet att göra anmälan i god tid innan verksamheten påbörjades (a. prop. s. 26). Därefter har även länsstyrelserna utövat en tillståndsgivande verksamhet. När den uppgiften anförtroddes länsstyrelserna var tanken att vissa slag av miljöfarliga verksamheter av mindre allvarlig art i fortsättningen skulle prövas av länsstyrelserna i stället för av Koncessionsnämnden. De ärenden som prövats av länsstyrelserna har hela tiden varit av mycket varierande svårighetsgrad. Utvecklingen har dock gått mot att prövningen flyttats ner i instanserna. Som framgår av redogörelsen i avsnitt 2.3.1 har sålunda 1 000–1 300 ärenden flyttats från B-listan till C-listan. Ungefär 50 A-verksamheter har flyttats från A-listan till B-listan. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 januari 2008. Redan dessförinnan handlade flera av länsstyrelserna ett förhållandevis litet antal tillståndsärenden varje år. Detta framgår av bilaga 5. Några regler om begränsningar av vilka personer på en länsstyrelses miljöavdelning som handlägger de ärenden som avgörs av en miljöprövningsdelegation finns inte. Den begränsning som gäller avser beslutsfattarna, främst ordförandena i miljöprövningsdelegationerna enligt jävsregler i länsstyrelseinstruktionen som utredningen har redogjort för i avsnitt 3.1.2. Om uppgiften att besluta flyttas från en länsstyrelse kan detta i och för sig inte anses

medföra någon större kompetensförlust för en länsstyrelses miljöenhet i dess helhet eftersom antalet personer som beslutar i tillståndsfrågorna är begränsat i förhållande till det totala antalet anställda på en länsstyrelse som är verksamma med miljöskyddsfrågor. Då kompetensöverföring är en normal effekt av en verksamhetsförändring har utredningen svårt att se en sådan effekt som ett motiv för att i detta fall undvika en i övrigt befogad omstrukturering.

Det är för svenska förhållanden en främmande ordning att göra en uppdelning av prövningen i samma instans beroende på ärendenas svårighetsgrad. I Finland delas tillståndsgivningen upp mellan de administrativa myndigheterna med utgångspunkt i bl.a. verksamheternas påverkan på miljön. Detta sägs dock vara en svaghet i det finländska systemet. Ärendena kan innehålla frågor som inte har med verksamhetens miljöfarlighet som sådan att göra och som rättsligt sett är likartade oavsett om en prövning gäller en A-verksamhet eller en B-verksamhet. Av redogörelsen i avsnitt 2.3.1 framgår att det kan vara en ganska liten skillnad i omfattningen mellan en A- och en B-verksamhet. Det kan vara svårt att motivera att de administrativa myndigheter som prövar ärenden som motsvarar de nuvarande A-ärendena har en kompetens och erfarenhet som mer påtagligt avviker från vad som gäller i miljödomstolarna. Detta betyder i allmänhet att de myndigheter som ska pröva A-verksamheter behöver förstärkas i förhållande till dagens situation vid miljöprövningsdelegationerna. Dessutom ska vattenverksamheterna prövas endast vid det mindre antalet myndigheter. Detta skulle, som länsstyrelsen i Stockholms län påpekat, kunna innebära att t.ex. en avfallsanläggning för deponering av 101 000 ton avfall per år (90.290) skulle prövas av en "stor-MPD" inom en länsstyrelse medan en anläggning för deponering av 99 000 ton avfall per år skulle prövas av en "vanlig MPD". I annat fall skulle ju B-verksamheten kunna komma att prövas av myndigheter med delvis olik sammansättning för olika länsstyrelser. En lösning på detta vore naturligtvis att behålla begreppen A- och B-verksamheter och ha skilda handläggningsregler. Detta vore dock som nyss påpekats svårt att motivera om man beaktar de frågor av olika slag som kan komma upp till bedömning. Vidare finns det vissa slag av miljöfarlig verksamhet som också ofta prövas som vattenverksamhet. Om man behåller prövningen vid samtliga länsstyrelser skulle vattenverksamheten prövas vid en "stor MPD" medan den miljöfarliga verksamheten,

som har beteckningen B, skulle prövas vid en "vanlig MPD". Om man i stället avsevärt begränsar prövningsmyndigheternas antal möjliggörs en samordning av prövningen av den miljöfarliga verksamheten och vattenverksamheten.

En uppdelning på A- och B- myndigheter ställer också krav på differentierade handläggningsregler. Överhuvudtaget är det uppenbart att regelsystemet blir mer invecklat med en sådan lösning.

Om man väljer alternativet med ett mindre antal myndigheter kan resurserna för prövningen i viss mån koncentreras till dessa myndigheter. I stället för att det som för närvarande finns ordförande, ersättare för dessa samt miljöakkunniga vid samtliga länsstyrelser ger en lösning med prövning vid bara ett begränsat antal myndigheter förutsättningar för en mer kvalificerad och effektiv prövning vid dessa myndigheter. De som arbetar med tillståndsfrågor får möjlighet att göra detta på heltid. Detta ger uppenbart möjligheter till samordningsvinster jämfört med dagens utspridda organisation. Som utredningen återkommer till behöver en lösning med ett begränsat antal prövningsmyndigheter inte utesluta att även länsstyrelser som inte har prövningsmyndigheter deltar vid handläggningen av ett ärende. Att alla ärenden handläggs vid ett mindre antal myndigheter är ägnat att stärka dessa myndigheters självständighet i beslutsfattandet i förhållande till länsstyrelsen i övrigt.

Sammantaget anser utredningen att övervägande skäl talar för att samtliga tillståndsprövningar av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter sker vid ett begränsat antal prövningsmyndigheter.

Förhållandet mellan prövningsmyndigheterna och vattenmyndigheterna

Av utredningens andra delbetänkande framgår att det finns ett sakligt samband mellan miljöprövningsmyndigheterna och vattenmyndigheterna. En anledning till att det finns ett samband är de genomförandekrav i fråga om miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram som EG-författningarna ställer. Detta är ett starkt skäl för en geografisk samordning av de olika myndigheternas verksamhetsområden. Således bör såväl prövningsmyndigheterna som miljödomstolarna geografiskt indelas efter landets indelning i huvudavrinningsområden. Utredningen utgår i det fortsatta

resonemanget från att detta, såsom föreslagits i det andra delbetänkandet, kommer att ske med en indelning som överensstämmer med vattendistriktet. På detta sätt kan en framsynt och enhetlig miljöpolitik genomföras med utgångspunkt i EU:s ramdirektiv för vatten. Samtidigt måste man hålla i minnet att det är fråga om två olika myndighetsorganisationer, var och en med sina uppgifter. Dessa myndigheter ska i sitt beslutsfattande vara sinsemellan oberoende och självständiga. Regler om miljöprövningsdelegationer och vattendelegationer finns i 16–21 §§ respektive 22–30 §§ länsstyrelseinstruktionen. En motsvarande åtskillnad mellan de regler som gäller för de olika delegationernas verksamhet bör finnas även i framtiden. En samordning av myndigheternas verksamheter är alltså inte eftersträvansvärd. Redan av detta skäl framstår inte en samlokalisering av vattenmyndigheterna och provningsmyndigheterna som en oundgänglig förutsättning när lokaliseringen av provningsmyndigheterna diskuteras.

Antalet provningsmyndigheter

Enligt utredningens direktiv är miljödomstolarnas antal en vägledning för hur många myndigheter som ska tillskapas för att pröva A-verksamheter och vattenverksamheter. Utredningen har i det andra delbetänkandet föreslagit ett oförändrat antal miljödomstolar. I det fortsatta resonemanget om provningsmyndigheterna utgår utredningen därför från att det även i fortsättningen kommer att finnas fem miljödomstolar.

Utredningen har också föreslagit att miljödomstolarnas domkretsar liksom hittills ska följa vattenavrinningsområdena. Vad som framförts under remissbehandlingen av utredningens andra delbetänkande föranleder inte ett ändrat ställningstagande i detta hänseende. Om det blir samma indelning för provningsmyndigheterna som för miljödomstolarna skapas förutsättningar för en enhetlig indelning. Detta innebär dock inte med nödvändighet att antalet miljödomstolar och provningsmyndigheter för A-verksamheter och vattenverksamheter måste vara detsamma.

Utredningen återkommer till frågorna om kompetensförsörjning och tillgänglighet när det gäller dessa provningsmyndigheter. Enligt utredningens bedömning måste en utgångspunkt vara att en provningsmyndighet ska sysselsätta åtminstone

fyra personer – två jurister och två tekniska experter – på heltid. Utredningen har gjort ett försök att uppskatta antalet A-verksamheter och vattenverksamheter om fördelning sker med utgångspunkt i de nuvarande miljödomstolarnas domkretsar. Denna uppskattning leder till slutsatsen att det i vart fall är uteslutet att föreslå fler än fem prövningsmyndigheter. Som redan nämnts ska en utgångspunkt för antalet prövningsmyndigheter vara antalet miljödomstolar. Enligt denna utgångspunkt skulle förslaget bli att fem prövningsmyndigheter inrättas. Ett sådant antal har också nämnts av flera remissinstanser som har avgett yttrande över miljöbalkkommitténs delbetänkande SOU 2004:38. Ett mindre antal myndigheter kan kanske motiveras med hänsyn till kravet på önskvärd kompetensförsörjning. Desto färre prövningsmyndigheterna är desto bättre bör naturligtvis vara och en av myndigheterna kunna rustas. När det gäller myndigheterna i Norrland talar dock de stora avstånden i den delen av landet mot att det skulle finnas bara en prövningsmyndighet under de två Norrlandsdomstolarnas domsområden. Detta gäller desto mer som utredningen i det andra delbetänkandet föreslagit att Dalälvens avrinningsområde ska föras till miljödomstolen i Östersund. Det återstår då att överväga antalet prövningsmyndigheter i övriga delar av landet. Miljöbalkskommittén angav antalet prövningsmyndigheter efter en ändrad instansordning till 3–5. Detta spann för prövningsmyndigheternas antal angavs såväl i det fallet att prövningsmyndigheterna för A- och vattenverksamheter endast prövar sådana ärenden som i det fallet att de nya prövningsmyndigheterna också anförtros uppgiften att pröva B-verksamheterna. Utredningens bedömning är att prövningsmyndigheterna blir tillräckligt stora om det finns en prövningsmyndighet inom varje miljödomstols domsområde. En sådan organisation vinner också i fråga om tydlighet och överblickbarhet.

Utredningen förordar alltså att det inrättas fem prövningsmyndigheter för tillstånd till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

Lokaliseringen av prövningsmyndigheterna

Frågan är då var dessa myndigheter ska lokaliseras. Under det tidigare utredningsarbetet har det inte framkommit några förslag i denna del. En synpunkt är att hänsyn bör tas till närheten för

företagen och andra intressenter samt till länsstyrelsernas kompetensförsörjning. Det är även utredningens utgångspunkt att dessa myndigheter bör placeras på orter där det finns goda förutsättningar för att tillgodose myndigheternas kompetensbehov. Utredningen anser inte att koncentrationsutredningens förslag till placering av ett antal uppgifter till sju länsstyrelser behöver vara vägledande. Liksom under arbetet med utredningens andra delbetänkande är frågan om den framtida länsindelningen olöst. Det är svårt att bedöma när denna fråga får sin slutliga lösning. Redan av denna anledning är det uteslutet att föreslå en lokalisering som anknyter till koncentrationsutredningens förslag. Dessutom anser utredningen att indelningen i vattenavrinningsområden är en lämplig utgångspunkt när frågan om lokalisering av provningsmyndigheterna övervägs. Enligt direktiven bör dock provningsmyndigheterna ha någon anknytning till länsstyrelseorganisationen. Detta talar starkt för att provningsmyndigheterna lokaliseras till residensstäder. Valet står därför mellan olika regionala centralorter. Redan detta är en garanti för att provningsmyndigheterna ska kunna lokaliseras till lämpliga orter. Som tidigare framhållits är det myndigheten som besöker den plats där en verksamhet utövas och inte allmänheten som besöker myndigheten. Denna omständighet har naturligtvis betydelse när man tar ställning till i vilken omfattning en myndighet behöver vara tillgänglig för allmänheten med hänsyn till reseavstånd m.m.

I det område som motsvarar domsområdet för miljödomstolen vid Umeå tingsrätt finns två alternativ för provningsmyndighetens placering; Luleå och Umeå. När det gäller storleken på miljöenheterna vid dessa länsstyrelser och miljöprövningsdelegationernas ärendemängd finns det inga skillnader av avgörande betydelse. Som ort för högre utbildning har dock Umeå ett klart försteg framför Luleå. Det går att avlägga jur. kand. examen i Umeå. Vidare finns miljödomstolen i Umeå. Dessutom finns där en hovrätt, med domarutbildning. Å andra sidan finns vattenmyndigheten för Bottenviken i Luleå. Som utredningen tidigare framhållit är det dock inte en självklarhet att vattenmyndigheterna och provningsmyndigheterna samlokaliseras. Snarare är det av vikt att framhålla att det är fråga om sinsemellan självständiga myndigheter. Vid en sammantagen bedömning är det utredningens mening att provningsmyndigheten i det nordligaste området bör vara belägen vid länsstyrelsen i Västerbottens län.

I domsområdet för miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt finns det, om Dalarnas län enligt utredningens förslag i det andra delbetänkandet tillförs denna domstol, länsstyrelser i Falun, Gävle, Härnösand och Östersund. Vattenmyndigheten finns i Härnösand. När det gäller miljöenheternas resurser och antalet ärenden hos miljöprövningsdelegationerna finns det inte heller i det här området några skillnader av avgörande betydelse. I Östersund finns miljödomstolen. Där har också Naturvårdsverket ett lokalkontor med ca 60 anställda. Lokalkontoret sorterar bl.a. under verkets miljörättsenhet. Detta förhållande bör underlätta rekryteringen av kvalificerad personal till prövningsmyndigheten. Det är utredningens bedömning att Östersund är en lämplig lokalisering för en prövningsmyndighet.

I domsområdet för miljödomstolen i Nacka tingsrätt finns det länsstyrelser i Nyköping, Stockholm, Uppsala, Västerås och Örebro. Vattenmyndigheten finns i Västerås. I det här området måste man, även vid en försiktig bedömning, anse att länsstyrelsen i Stockholms län hanterar ett större antal ärenden i miljöprövningsdelegationen än vad som är fallet vid de övriga länsstyrelsernas delegationer. Däremot har verksamhetsgrenen miljötillsyn inte större budget vid den länsstyrelsen än vid övriga myndigheter. Vid en sammantagen bedömning framstår dock Stockholm som den lämpligaste orten för myndigheten.

Inom domsområdet för miljödomstolen i Vänersborg finns länsstyrelse i Halmstad, Karlstad och Göteborg. Vid länsstyrelsen i Göteborg handläggs fler B-ärenden än vid de andra två länsstyrelserna tillsammans. Göteborg har ett gynnsamt läge i domsagan och i förhållande till miljödomstolen samt framstår i fråga om möjligheterna att dra till sig kvalificerad personal som den lämpligaste av de ifrågavarande orterna.

Domsområdet för miljödomstolen vid Växjö tingsrätt sträcker sig från Bråviken i norr till Skanör/Falsterbo i söder. Det finns länsstyrelser i Karlskrona, Visby, Jönköping, Kalmar, Växjö, Malmö och Linköping. Vid länsstyrelsen i Malmö handläggs betydligt fler ärenden än vid någon av de andra länsstyrelserna. Sydvästra Skåne är en region inom vilken det finns goda förutsättningar att rekrytera kvalificerad personal med kompetens i alla relevanta avseenden. Det finns dock nackdelar med en lokalisering till Malmö. En nackdel är att avståndet till miljödomstolen är betydande. Det rör sig om 20 mil. Dessutom är den norra delen, det vill säga Linköpings- och Norrköpingsområdet

av storstadskaraktär. Avståndet från Malmö till Norrköping är 46 mil. Som utredningen tidigare nämnt är det dock inte allmänheten utan myndigheten som i första hand drabbas av de långa resorna. Utredningen anser att fördelarna med att knyta prövningsverksamheten till en större länsstyrelse väger så tungt att det finns skäl att föreslå Malmö som en lämplig lokalisering för prövningsmyndigheten inom domsområdet för miljödomstolen i Växjö.

3.2.2 Prövningsmyndigheternas organisation

Utredningens förslag: Prövningsmyndigheternas beslut ska fattas av en juristordförande och en teknisk expert. I besluten ska också delta två särskilt utsedda miljösakkunniga. Samtliga dessa personer ska vara utsedda av regeringen. Ordföranden och experten ska vara anställda i prövningsmyndigheten. Beredningen av ärendena ska kunna utföras av personal hos den länsstyrelse inom vars område en verksamhet är belägen efter ett särskilt avtal mellan länsstyrelsen och prövningsmyndigheten. Prövningsmyndigheterna ska dock också ha egen anställd beredningspersonal. Prövningsmyndigheterna ska såsom nämndmyndigheter vara självständiga. Länsstyrelserna ska vara värmyndigheter med ansvar för att tillhandahålla lokaler och administrativ service samt, i den utsträckning det behövs, beredningspersonal. Prövningsmyndigheterna ska kallas Koncessionsnämnder för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. De ska ha en gemensam instruktion.

I utredningens uppdrag ingår att bedöma hur man i en ändrad instansordning bäst tillgodoser behovet av att bygga upp och behålla en hög kompetens i prövningen. Det bör också analyseras närmare hur miljöprövningsdelegationernas och länsstyrelsernas olika roller ges bäst förutsättningar för att åstadkomma en effektiv och rättssäker verksamhet.

Före miljöbalken innehöll den dåvarande länsstyrelseinstruktionen inga särskilda regler om handläggningen av ärenden om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Trots detta hade länsstyrelserna, efter ändringar i miljöskyddslagen år 1981 prövat s.k. B-ärenden och hade också alltsedan miljöskyddslagens tillkomst år

1969 ansvarat för den dåvarande förprovningen samtidigt som länsstyrelserna också hade haft ansvaret att vara tillsynsmyndigheter. I förarbetena till 1981 års ändringar i miljöskyddslagen gick man inte in på frågan om länsstyrelsens olika roller (jfr prop. 1980/81:92 s. 25 ff.).

Frågan togs upp av miljöskyddskommittén (SOU 1993:27 s. 544 f.). Enligt kommittén fanns i en länsstyrelses organisation en inbyggd risk för kollisioner mellan motstridiga intressen genom att länsstyrelsen skulle tillgodose och göra avvägningar mellan å ena sidan miljö- och hälsoskyddsintressen och å andra sidan närings- och sysselsättningspolitiska intressen. Särskilt pekades på det inflytande som exploateringsintressena kunde befaras vinna. Emellertid framhöll kommittén att intressekonflikter ligger i den lokala och regionala demokratin natur och att det torde vara svårt att göra något åt problemet enbart genom en ändring av handläggningsformerna. Dessa kunde visserligen stramas upp så att de även för länsstyrelsens vidkommande mer skulle komma att likna dem som gällde för Koncessionsnämnden, exempelvis genom striktare regler om sammansättningen vid avgörande av miljöskyddsärenden. Att helt komma från problemet med intressekollisioner inom länsstyrelsen till följd av dennas skilda uppgifter syntes kommittén inte möjligt på annat sätt än att lyfta bort tillståndsprovningen från länsstyrelsen och i stället lägga denna provning på någon annan regional administrativ myndighet som inte har den nämnda intressekonflikten inbyggd i sin organisation eller på regionala miljödomstolar. Kommittén, som inte föreslog inrättande av miljödomstolar, fann det önskvärt med mer enhetliga handläggningsformer för tillståndsprovningen i länsstyrelsen, på tjänstemannanivå under medverkan av miljövärdstjänstemän och jurister enligt bestämmelser i länsstyrelseinstruktionen.

Under det fortsatta lagstiftningsarbetet med miljöbalken genomfördes – sedan tankegångar om en miljöombudsman förkastats – en prövningsorganisation med miljödomstolar och en provning i länsstyrelserna på det stora taget i enlighet med de synpunkter som framfördes av miljöskyddskommittén. Den svaghet som systemet har jämfört med en ordning med en fristående miljöombudsman är naturligtvis risken för att från miljösynpunkt angelägna domstolsprövningar inte kommer till stånd i de situationer då det inte finns några motstående intressen vid provningen hos t.ex. en tillsynsmyndighet. Rätten för ideella organisationer att överklaga är enligt 16 kap. 13 § miljöbalken

förenad med väsentliga inskränkningar. En ideell organisations möjligheter att agera i en process är dessutom av naturliga skäl tämligen begränsad. Det är dock inte utredningens sak att närmare överväga denna fråga.

Ett förslag till reglering av organisationen inom länsstyrelsen av miljöprövningen som miljöbalksutredningen lade fram kom inte att genomföras fullt ut. Utredningen föreslog således (SOU 1996:103 s. 486 f.) en särskild förordning om miljöprövning vid länsstyrelser. Enligt detta förslag kunde vissa frågor avgöras av ordföranden ensam. Det gällde avvisning av ansökan, avskrivning av ett ärende samt handläggning av överklagande av myndighetens beslut. Vidare föreslog utredningen särskilda regler om samverkan om en gemensam miljöprövningsmyndighet mellan två eller flera länsstyrelser efter beslut av regeringen.

I dagens system finns gentemot länsstyrelserna den kontrollfunktionen att besluten kan överprövas av en miljödomstol. Det nuvarande systemet med överprövning måste på det hela taget anses tämligen tillfredsställande för att parera de problem med intressekonflikter som miljöskyddskommittén var inne på. Det kan tilläggas att det under utredningens gång inte har angetts några konkreta exempel på s.k. ovidkommande hänsyn vid länsstyrelsernas handläggning.

Det blir skillnader av konstitutionell art när prövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter flyttas från domstolar till förvaltningsmyndigheter. Bestämmelser om rättskipning och förvaltning finns i 11 kap. regeringsformen. Enligt 11 kap. 1 § regeringsformen ska en domstol inrättas genom lag. Om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen av deras organisation och om rättegången ska det finnas föreskrifter i lag. Motsvarande gäller inte för förvaltningsmyndigheterna. Som framgår av utredningens andra delbetänkande ansåg dock riksdagen att indelningen av Sveriges landområden och kustvattenområden i vattendistrikt skulle göras i lagform, se 5 kap. 10 och 11 §§ miljöbalken. Vidare gäller enligt 11 kap. 2 § regeringsformen att ingen myndighet, ej heller riksdagen, får bestämma, hur domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. Enligt 11 kap. 6 § regeringsformen lyder bl.a. länsstyrelserna under regeringen. Ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, får enligt 11 kap. 7 § regeringsformen bestämma, hur förvaltningsmyndighet ska i särskilt fall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot

enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag. De statliga förvaltningsmyndigheterna står alltså – i motsats till domstolarna – principiellt i ett lydadsförhållande till regeringen. Regeringen kan utfärda generella riktlinjer för myndigheternas handläggning av ärenden. Regeringen kan också – utanför tillämpningsområdet för 11 kap. 7 § regeringsformen – ge direktiv för hur ett enskilt ärende ska hanteras. Det är regeringen som kollektiv, inte något enskilt statsråd som har en sådan befälsrätt. Detta är ett förhållande som talar för att reglerna om myndigheternas handläggning av tillståndsärendena liksom hittills bör vara reglerade i lag. Tjänst vid domstol eller vid förvaltningsmyndighet som lyder under regeringen tillsätts enligt 11 kap. 9 § regeringsformen av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer. Vid tillsättningen av en statlig tjänst ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Endast den som är svensk medborgare får inneha eller utöva domartjänst, ämbete som lyder omedelbart under regeringen eller tjänst eller uppdrag såsom chef för myndighet som lyder omedelbart under riksdagen eller regeringen. Huvudregeln är alltså att utlänningar är likställda med svenska medborgare i fråga om behörigheten att få statlig eller kommunal anställning. Det görs dock undantag för vissa tjänster av bl.a. hänsyn till rikets säkerhet och önskemålet att beslut som rör enskildas rättsliga ställning ska fattas av svenska medborgare. Med ämbete som lyder omedelbart under regeringen avses sådana enmansmyndigheter som Justitiekanslern. Detta innebär alltså en möjlighet för en utländsk medborgare, som inte är ordinarie domare, att vara ordförande i en regional miljöprövningsmyndighet. Slutligen ska anmärkas att regeringsformen innehåller särskilda regler om domares anställningsförhållanden. Enligt 11 kap. 5 § regeringsformen får den som har utnämnts till ordinarie domare skiljas från tjänsten endast om han genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av tjänsteåliggande har visat sig uppenbart olämplig att inneha tjänsten eller om han har uppnått gällande pensionsålder eller annars enligt lag är skyldig att avgå med pension. Vidare har en domare alltid rätt att påkalla domstols prövning om han entledigas. Om det påkallas av organisatoriska skäl, får den som har utnämnts till ordinarie domare förflyttas till en annan jämställd domartjänst.

När prövningen av miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet ska flyttas över till en administrativ myndighet, innebär detta när det gäller miljöfarlig verksamhet en återgång till den ordning som

gällde före miljöbalkens ikraftträdande, då Koncessionsnämnden för miljöskydd hade ansvaret för prövning av A-verksamheter. Syftet med Koncessionsnämnden var att tillskapa en självständig myndighet. Anledningen var att man ville åstadkomma ett förfarande i administrativ ordning som bättre än domstolsförfarandet tillgodosåg önskemålen om effektivitet, snabbhet och smidighet (prop. 1969:28 s. 196). Länsstyrelserna skulle kopplas in som koncessionsmyndigheter efterhand som deras resurser ökade. Koncessionsnämnden skulle ha en domstolsliknande ställning. Den borde inrymma bl.a. högt kvalificerad sakkunskap. Detta skulle bäst kunna tillgodoses om man som ordförande i nämnden hade en lagfaren person med långvarig domarerfarenhet (a. prop. s. 200 f.). Härigenom skulle nämndens opartiska ställning bäst markeras. I 11 § miljöskyddslagen föreskrevs att ordföranden skulle vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Han förordnades av regeringen.

Enligt förarbetena till miljöbalken ska prövningen av de enskilda ärendena ske under fullständig självständighet. De ärendekategorier som nu förs över till administrativa myndigheter är generellt sett betydligt mer omfattande och komplicerade än de ärenden som hittills prövats av miljöprövningsdelegationerna. I och med att även vattenverksamheterna ska prövas av de nya myndigheterna kan det hävdas att dessa får väl så komplicerade uppgifter som Koncessionsnämnden hade. Samtidigt finns det skäl att framhålla att det inte är fråga om att inrätta nya domstolar. De konstitutionella skillnaderna gentemot domstolarna som utredningen nyss redogjort för kommer att gälla. Den skillnaden finns också gentemot Koncessionsnämnden att de nya myndigheternas beslut kommer att kunna överprövas av miljödomstolarna. Denna möjlighet till överklagande är en garanti för ett rättssäkert prövningsförfarande. Trots detta är det dock angeläget att prövningsmyndigheterna redan från början får en sådan organisation och kompetens att den respekt för prövningsförfarandet som har vunnits genom den hittillsvarande länsstyrelseprövningen bevaras även när ärendena blir av mer komplicerad beskaffenhet. Vad som anfördes när Koncessionsnämnden för miljöskydd inrättades samt reglerna om sammansättningen av miljödomstolarna är lämpliga utgångspunkter för överväganden om kompetensbehovet vid myndigheterna. När det gäller myndigheternas förhållande till länsstyrelserna i övrigt äger enligt utredningens bedömning de överväganden som gjordes vid miljöbalkens tillkomst fortfarande giltighet.

Bestämmelserna i regeringsformen om förvaltningsmyndigheterna utgör den formella ramen för det regelverk som ska styra myndigheternas verksamhet. Dessa bestämmelser är allmänt hållna och medger i olika avseenden en långtgående självständighet för miljöprövningsmyndigheten såsom en del av länsstyrelsen. Administrativt kan fördelar vinnas med att prövningsmyndigheterna har samband med länsstyrelsernas organisation. I fråga om de beslutsfattande funktionerna är det viktigt att tillräckligt kompetent personal rekryteras.

I organisatoriskt hänseende har länsstyrelseinstruktionen använts som styrmedel för miljöprövningsdelegationernas verksamhet. Det är dock att märka att länsstyrelsernas allmänt beskrivna uppgifter enligt 2–5 §§ att tillgodose regionala intressen inte är tillämpliga vid miljöprövningsdelegationernas beslutsfattande. Detta förhållande framgår inte av länsstyrelseinstruktionen. Miljöprövningsdelegationerna är nämligen enligt 16 § länsstyrelseinstruktionen i sin verksamhet skyldiga att strikt tillämpa miljöbalken. Bestämmelserna om miljömålsarbete i 5 § länsstyrelseinstruktionen gäller således inte för miljöprövningsdelegationernas beslutsfattande.

För närvarande finns bestämmelserna om miljöprövningsdelegationerna i 15–21 §§ länsstyrelseinstruktionen. Den ändrade instansordningen nödvändiggör ett antal förändringar bl.a. i dessa regler.

Den nuvarande benämningen miljöprövningsdelegation är inte tillräckligt klargörande. Dels prövas även vid länsstyrelserna i övrigt ett flertal miljöfrågor som inte avser tillstånd till eller omprövning av miljöfarlig verksamhet. Dels framgår det av den nuvarande beteckningen inte att verksamhetsområdet i fortsättningen också kommer att omfatta vattenverksamhet. Dessutom är beteckningen delegation inte adekvat rent språkligt. Uttrycket delegation anger att det är fråga om ett underställt organ som beslutar eller utför uppdrag på någon överordnads vägnar. Ett lämpligare uttryck är nämnd, som mer än delegation för tanken till en självständig prövning. Eftersom länsstyrelserna företar miljöprövning i fler olika avseenden än tillståndsgivning för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet är miljöprövning inte heller en adekvat benämning. Förledet koncession ligger närmre till hands för att ange att det är fråga om tillståndsprövning. En heltäckande och adekvat benämning är därför Koncessionsnämnd för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet tillsammans med

en lokal angivelse. Det är inte särskilt svårt att hitta en mer lätthanterlig beteckning för vardagsbruk, t.ex. ”Koncessionsnämnden i Stockholm”, etc.

Enligt utredningens direktiv ska en utgångspunkt vara att finansiering av förslag bör ske genom omfördelning av resurser mellan berörda myndigheter. Att utföra denna del av uppdraget är inte helt enkelt när det gäller miljöprövningsdelegationerna. Visserligen ska enligt 27 kap. 1 § miljöbalken och förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken myndigheternas kostnader för provning och tillsyn enligt balken vara avgiftsfinansierade. Intäkterna från dessa avgifter anges i länsstyrelsernas årsredovisningar. Intäkterna får emellertid inte disponeras av länsstyrelserna. I stället ingår kostnaderna för miljötillsyn, provning samt övriga aktiviteter inom verksamhetsområdet miljöskydd i det ramanslag som varje länsstyrelse tilldelas. I länsstyrelsernas årsredovisningar anges varken vilket belopp som anslås för miljöprövningsdelegationernas verksamhet eller hur mycket arbetskraft som går åt för denna verksamhet. Enligt den undersökning som utredningen har gjort uppgår de totala kostnaderna i landet för miljöprövningsdelegationernas verksamhet till ca 50 milj. kr om året. I framtiden, med ett mindre antal självständiga myndigheter, är det naturligt att de nya koncessionsnämnderna genom det årliga regleringsbrevet får medel anvisade särskilt för sin verksamhet och att ordförandena i nämnderna dessutom ges ett ansvar för de medel som anvisas för nämndens verksamhet när det gäller de personer som är anställda hos länsstyrelserna men som anlitas för en nämnds verksamhet. En sådan ordning bidrar till att öka allmänhetens insyn i nämndernas verksamhet, ett förhållande som i sig självt är förtroendeskapande. Men med den ordning som gäller för närvarande anser utredningen det inte möjligt att ange vilka förändringar i statens kostnader den nya instansordningen kommer att medföra. Detta beror naturligtvis på att den slutliga kostnaden är avhängig av politiska överväganden som delvis ligger utanför utredningens kompetensområde. Beredningen av frågan om den framtida länsindelningen har naturligtvis betydelse i sammanhanget. Vidare anser utredningen att samarbetet mellan en länsstyrelse och en nämnd bör regleras genom avtal i varje särskilt fall. Om det skulle vara möjligt att föra över hela den uppskattade kostnaden för miljöprövningsdelegationernas verksamhet till de nya koncessions-

nämnderna, skulle beloppet 50 milj. kr i betydande mån vara tillräckligt för att bekosta nämndernas verksamhet.

Enligt 15 § länsstyrelseinstruktionen ska det för en miljöprövningsdelegation för organisationen och verksamheten finnas en särskild arbetsordning eller ett särskilt beslut. Innebörden av bestämmelsen torde vara att en sådan arbetsordning beslutas av länsstyrelsen och inte av ordföranden i miljöprövningsdelegationen. Arbetsordningen är i en myndighet det viktigaste interna styrinstrumentet. I en arbetsordning ska enligt 4 § 2. myndighetsförordningen (2007:515), myndighetsförordningen, beslutas de närmare föreskrifter som behövs om myndighetens organisation, arbetsfördelningen mellan styrelse och myndighetschef, delegeringen av beslutanderätt inom myndigheten, handläggningen av ärenden och formerna i övrigt för verksamheten. Arbetsordning för den regionala koncessionsnämnden bör beslutas av ordföranden i nämnden.

I 16 § länsstyrelseinstruktionen anges vilka uppgifter miljöprövningsdelegationerna har i fråga om tillståndsgivning m.m. när det gäller miljöfarlig verksamhet. Dessa bestämmelser bör i en ny författning kompletteras med de uppgifter som i framtiden ska ankomma på nämnderna i fråga om vattenverksamhet, nämligen tillstånd till vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken, godkännande enligt 11 kap. 16 § miljöbalken av ett utfört ändrings- eller lagningsarbete eller av åtgärder som strider mot meddelade bestämmelser om innehållande och tappning av vatten, vissa provningar som anges i 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV i fortsättningen), frågor om tvångsrätt enligt 28 kap. 10–13 §§ miljöbalken samt ärenden enligt lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929.

I 17 § länsstyrelseinstruktionen finns bestämmelser om miljöprövningsdelegationernas sammansättning. När de nya nämnderna ska ta över de uppgifter av mer komplicerad art som hittills handlagts av miljödomstolarna och pröva tillståndsfrågor m.m. för A-verksamhet och vattenverksamhet är det naturligt att nämnderna liksom domstolarna beslutar kollegialt med en juridisk och saklig kompetens som motsvarar vad som gällt för domstolarna och som tidigare gällde för Koncessionsnämnden för miljöskydd, se avsnitt 3.1.1. En nämnd bör således bestå av en ordförande som är jurist och tre andra ledamöter. Vid förberedande åtgärder, vid provning

av fråga om avvisning av ansökan eller avskrivning av ärende samt vid handläggning av överklagande av nämndens beslut får nämnden bestå av ordföranden ensam. Vid avgörande av ärenden av enkel beskaffenhet får nämnden bestå av ordföranden och en ytterligare ledamot. Vid bedömning av vad som kan anses vara av enkel beskaffenhet kan ärenden av den typ som hittills kallats B-ärenden utgöra riktmärke. Det är givetvis en fördel om ordföranden också har särskild erfarenhet av miljöfrågor, frågor om vattenverksamhet och andra frågor som behandlas i miljöbalken. För en befattning som juristledamot i en nämnd bör erfarenhet som domare inte vara en nödvändig förutsättning. En förklaring till detta är att bevisvärdering inte förekommer i samma omfattning vid en nämnd som vid en domstol i allmänhet. Genom att det i nämnden ingår teknisk expertis och sakkunskap kan nämnden tillföras önskvärd miljökompetens. De tekniska experterna bör i princip ha samma ställning som miljödomstolarnas nuvarande miljøråd. Det bör alltså finnas minst en ledamot som är teknisk expert med teknisk eller naturvetenskaplig utbildning inklusive vattenbyggnadsteknisk kunskap. Den tekniske experten bör också ha erfarenhet av miljöfrågor. Dessutom bör det i nämnden ingå två sakkunniga, en med erfarenhet av frågor som faller inom verksamhetsområdet för Naturvårdsverket och en med erfarenhet av industriell eller kommunal verksamhet. Till skillnad mot vad som gällt för miljöprövningsdelegationerna kan koncessionsnämnderna komma att få ansvaret för prövningen även av de mest omfattande tillståndsärendena. Den enda begränsningen anges i 17 kap. miljöbalken, där det finns regler om att tillåtlighetsprövningen i vissa fall ska göras av regeringen. Även i sådana fall kommer dock den närmare villkorsprövningen att göras av en nämnd. Det bör därför vara möjligt att utöver ordföranden, ytterligare en juristledamot deltar i nämndens avgöranden.

Varje nämnd bör ha ett eget kansli med ansvar för diarieföring och andra administrativa uppgifter som har direkt samband med ärendehantering. Det kan t.ex. förutses att en hel del administrativt arbete måste ägnas åt planering av nämndens resor för sammanträden på de orter där verksamheterna utövas. En av de jurister som tjänstgör som ordförande bör också vara myndighetens chef och därmed chef för kansliet. Den som är ersättare bör också vara vice ordförande i nämnden.

Juristledamöter och tekniska experter bör ha tillsvidareanställning i nämnden. Såväl dessa personer som de två sakkunniga

ledamöterna bör förordnas av regeringen och omfattas av chefsavtalet. Juristerna och de tekniska experterna bör utses efter ett öppet anställningsförfarande. De sakkunniga ledamöterna bör utses av regeringen i enlighet med de kriterier som tillämpas av Domarnämnden när det gäller att utse sakkunniga ledamöter i miljödomstolarna.

Enligt utredningens bedömning bör det finnas minst fyra heltidsanställda beslutsfattare vid en regional koncessionsnämnd. Bilaga 5 innehåller statistik över ärendetillströmningen till miljöprövningsdelegationerna. I *bilaga 7* har utredningen försökt uppskatta den slutliga målfördelningen mellan miljödomstolarna. Med hänsyn till det sammanlagda antalet inkomna mål och ärenden kan det inte ifrågasättas att samtliga nämnder kan sysselsätta fyra beslutsfattare på heltid. I sammanhanget måste beaktas den förväntade totala arbetsbelastningen hos nämnderna. Många av de mål som ska flyttas över till nämnderna har en stor omfattning och kräver långa handläggningstider. För att systemet ska bli hanterligt och överblickbart bör ineliggande mål och ärenden överlämnas från miljödomstolarna i samband med ikraftträdandet, möjligtvis med undantag för sådana mål där handläggningen i praktiken är avslutad och det bara återstår att meddela dom. Det kommer att vara ett omfattande arbete att komma igång med den nya verksamheten. Utredningen får inte lämna förslag som påverkar handläggningen av pågående miljömål. Det är därför angeläget att nämnderna redan från starten utrustas med de resurser som behövs för en effektiv handläggning. Mot denna bakgrund är förslaget om minst fyra heltidsanställda beslutsfattare högst försvarligt.

Nämnderna bör när det gäller beredningen av ärendena samverka med de länsstyrelser som finns inom en nämnds geografiska ansvarsområde. Liksom hittills har gällt vid miljöprövningsdelegationerna bör länsstyrelsens tjänstemän under vissa förutsättningar medverka vid beredningen av ärendena. Det är angeläget att den kompetens och lokalkännedom som finns hos länsstyrelserna tas till vara vid beredningen av ärendena i nämnderna. För att garantera en nämnds självständiga ställning bör länsstyrelsepersonalens medverkan regleras genom särskilda avtal mellan respektive länsstyrelse och koncessionsnämnd. Några särskilda jävsregler behövs inte för de tjänstemän som bereder ärendet eftersom de inte ska delta i beslutsfattandet. Dessutom bör det i tillräcklig omfattning finnas fast anställd beredningspersonal hos nämnderna med ett övergripande ansvar för beredningsarbetet. Det

är inte möjligt för utredningen att i detalj ange hur stor andel av beredningspersonalen som ska vara fast anställd och hur många som ska tjänstgöra vid en nämnd efter särskild överenskommelse med en länsstyrelse. Det är dock viktigt att beakta att nämnderna i alla situationer uppfattas som helt fristående och oavhängiga i sitt beslutsfattande.

När även ärenden om tillstånd till vattenverksamhet ingår i förvaltningsmyndigheternas ansvarsområde, vidgas kompetenskraven för de tekniska ledamöterna. Bland annat kommer vattenbyggnadsteknisk kunskap att krävas. Vidare kan man förvänta en skillnad i arbetsbelastningen mellan de olika nämnderna. För en effektiv användning av resurserna är det därför lämpligt att juristerna och de tekniska experterna har tjänstgöringsskyldighet i samtliga nämnder. Utredningen anser att en sådan ledamot bör ha sin anställning vid någon av nämnderna men vara skyldig att tjänstgöra också vid de andra nämnderna. Det bör finnas ett väl utvecklat samarbete mellan nämnderna. Detta bör komma till uttryck genom att såväl instruktion som arbetsordning bör gälla gemensamt för nämnderna.

Det är också viktigt att de nya koncessionsnämnderna blir en plats för den allmänna kompetensuppbyggnad som behövs på det miljörättsliga området. Enligt 3 § notarietjänstförordningen (1990:469) får efter särskild prövning sex månaders tjänstgöring hos en arbetsgivare tillgodoräknas som notarietjänstgöring. Tjänstgöring vid en koncessionsnämnd bör kunna anses som sådan tjänstgöring som får tillgodoräknas som notarietjänstgöring. En motsvarande utbildningstjänstgöring bör vara möjlig att anordna även för personer med teknisk utbildning.

När det gäller kompetensen hos nämndens fast anställda ledamöter bör den nivå som finns i domstolarna vara ett riktmärke. I samband med anställningsförfarandet blir det givetvis aktuellt att föra löneförhandlingar i varje enskilt fall. Ett riktmärke bör dock vara de lönenivåer som gäller för miljödomstolarnas ordinarie domare och tekniska ledamöter.

I 20 och 21 §§ länsstyrelseinstruktionen finns jävsregler för ordföranden, ersättaren för ordföranden och miljösakskunniga i miljöprövningsdelegationerna. Dessa personer har för närvarande sin anställning i länsstyrelserna vilket medför att de i princip är skyldiga att utföra sådana arbetsuppgifter som tilldelas dem oberoende av om uppgiften ankommer på miljöprövningsdelegationen eller på någon annan del av länsstyrelsens verksamhet.

Eftersom de fast anställda nämndledamöterna enligt utredningens förslag redan genom anställningsbeslutet ska ha arbetsuppgifter som är begränsade till deras arbete i nämnden är dessa jävsregler inte längre behövliga.

Liksom hittills bör uppgiften att vara den enskildes motpart i miljödomstolen åvila länsstyrelsen.

Bestämmelserna om miljöprövningsdelegationerna finns i länsstyrelseinstruktionen. Allt eftersom tiden gått och länsstyrelserna har fått mer kvalificerade ärenden att pröva har kraven på en oberoende, rättssäker och domstolsliknande prövning ökat. Dessa krav får nu än större bäring. Visserligen finns reglerna om miljöprövningsdelegationen i en särskild avdelning i länsstyrelseinstruktionen. Det framgår dock inte av instruktionen att bestämmelserna i 1–5 §§ länsstyrelseinstruktionen om länsstyrelsens uppgifter inte är tillämpliga på miljöprövningsdelegationerna. Enligt förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 1 s. 471) har länsstyrelsen tre olika roller enligt miljöbalken, nämligen som tillståndsmyndighet, som tillsynsmyndighet och som företrädare för allmänna intressen. I den anförda propositionen förutsattes att fördelning av prövning och tillsyn kunde åstadkommas internt inom länsstyrelsen. Det allmänna intresset förutsattes i prövningsärendena bli tillvaraget genom att den handläggare på miljövårdsenheten som bereder ett ärende i miljöprövningsdelegationen avslutar sin beredning med att som företrädare för det allmänna intresset avge ett yttrande med länsstyrelsens förslag till villkor m.m. Det antogs i propositionen att detta yttrande sedan av miljöprövningsdelegationen skulle kommuniceras med sökanden och övriga berörda (a. prop. s. 473). Författningsregleringen av länsstyrelsernas olika roller har gjorts genom att länsstyrelseinstruktionen innehåller bestämmelser, vad gäller det allmänna intresset, i nyssnämnda 1–5 §§ samt i 20 § andra stycket om rätten att företräda länsstyrelsen i mål om miljöfarlig verksamhet i miljödomstolen, vad gäller tillståndsprövningen i 16–21 §§ länsstyrelseinstruktionen samt i fråga om tillsynsrollen i olika författningar där tillsynsansvaret delegeras till länsstyrelsen. Därtill kommer att länsstyrelsen också har ansvar för ett flertal tillståndslänkande frågor enligt miljöbalken som inte beslutas av miljöprövningsdelegationen. Ofta finner man att miljöprövningsdelegationen instämmer i den bedömning som länsstyrelsens yttrande i ett ärende innehåller, ett uttryckssätt som inte är helt tydligt mot bakgrund av att prövningsbefogenheten med stöd av

9 kap. 8 § miljöbalken tilldelats länsstyrelsen. Det nuvarande systemet är behäftat med otydligheter i frågan om länsstyrelsens olika uppgifter. Klarhet måste åstadkommas inför de betydande uppgifter som ska överlämnas till den administrativa prövningsmyndigheten.

Den befogenhet för länsstyrelserna att besluta om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som infördes genom 1981 års lagstiftning avsatte inga spår i den dåvarande länsstyrelseinstruktionen. Miljöbalksutredningen föreslog en särskild förordning om miljöprovning hos länsstyrelse. Lösningen blev i stället att bestämmelserna togs in i länsstyrelseinstruktionen.

Myndighetsförordningen, som trädde i kraft den 1 januari 2008, efter det att utredningens ursprungsdirektiv beslutats, innehåller allmänna bestämmelser om förvaltningsmyndigheter under regeringen. En myndighet kan ledas av en myndighetschef (en enrådsmyndighet som t.ex. en länsstyrelse), en styrelse (styrelsemyndighet) eller en nämnd (nämndmyndighet). Nämndmyndigheter har sedan länge funnits i stor omfattning. I verksförordningen (1995:1322), som ersattes av myndighetsförordningen, fanns dock inga uttryckliga regler om sådana myndigheter.

I betänkandet *Från verksförordning till myndighetsförordning* (SOU 2004:23) presenterades ett författningsförslag som legat till grund för myndighetsförordningen. Enligt betänkandet är nämndmyndigheterna den minst enhetliga kategorin myndigheter. De kännetecknas av ett begränsat ansvarsområde, en liten organisation och en kollektiv beslutsform. Uppgifterna är ofta reglerade i lag eller förordning. Myndigheten leds av en nämnd eller ett råd. I instruktionen eller i lag regleras antalet ledamöter och i vissa fall även vilka erfarenheter/kunskaper dessa ska ha. Vissa nämnder har en domstolsliknande karaktär. I betänkandet föreslogs (a. prop. s. 127 ff.) att nämndmyndighetsformen ska användas endast undantagsvis i fall där myndighetens uppgift är olämplig att hantera inom en annan organisation och där inte heller en myndighet som leds av en myndighetschef är en lämplig lösning. Om verksamheten gäller frågor som behöver avgöras av ett kollektivt organ bör man överväga om det inte är möjligt att organisera nämnden som ett särskilt beslutsorgan inom någon redan befintlig myndighet. En nämndmyndighets främsta uppgift ska vara att fatta beslut i de specifika ärenden som angetts i lag eller förordning eller i myndighetens instruktion och som därmed ankommer på nämnden. Mindre nämndmyndigheter bör som regel knytas till en

större myndighet och fungera som självständiga myndigheter inom den större myndighetens organisation. Vårdmyndigheten sköter då nämndmyndighetens kanslifunktioner däribland arbetet med beredning av ärenden och nämnden svarar i första hand för att fatta beslut i myndighetens ärenden. Nämndmyndigheten bör dock lämpligen ha ett eget anslag för sina kostnader. Förhållandet mellan myndigheterna ska i första hand regleras genom myndigheternas instruktioner. Instruktionen bör kompletteras med en överenskommelse som närmare reglerar vilket arbete vårdmyndigheten ska utföra, vilken utrustning och vilka tjänster vårdmyndigheten ska svara för och andra frågor som gäller specifikt för myndigheterna.

En organisation av de regionala koncessionsnämnderna i överensstämmelse med de ovan angivna riktlinjerna om nämndmyndigheter skulle stämma väl med de krav som bör ställas med utgångspunkt i strävandena mot en tydligare ställning för prövningsmyndigheten och en konstitutionellt sett helt självständig prövning. Det är också en fördel om en koncessionsnämnd är formellt fristående från länsstyrelsen när det inte ska finnas en sådan nämnd vid varje länsstyrelse. Nämnden å ena sidan och de länsstyrelser som tillhör respektive nämnds geografiska verksamhetsområde å andra sidan bör sluta de överenskommelser som behövs i förhållandet mellan nämndmyndighet och vårdmyndighet. En organisation enligt de angivna huvuddragen har klara fördelar gentemot den nuvarande ordningen. Utredningens förslag är därför att de regionala koncessionsnämnderna inrättas som fristående nämndmyndigheter. För nämnderna bör det finnas en gemensam instruktion innehållande föreskrifter om sammansättning, kompetens m.m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen ovan anför. En gemensam instruktion är också en viktig förutsättning för ett gott gemensamt utnyttjande av de resurser som nämnderna sammantagna förfogar över.

De föreskrifter som behövs utöver en myndighetsinstruktion med anledning av den ändrade instansordningen är ändringar i miljöbalken och i LSV av de regler som avser miljödomstolarnas uppgifter som tillståndsgivande myndigheter för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Vidare bör reglerna om delegation och tillståndsgivning såvitt avser länsstyrelsen och miljödomstolen i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ändras. Dessutom bör handläggningsreglerna i 19 och 22 kap. miljöbalken ses över. Utredningen tar upp dessa regler i avsnitt 7.

Utredningen har i ett tidigare delbetänkande redogjort för miljöboken, där beslut om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet registreras, se SOU 2008:31 s. 36 och 96. Det får förutsättas att huvudansvaret för att föra miljöboken i framtiden kommer att ligga på koncessionsnämnderna. Det pågår för närvarande ett arbete med att digitalisera miljöboken. I samband med detta arbete bör ställning tas till om Domstolsverket eller någon annan central myndighet i framtiden ska ha ansvar för att meddela föreskrifter om hur miljöboken ska föras. Det ingår inte i utredningens uppdrag att lägga fram något förslag i detta avseende.

3.2.3 Alternativt förslag till prövningsmyndigheternas organisation

Utredningens förslag: Prövningsmyndigheterna ska kallas miljöprövningsnämnder och ska finnas som särskilda avdelningar vid länsstyrelserna i Umeå, Östersund, Stockholm, Göteborg och Malmö. Miljöprövningsnämndens arbete leds av en ordförande som ska vara jurist. Ordföranden ska efter samråd med övriga miljöprövningsnämnders ordförande besluta om en arbetsordning. Nämndernas beslut ska fattas av en juristordförande och en teknisk ledamot. I besluten ska också delta två särskilt utsedda sakkunniga ledamöter. Ordföranden, ersättare för ordförande och tekniska ledamöter ska vara anställda i länsstyrelsen. Beredningen av ärendena ska utföras av personal vid den miljöprövningsnämnd inom vars område en verksamhet är belägen. Personalen ska vara placerad vid miljöprövningsnämnden. Ordföranden, ersättare för ordförande, tekniska ledamöter och beredningspersonal vid miljöprövningsnämnd får inte ha andra arbetsuppgifter. Sakkunniga ledamöter som deltar i prövningen får inte ha befattat sig med den verksamhet som är föremål för prövning i något annat sammanhang.

Utredningen redovisar i avsnitt 3.2.1 sitt huvudförslag avseende prövningsmyndigheternas uppgifter, antal och lokalisering och i avsnitt 3.2.2 sitt huvudförslag avseende dessa myndigheters organisation. I utredningen har det framförts synpunkter att förslaget, i den del det avser prövningsmyndigheternas organisa-

tion, går utöver direktiven så till vida att det inte är möjligt att föreslå en organisation där de enskilda prövningsmyndigheterna utgör egna myndigheter. Samtidigt har det i och till utredningen betonats vikten av att prövningsmyndigheterna i sin verksamhet är helt fristående från länsstyrelserna, såväl vad gäller beslutandefunktionen som beredningspersonal.

Mot den bakgrunden har utredningen valt att utforma ett alternativt författningsförslag, se *bilaga 8*, i vilket den befintliga myndighetsstrukturen med miljöprövningsdelegationerna som en del av länsstyrelsen behållits. Utredningen vill dock poängtera att dess huvudsakliga uppfattning är i enlighet med huvudförslaget, dvs. att prövningsmyndigheterna bör vara fristående från länsstyrelserna.

Den nuvarande benämningen miljöprövningsdelegation är på de skäl som nämnts i avsnitt 3.2.2 inte tillräckligt klargörande. Ett lämpligare uttryck är således nämnd, som mer än delegation för tanken till ett självständigt prövningsorgan. Utredningen har i sitt huvudalternativ med hänsyn till där fört resonemang föreslagit namnet koncessionsnämnd. För att främst hålla isär utredningens förslag i dessa delar föreslås här att miljöprövningsdelegationen får beteckningen *miljöprövningsnämnd*.

På motsvarande sätt och med motsvarande resonemang som framförs i avsnitt 3.2.1 ska miljöprövningsnämndernas verksamhetsområden överensstämja med vattendistriktet och miljödomstolarnas domkretsar. Miljöprövningsnämnder ska således finnas vid länsstyrelserna i Umeå, Östersund, Stockholm, Göteborg och Malmö. Nämnderna ska utgöra särskilda avdelningar vid dessa länsstyrelser. Nämnderna ska med undantag för civilrättsliga ersättningsfrågor pröva alla sådana ärenden om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som i dag prövas av länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer och miljödomstolarna.

För närvarande finns bestämmelserna om miljöprövningsdelegationerna i 15–21 §§ länsstyrelseinstruktionen. Den ändrade instansordningen nödvändiggör ett antal förändringar bl.a. i dessa regler.

Enligt 15 § länsstyrelseinstruktionen ska det för en miljöprövningsdelegation för organisationen och verksamheten finnas en särskild arbetsordning eller ett särskilt beslut. Utredningen föreslår alternativt att det införs en ny 15 a § i vilken det framgår att ordföranden i miljöprövningsnämnden efter samråd med övriga

miljöprövningsnämnders ordförande ska besluta om en arbetsordning.

I 16 § länsstyrelseinstruktionen anges vilka uppgifter miljöprövningsdelegationerna har i fråga om tillståndsgivning m.m. när det gäller miljöfarlig verksamhet. Utredningen föreslår alternativt att det i 16 § införs en hänvisning till en ny 16 a § i vilken dagens bestämmelser om miljöprövningsdelegationernas uppgifter kompletteras med de uppgifter som i framtiden ska ankomma på nämnderna i fråga om vattenverksamhet, nämligen tillstånd till vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken, godkännande enligt 11 kap. 16 § miljöbalken av ett utfört ändrings- eller lagningsarbete eller av åtgärder som strider mot meddelade bestämmelser om innehållande och tappning av vatten samt vissa provningar som anges i 7 kap. 1 § LSV. I 16 § länsstyrelseinstruktionen bör anges de länsstyrelser vid vilka det ska finnas miljöprövningsnämnder och orterna där dessa nämnder ska vara placerade.

I 17 och 18 §§ länsstyrelseinstruktionen finns bestämmelser om miljöprövningsdelegationernas sammansättning, kompetenskraven för ordföranden m.m. samt bestämmelser om tjänstetillsättning. Utredningen redogör i avsnitt 3.2.2 för den sammansättning som en koncessionsnämnd bör ha jämte anställningsformerna för nämndens ledamöter. Motsvarande resonemang kan appliceras på miljöprövningsnämnderna. Ordföranden för nämnden, ersättare för ordförande, samt tekniska ledamöter ska emellertid vara anställda i länsstyrelsen. Miljöprövningsnämndens arbete leds av en ordförande som således är chef för den avdelning i länsstyrelsen som utgör miljöprövningsnämnd. Ordföranden kommer på så vis att ha budgetansvar för miljöprövningsnämnden och råda över den personal som är knuten till nämnden. En följd av detta blir att kostnaden för miljöprövningsnämndens arbete kommer att särredovisas i årsredovisningarna för de länsstyrelser som har miljöprövningsnämnder. Utredningen föreslår alternativt att det införs en ny 18 a § i vilken det framgår sammansättning i miljöprövningsnämnden vid tillståndsfrågor enligt 16 a § samt vid övrig handläggning av ärenden i nämnden.

Beredningen av ärendena ska utföras av personal hos den länsstyrelse vid vilken miljöprövningsnämnden är lokaliserad. Beredningspersonalen ska vara anställd av länsstyrelsen med placering vid miljöprövningsnämnden (19 §). Genom att ordföranden är avdelningschef för den avdelning vid länsstyrelsen som

utgör miljöprövningsnämnd kommer ordföranden att kunna styra rekrytering av beredningspersonal till nämnden. Ledamöterna i nämnden samt beredningspersonalen får inte utföra andra arbetsuppgifter hos länsstyrelsen än sådana som tillhör nämndens verksamhet (20 §). Sakkunniga ledamöter som deltar i prövningen får inte ha befattat sig med den verksamhet som är föremål för prövning i något annat sammanhang.

Sammanfattningsvis innebär utredningens alternativa förslag en tydligare funktionsfördelning mellan länsstyrelsens olika roller på sätt som eftersträvades i förarbetena till miljöbalken.

4 Prövningen av vissa civilrättsliga frågor

4.1 Gällande ordning

4.1.1 Bakgrund

I ansökningsmål om tillstånd till vattenverksamhet får miljödomstolarna, till skillnad mot vad som gäller för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet, anledning att även pröva vissa civilrättsliga frågor. I utredningens uppdrag ingår att utreda om de civilrättsliga frågorna även i fortsättningen ska prövas av miljödomstolarna eller om dessa frågor liksom tillståndsfrågorna i framtiden ska prövas av en administrativ myndighet.

Systemet med samlad prövning av tillstånds- och ersättningsfrågor fanns både i 1918 års och 1983 års vattenlag. I motiven¹ till den äldre lagen framhölls att vattenbyggnadsfrågor så gott som alltid hade en privaträttslig innebörd, varför en domstolsprövning inte kunde undvaras. En av huvudanmärkningarna mot tidigare vattenlagstiftning hade varit att behandlingen av vissa frågor hade varit uppdelad i en administrativ och en judiciell prövning, vilket hade föranlett tidsutdräkt och kostnader.

Under arbetet med det som skulle bli 1983 års vattenlag var dock den sammanhållna prövningen inte självklar. Vattenlagsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1977:27) att tillstånd och väsentliga villkor skulle prövas separat i administrativ ordning av regeringen, Koncessionsnämnden för miljöskydd eller länsstyrelse, beroende på företagets omfattning. Tillståndshavaren skulle sedan, på samma sätt som enligt expropriationslagens regler, fullfölja tillståndet med en ansökan till domstol (en av vissa

¹ Förarbetena till 1918 års vattenlag utgörs bl.a. av ett betänkande från år 1910 med förslag till vattenlag m.m., avgivet av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, ett andra betänkande från år 1917 av särskilt tillkallade sakkunniga för överarbetning av vissa av lagförslagen och proposition 1918 nr 128.

utpekade fastighetsdomstolar, samma som de dåvarande vatten-domstolarna). Domstolen skulle pröva såväl de villkorsfrågor som inte hade avgjorts i tillståndsärendet som skaderegleringen. I princip skulle tillståndet inte få tas i anspråk förrän skaderegleringen hade avslutats. I det slutliga lagförslaget (prop. 1981/82:130) bibehölls den samlade prövningen. Kraven på effektivitet och snabbhet vid prövningen bedömdes bli sämre uppfyllda genom ett delat system. Vidare borde beaktas att villkorsfrågorna vanligen hängde intimt samman med ersättningsfrågorna.

Utredningen har frågat miljödomstolarna om antalet civilrättsliga frågor i målen om tillstånd till vattenverksamhet. Svaren på vår enkät till domstolarna, se *bilaga 9*, visar att antalet ansökningsmål med ersättningsfrågor under åren 2003–2007 varierade mellan 27 och 51 med ett medeltal om 40,2. Antalet fastigheter för vilka ersättning hade erbjudits av sökanden eller yrkats av sakägarna varierade mellan 69 och 1168. Mängden mål med många sakägare var dock olika vid de olika domstolarna med en stor dominans för Nacka tingsrätt. Vid övriga domstolar var det största antalet berörda fastigheter under ett visst år 66. Nacka tingsrätt har kommenterat sitt enkätsvar med att det är ett fåtal mål som står för en mycket stor del av antalet fastigheter, 5 av målen står för mer än 85 procent och något mål för mer än hälften av det totala antalet.

4.1.2 Rådighet

Rätten att disponera över vattenområden för olika verksamheter kallas rådighet. Att uppfylla kraven på rådighet är en grundläggande förutsättning för att bedriva vattenverksamhet. Särskild betydelse har rådigheten vid tillståndsprövning. Endast den som har rådighet till ett vattenområde kan söka tillstånd. Saknar sökanden rådighet avvisas ansökan utan sakprövning.

Bestämmelserna om rådighet finns i 2 kap. LSV. I kapitlets 1 § finns den grundläggande bestämmelsen om att verksamhetsutövaren ska ha rådighet över vattnet inom det område där han vill bedriva vattenverksamhet.

Enligt 2 kap. 2 § LSV råder var och en över det vatten som finns inom hans fastighet. Rådighet över en fastighets vatten kan också någon ha till följd av upplåtelse av fastighetsägaren eller, enligt vad som är särskilt föreskrivet, förvärv tvångsvis.

Rådigheten över vattnet är alltså principiellt knuten till den fastighet som vattnet enligt bestämmelser i jordabalken tillhör. Det är fastighetsägaren som disponerar över den naturresurs som vattnet inom fastigheten utgör och som har befogenheten att begära och få tillstånd enligt miljöbalken till vattenverksamhet inom fastigheten.

För att genomföra ett vattenverksamhetsprojekt krävs normalt att rådigheten omfattar hela det vattenområde som verksamheten avser. När det gäller bortledande av yt- eller grundvatten räcker det dock med att verksamhetsutövaren råder över det begränsade område varifrån bortledandet sker.

En exploatör kan få rådighet genom avtal med ägaren. De upplåtelseformer som normalt kommer i fråga är servitut och nyttjanderätt. Ett typiskt exempel är en jordbruksarrendator som genom ett arrendeavtal får rådighet att leda bort yt- eller grundvatten för bevattning. En nyttjanderätt är alltid tidsbegränsad och det gäller då också den rådighet som grundas på nyttjanderättsavtalet. En konsekvens av detta är att tillstånd grundade på sådan rådighet måste tidsbegränsas.

Rådigheten över allmänt vatten, vilket inte ingår i fastighetsindelningen, anses tillkomma staten. Kammarkollegiet upplåter rätt att utnyttja allmänt vattenområde. En sådan upplåtelse ger rådighet för att använda det aktuella vattenområdet för en vattenverksamhet.

Den som inte är fastighetsägare kan också få rådighet genom tvångsförfoganden, alltså genom myndighetsbeslut av olika slag. För vissa ändamål kan fastighetsägaren åläggas att avstå sin rätt till vattnet enligt expropriationslagen (1972:719). Mera vanliga exempel på tvångsförvärv enligt bestämmelsen i 2 kap. 2 § LSV är rättigheter som tillskapas genom förrättningar enligt ledningsrättslagen (1973:1144) eller anläggningslagen (1973:1149).

För icke tillståndspliktiga verksamheter kan servitut enligt 7 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) komma i fråga.

Den som är beroende av bestående vattenförhållanden har enligt 2 kap. 5 § andra stycket LSV också rådighet för att utföra rensningar för att bibehålla vattnets djup eller läge eller för att omedelbart återställa ett vattendrag som har vikit från sitt förra läge eller som på något annat sätt har förändrat sitt lopp.

De rådighetsregler som har behandlats i det föregående har det gemensamt att det är den civilrättsliga dispositionsrätten som

avgränsar verksamhetsutövarens befogenheter enligt miljöbalken. Möjligheterna att få till stånd en tillståndsprövning och att genomdriva projektet gentemot omgivningen sträcker lika långt som de civilrättsliga rättigheterna.

I LSV finns också bestämmelser där lagen direkt har tillagt andra än fastighetsägaren den grundläggande rådigheten för vattenverksamhet, s.k. legal rådighet. Enligt 2 kap. 4 § LSV har den som vill bedriva vattenverksamhet för detta ändamål rådighet som anges i 1 §, om vattenverksamheten avser

1. vattenreglering,
2. vattentäkt för allmän vattenförsörjning, allmän värmeförsörjning eller bevattning,
3. markavvattning,
4. vattenverksamhet som behövs för allmän väg, allmän farled eller allmän hamn,
5. vattenverksamhet som behövs för att motverka förorening genom avloppsvatten, eller
6. vattenverksamhet som behövs för järnväg.

Om någon vill ha rätt att förfoga över annans vattenkraft gäller ett kvalificerat rådighetskrav, s.k. utbyggnadsvitsord 2 kap. 8 § LSV. Om en fallsträcka tillhör olika ägare, får en av dem medges rätt att tillgodogöra sig vattenkraften i hela sträckan endast om han råder över mer än hälften av vattenkraften. Till stöd för detta måste han då åberopa äganderätt eller annan sakrätt som inte är begränsad till tiden, t.ex. servitut.

Enligt 2 kap. 5 § första stycket LSV har staten, kommuner och vattenförbund rådighet som anges i 1 § för att bedriva sådan vattenverksamhet som är önskvärd från allmän miljö- eller hälsosynpunkt eller som främjar fisket.

Rådighet som grundas på 2 kap. 4 eller 5 §§ första stycket LSV ger i sig ingen civilrättslig dispositionsrätt utan endast den processuella befogenhet som krävs för att få till stånd en tillståndsprövning av verksamheten. Den civilrättsliga dispositionsrätten, markåtkomsten, måste verksamhetsutövaren ordna på annat sätt. Fördelen för verksamhetsutövaren vid en jämförelse med 2 kap. 2 § LSV består dels i att han kan få en tillåtlighetsprövning redan innan han har ordnat sin markåtkomst, dels i att han har större möjligheter till markåtkomst tvångsvis.

På samma sätt som regleras i 2 kap. 2 § LSV kan markåtkomsten lösas genom avtal med fastighetsägaren eller genom expropriativa förfaranden enligt regler utanför miljöbalken, t.ex. expropriationslagen. Om tillstånd har lämnats till verksamheten kan servitut tillskapas enligt 7 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen. Den som har rådighet enligt 2 kap. 4 eller 5 §§ första stycket LSV är dock inte hänvisad till att lösa sin markåtkomst enligt regler utanför miljöbalken utan kan få de erforderliga rättigheterna direkt enligt bestämmelser i balken.

4.1.3 Tvångsrätter

Enligt 28 kap. 10 § första stycket miljöbalken kan verksamhetsutövaren ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder inom fastigheter som tillhör någon annan och ta i anspråk mark eller annat utrymme för detta, när det är fråga om

1. vattenverksamhet som utövas av staten, kommuner eller vattenförbund och som är önskvärda från hälso- eller miljösynpunkt eller som främjar fisket,
2. vattenverksamhet för att motverka förorening genom avloppsvatten,
3. vattenverksamhet som avser tillgodogörande av yt- eller grundvatten,
4. vattenreglering,
5. vattenverksamhet som avser allmän farled eller allmän hamn, eller
6. markavvattning.

Bestämmelsen gör det möjligt för den som har legal rådighet för t.ex. en vattentäkt för allmän vattenförsörjning att erhålla tvångsrätt till den mark som behövs för verksamheten. Ägaren av ett strömfall kan få rätt att uppföra en regleringsdamm på annan fastighet än den egna. Bestämmelsen kan bl.a. åberopas för rätt till utmål på annans fastighet, dvs. mark för byggnader som behövs för t.ex. en kraftstation.

Tvångsrättsreglerna korresponderar med de legala rådighetsfallen på så sätt att den som har legal rådighet för en viss verksamhet också kan få tvångsrätt för att utföra verksamheten på annans fastighet. Undantag från den principen gäller för allmän väg och järnväg, där verksamhetsutövarna kan skaffa sig erforderliga

tvångsrättigheter enligt väglagen (1971:948) resp. lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

Anspråk på tvångsrätt handläggs normalt i det ansökningsmål där också frågan om tillstånd till den verksamhet som tvångsrätten gäller ska prövas. Tvångsrättsfrågan prövas enligt miljöbalkens tillåtlighetsregler. Det är de särskilda bestämmelserna om vattenverksamhet samt de generella reglerna i balkens första avdelning, bl.a. försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § och lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 §. Om tvångsrätt beviljas tas beslutet om detta in i tillståndsdomen (7 kap. 6 § 1. LSV).

Även om det normala alltså är att tvångsrättsfrågor prövas tillsammans med tillståndsfrågan förekommer det separata processer om särskilda tvångsrätter. Om verksamhetsutövaren väcker frågan separat handläggs den som ett stämningssmål enligt 7 kap. 2 § 6. LSV. Målet handläggs enligt rättegångsbalkens vanliga regler om tvistemål. En konsekvens av detta är att det gäller andra rättegångskostnadsregler än i ansökningsmålen. Fastighetsägarna kan bli skyldiga att betala verksamhetsutövarens rättegångskostnader. Utredningens enkät visar att separata processer om tvångsrätt är sällsynta. Så bör det också vara eftersom tillståndshavarens behov av en sådan process förutsätter att han tidigare har misstagit sig om fastighetsägarnas inställning till projektet eller helt enkelt har förbisett frågan.

4.1.4 Ersättningsfrågor i samband med tillståndsprövning

Större projekt för att utnyttja vattenresurserna, t.ex. för vattenkraft, medför regelmässigt skador på andra fastigheter än verksamhetsutövarens egna. Kraftverks- och regleringsdammar har också, särskilt i norrlandsälvarna, fört med sig en storskalig omdaning av landskapet. Enskilda fastigheter kan ha förändrats mycket kraftigt eller helt försvunnit under de sjöar som har bildats uppströms dammarna. Eftersom vattenverksamhetens påverkan på omgivningen ofta går långt utöver vad omgivningen bör tåla utan ersättning har skaderegleringen varit en viktig del av vattenlagstiftningen. Enligt vattenlagarna var regleringen en integrerad del av tillståndsprövningen.

Även i markavvattningsmålen kan olika typer av ersättningsfrågor aktualiseras. Ett exempel är markförlust när nya diken ska anläggas i jordbruksmark. Det vanliga scenariot är att för- och

nackdelar med markavvattningsföretaget stannar inom deltagarkretsen för den kommande (eller existerande) samfälligheten. Ytterligare exempel på ersättningsfrågor är vad som kan kallas tredjemansskador. Det kan vara en pumpanläggning som placeras på en fastighet som inte är jordbruksfastighet och vars ägare inte drar någon nytta av markavvattningsföretaget. Ett annat exempel är när diken passerar under vägar och kräver ändringar i broar m.m., eller medför skador på tekniska föremål.

I miljöbalken finns ersättningsreglerna vid ingrepp i annans egendom på grund av vattenverksamhet i 31 kap. Reglerna grundas på expropriationsrättsliga principer. Enligt 31 kap. 2 § miljöbalken ska expropriationsregler tillämpas också vid bestämmande av ersättning enligt balken om denna inte innehåller avvikande bestämmelser. Den rätt att ta i anspråk, skada eller göra intrång på fast egendom som kan medges enligt reglerna om vattenverksamhet, och tidigare enligt vattenlagarna, har också ansetts kunna betraktas som en form av expropriation.

De specifika bestämmelserna om ersättning vid ingrepp i annans egendom på grund av vattenverksamhet finns i 31 kap. 16–19 §§ miljöbalken.

I 31 kap. 16 § första stycket miljöbalken finns den grundläggande ersättningsregeln, som anger att den som med stöd av tillstånd enligt 11 kap. genom inlösen eller på annat sätt tar i anspråk annans egendom, eller vidtar en åtgärd som skadar annans egendom, ska betala ersättning. Bestämmelsen gäller om en skada följer av en tillståndsgiven verksamhet eller till följd av förbud mot fiske enligt 28 kap. 13 § miljöbalken. Om den skadegörande handlingen har vidtagits utan tillstånd, t.ex. en olaga dämning, bestäms ersättningen inte enligt den aktuella bestämmelsen utan enligt andra skadeståndsrättsliga regler, såsom 32 kap. miljöbalken eller skadeståndslagen (1972:207).

Enligt 31 kap. 16 § andra stycket miljöbalken ska ersättning endast betalas för den skada som återstår efter skadeförebyggande åtgärder. Hänsyn till de skadelidande tas i första hand genom jämkningar i själva företaget och i andra hand genom skadeförebyggande åtgärder. Att en verksamhetsutövare kan åläggas att utföra sådana åtgärder framgår av 2 kap. 3 § miljöbalken. Endast restskadan skulle sedan ersättas i pengar.

För särskilt kvalificerade skadefall finns bestämmelser om inlösen i 31 kap. 17 § miljöbalken. Enligt paragrafens första stycke ska fastigheter eller fastighetsdelar, som drabbas av synnerliga

olägenheter, lösas in av sökanden om ägaren begär det. En bestämmelse i paragrafens andra stycke gör det möjligt även för den ersättningsskyldige verksamhetsutövaren att få inlösa en fastighet eller fastighetsdel. Förutsättningen är att inlösenersättningen endast medför en ringa höjning av fastighetsägarens ersättning och att fastighetsägaren inte har något beaktansvärt intresse av att behålla egendomen i det skadade skicket.

31 kap. 18 § miljöbalken innehåller en regel om att skadeersättning ska bestämmas även för fastigheter som tillhör verksamhetsutövaren. Meningen är att skydda dem som har panträtt i fastigheterna.

I 31 kap. 19 § miljöbalken regleras ersättningsskyldigheten för skador vid utrivning, när en vattenanläggning tas bort utan att ersättas av en ny.

4.1.5 Oförutsedda skador

Som framgår i det föregående bygger miljöbalkens ersättnings-system på att skador på grund av vattenverksamhet regleras i tillståndsmålet. När ersättningsfrågorna har avgjorts i det målet, eventuellt efter uppskov enligt 22 kap. 27 § miljöbalken för svårutredda skador, är sakägarnas anspråk till följd av verksamheten i princip slutligt reglerade. Sökandens motparter får finna sig i verksamhetens negativa effekter så länge som den bedrivs enligt tillståndet. Detta är innebörden i vad som brukar kallas den allmänna tvångsrätten.

Regeln om att en slutlig skadereglering ska ske i tillståndsmålet har dock undantag för skador som visar sig inom en viss tid efter tillståndsdomen. Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning medför skador som inte förutsågs av miljödomstolen när tillståndet meddelades, får den skadelidande enligt 24 kap. 13 § miljöbalken framställa anspråk på ersättning. Typiska exempel är erosionsskador och andra skador som uppkommer först efter lång tid, kanske genom att verksamheten utvidgats inom ramen för det givna tillståndet.

I 24 kap. 13 § första stycket finns huvudregeln om rätt till talan på grund av oförutsedda skador. En förutsättning för att talan ska få föras är att domen i tillståndsmålet har inneburit en felbedömning av de faktiska skadeverkningarna av den prövade vattenverksamheten. Felbedömningen kan ha bestått i att dom-

stolen har förbisett eller missbedömt risken för att vissa skador skulle uppkomma. Felbedömningen kan också ha gällt omfattningen av skadorna. Däremot gäller inte bestämmelsen det fallet att domstolen visserligen bedömde skadans omfattning rätt men tog miste när den taxerade skadans värde.

Utöver sådana skador som verkligen var oförutsedda har bestämmelserna i praxis tillämpats även för skador som kunde förutses men inte har värderats i tillståndsmålet. I stället för att ersättningsfrågan då togs upp till prövning av domstolen efter viss tid hänvisades parterna till att föra talan om skadan enligt reglerna om oförutsedd skada. Initiativet till att återuppta processen i ersättningsfrågan flyttades alltså från domstolen till parterna. Fördelen med det systemet var naturligtvis att om parterna själva kunde göra upp ersättningsfrågan behövdes ingen fortsatt process vid domstolen.

Det är i första hand fråga om ersättning i pengar åt skadelidandena. Det har dock ansetts att dessa alternativt skulle kunna begära förpliktande för tillståndshavaren att utföra vissa skadeförebyggande åtgärder. Om det t.ex. visar sig att ett erosionskydd har fått otillräcklig omfattning borde tillståndshavaren kunna åläggas att bygga ut det.

I fråga om mera betydande skador för enskilda sakägare eller för något allmänt intresse (t.ex. fisket) finns en uttrycklig regel i 24 kap. 13 § andra stycket om möjlighet att föreskriva ändringar av verksamheten. Verksamhetsutövaren ska då på egen bekostnad utföra sådana ändringar av verksamheten eller anläggningen som utan att medföra skador för tredje man eller väsentliga olägenheter för tillståndshavaren, är ägnade att förebygga eller minska framtida skador. Det kan t.ex. vara fråga om ändrade bestämmelser om innehållande och tappning av vattnet. För allmänna intressen förs talan av Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelse eller kommun.

Som framgår av det närmast föregående kan bestämmelserna om oförutsedd skada föra med sig att tillståndet och villkoren för detta justeras och att tillståndshavaren i efterhand åläggs ytterligare förpliktelser. De förpliktelser om åtgärder m.m. som tillståndshavaren kan åläggas får för framtiden samma funktion som villkoren för tillståndet. Bestämmelserna om oförutsedd skada kan alltså i vissa fall medföra en villkorsreglering i efterhand.

Anspråk på grund av oförutsedda skador måste enligt 24 kap. 13 § tredje stycket miljöbalken framställas till miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som kan ha

bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av den arbetstid som domstolen bestämmer i tillståndsdomen.

I paragrafens fjärde stycke finns en specialbestämmelse om anspråk till följd av skador då bestämmelser om innehållande och tappning av vatten för osedvanliga förhållanden har utnyttjats och domstolen i tillståndet skjutit upp frågan om sådana ersättningar.

Paragrafens femte stycke innebär att de allmänna preskriptionsreglerna inte ska tillämpas på anspråk på grund av oförutsedda skador. Den allmänna preskriptionstiden om tio år kommer alltså att kunna förkortas eller förlängas för de anspråk som paragrafen behandlar beroende på hur villkoren för den enskilda verksamheten utformas.

Bestämmelserna om oförutsedd skada är i huvudsak oförändrade sedan 1918 års vattenlag.

Mål om oförutsedda skador är relativt ovanliga. Under undersökningsperioden varierade antalet mellan 2 och 9 mål per år med ett medeltal om 5,6. Målen kan handläggas som ansökningsmål eller som stämningmål beroende på om det finns några sakägare utöver tillståndshavaren och den skadelidande.

4.1.6 Bygdemedel

När tiden för att anmäla oförutsedd skada har löpt ut är också enskilda sakägares möjligheter att påverka tillståndets innehåll eller att få ersättning för skador uttömda. Härefter får verksamhetens omgivning tåla skadeverkningarna (den allmänna tvångsrätten). Möjligheterna till återkallelse eller omprövning av tillståndet är endast öppna för dem som företräder allmänna intressen. För vissa större verksamheter gäller dock att sakägarna har en fortsatt möjlighet att få ersättning för skador som visar sig sedan det är för sent att anmäla oförutsedda skador. Detta kan ske inom systemet med bygdeavgifter. En sådan avgift betalas enligt 6 kap. 1 § LSV för vattenkraftverk, vattenreglering som avser års- eller flerårsreglering, vattenöverledning för annat ändamål än kraftändamål samt ytvattentäkt. Avgiften betalas årligen till fonder som förvaltas av länsstyrelserna. Storleken bestäms i samband med tillståndsbeslutet enligt bestämmelserna i 6 kap. 2 och 3 §§ LSV. Motsvarande avgifter som har beslutats enligt någon av vattenlagarna behandlas som bygdeavgifter enligt miljöbalken, se andra punkten i över-

gångsbestämmelserna till förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter.

Bygdeavgiftsmedlen används mestadels till att ge bidrag åt olika projekt som allmänt gynnar en bygd. De kan också användas för att förebygga eller minska eller gottgöra sådana skador av företaget som inte blivit ersatta tidigare. De skadelidande kan vid miljödomstolarna söka bidrag ur fonderna. Bifall till ansökningarna förutsätter dels att skadan verkligen är en följd av den verksamhet för vilken avgifterna ska betalas, dels att ersättning inte redan har betalats för skadan. Vid avgörandet ska hänsyn också tas till vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt, 5 § andra stycket. förordningen om bygde- och fiskeavgifter.

Vid handläggningen av bidragsärendena håller domstolen regelmässigt sammanträde och syn på platsen. Ärendena handläggs enligt lagen om domstolsärenden.

Resultatet av utredningens enkät till miljödomstolarna visar att bidragsärendena utgör en betydande andel av den totala mängden mål och ärenden om skadeersättning på vattenrättslig grund. Under undersökningsperioden varierade ärendeantalet mellan 23 och 35 med ett medeltal om 28,6. Sett över perioden var detta ca 38 procent av det totala antalet. Bidragsärendena är i första hand en angelägenhet för miljödomstolarna i Norrland (drygt 94 procent). De allra flesta ärendena gäller ersättning för skada på enstaka fastigheter.

4.1.7 Civilrättsliga frågor i övrigt vid miljödomstolarna

Miljödomstolarnas befattning med civilrättsliga anspråk regleras i 31 och 32 kap. miljöbalken och i 7 kap. LSV.

I 31 kap. miljöbalken finns, utöver bestämmelser om vattenrättsliga ersättningsfrågor som behandlas i ansökningsmålen, regler om ersättningsanspråk till följd av vissa ingripanden av det allmänna. I dessa senare fall grundas ersättningsanspråken på föreskrifter eller beslut som gäller t.ex. nationalparker, naturreservat och vattenskyddsområden. Dessa ersättningsfrågor liknar de vattenrättsliga på så sätt att det gäller expropriativa, lagenliga, ingrepp i annans egendom och att expropriationslagens regler tillämpas vid prövningen av ersättnings storlek.

En annan kategori civilrättsliga mål regleras i 32 kap. Det är här fråga om anspråk på grund av miljöskador och liknande grannelags-

rättsliga olägenheter. Tvisterna gäller vanligen ekonomisk ersättning för uppkomna skador. Det gäller främst skador som har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet. Annan skada ersätts bara i den utsträckning den störning som har orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden. En tvist kan också avse förbud mot en viss verksamhet eller skyldighet för verksamhetsutövaren att vidta skyddsåtgärder eller andra försiktighetsåtgärder. Ersättning för framtida skador ersätts på expropriationsrättsliga grunder.

En ytterligare målkategori, som mycket liknar miljöskademålen, är de vattenrättsliga anspråk som handläggs enligt 7 kap. 2 § LSV. Även här kan det vara fråga såväl om rena ersättningsanspråk som om andra skyldigheter, t.ex. att riva ut en olagligt tillkommen vattenanläggning.

4.1.8 Handläggningen av ersättningsfrågor

De vattenrättsliga ersättningsfrågorna handläggs tillsammans med tillståndsfrågan i ansökningsmålet. Det är i första hand sökanden som ska utreda skadorna och lämna förslag till ersättning. Huvudregeln är att detta ska ha skett före ansökan så att ersättningserbjudandena lämnas i ansökan om tillstånd. En bestämmelse om detta finns i 22 kap. 1 § andra stycket 2. miljöbalken.

Sedan ansökan om tillstånd har kungjorts har de skadelidande möjlighet att kommentera sökandens ersättningserbjudanden och att komma med egna ersättningsyrkanden. Det är relativt vanligt att sakägarna anlitar egna tekniska biträden som gör skadeutredningar till grund för anspråken. Sakägarna kan komma med egna yrkanden under hela handläggningen till och med huvudförhandlingen (22 kap. 19 § MB).

Prövningen av ersättningsfrågorna bygger, liksom ersättningsrätten i allmänhet, på dispositionsprincipen. Domstolen kan inte döma ut lägre ersättningsbelopp än vad sökanden har erbjudit och inte högre än vad sakägaren har yrkat. Det finns dock ett undantag i 22 kap. 22 § miljöbalken för det – vanliga – förhållandet att det finns ersättningsanspråk från flera olika sakägare att pröva i målet. Om domstolen då för någon av sakägarna dömer ut högre ersättning än vad sökanden har erbjudit, alltså efter en sakprövning av

anspråket, får domstolen för att åstadkomma en likformig reglering höja övriga sakägares ersättning utöver vad de har yrkat.

Den utredning som parterna lägger fram när ersättningsfrågor handläggs i ansökningsmål skiljer sig inte från motsvarande utredningar i andra ersättningsmål enligt 31 kap. miljöbalken eller skadeståndsmål enligt 32 kap. i balken. Parterna anlitar sakkunniga värderare som gör egna utredningar och sammanställer dem i skriftliga utlåtanden. I de (fåtaliga) fall där verksamheten orsakar klassiska dämningsskador förutsätts sökanden ha gjort en särskild markskadekarta.

Förberedelsen i ansökningsmål är – även när ersättningsfrågor förekommer – normalt skriftlig. Muntliga förberedelser är ovanliga. Målen anses ofta klara för huvudförhandling efter det att sökanden har yttrat sig över inkomna synpunkter. Många mål handläggs också helt utan någon egentlig förberedelse. När den ansökta verksamheten bedöms ha begränsade eller åtminstone överblickbara verkningar utnyttjar domstolarna möjligheten i 22 kap. 17 § miljöbalken att kalla till huvudförhandling direkt i kungörelsen.

När muntlig förberedelse anses motiverad är det i allmänhet inte så mycket för att få en allmän förberedande genomgång av processmaterialet som för att reda ut någon viss oklarhet. Särskilt kan det krävas sammanträde för att domstolen ska få underlag för utredningsbeslut, t.ex. kompletteringsförelägganden till sökanden eller förordnande av en extern sakkunnig. Den oklara frågan kan naturligtvis lika gärna vara teknisk som juridisk och förberedelse-sammanträden kombineras ofta med undersökning enligt 22 kap. 13 § miljöbalken, ”ingenjörsundersökning”, som utförs av ett miljöråd. Sådana undersökningar kan bestå av besiktningar på berörda platser, men också av kontrollmätningar och liknande åtgärder.

Den slutliga handläggningen av ersättningsfrågorna sker normalt vid samma huvudförhandling som för tillståndsfrågan och de avgörs i tillståndsdomen (22 kap. 25 § första stycket 4. MB). I svårbedömda fall kan domstolen dock enligt 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken skjuta upp frågan om ersättning under en provotid.

Handläggningen av ersättningsfrågor vid huvudförhandlingen grundas naturligen på parternas skriftliga värderingsutlåtanden. Parternas tekniska biträden och de som har utfört skadeutredningarna – ofta samma personer – är regelmässigt med under

hela förhandlingen och handläggningen vid själva sammanträdet utvecklas ofta till ett meningsutbyte mellan dessa tekniker. Enligt 40 kap. 19 § andra stycket rättegångsbalken ska sakkunniga som parterna har anlitat behandlas som vittnen vid huvudförhandlingen, men i praktiken hålls sällan separata bevisförhör med dem om deras iakttagelser och slutsatser. Även i övrigt är det ovanligt med vittnesförhör liksom med partsförhör under sanningsförsäkran.

Huvudregeln är att domstolen håller syn på berörda fastigheter under huvudförhandlingen. Även kontrollmätningar och andra undersökningar kan göras i det sammanhanget, men detta är sällsynt.

I mindre mål om tillstånd t.ex. till vägbroar och småbåtshamnar finns sällan någon särskild skadeutredning av sökanden. Sakägarna saknar ofta ombud och tekniska biträden. Eftersom målen också handläggs utan särskild förberedelse kommer ersättningsanspråken att väckas vid huvudförhandlingen. Domstolen får då hjälpa sakägarna att formulera om sina synpunkter till bestämda ersättningsanspråk. Sökanden förväntas lämna synpunkter på anspråken genast. Utredningen består då egentligen av parternas egna redogörelser och domstolens iakttagelser vid synen. När detta framstår som alltför otillräckligt kan ersättningsfrågan skjutas upp så att parterna får möjlighet att komplettera utredningen.

Utredningskostnaden kan vara betydande även för ersättningsanspråk om små belopp. Vissa skador kan heller inte beräknas på något meningsfullt sätt utan får bedömas efter skälighet. Sådana skälighetsuppskattningar, eller åtminstone uppskattningar på begränsat underlag, får anses vara vanliga i ansökningsmålen.

Som nämnts i det föregående följer prövningen av ersättningsfrågorna dispositionsprincipen. En annan följd av att ersättningsanspråken är dispositiva är att en bindande reglering av ersättningen inte behöver ske i domstolen utan lika gärna kan regleras i avtal mellan sökanden och sakägaren. Sådana förhandlingslösningar är vanliga, särskilt i mål där sakägarna har anlitat juridiska ombud. För sökanden kan avtalet ge fördelar genom snabbare handläggning av tillståndsmålet och lägre rättegångskostnader. Sakägarna kan ha möjlighet att förhandla sig till en bättre ersättning än vad de skulle ha fått vid domstolen vid prövning strikt enligt miljöbalkens bestämmelser.

Liksom i andra mål där dispositionsprincipen gäller ska domstolen verka för att förlikningsmöjligheterna tas till vara. Den kan sondera parternas förhandlingsvilja och fungera som medlare

mellan dem. Så sker under hela handläggningen, även under pågående huvudförhandling, oftast så att ordföranden eller miljørådet talar enskilt med parterna i förhandlingspauser. En sak som underlättar uppörelser är att sakägarna anlitar egna ombud.

4.1.9 Särskilt om förrättningsprövning

Markavvattning

Enligt vattenlagarna prövades markavvattningsfrågor inte som andra tillståndsfrågor utan i särskilda förrättningar. Förrättningsformen hade också använts för prövningen enligt 1879 års dikningslag.

Förrättningarna leddes av en särskilt förordnad förrättningsman. Förfarandet byggde på officialprincipen. Förrättningsmannen skulle sörja för att ärendet blev i alla avseenden ordentligt utrett samt utreda förutsättningarna för att företaget kunde komma till stånd. Om utredningen visade att företaget inte var tillåtligt skulle förrättningen inställas. I annat fall skulle förrättningsmannen utarbeta en allmän plan över företaget och göra de utredningar som krävdes för att genomföra det. Förrättningsmannen skulle samråda med sökanden, övriga sakägare och berörda myndigheter. Sammanträde skulle hållas med sakägarna. I tillståndsbesluten skulle regleras bl.a. företagets ändamål, läge, omfattning och tekniska utformning, vilka fastigheter som skulle delta i företaget och varje deltagares andelstal, särskilda tvångsrätter som medgavs för företaget samt skyldigheten att betala ersättning eller utföra skadeförebyggande åtgärder.

Förrättningsverksamheten enligt vattenlagarna hade stor betydelse för jordbruket och det fanns en särskild yrkeskår, statens lantbruksingenjörer, för att sköta den.

I miljöbalken avskaffades förrättningsförfarandet. Markavvattningsfrågorna prövas antingen av länsstyrelsen eller också av miljödomstolen och då i ett vanligt ansökningsmål (jfr avsnitt 6). Genom systemet med markavvattningssakkunniga finns dock en rest av det gamla systemet kvar. Det utredningsarbete som den sakkunnige ska utföra och det yttrande som han ska lämna till domstolen liknar i mycket förrättningsmannens utredning och beslut.

Förrättningsförfaranden inom närliggande rättsområden

Som nämnts i det föregående förekommer inte längre förrättningsformen i miljöbalkens prövningssystem. Enligt direktiven ska utredningen överväga om frågorna om markåtkomst och ersättning i framtiden kan handläggas inom ramen för ett förrättningsförfarande. I det följande presenterar utredningen exempel från närliggande rättsområden där förrättningsförfaranden kommer till användning vid prövningen av tillstånds-, markåtkomst- och ersättningsfrågor.

Enligt PBL sker tillståndsprövningen genom detaljplan och bygglov, dvs. enligt ett administrativt förfarande. Detaljplanen, som kan sägas utgöra en allmän lokalisering- och tillåtlighetsprövning, ger inte rätt att uppföra en byggnad eller rätt till markåtkomst. För byggande krävs bygglov. Markåtkomst får kommunen eller annan huvudman genom att väcka talan i domstol, varvid också ersättningsfrågan kan prövas. Om förvärvaren inte väljer domstolsvägen kan markåtkomsten lösas genom avtal eller via fastighetsregleringsförrättning som genomförs av lantmäterimyndighet.

Genom fastighetsreglering är det möjligt att tvångsförvärva mark och få tillträda mark i de flesta situationer och även lösa uppkommande ersättningsfrågor. I domstol förekommer i dag knappast några fall där talan om markåtkomst och ersättning väckts enligt PBL. I stället används fastighetsreglering. För att möjliggöra fastighetsreglering vid genomförande av detaljplan skedde vissa ändringar i fastighetsbildningslagen år 1993. Det kan utgå ersättning för ekonomiska skador som uppkommer på grund av vissa beslut enligt PBL (14 kap. 3–8 §§ PBL). För ersättning ska talan väckas vid fastighetsdomstol. Sådana skador kan inte regleras av förrättningsmyndighet som första instans.

Förrättningen betalas av sökanden. Utredningar till grund för beslut tas fram av förrättningsmyndigheten. Någon rätt för markägare att få ersättning för ombud och egna utredningskostnader föreligger inte.

I lagen om byggande av järnväg är förfarandet beträffande frågor om tillstånd, markåtkomst och ersättning uppbyggt på ungefär samma sätt som i PBL. Tillståndsprövningen sker genom att järnvägsplan upprättas. Lagen anvisar domstol som första instans för frågor om markåtkomst och ersättning. Motsvarande möjlighet som i PBL att använda fastighetsreglering för markåtkomst och

ersättning föreligger. Även här tillämpas regelmässigt fastighetsreglering för dessa frågor. Järnvägsutbyggnaden kännetecknas vidare av tämligen omfattande skadebegränsande åtgärder vilket i stor utsträckning sker genom olika förrättningsåtgärder.

Vid anläggande av högspänningsledningar sker tillståndsprövningen i form av en koncessionsprövning hos administrativ myndighet. Markåtkomst (ledningsrätt) och ersättning prövas vid förrättning enligt ledningsrättslagen av lantmäterimyndighet som första instans. Domstolsalternativet till förrättning är expropriation som i praktiken numera aldrig utnyttjas.

Enligt väglagen uppkommer vägrätt när mark eller annat utrymme tagits i anspråk enligt en arbetsplan som upprättas av Vägverket. Vägrätten ger rätt till tillträde. Ersättningsfrågor prövas av fastighetsdomstol i första instans efter stämning av fastighetsägare eller Vägverket. Av 66 § väglagen framgår att talan vid domstol av lagstiftaren setts som en utväg i sista hand när en frivillig uppgörelse inte går att åstadkomma. Här finns inte något förrättningsalternativ för markåtkomst och ersättning.

Enligt minerallagen (1991:45) sker prövning av tillstånd, markåtkomst och ersättning i första instans genom förrättning som utförs av en specialmyndighet, Bergmästaren.

Förrättningsförfarandet har ansetts vara ett effektivt och relativt billigt men ändå tillfredsställande rättssäkert alternativ till domstolsprövning. Förfarandet bygger på officialprincipen. Myndigheten ska självmant bevaka de allmänna intressen som berörs av förrättningen och även vissa enskilda intressen. Den ska se till att ärendena blir ordentligt utredda och kan själv ta initiativ till förändringar i förrättningens omfattning eller inriktning. Den förutsätts bistå sakägarna med råd och upplysningar. Myndighetens officialprövningsskyldighet utesluter inte att sakägarna är aktiva i förrättningen och för in egen utredning i den.

Till skillnad från en domstol kan myndigheten inte tvinga en sakägare att närvara vid sammanträdena. Den kan inte höra sakägare under sanningsförsäkran eller vittnen under ed och inte heller tvinga parterna att lägga fram skriftliga handlingar som de innehar. Förrättningsksammanträdena är i princip inte offentliga.

Till förrättningsförfarandets fördel har anförts att det innebär en rimlig avvägning mellan å ena sidan effektivitets- och kostnads-synpunkter och å andra sidan rättssäkerhetssynpunkter. Domstolsförfarandet har ansetts ha företräde när det gäller rättsäkerhetsgarantierna och vid prövningen av mera invecklade civilrättsliga

tvister och av frågor där det finns starka motsättningar mellan parterna. Frågan behandlades vid tillkomsten av fastighetsbildningslagen, se prop. 1969:128. Från olika remissinstanser hade anförts att lantmätaren inte hade samma fristående och självständiga ställning som en domstol. Detta framgick bl.a. av att bevakningen av det allmännas intresse i fastighetsbildningsfrågor under pågående förrättning skulle ske genom förrättningsmännens försorg. Lantmätaren stod i ett instruktionsmässigt subordinationsförhållande till (dåvarande) överlantmätaren. Olikheterna mellan förrättningsförfarandet och ett domstolsförfarande förelåg i synnerhet beträffande parternas möjligheter att förebära utredning. De var särskilt framträdande i mål där motsättningarna mellan olika intressen vanligen är starka. Kännetecknande för domstolsprocessen var vidare den omsorg och noggrannhet som läggs ned på dokumentationen av vad som har förekommit vid handläggningen av ett mål.

4.1.10 Rättegångskostnaderna

Sakägarbegreppet

Inom den vattenrättsliga tillståndsprocessen fungerar "sakägare" som en samlingsbeteckning för sådana enskilda som är så berörda av den ansökta verksamheten att de kan uppträda som sökandens motparter i processen. Bland deras processuella befogenheter ingår att framställa yrkanden om handläggningen – t.ex. att begära huvudförhandling – och att överklaga domar i tillståndsmålen. De har också rätt till ersättning av sökanden för sina rättegångskostnader enligt särskilda bestämmelser i miljöbalken. Ibland skiljs mellan detta "processuella" sakägarbegrepp och ett annat "materiellt", som avser dem som har rätt till ersättning till följd av verksamheten. Eftersom just påverkan på den enskildes ekonomiska intressen är den typiska grunden för att någon är sakägare sammanfaller begreppen oftast.

Det bör framhållas att man inte behöver vara sakägare för att få göra sig hörd i tillståndsprocessen. I princip vem som helst har rätt att lägga fram utredning och synpunkter rörande ansökan. Frågan om någon är sakägare eller inte får därför normalt endast någon praktisk betydelse om han vill överklaga något avgörande eller begär ersättning för rättegångskostnader.

I vattenlagarna fanns ingen särskild definition av sakägarbegreppet, utan detta hade överlämnats åt rättstillämpningen. Som sakägare enligt 1983 års vattenlag betraktades först och främst ägare till sakskadad fastighet och därutöver den som innehade någon särskild rätt till en fastighet som gick förlorad eller rubbades. Särskild rätt betydde i detta sammanhang oftast servitut eller nyttjanderätt.

Tendensen i praxis under vattenlagarnas tid var att sakägarbegreppet utökades utöver vad som beskrevs i det närmast föregående. Särskilt nyttjande- eller servitutsrätter till tvätt- eller båtplats godtogs som grund för sakägarskap även om rättigheten bara grundades på muntlig upplåtelse eller tyst medgivande. I fråga om rätt till båtfart och virkesutdrivning tenderade kravet på sakrättslig anknytning till det berörda vattenområdet att tunnas ut eller helt överges.

För yrkesfiskare gällde enligt vattenlagarna att de på samma sätt som andra nyttjanderättshavare hade sakägarställning om de fiskade med stöd av en upplåtelse från fastighetsägaren (förutsatt att företaget kunde skada fisket). Inom allmänt vattenområde ansågs endast de som fiskade med fasta redskap efter särskilt tillstånd från staten som sakägare. Den principen fick dock ett undantag i ett mål om rättsprövning av regeringens tillståndsbeslut angående Öresundsbron. Regeringsrätten fann här att fiskarna, som hade behandlats som sakägare vid vattendomstolen och hos regeringen, hade rätt att begära prövning av regeringsbeslutet.

Även om sakägarkretsen som nämnts främst avgränsades i domstolspraxis fanns lagbestämmelser i frågan, nämligen i 22 kap. 2 § i 1983 års vattenlag, där det reglerades i vilka fall en verksamhet skulle anses beröra en viss fastighet. Så skulle anses vara fallet

1. när ett yrkande framställdes om skyldighet för fastighetens ägare att delta i företaget,
2. när fastigheten eller dess vatten togs i anspråk för verksamheten eller för en anläggning i samband med företaget, eller
3. när företaget kunde medföra skador på mark eller vatten tillhörande fastigheten, på byggnader eller anläggningar som finns på fastigheten eller på fastighetens användningssätt.

Lagbestämmelsen var inte avsedd att vara begränsande utan lämnade, som framgått i det föregående, utrymme för att andra än de som räknades upp i den kunde vara sakägare.

En fastighet behövde inte påverkas på något betydande sätt för att intressenterna i fastigheten skulle vara sakägare. Varje konstaterbar påverkan genom intrång eller risk för skador, om än ekonomiskt oväsentliga, gjorde intressenterna till parter i vattenmålet. Synsättet är inte unikt för vattenlagarna utan förekommer även t.ex. i praxis till väglagen.

I de – vanliga – fall där det framstod som tveksamt om en viss fastighet berördes av verksamheten, behandlades fastighetsägaren som sakägare även om hans anspråk inte bedömdes som sannolika men det ändå var möjligt att han berördes. Beviskravet för sakägarskap var alltså lågt.

En begränsning av sakägarkretsen låg dock i att inte varje form av intrång i ett intresse med anknytning till det berörda vattenområdet omfattades av vattenlagarnas regler. Intrånget måste ha något vattenrättsligt inslag. T.ex. ansågs intrång i form av minskat skönhetsvärde utan samband med sakskada på fastighet inte omfattas av vattenlagarnas ersättningsregler utan skulle bedömas enligt allmänna grannelagsrättsliga grundsatser.

Även med hänsyn till den utvidgning av sakägarkretsen som behandlats i det föregående framstår det som en riktig sammanfattning av vattenlagens ståndpunkt att som sakägare räknades ägare och innehavare av skriftligen eller muntligen upplåten rätt till fast egendom som direkt skadas av ett vattenföretag eller annars lider intrång i något för fastighetens ekonomiska nyttjande väsentligt intresse med anknytning till det vattenområde där företaget utfördes.

I propositionen till miljöbalken (1997/98:45 prop. del 1 s. 482 ff.) anförde regeringen att det i miljöbalken borde finnas ett enhetligt sakägarbegrepp. Det borde inte göras skillnad om den överklagade frågan rörde t.ex. vattenverksamhet eller miljöfarlig verksamhet. En skillnad i gällande rättspraxis som enligt regeringen inte borde upprätthållas var beträffande yrkesfiskare. Det var knappast möjligt att direkt i lagtexten ange vem som är att anse som sakägare, men regeringen var av den uppfattningen att yrkesfiskare bör kunna vara sakägare även i mål om vattenverksamhet trots att de inte fiskar med fasta redskap. Vidare borde en anknytning som endast grundar sig på allemansrätt aldrig vara tillräcklig för att talerätt ska föreligga. Gällande sakägarbegrepp enligt miljöskyddslagen borde utgöra utgångspunkt. En generös tillämpning var således avsedd.

Lagbestämmelserna om vilka fastigheter som skulle anses berörda av vattenverksamheter överfördes i sak oförändrade till LSV (9 kap. 2 §).

Det enligt lagmotiven avsedda förenhetligandet av sakägarbegreppet har också slagit igenom i domstolspraxis. Högsta domstolen avgjorde 2004 två mål som gällde sakägarbegreppet vid vattenverksamhet (NJA 2004 s. 590). Båda målen gällde utbyggnader av småbåtshamnar. De flesta av de fastigheter vars ägare uppträdde i målen hade inte del i berörda vattenområden. Den inverkan som ägarna åberopade var, i det ena målet störningar under anläggningstiden (bl.a. grumling inom en fastighet som hade ett mindre vattenområde) och från verksamheten vid de blivande hamnarna, i det andra målet störningar från den blivande verksamheten och från trafiken på land till och från hamnen samt att landskapsbilden skulle förändras. I skälen till sina avgöranden anförde Högsta domstolen bl.a. att vid tillämpningen av vattenlagen ansågs sakägare vara ägare eller innehavare av skriftligen eller muntligen upplåten rätt till fast egendom som direkt skadades av ett vattenföretag eller annars led intrång i ett för fastighetens ekonomiska utnyttjande väsentligt intresse med anknytning till det vattenområde där företaget utfördes. I fråga om miljöskyddslagen tillämpades ett mer omfattande sakägarbegrepp. Som sakägare ansågs den som kunde tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den miljöfarliga verksamheten. En enbart teoretisk eller helt obetydlig risk för skada eller olägenhet räckte emellertid inte.

Ett syfte med miljöbalken var att få till stånd en övergripande och sammanhållen miljölagstiftning och att skapa förutsättningar för en integrerad tillämpning av denna lagstiftning sett ur de enskilda verksamhetsutövarnas synvinkel. I miljöbalken hade införts ett antal rättsligt bindande principer och allmänna hänsynsregler som skulle tillämpas på all i balken reglerad verksamhet. Vidare hade införts en mer enhetlig ordning för att pröva verksamheter som regleras i miljöbalken.

I linje med detta uttalades i propositionen till miljöbalken att balken skulle ha ett enhetligt sakägarbegrepp. Vidare sades att sakägarbegreppet enligt miljöskyddslagen borde utgöra utgångspunkt och att en generös tillämpning var avsedd.

Bestämmelsen i 16 kap. 12 § miljöbalken hade i här aktuellt hänseende samma lydelse som den allmänna regeln i 22 § förvaltningslagen (1986:223), i fortsättningen förvaltningslagen, om

rätt att överklaga ett förvaltningsbeslut, och det var därför naturligt att rätten att överklaga ett beslut enligt balken följde allmänna förvaltningsrättsliga principer. Motivuttalandena gav också vid handen att rätten enligt miljöbalken att föra talan som part i ansökningsmål om tillstånd till vattenverksamhet och att överklaga avgöranden i sådana mål hade avsetts bli utvidgad jämfört med vad som gällde enligt vattenlagen. Hänvisningen till sakägarbegreppet enligt miljöskyddslagen fick anses innebära att rätten att vara part och att överklaga skulle tillkomma varje person som kunde tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den verksamhet för vilken tillstånd söks, om risken för skada eller olägenhet rörde ett av rättsordningen skyddat intresse och inte var enbart teoretisk eller helt obetydlig. Det krav på fastighetsanknytning som gällde enligt vattenlagen syntes inte böra upprätthållas, låt vara att ändringen i detta hänseende kanske inte fick så stor praktisk betydelse, eftersom en risk för skada eller olägenhet av en vattenverksamhet normalt torde förutsätta en viss anknytning till en fastighet som berörs av verksamheten.

Rättegångskostnaderna i mål om vattenverksamhet

Enligt 25 kap. 2 § miljöbalken ska sökanden i ansökningsmål om vattenverksamhet i princip svara för sina egna och motparternas kostnader vid miljödomstolen.

Förarbeten

Kostnadsregeln har i stort sett varit densamma sedan 1918 års vattenlag. Principen om sökandens kostnadsansvar framställs som okontroversiell i motiven till den lagen. I det ursprungliga förslaget från år 1910 motiveras bestämmelsen endast med att den följde av det allmänna rättsförhållandet mellan sökanden och hans motparter. Motparternas kostnader var i själva verket från deras sida sett att likställa med skada och förlust, som vållas genom själva företaget.

Tillstånd att ta i anspråk mark genom expropriation prövas av regeringen eller i vissa fall av länsstyrelsen eller Energimyndigheten. Den som fått tillstånd att expropriera måste sedan fullfölja sitt tillstånd i en process vid fastighetsdomstolen, där rätten att ta

marken i anspråk och ersättningsfrågorna avgörs genom dom. Den utdömda ersättningen fördelas sedan i ett särskilt ärende av länsstyrelsen mellan fastighetsägare och panthavare. Enligt 7 kap. 1 § expropriationslagen ska den exproprierande (sökanden) svara för samtliga kostnader som uppkommit i ärendet om tillstånd till expropriation, i målet vid fastighetsdomstolen och i ärendet om fördelning av expropriationsersättningen. Kostnadsersättningsfrågan ska prövas av fastighetsdomstolen, även om frågan inte gäller kostnad vid domstolen.

Enligt miljöskyddslagen kunde sökandens motparter inte få ersättning för sina kostnader i tillståndsärendena. I lagstiftningsärendet framhöll lagrådet att en sådan ordning skulle innebära en försämring och försvagning av sakägares ställning i förhållande till vad som hade gällt i vattenföroreningsmål enligt 1918 års vattenlag. Sakägaren kunde enligt lagrådets mening ha stort intresse av att bevaka sin rätt redan i samband med tillståndsprövningen för att eventuellt kunna förhindra företaget eller få till stånd ändamålsenliga skyddsåtgärder. Förslaget kunde enligt lagrådet medföra att möjligheterna att få ärendena allsidigt belysta minskade. Bl. a. med hänvisning till den förbättrade miljövårdsorganisationen och till koncessionsnämndens möjligheter att bättre än en domstol aktivt verka för en uttömmande och allsidig utredning av ärendena infördes dock ingen regel om rätt till kostnadsersättning i miljöskyddslagen.

Vattenlagsutredningen, vars arbete resulterade i 1983 års vattenlag, föreslog en ordning där tillståndsfrågorna skulle prövas av en administrativ myndighet och där sökanden sedan skulle fullfölja tillståndet med en process hos fastighetsdomstolen, i princip på samma sätt som enligt expropriationslagen. Utredningen framhöll att prövningen av miljöskyddsåtgärder i första hand ansågs gälla förhållandet mellan sökanden och motstående allmänna intressen. Enskild sakägare var visserligen oförhindrad att föra talan i ansökningsärenden. Hans intressen ansågs emellertid i stor utsträckning sammanfalla med de allmänna och han ansågs bl.a. för den skull inte böra ha rätt att företa egna sakkunnigutredningar på sökandens bekostnad. I vattenmålen kunde de enskilda intressena inte på samma sätt anses sammanfalla med de allmänna. Från allmän synpunkt kunde det t. ex. saknas anledning att bestrida en ansökt dämning eller vattentappning som ändå kunde böra jämkas med hänsyn till skadeverkningarna på enskild egendom. Vidare kunde enskild rätt böra vika till förmån för byggnadsintresset inte

bara därför att företaget allmänt sett var tillåtligt i vad det påverkade vattenförhållandena utan också därför att det behövdes olika arbeten på land för att det skulle kunna genomföras. I den situationen stod i regel inga allmänna intressen på spel. Prövningen av den administrativa tillståndsmyndigheten avsåg alltså inte bara frågor rörande företags tillåtlighet. Ett tillstånd till ett vattenföretag medförde också en rätt för sökanden att skada och kanske att ta i anspråk sakägarens egendom. Ett tillståndsbeslut kunde vidare innebära en preklusion av annan än sökanden tillkommande rätt till vatten. För behandlingen av sådana frågor krävdes ibland omfattande utredningar av såväl teknisk som rättslig natur. Förhållandena liknade mer expropriationsfallen än miljöskyddsfallen, som inte innefattade tvångsrechtsfrågor. Sakägarna kunde alltså ha stort intresse av att bevaka sin rätt redan i samband med tillståndsprövningen. Det skulle naturligtvis liksom tidigare främst åligga sökanden att tillhandahålla den utredning som behövdes i tillståndsärendet och i målet om skadereglering. Fastighetsägare och andra sakägare kunde emellertid behöva verkställa kompletterande utredningar. Vattenföretagens ofta svåröverskådliga verkningar och komplicerade natur medförde också att sakägarna kunde behöva anlita juridiskt och tekniskt biträde. Vattenlagsutredningen förordade därför att sakägare borde ha rätt till ersättning för sina nödvändiga kostnader för förfarandet inför administrativ tillståndsmyndighet.

När 1983 års vattenlag infördes ändrades inte prövningssystemet. Tillståndsfrågorna prövades liksom tidigare av vattenmyndigheterna. Huvudregeln om kostnadsansvaret i ansökningsmål var liksom enligt 1918 års lag att sökanden skulle svara för både sina egna och motparternas kostnader. I lagmotiven hänvisades till äldre regler och till vattenlagsutredningens förslag.

Miljöbalksutredningens förslag innebar att vattenlagens processuella bestämmelser flyttades över till miljöbalken, med nödvändiga anpassningar. Utredningen anförde att de processuella reglerna hade sin grund i gällande regler som hade visat sig fungera väl.

I motiven till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 1 s. 469) anförde regeringen att den hade övervägt att utvidga rätten till ersättning för rättegångskostnader, främst till att avse inte bara vattenverksamheter utan också miljöfarliga verksamheter. När det gällde luftföroreningar var dock sakägarbegreppets omfattning så vidsträckt att det inte skulle vara lämpligt att låta en sökande betala

rättegångskostnader i sådan omfattning som skulle kunna bli fallet. Det ansågs därför olämpligt att ge sakägare i mål om miljöfarlig verksamhet rätt till ersättning för rättegångskostnader.

Miljöbalkskommittén behandlade rättegångskostnadsfrågan i sina delbetänkanden *Miljöbalken under utveckling* (SOU 2002:50) och *Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation* (SOU 2004:38).

I det första betänkandet behandlade kommittén förslag till en administrativ tillståndsprövning av vattenverksamheter. För det fallet att myndighetens tillståndsprövning inte skulle omfatta civilrättsliga frågor ansåg kommittén att reglerna om ersättning för rättegångskostnader i större utsträckning än i dag borde vara desamma som i mål om miljöfarlig verksamhet. Nuvarande regler gjorde det lättare för sakägare att ta till vara sin rätt i mål om vattenverksamhet än i mål om miljöfarlig verksamhet. Det föreföll mindre lämpligt att ändra gällande regler för miljöfarlig verksamhet genom att ge sakägare rätt till ersättning för kostnader vid tillståndsprövningen. Det låg i stället närmast till hands att överväga om rätten till kostnadsersättning för sakägare i vattenmål i fortsättningen kunde begränsas till prövningen av civilrättsliga frågor. En sakägare skulle alltså kunna få ersättning för kostnader i tvister om tvångsrätt och skadereglering.

I det andra betänkandet anförde kommittén att det vid utformningen av reglerna om rättegångskostnader i vattenmål bl.a. borde vägas in vad som kunde anses vara karaktäristiskt för vattenverksamheter. Det är inte ovanligt att vattenverksamheter orsakar skador på annans fastighet. Framför allt större verksamheter kan förutsätta att verksamhetsutövaren tar i anspråk annans mark- och vattenområden. Något som hörde nära samman med detta var att olika typer av ersättningar kan aktualiseras i vattenmål. Ett slags ersättning kan utgå till följd av att verksamhetsutövaren tar i anspråk annans mark- och vattenområden, exempelvis vid byggandet av en kraftverksdamm (intrångsersättning). En annan typ av ersättning kan utgå för skador på grund av vattenverksamhetens mer allmänna inverkan på mark- och vattenområden (ersättning för skador). I omfattande vattenmål kan båda typerna av ersättning bli aktuella. När det gäller ersättning för skador på grund av vattenverksamhetens allmänna inverkan på omgivningen fanns det enligt kommittén ingen egentlig skillnad mellan vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter, eftersom störningarna från de senare på liknande sätt kan orsaka skador (utsläpp till luft och vatten, buller

m.m.). Vad som också borde vägas in i frågan om kostnadsersättning var att tillståndsprövningen av vattenverksamheter efter miljöbalksreformen på ett tydligare sätt än tidigare utgår från två delvis olika synsätt.

Det ena synsättet, som motiverat de nuvarande reglerna om rättegångskostnader, utgår från det expropriativa inslaget i framför allt vissa större vattenmål. På samma sätt som vid prövning enligt expropriationslagen finns det här skäl att med hänsyn till verksamhetens påverkan på enskilda intressen ställa krav på ett starkt skydd för sakägarna. Det andra synsättet, som präglat prövningssystemet för miljöfarliga verksamheter, utgår från behovet av att skydda miljön från skadeverkningarna av olika verksamheter. Vid en sådan miljöprövning framhävs betydelsen av officialprövningen, dvs. att prövningsmyndigheten ansvarar för att ett tillräckligt underlag finns för att fatta ett korrekt beslut. Vid prövningen kommer fokus att hamna på frågan om verksamheten är tillåtlig utifrån miljöbalkens allmänna hänsynsregler och andra krav som främst utgår från miljöskyddsintresset. Det kunde hävdas att sakägarnas behov av att anlita biträde för att föra talan i tillståndsfrågan är begränsat vid en sådan prövning, eftersom det är myndighetens skyldighet att ta in ett tillräckligt underlag och väga in alla de allmänna och enskilda intressen som berörs av den planerade verksamheten.

En utgångspunkt för kommitténs resonemang i frågan var att behovet av skydd för sakägare var särskilt tydligt vid prövningen av tvångsrätts- och ersättningsfrågor. Skälen för att låta sakägare få ersättning för rättegångskostnader var i allmänhet starkare vid dessa prövningar än vid prövningen av om en verksamhet uppfyller de krav som främst utgår från det allmänna miljöskyddsintresset. Kommittén föreslog att sakägare skulle kunna få ersättning för rättegångskostnader vid prövningen av ersättningsfrågor. Däremot skulle inte eventuella kostnader för tillståndsprövningen ersättas av verksamhetsutövaren.

Nuvarande ordning

Kostnadsregeln i 25 kap. 2 § miljöbalken är ett avsteg från rättegångsbalkens huvudregel att kostnadsansvaret bestäms av vem som vinner eller förlorar processen. I mål om tillstånd till miljöfarlig verksamhet är skillnaden mot rättegångsbalken ännu större, här får

enligt 25 kap. 1 § miljöbalken varje part alltid själv svara för sina kostnader.

Sökandens betalningsskyldighet enligt 25 kap. 2 § gäller både gentemot sådana myndigheter som har rätt att uppträda som hans eller hennes motparter i ansökningsmålet och gentemot enskilda sakägare. Däremot har sådana miljöorganisationer som enligt 16 kap. 13 § miljöbalken har talerätt i vissa frågor ingen rätt till kostnadsersättning.

Kostnader är ersättningsgilla om de skäligen varit påkallade för tillvaratagande av partens rätt. Ersättning ska utgå för kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud och biträden. Det är i detta avseende samma regler som enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken gäller för tvistemål i allmänhet. Som ”rättegångens förberedande” räknas också sådana förhandlingar mellan sökanden och motparterna som har betydelse för deras ställningstaganden i målet, som t.ex. förlikningsförhandlingar i en ersättningsfråga. Också partens eget arbete och tidsspillan ska ersättas.

Enligt 25 kap. 5 § miljöbalken begränsas ersättningsskyldigheten också av bestämmelsen i 18 kap. 6 § rättegångsbalken att part inte får ersättning för merkostnader som han orsakat genom försumlig processföring.

De viktigaste ersättningsposterna är normalt arvoden till sakägarnas ombud och tekniska biträden. Storleken på dessa arvoden kan bli betydande. Ersättningsanspråken ska enligt 18 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken prövas i sak av domstolen i den mån sökanden inte har medgivit dem.

Huvudregeln om sökandens kostnadsansvar har undantag. I 25 kap. 2 § första stycket andra meningen finns en specialregel för ansökningsmål som innefattar bildande av vattenrättsliga samfälligheter. Då gäller inte sökandens kostnadsansvar enligt första meningen för deltagare i samfälligheten. Bakgrunden till det undantaget är att deltagande fastigheter har nytta av den verksamhet som ansökan gäller.

I mål som gäller återkallelse, förbud mot fortsatt verksamhet eller omprövning av tillstånd till vattenverksamhet enligt 24 kap. 3–6 §§ eller enligt 7 kap. 15 § LSV, ska de myndigheter, Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen, som har rätt att ansöka om åtgärderna, samt tillståndshavaren svara för sina egna kostnader vid miljödomstolen. I mål enligt 24 kap. 5 § om omprövning för att tillgodose allmänna intressen ska den myndighet som

ansökte om omprövning dessutom svara för kostnader vid miljödomstolen som uppkommer för andra motparter än tillståndshavaren. Detta gäller dock inte omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 11. av bestämmelser till skydd för fisket. Gäller en omprövningsansökan förbättring av anläggningens säkerhet enligt 24 kap. 5 § första stycket 10. ska tillståndshavaren i stället för myndigheten svara för övriga motparters kostnader.

Vid omprövning på grund av ändrade förhållanden i samfälligheter enligt 7 kap. 17 § LSV i fråga om kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen eller då målet gäller fastställelse enligt 7 kap. 18 § i den lagen av överenskommelse mellan deltagare ska varje part svara för sina egna kostnader.

I 25 kap. 5 § andra stycket finns en särregel beträffande ”särskilda frågor i ansökningsmål om vattenverksamhet”. Som exempel på fall då stadgandet bör kunna tillämpas har nämnts den situationen att sakägare tvistar inbördes om fördelningen mellan dem om ett ersättningsbelopp. Sökanden har i regel inget eget intresse att bevaka i tvister, som inte rör ersättnings belopp utan endast fördelningen av beloppet. I sådana fall bör man enligt förarbetena till bestämmelsens äldre motsvarighet kunna se till den verkliga partsställningen i målet när det gäller att avgöra vem som ska stå för rättegångskostnaderna.

De bestämmelser som har behandlats i det närmast föregående gäller kostnaderna i första instans. Bestämmelsen i 25 kap. 2 § andra stycket innebär att en sakägare som klagat till högre rätt får stå för sina egna kostnader, om han förlorar, men att han inte kan åläggas att betala sökandens kostnader annat än med tillämpning av 18 kap. 6 § rättegångsbalken.

4.2 Överväganden och förslag

4.2.1 Hanteringen av civilrättsliga frågor i den nya prövningsorganisationen

Utredningens förslag: Frågor som gäller särskilda vattenrättsliga tvångsrätter prövas av en koncessionsnämnd. Det samma gäller ställande av säkerhet. Övriga civilrättsliga frågor om vattenverksamhet ska även i fortsättningen prövas av miljödomstol.

Ett förslag till ny prövningsorganisation i första instans tillåter olika lösningar för den framtida hanteringen av de civilrättsliga frågor som nu handläggs i ansökningsmålen vid miljödomstolarna. Om inte alla frågor flyttas över till de föreslagna koncessionsnämnderna kan de frågor som inte övertas ligga kvar hos miljödomstolarna eller flyttas över till någon tredje myndighet. I det sammanhanget ska enligt direktiven övervägas om det är lämpligt att frågorna prövas inom ramen för ett förrättningsförfarande.

Särskilda vattenrättsliga tvångsrätter

Det finns ett nära samband mellan prövningen av en tvångsrättsfråga för en viss verksamhet och tillåtlighetsprövningen av samma verksamhet i ett ansökningsärende på så sätt att både de relevanta omständigheterna och de tillämpliga reglerna överlappar varandra. Som utredningen har beskrivit i det föregående (avsnitt 4.1.3) prövas tvångsrättsyrkanden mot de generella reglerna i miljöbalkens första avdelning, bl.a. försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § och lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 §. De argument som en sakägare kan vilja anföra till stöd för att en yrkad tvångsrätt är oacceptabelt ingripande i hans fastighet bör i stora delar vara desamma som han har haft anledning att åberopa även i tillståndsärendet. Utredningen om verksamheten och de motstående intressena kommer att vara i stort sett densamma i både tillstånds- och tvångsrättsfrågan. Det finns alltså systematiska skäl för att hålla ihop prövningen av de båda frågorna.

Även processekonomiska skäl talar för en sammanhållen prövning. Två skilda processer vid olika myndigheter om närliggande och delvis överlappande frågor kan bli dyrare än en samlad prövning. Separat prövning av tvångsrättsfrågan för också med sig en risk för förseningar av prövningen och därmed av det prövade projektet. Visserligen bör det vara möjligt för sökanden att ansöka (separat) om tvångsrätt parallellt med tillståndsansökan, men något slutligt avgörande i tvångsrättsärendet kan knappast komma till stånd förrän det underliggande tillståndsbeslutet har vunnit laga kraft. Tillståndsbeslutet kan ju innebära att delar av ansökan ogillas, eller att beslutsmyndigheten sätter upp inskränkande villkor, så att ett föregående tvångsrättsbeslut måste omprövas.

Beroende på hur reglerna om separat tvångsrättsprövning skulle utformas mera i detalj kan det också finnas en risk för en faktisk

dubbelprövning av tillåtlighetsfrågan och en större tidsutdräkt än som behandlats i det närmast föregående. Ska den separata prövningen omfatta en självständig bedömning av det lagenliga och proportionella i tvångsingripandet är det ofrånkomligt att den processen i praktiken blir en andra tillåtlighetsprövning, åtminstone i sådana fall där tvångsrätten är en förutsättning för att det ansökta projektet alls ska kunna genomföras. Tillåtlighetsfrågan kommer alltså i tvistiga fall i praktiken att passera upp genom ännu en instanskedja.

Reglerna skulle i och för sig kunna utformas så att prövningsmyndigheten i tvångsrättsärendet var bunden av tillståndsmyndighetens bedömning av att verksamheten kan komma till stånd även med hänsyn till motstående enskilda intressen. Frågan blir då i stället vad som i så fall återstår av den separata prövningen mer än en formell granskning av tillståndsbeslutet. Det är svårt att se någon egentlig mening med en så inskränkt separat prövning.

Enligt utredningens mening talar alltså starka skäl för att prövningen av särskilda tvångsrätter, liksom hittills, bör ske i samma process som tillståndsprövningen, dvs. i tillståndsärendet hos prövningsmyndigheten.

Sambandet mellan tillstånds- och tvångsrättsfrågorna bör medföra att prövningen sker hos tillståndsmyndigheten även i sådana fall då tvångsrättsfrågan kommer upp separat, efter att tillståndsfrågan redan har prövats. Möjligheten till en sådan separat prövning måste finnas kvar. Även i fortsättningen får man räkna med att en verksamhetsutövare förbiser eller felbedömer behovet av särskild tvångsrätt för att genomföra ett projekt.

Ersättningsfrågor

En närliggande möjlighet är att låta de nya nämnderna överta även ersättningsfrågorna.

Att en förvaltningsmyndighet prövar tvister om ersättningskyldighet mellan enskilda har i Sverige ingen motsvarighet inom miljörätten. I Finland är det delvis en annan ordning. Där prövas även ersättningsfrågor i de tillståndsärenden som avgörs av de regionala miljötillståndsverken. Dessa myndigheters beslut överklagas till förvaltningsdomstolen i Vasa. Denna domstol var tidigare vattenöverdomstol. Från förvaltningsdomstolen i Vasa överklagas även civilrättsliga tvister till Högsta förvaltnings-

domstolen i Helsingfors som sista instans. En beskrivning av den finländska lagstiftningen finns i *bilaga 10*. Även de finländska tingsrätterna kan pröva ersättningsfrågor. Någon motsvarighet till de dispositiva forumbestämmelserna i 10 kap. 17 § rättegångsbalken finns inte i motsvarande kapitel i den finländska rättegångsbalken. I Sverige prövas traditionellt civilrättsliga tvister av domstol. Konstitutionellt finns inget hinder mot att prövningen sker hos en administrativ myndighet. Kravet är enligt 11 kap. 3 § regeringsformen att en rättstvist mellan enskilda inte utan stöd av lag får avgöras av annan myndighet än domstol. En domstolsprövning i nu avsedda fall kan åstadkommas genom överklagande.

Eftersom utredningen också föreslår att myndigheterna ska pröva frågor om särskild tvångsrätt skulle dagens sammanhållna prövning kunna bibehållas om koncessionsnämnderna också övertog ersättningsregleringen från miljödomstolarna. Att på så sätt bibehålla dagens system skulle i olika avseenden vara gynnsamt för dem som berörs av det ansökta projektet, främst genom att de normalt bara behövde delta i en enda process. Under utredningens arbete har bl.a. framhållits att sökandenas totala utgifter för rättegångskostnader skulle begränsas.

Som har framhållits i tidigare lagstiftningsärenden (se avsnitt 4.1.4) finns det också ofta ett nära samband mellan villkorsfrågorna och ersättningsfrågorna. Under vattenlagarnas, särskilt den äldres, tid förutsatte prövningen av vattenmål regelmässigt att vattendomstolen taxerade företagets skadeverkningar på ett antal berörda fastigheter. Det var under den perioden som den huvudsakliga vattenkraftutbyggnaden ägde rum. Frågan är dock vilken vikt det angivna sambandet mellan tillstånds- och ersättningsfrågorna numera ska tillmätas. Utredningens enkät till miljödomstolarna visar (se avsnitt 4.1.1) att antalet tillståndsmål med ersättningsfrågor inte är särskilt stort, i medeltal färre än tio mål per domstol och år. Verksamheternas inverkan på enskilda fastigheter kan alltså inte längre förmodas ha samma centrala betydelse för tillståndsprövningen som tidigare. Detta är bl.a. en naturlig följd av miljöbalkens hänsynsreglers inriktning på frågor om människors hälsa och miljön.

Mot att låta ersättningsfrågorna följa med till de nya nämnderna finns såväl praktiska som principiella skäl. Vid utredningens hearing med företrädare för länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer framhölls att den underliggande förvaltningslagstiftningen saknar processregler för hantering av sådana civil-

rättsliga frågor. Som exempel kan nämnas att den svenska förvaltningslagen, till skillnad från sin finländska motsvarighet, inte tillåter vittnesförhör i förvaltningsmyndigheterna. Ett annat problem med en överflyttning av frågorna till prövningsmyndigheterna är det krav på kompetens som måste ställas. En tillfredsställande prövning av ersättningsfrågorna förutsätter att prövningsmyndigheten har en egen, kvalificerad värderingsteknisk kompetens. Det måste ifrågasättas om det är resursmässigt rimligt att förse prövningsmyndigheterna med värderingsteknisk kompetens för att ta hand om det fåtal ersättningsärenden som kan förväntas mot bakgrund av enkätresultaten. Miljödomstolarnas uppgifter i stort förutsätter under alla omständigheter att de bibehåller den kompetens som behövs för att hantera även vattenrättsliga ersättningsfrågor. Från resurssynpunkt framstår det som naturligt att miljödomstolarna behåller dessa frågor. Att samla alla miljörättsliga ersättningsfrågor vid samma instans kan också föra med sig betydande processekonomiska fördelar. Konflikter kring en viss anläggning eller verksamhet kan generera många olika tvister mellan berörda enskilda. Om alla sådana tvister hör hemma i samma prövningsinstans kan gränsdragningsproblem och dubbelprövningar av närliggande ersättningsanspråk undvikas.

Farhågorna för särskilda ersättningsprocesser framstår som överdrivna. Det ligger närmare till hands att anta att benägenheten att träffa frivilliga överenskommelser ökar om risken finns att man måste gå igenom ytterligare en process för att få ersättningsanspråk reglerade. De ombud som uppträder i målen om vattenverksamhet har ofta en avsevärd erfarenhet av uppkommande frågor, vilket enligt utredningens mening utgör en god förutsättning för en effektiv och processekonomiskt lämplig hantering av de relativt få ersättningsfrågor som enligt enkätsvaren från miljödomstolarna numera förekommer.

I civilrättsliga processer, som ju ersättningstvister till sin natur är, är vittnesbevisning enligt reglerna i 36 kap. rättegångsbalken självklart tillåten. Då rättegångsbalken tillämpas i de nuvarande ansökningsmålen enligt miljöbalken kan enligt gällande rätt vittnesförhör förekomma i ersättningsmål. Till skillnad mot de regler som gäller för förvaltningsmyndigheterna i Finland, däribland miljötillståndsverken, är vittnesförhör inte tillåtna enligt den svenska förvaltningslagen. Om ersättningsmålen flyttas till den administrativa myndigheten skulle detta innebära att ett nytt

bevismedel tillkommer i den överprövande instansen, vilket i sig förringar värdet av den första instansens avgörande.

En anläggning kan generera tvister på flera grunder. Det kan gälla skadestånd till följd av olovlig verksamhet då tillstånd inte sökts, ersättning för oförutsedd skada och ersättning för verksamhet i strid mot ett tillstånd. I alla dessa fall rör det sig vid prövningen om ett ersättningsanspråk som avser en skada som har uppkommit i förfluten tid. I sådana processer är vittnesbevisning ett viktigt bevismedel. För att åstadkomma en enhetlig instansordning vore det logiskt att de administrativa myndigheterna fick ansvaret för handläggningen också av sådana anspråk. Särskilt i dessa fall skulle dock en ordning där ersättningsfrågorna prövades på administrativ väg bryta mot rättsordningen i övrigt.

I dag provas civilrättsliga frågor av domstol i första instans. Ska prövningen av ersättningsfrågorna inledas vid koncessionsnämnderna kommer utredningens föreslagna förfaranderegler att föra med sig att överprövningen av ersättningsbeslut i princip kommer att stanna i Miljööverdomstolen. Konsekvensen skulle alltså bli den att även helt likartade civilrättsliga frågor inom miljöbalkens område skulle behandlas olika när det gäller överprövningsmöjligheterna och prejudikatbildningen. Som framgår av avsnitt 12 anser utredningen att huvudregeln även framgent bör vara att sådana mål som i miljödomstolen inlets genom överklagande inte ska få fullföljas till Högsta domstolen.

Även i ett bredare principiellt perspektiv finns det invändningar mot att bibehålla en speciallösning just för de vattenrättsliga ersättningsfrågorna. Med de nya koncessionsnämnderna tillskapas en enhetlig organisation för att pröva tillståndsfrågorna för alla verksamheter. En sådan ökad överskådlighet och konsekvens är med utredningens synsätt ett viktigt mål också vid utformningen av det miljörättsliga processsystemet i övrigt. Det målet tillgodoses bäst om såväl tillståndsprövningar som ersättningsregleringar sker efter enhetliga principer utan onödig hänsyn till vilken art av verksamhet som prövningarna gäller.

Den vanliga fördelningen av prövningen av fastighetsrättsliga ingripanden med en tillståndsdel och en ersättningsdel är att tillståndsfrågan avgörs av en administrativ myndighet medan ersättningsfrågan prövas i fastighetsdomstol. Fastighetsdomstolarna prövar redan ersättningsfrågor enligt ett antal lagar, se *bilaga 11*. De ersättningsfrågor som regleras inom ramen för ett förrättningsförfarande enligt fastighetsbildningslagen är typiskt sett av mindre

komplex art än de civilrättsliga tvister som kan uppstå till följd av ett tillstånd till vattenverksamhet. Om utredningens förslag om samorganisation av miljödomstolarna och fastighetsdomstolarna genomförs, kommer även ersättningsfrågorna i fastighetsmålen att prövas av miljödomstolarna. Utredningen ska enligt tilläggsdirektiven (dir. 2007:184) utreda frågan om samordning av 9 och 11 kap. miljöbalken. Det finns anledning att anta att en sådan samordning underlättas av att ersättningsfrågor prövas skilda från förvaltningsmyndigheternas prövning av tillståndsfrågor. Det är ju bara vid tillämpningen av 11 kap. som civilrättsliga frågor prövas. Likväl kan frågor enligt både 9 och 11 kap. komma upp vid prövning av en och samma verksamhet.

I samband med diskussioner om en samlad prövning av ersättningsfrågorna och tillståndsfrågorna har utredningen mött invändningen att en uppdelning skulle strida mot kravet i 11 kap. 6 § miljöbalken om prövning av kostnaderna för en vattenverksamhet. Enligt paragrafen får en vattenverksamhet bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Huvudsyftet med bestämmelsen är dock att hindra vattenverksamhet som inte är samhällsekonomiskt motiverad.² Bedömningen som ska göras enligt paragrafen syftar inte till avvägningar med en sådan precision som blir aktuell i en civilrättslig tvist. Samhällsnyttoparagrafen i 11 kap. miljöbalken hindrar alltså inte att tillståndsprövningen skiljs från ersättningsprövningen.

I betraktande av det anförda anser utredningen att ett bibehållande av ersättningsfrågorna vid miljödomstolarna är att föredra framför en fortsatt sammanhållen prövning hos de nya prövningsmyndigheterna. Utredningen utgår därför i det följande från att myndigheterna inte ska ta över ersättningsfrågorna. Det bör här tilläggas att de ersättningsfrågor som handläggs vid förrättningsförfarande enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen i fastighetsbildningsmål och som inte kan avse oförutsedda skador inte är av sådan beskaffenhet att de föranleder någon annan bedömning.

² Prop. 1981/82:130 s. 101 och 1997/98:45 del 2 s. 129.

Förrättningsförfarande som alternativ vid prövningen av civilrättsliga frågor

I det föregående har utredningen övervägt hur de civilrättsliga frågorna skulle kunna fördelas mellan de nya prövningsmyndigheterna och miljödomstolarna. Efter detta återstår att bedöma om samma frågor i stället med fördel skulle kunna hanteras inom ramen för ett förrättningsförfarande. Så sker i dag t.ex. vid tvångsförvärv enligt PBL och lagen om byggande av järnväg. Ett förrättningsförfarande i samband med vattenrättslig tillståndsprövning skulle kunna utformas på följande sätt.

Tillståndsprövningen sker hos den nya prövningsmyndigheten. Markåtkomst- och ersättningsfrågorna prövas sedan separat, efter särskild ansökan, vid förrättning. Förrättningen skulle ske hos lantmäterimyndighet eller i ett system med särskilt förordnade förrättningsmän utanför lantmäteriorganisationen.

Förrättningsmyndigheten skulle i ett särskilt ”vattenrättsbeslut” ange tvångsrättens omfattning, dvs. vilket utrymme som tas i anspråk samt vilka befogenheter som beslutet ska innehålla och vilka aktsamhetsbestämmelser som ska iakttas. I och med att ett lagakraftvunnet tillståndsbeslut föreligger, finns också den nödvändiga förutsättningen för myndigheten att meddela beslut som innebär inskränkningar i enskilds rätt. De tvångsrättigheter som beslutas skulle i allt väsentligt stå i överensstämmelse med tillståndet. Vissa mindre avvikelser kan tänkas. Avsikten är att förrättningen endast ska ta upp markåtkomst- och ersättningsfrågan och att beslutet såvitt gäller markåtkomsten ska följa tillståndet. Möjligheter att besluta om förhandstillträde av mark ska föreligga. Likaså skulle kunna beslutas att ersättningsfrågorna prövas först när vattenverksamheten har kommit till stånd och uppkommande skador bättre kan överblickas om så är lämpligt.

För förrättningsmyndighetens prövning av ersättningsfrågorna skulle miljöbalkens ersättningsregler för vattenverksamhet gälla. Förrättningsmannen hade därmed att pröva alla de ersättningsfrågor som prövas i dag vid domstol. Officialutredningsprincipen skulle tillämpas men inget hinder för parterna att ta fram egen utredning skulle föreligga. Möjlighet till framskjuten skadeprovning för svårbedömbara skador i en ny separat förrättning bör föreligga. Även från tillståndsprövningen mer fristående ersättningsfrågor kunde prövas av förrättningsmyndigheten som första instans. För frågor som kräver särskild sakkunskap kan sakkunnig

förordnas. Kostnaderna för förrättningsförfarandet skulle betalas av sökanden.

Ett förrättningsförfarande som det beskrivna skulle förete stora likheter med det tidigare förrättningsförfarandet i vattenlagen och på så sätt delvis innebära återskapandet av ett system som visat sig fungera väl under lång tid. Det finns också i övrigt en lång tradition att använda förrättningsförfarandet för markåtkomst- och ersättningsfrågor. Rättssäkerhetsaspekterna bör vara tillgodosedda. Organisatoriskt vore det rationellt att utnyttja lantmäteriets kompetens och erfarenhet av förrättningshandläggning, vilket borde innebära låga systemkostnader.

Utredningen har tidigare behandlat frågan om det är lämpligt att tvångsrättsfrågor handläggs åtskilt från tillståndsfrågorna. Utredningen fann starka skäl tala för att prövningen av särskilda tvångsrätter, liksom hittills, bör ske i samma process som tillståndsprövningen, dvs. i tillståndsärendet hos prövningsmyndigheten. Den bedömningen framstår som hållbar även då alternativet till den samlade prövningen är ett förrättningsförfarande. Utredningen anser alltså inte att frågor om särskild tvångsrätt bör handläggas i ett separat förrättningsförfarande.

Utredningens slutsats i det närmast föregående utesluter i och för sig inte ett system med separat förrättningsprövning av ersättningsfrågorna, inklusive möjligheten till reglering av skadeförebyggande åtgärder. Resultatet av utredningens enkät till domstolarna gör dock en sådan ordning tveksam redan av resursskäl. Antalet ansökningsmål med ersättningsfrågor var färre än tio per domstol och år. Frågan blir om det skulle vara rationellt att bygga upp och vidmakthålla den erforderliga kompetensen hos en separat organisation för den ärendestocken. Det framstår också som tveksamt om fördelarna med förrättningsssystemet mera allmänt skulle komma till sin rätt i de vattenrättsliga ersättningsärendena. Dessa fördelar synes vara störst i ärenden med ett stort antal ersättningsanspråk eller där det annars blir fråga om att tillämpa enhetliga ersättningsprinciper av mindre komplicerad beskaffenhet. Enkätsvaren tyder på att antalet sådana ärenden är relativt litet. En ytterligare anledning att undvika ett separat system är de gränsdragningsproblem som kunde uppkomma. Som utredningen har redogjort för kan konflikter kring en viss anläggning eller verksamhet generera många olika tvister mellan berörda enskilda. Om några, men inte alla, sådana tvister ska prövas vid förrättning kan det uppkomma gränsdragningsproblem och

dubbelprovningar av närliggande ersättningsanspråk. Uppenbarligen kan inte alla frågor som kan komma upp i ett tillståndsärende prövas i ett förrättningsförfarande. Förfarandet enligt miljöbalken i större tillståndsfrågor, som kan gälla tillämpningen av 9 och 11 kap. miljöbalken i ett och samma ärende, kan inte hanteras inom ramen för ett förrättningsförfarande. Det är inte lämpligt att samma verksamhet prövas i parallella förfaranden av två olika förvaltningsmyndigheter. I mål om vattenverksamhet är frågan om markåtkomst i princip inte en integrerad del av förfarandet utan utgör en processförutsättning, även om vissa markåtkomstfrågor kan lösas i ett tillståndsmål. Under utredningsarbetet har jämförelser gjorts mellan förfarandet i ett mål om vattenverksamhet med t.ex. handläggningen enligt väg- och järnvägsbyggnadsbestämmelserna, där markåtkomsten är en integrerad del av förfarandet. Enligt utredningens bedömning är det inte hållbart att med utgångspunkt i en sådan jämförelse föreslå att de vattenrättsliga ersättningsfrågorna hanteras i ett förrättningsförfarande. Förvaltningsmyndigheternas arkivbildning av miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet bör liksom tidigare följa en miljöbok som ansluter till indelningen i vattenavrinningsområden. Det finns ingen anledning att i stället ansluta till fastighetsregistret. Utredningen föreslår alltså inte någon förrättningsprövning av vattenrättsliga ersättningsfrågor.

En särskild ersättningsprocess vid miljödomstolarna

Även om ersättningsprövningen upphör att vara en integrerad del av tillståndsprocessen kvarstår frågan om varje tillstånd ska följas upp med en skadereglering, eller om utgångspunkten ska vara att parterna själva gör upp om ersättningen, så att domstolsprövning blir aktuell bara när en sakägare eller verksamhetsutövare väcker talan.

Om skaderegleringen ska vara obligatorisk bör reglerna utformas så att tillståndshavaren innan tillståndet tas i anspråk får inleda en process vid miljödomstolen, som då utfärdar stämning (eller kungörelse) gentemot berörda fastigheter. Härfter skulle processen förlöpa ungefär som det normala expropriationsförfarandet. Det var ett sådant system som vattenlagsutredningen föreslog.

Fördelen med en obligatorisk skadereglering är främst att ersättningsfrågan kan bli omhändertagen och avgjord relativt

snabbt efter tillståndsbeslutet. Att samtliga anspråk till följd av ett visst tillstånd i princip prövas i en och samma process bör gynna möjligheten till enhetlig skadevärdering och föra med sig process-ekonomiska fördelar för berörda enskilda.

Ett system med obligatorisk skadereglering har dock uppenbara nackdelar. Den främsta torde vara att regleringen är onödig när den tillståndsprovade verksamheten inte föranleder några ersättningsanspråk eller då parterna själva kan komma överens om ersättningen. Utredningens enkät visar att ersättningsfrågor väcktes i knappt 20 procent av ansökningsmålen (tillstånd till eller lagligförklaring av vattenverksamhet). I det perspektivet framstår en separat obligatorisk ersättningsprocess som en olämplig resursanvändning.

Alternativet till en obligatorisk ersättningsprocess är ett system som utgår från att berörda parter i första hand förutsätts själva komma överens om ersättningen. Någon egentlig ersättningsprocess kommer då till stånd endast när parterna inte själva kan reglera frågan. Väglagens ersättningsregler bygger på ett sådant system. Även inom mera närliggande rättsområden såsom reglerna om förordnanden om områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken sker i praktiken alltid en ersättningsförhandling mellan vanligtvis en statlig myndighet och berörda fastighetsägare. De korta tider som gäller för att anmäla ersättningsanspråk i dessa fall gör dock att fastighetsägarna ibland måste vända sig till domstolen innan förhandlingarna har hunnit avslutas.

Nackdelen med ett system som bygger på att regleringen endast inleds på initiativ av parterna är främst att ett och samma tillstånd kan komma att generera flera processer beroende på hur förhandlingarna mellan parterna utvecklas.

Enligt utredningens mening är det klart att fördelarna med ett system där de berörda själva i första hand får reglera sina mellanhavanden överväger nackdelarna. Ersättningsprocessen bör alltså bygga på att den som vill göra anspråk på ersättning (eller inlösen) får väcka talan vid miljödomstolen. Även tillståndshavaren har naturligtvis ett sådant intresse av att få ersättningsfrågorna reglerade att han bör kunna påkalla domstolsprövning av dem.

Ersättningsprocessen bör alltså inledas med ansökan om stämning vid miljödomstolen. Genom hänvisningen till expropriationslagen i 31 kap. 2 § miljöbalken kommer sedan processen i det väsentliga att likna expropriationsprocessen och andra ersättningsprocesser enligt 31 kap.

Som i andra liknande sammanhang bör det finnas en tidsgräns för när ersättningsanspråk senast ska göras gällande vid domstolen. Generellt är det naturligtvis en fördel att ersättningsregleringen avslutas så snabbt som möjligt. I det perspektivet kunde en ettårsfrist anses lämplig. Den fristen gäller t.ex. för ersättningar på grund av förordnanden om områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken.

Korta frister för att inleda processer har dock nackdelar. Vattenrättsliga ersättningsfrågor kan vara svåröverskådliga och ibland bedöms de bäst sedan anläggningarna har kommit till stånd och tagits i drift. Om talefristen är kort i förhållande till den tid som parterna behöver för förhandlingar kan resultatet bli att sakägarna ofta kommer att inleda egentligen onödiga processer som sedan får vila medan parterna förhandlar färdigt.

Ett argument mot en kort frist är också det ofrånkomliga problemet med oförutsedda skador. Det måste förutsättas att felbedömningar görs även i framtiden angående vilka skador en verksamhet förorsakar, och skadornas omfattning. Enligt utredningens mening bör det inte komma i fråga att försämra sakägarnas möjligheter att göra gällande anspråk på grund av oförutsedda skador under en längre tid efter arbetstidens utgång.

Det anförda skulle tala för att det bör finnas en enhetlig, tämligen lång frist för att göra anspråk på ersättning eller inlösen till följd av tillståndet. Ett ytterligare argument för den lösningen skulle vara att den skulle bidra till ökad enhetlighet. Enligt dagens regler finns ingen tidsgräns för ersättningsanspråk som riktas mot tillståndsgiven miljöfarlig verksamhet.

En lång frist har dock även klara nackdelar. Rent allmänt finns ett intresse att inte olika anspråk som en tillståndsgiven verksamhet föranleder hålls svävande under lång tid efter att verksamheten har inletts. Under utredningens arbete har det också framhållits att sökandena kan ha ett starkt intresse att tidigt få en överblick över dessa anspråk. I vissa fall skulle de potentiella ersättningarna kunna påverka sökandens intresse av att ta sitt tillstånd i anspråk.

Mot argumenten i det närmast föregående kan framhållas att det i första hand är sökandens uppgift att utreda och skapa sig en tillförlitlig bild av de ersättningsanspråk som verksamheten kan ge upphov till. Skälen för en snabb reglering av ersättningsanspråken får ändå anses överväga. Reglerna bör därför utformas utifrån förutsättningen att den som vill framställa ersättningsanspråk bör göra detta inom en kortare tid efter tillståndsbeslutet. En ettårsfrist

framstår allmänt som lämplig och stämmer överens med vad som gäller i flera andra liknande sammanhang.

Utgångspunkten för beräkningen av talefrister i liknande sammanhang är ofta den tidpunkt då det underliggande beslutet vinner laga kraft. Det kan ses som naturligt att använda denna tidpunkten även för de vattenrättsliga ersättningsanspråken. Under utredningens arbete har dock framhållits att en på så sätt bestämd frist skulle kunna bli alltför snäv, åtminstone i fall där verksamheten för med sig mera kännbar omgivningspåverkan. Sådan påverkan kan ofta inte bedömas mera tillförlitligt innan anläggningarna för verksamheten har utförts och tagits i drift. Om talefristen löper ut tidigare än så tvingas sakägarna att väcka talan på ett otillfredsställande underlag och det kan visa sig att processen till slut var onödig eller att nedlagda kostnader i ett tidigt skede av processen blev onyttiga. En bättre utgångspunkt får därför anses vara tidpunkten då tillståndet tas i anspråk.

Som utredningen har anfört i det närmast föregående finns en risk för onödiga eller onödigt kostsamma rättegångar om talan väcks innan tillståndet och dess verkningar kan bedömas mera tillförlitligt. Intresset att undvika sådana processer får anses motivera en bestämmelse om att talan inte får väckas förrän det underliggande tillståndsbeslutet har tagits i anspråk. Utredningen föreslår att en sådan bestämmelse införs. Bestämmelsen hindrar inte sakägaren att begära säkerhet enligt 22 kap. 14 § miljöbalken.

Även med en sådan kortare talefrist som utredningen föreslår kan det komma att dröja avsevärd tid innan ersättningsanspråk med anledning av ett tillstånd blir slutligt prövade. Det klagorand-intresse som motiverar korta frister för ersättningstalan kommer alltså, fastän i betydligt mindre mån, att stå kvar även med en sådan frist. Detta bör i allmänhet inte utgöra något problem, men det kan inte uteslutas att sökandens intresse att få överblick över eventuella ersättningsanspråk i undantagsfall är sådant att även ettårsfristen framstår som alltför lång. En annan aspekt är att ersättningskrav från sakägare som framställs under handläggningen av tillståndsfrågan kan leda till att sökanden i någon mån modifierar verksamheten eller genomför skadeförebyggande åtgärder. Den uppkomna ersättningsfrågan kan också hanteras så att sökanden accepterar att den befarade skadan, om den inträffar, betraktas som en oförutsedd skada.

Om sakägarna ges incitament att ta upp ersättningsfrågor med sökanden redan i samband med tillståndsärendet ökar möjligheten

för parterna att komma överens genom att sökanden anpassar verksamheten, genomför skadeförebyggande åtgärder eller betalar ut ersättning under hand. Liksom i dag kan detta bidra till att ersättningskrav kan klaras ut i samband med handläggningen i koncessionsnämnden. Detta medför naturligtvis i så fall klara processekonomiska fördelar.

Klargörandeintresset kan tillgodoses genom att sakägarna kan föreläggas att redan i tillståndsärendet anmäla att de vill kunna väcka ersättningsanspråk. Det som då bör krävas att sakägarna klargör för sökanden är att denne kan möta framtida anspråk till följd av den ansökta verksamheten. Det kan däremot inte anses lämpligt att i ett så tidigt skede av processen kräva att sakägarna ska ange något preciserat belopp. Ett sådant krav skulle sannolikt endast resultera i att sakägarna uppgav anspråk med så väl tilltagen marginal att sökanden ändå inte skulle få någon bild av anspråkens omfattning.

Tiden för anmälan av ersättningsanspråk bör inte knytas till något visst skede i handläggningen vid koncessionsnämnderna. I stället får det ankomma på nämnderna att sätta ut en lämplig frist.

Regeln om anmälan av anspråk bör vara dispositiv, dvs. förfarandet bör tillämpas endast på sökandens begäran. Det finns ingen anledning att låta anmälningsförfarandet belasta andra ärenden än de där sökanden själv har ett intresse av att så sker. Begäran om ett anmälningsförfarande bör ske i samband med ansökan, så att föreläggandet till sakägarna kan tas in i den första kungörelsen i ärendet.

Utredningens resonemang i det föregående utgår från att det är sakägaren som inleder ersättningsprocessen. Även tillståndshavaren bör dock naturligtvis kunna ta initiativ till ersättningsregleringen genom att väcka talan mot de berörda sakägarna.

Med det system som föreslås i det närmast föregående kommer behovet av regler för prövning av oförutsedda skador att kvarstå. Även i framtiden kommer förbiseenden och felbedömningar att ske vid den primära skaderegleringen. Som utredningen anför i det föregående kan det inte komma i fråga att i sådana fall inskränka sakägarnas rätt till ersättning i förhållande till dagens regler. Möjligheten att framställa anspråk på grund av oförutsedda skador måste alltså bibehållas.

Eftersom någon obligatorisk skadereglering inte ska ske kan avgränsningen av vilka skador som ska anses oförutsedda skador inte längre ske utifrån resultatet av en sådan primär reglering.

Avgränsningen bör i stället utgå ifrån vilka skador och olägenheter med den ansökta verksamheten som har behandlats i tillstånds-ärendet, och därmed varit synbara för sakägarna. Ersättningsanspråk på grund av sådana skador och olägenheter bör anses prekluderade när ettårsfristen har löpt ut, medan anspråk på grund av andra skadeförlopp bör behandlas som oförutsedda.

Inskränkningar i verksamheten och skadeförebyggande åtgärder

I det föregående har utredningen behandlat möjligheten för berörda sakägare att få ersättning i pengar för en verksamhets skadeverkningar. Det vattenrättsliga ersättningssystemet har dock byggt på principen att hänsynen till omgivningen ska tas i första hand genom jämkning av verksamheten och i andra hand genom skadeförebyggande åtgärder. Endast den restskada som sedan återstår ska ersättas i pengar.

Enligt reglerna om oförutsedda skador i 24 kap. 13 § miljöbalken kan miljödomstolen besluta om sådana ändringar i den tillståndsgivna anläggningen eller verksamheten som kan förebygga eller minska framtida skador. Detta innebär att domstolen har möjlighet att i efterhand förena tillståndet med bestämmelser som liknar ytterligare villkor. Med den ordning som utredningen föreslår får prövningsmyndigheten inte samma möjlighet som miljödomstolarna har i dag att göra en samlad prövning av villkors- och ersättningsfrågorna. Skälen för att jämkningar av verksamheten och skadeförebyggande åtgärder ska kunna föreskrivas har därmed blivit ännu starkare än i dagens system. Det framstår också som angeläget att domstolen ska kunna besluta även om andra skadeförebyggande åtgärder än sådana som ryms inom den nämnda paragrafen. Det bör alltså finnas möjlighet till en viss efterföljande reglering av tillståndet.

Säkerhet

Enligt gällande regler ska ersättningar i princip vara betalda innan ett tillstånd tas i anspråk av sökanden. Det är visserligen inte ovanligt att ersättningsfrågor skjuts upp för att behandlas efter själva tillståndsfrågan, men då har domstolen först bedömt

skadefrågan översiktligt och funnit att uppskovet inte medför någon risk för sakägarna i det konkreta fallet.

Om ersättningsfrågor behandlas åtskilt från tillståndsfrågorna kan verksamheten komma till utförande, och skadorna alltså realiseras, redan innan ersättningarna har beslutats och betalats. Detta kan i sin tur medföra att sakägarna helt blir utan ersättning om det tillståndsgivna projektet misslyckas och tillståndshavaren inte kan betala skadorna.

Enligt utredningens mening är det orimligt att sakägarna ska stå någon risk för tillståndshavarens betalningsförmåga. Sakägarna måste kunna få säkerhet för den blivande ersättningen. Även det sammanhållna system som man har i Finland, se bilaga 10, har krav på att säkerhet ställs. Utredningen menar också att det krävs en särskild bestämmelse i miljöbalken om säkerheten. De allmänna civilrättsliga säkerhetsbestämmelserna i 15 kap. rättegångsbalken är inte så utformade att de kan ge en sådan allmän garanti mot förlust hos sakägarna som behövs. Bestämmelserna om säkerhet i 16 kap. 3 § miljöbalken är inte heller tillämpliga i fall som nu avses. Ersättningsbestämmelserna bör därför kompletteras med en regel i miljöbalken om säkerhet för blivande ersättningar. Bestämmelsen bör utformas så att säkerhet ska ställas på sakägarens begäran om det finns en risk att skada uppkommer på dennes intresse. Som i andra liknande sammanhang bör staten och kommuner undantas från skyldigheten att ställa säkerhet. En fråga om säkerhet kan komma upp både hos en koncessionsnämnd och hos en miljödomstol. Givetvis går det inte att jämföra förfarandet när en säkerhet prövas med själva ersättningsprocessen.

Den verksamhetsutövare som väljer att fullfölja skaderegleringen innan tillståndet tas i anspråk ska naturligtvis inte behöva ställa någon säkerhet.

Ersättning för skada på egen fastighet

Enligt dagens bestämmelser i 31 kap. 18 § miljöbalken ska domstolen bestämma ett ersättningsbelopp även för skador på fastigheter som tillhör sökanden. Syftet med bestämmelsen är att skydda sökandens fordringsägare med pant i fastigheterna. I det föregående föreslår utredningen att någon obligatorisk skadereglering inte ska ske för varje meddelat tillstånd. I stället bör ersättningsprocesser endast genomföras på parternas initiativ, när

de inte själva kan komma överens om ersättningen. Enligt utredningens mening finns det då inget behov av bestämmelser om ersättning för skada på egen fastighet. Den nuvarande bestämmelsen bör upphävas.

Bygdemedel

Utredningens uppdrag omfattar inte att överväga några ändringar i systemet med bygdemedel. Som har beskrivits i det föregående fungerar möjligheten till bidrag ur bygdemedel som en sista utväg för sakägaren att få skadeersättning sedan andra ersättningsmöjligheter har uttömts. Sakligt sett är det ingen stor skillnad mellan prövningen av bidragsärendena och prövningen av ersättningsfrågor i övrigt. Bygdemedelsärendena bör därför ligga kvar hos miljödomstolarna och utredningen föreslår ingen regeländring i den frågan.

4.2.2 Alternativt förslag med bibehållen samlad prövning

Utredningens alternativa förslag: Dagens samlade prövning av tillstånds-, tvångsrätts- och ersättningsfrågor bibehålls vid de nya koncessionsnämnderna.

Utredningen redovisar i avsnitt 4.2.1 sitt huvudförslag om hanteringen av ersättningsfrågorna i samband med tillstånd till vattenverksamhet. Förslaget innebär att dessa frågor även i framtiden ska prövas vid miljödomstolarna, skilda från tillståndsprövningen vid de nya koncessionsnämnderna.

I utredningen har det framförts synpunkter att fördelarna med en samlad prövning av tillstånds-, tvångsrätts- och ersättningsfrågor bör leda till att en sådan prövning bibehålls även i det framtida prövningssystemet. Mot den bakgrunden har utredningen valt att utforma ett alternativt författningsförslag, se *bilaga 12*. Utredningen vill framhålla att det förslaget inte har utformats som ett komplett alternativ till huvudförslaget utan endast innehåller de bestämmelser där de båda förslagen skiljer sig åt. Den som vill bilda sig en fullständig bild av det alternativa reformförslaget måste alltså jämföra med huvudförslaget.

I alternativet bibehålls den samlade prövningen på så sätt att även ersättningsfrågorna flyttas över till koncessionsnämnderna. I vattenrättsliga tillståndsärenden kommer nämndernas prövning därmed att vara avgränsad på samma sätt som vid miljödomstolarna i dagens system och dessförinnan vid vattendomstolarna.

Det alternativa förslaget har utformats så att de förfarandebestämmelser som avser ersättningsfrågorna har arbetats in bland handläggningsreglerna i 19 kap. miljöbalken. Bestämmelserna gäller ansökans innehåll (6 §), tid för att anmäla ersättningsanspråk i ärendet (9 § och 21 a §), likformighet i skadevärdering (21 b §), värdering av fastighet som belastas av särskild rättighet (21 c §), dokumentation av fastighetsdel som ska lösas in (21 d §), beslutets innehåll (22 §) och provisorisk ersättning m.m. (26 och 27 §§).

I instruktionen för koncessionsnämnderna införs bestämmelser (i 2 §) om nämndernas behörighet att pröva frågorna.

De föreslagna bestämmelserna anknyter nära till dagens motsvarande regler för miljödomstolarna. Vissa ändringar är dock nödvändiga med hänsyn till att den underliggande processlagstiftningen är olika för domstolar och förvaltningsmyndigheter, bl.a. kan tiden för att anmäla ersättningsanspråk inte relateras till huvudförhandlingen. En annan konsekvens blir att rättegångsbalkens regler om muntlig bevisning vid domstolarna inte längre kommer att gälla i ersättningstvister vid koncessionsnämnderna.

Förslaget utgår från att ersättningsfrågorna ska avgöras tillsammans med tillstånds- och villkorsfrågorna i ett gemensamt beslut, men på samma sätt som enligt dagens regler finns möjlighet att skjuta upp ersättningsregleringen till ett senare tillfälle.

Liksom för den primära ersättningsregleringen flyttas handläggningen av anspråk på ersättning m.m. för oförutsedd skada enligt 24 kap. miljöbalken till koncessionsnämnderna. Bestämmelser om detta införs i 13 och 14 §§ i kapitlet.

Eftersom det kan finnas motstående intressen mellan sakägare i ärendena t.ex. om inbördes fördelning av ersättningsbelopp bibehålls den speciella kostnadsfördelningsregeln för sådana fall i dagens 25 kap. 5 § miljöbalken.

Ärenden om bidrag ur bygdemedel har sådana inslag av skadereglering att de bör handläggas vid samma myndighet som ersättningsfrågor i övrigt. I alternativförslaget införs därför en bestämmelse i instruktionen för koncessionsnämnderna (2 §) och i förordningen om bygde- och fiskeavgifter (4 §) om att nämnderna ska pröva ärendena.

Vidare förslås en bestämmelse i instruktionen för koncessionsnämnderna (11 §) om att besluten i ersättningsfrågor får verkställas (enligt utsökningsbalkens regler). En sådan bestämmelse är nödvändig för att en sakägare, om det undantagsvis kan behövas, ska kunna driva in en ersättningsfordran utan att gå omvägen över domstol.

En konsekvens av att koncessionsnämnderna prövar ersättningsfrågorna i första instans blir att samma överklaganderegler kommer att gälla för dessa frågor som för andra beslut av nämnderna. Möjligheten att föra upp frågorna till Högsta domstolen blir alltså inskränkt i förhållande till dagens regler och utredningens huvudförslag.

4.2.3 Rättegångskostnader

Utredningens förslag: I ett ärende om vattenverksamhet ska sökanden vara skyldig att ersätta sådana motparter som är fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt till berörd fastighet för kostnader.

Olika bestämmelser gäller om rättegångskostnaderna vid miljödomstolarnas förstainstansprövning. I mål om vattenverksamhet har sakägare rätt till kostnadsersättning. Detta gäller inte mål om miljöfarlig verksamhet. Hos länsstyrelserna finns ingen rätt till kostnadsersättning. När prövningsorganisationen ändras så att all tillståndsprövning sker vid samma myndighet och enligt samma handläggningsregler blir frågan om även kostnadsreglerna bör vara enhetliga.

Till en början måste påpekas att en samordning av kostnadsreglerna kan ske på så sätt att rätten till ersättning avskaffas vid vattenverksamhet men också så att den utvidgas till att gälla även vid prövning av miljöfarlig verksamhet. En utvidgning skulle dock få långtgående och svåröverskådliga konsekvenser, särskilt som de hittillsvarande B-ärendena skulle omfattas. De skäl som tidigare har anförts mot en sådan utvidgning (se avsnitt 4.1.10) får alltså anses vara hållbara. Övervägandena begränsas därför till att gälla ersättningsreglerna vid prövning av vattenverksamhet.

Generellt finns det givetvis fördelar med enhetliga regler. Gränsdragningsproblem uppkommer inte och lika fall kan

behandlas lika. Enligt utredningens mening har dock sådana systematiska skäl endast begränsad betydelse. Ändring av ersättningsreglerna får konsekvenser som gör att frågan ligger på rättspolitisk nivå. Om sakägarna inte kan processa på sökandens bekostnad innebär detta en kraftig förskjutning av balansen mellan exploateringsintressena och de motstående enskilda intressena. I praktiken får då sakägarna ingen möjlighet att anlita den juridiska eller tekniska expertis som gör det möjligt för dem att argumentera på samma villkor som sökanden.

Som vattenlagsutredningen framhöll (se avsnitt 4.1.10) är det en skillnad mellan vattenverksamhet och miljöfarlig verksamhet på så sätt att i frågor om miljöfarlig verksamhet sammanfaller oftast de allmänna och enskilda intressen som står mot sökanden med varandra, medan detta inte kan förutsättas vid vattenverksamhet. Sakägarna kan då inte räkna med något stöd för sin sak från de berörda myndigheterna när det gäller att bevaka privaträttsliga frågor.

Det finns också relevanta skillnader mellan ärenden om miljöfarlig verksamhet och ärenden om vattenverksamhet. Skillnaden ligger främst i typen och intensiteten av de störningar som verksamheterna för med sig för sin omgivning.

I tillståndsärenden i industriella sammanhang om miljöfarlig verksamhet koncentreras prövningen ofta till verksamhetens mera generella inverkan på miljön, särskilt till frågorna om utsläpp till luft och vatten av olika betänkliga ämnen. När det gäller relationen mellan sökanden och berörda enskilda (närboende) kommer dock bedömningen i många fall att handla om andra och mera lokala störningar, såsom buller, lukt och stoftnedfall från anläggningen samt om trafikstörningar i anläggningens närhet. Det rör sig om störningar som inte är unika för den miljöfarliga verksamhet som är under prövning i ett särskilt fall, utan som förekommer mer eller mindre allmänt i samhället. En industri i en tätort är t.ex. sällan den enda bullerkällan för dem som bor i närheten av anläggningen. En naturlig konsekvens av detta är att prövningen av miljöfarlig verksamhet, när det gäller påverkan på närboende, riktas in på vad som är en acceptabel störningsnivå. Både tillståndsfrågan i sig och villkorsfrågorna bedöms utifrån vad omgivningen "skäligen bör tåla". Om det dessutom uppkommer skada för en enskild som ligger över skälighetsnivån får särskild talan föras enligt reglerna i 32 kap. miljöbalken. I en sådan rättegång gäller vanliga regler om rättegångskostnader.

I vattenrättsliga sammanhang riktas prövningen inte in på frågan huruvida verksamheternas påverkan liksom vid miljöfarlig verksamhet ligger inom gränserna för det socialadekvata. Typisk omgivningspåverkan vid vattenverksamhet är överdämning av mark, förstörda dräneringsledningar, skador på bryggor, vägar och olika tekniska föremål liksom försvårad användning på annat sätt av mark- och vattenområden. Dessa typiska skador till följd av vattenverksamhet innebär ett ingrepp i omgivningens rättigheter som går långt utöver vad man kan begära att de berörda skäligen ska tåla. Skadorna träffar mestadels de skadelidandes fastigheter och medför därmed inskränkning i sakägarnas äganderätt eller särskilda rätt till en fastighet. Den expropriativa aspekten vid tillståndsprövningen är därför betydligt mer framträdande än vid miljöfarlig verksamhet. Den aspekten förstärks också i många fall genom ingreppens karaktär av integritetsintrång för de drabbade.

De sakliga skillnaderna mellan miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet motiverar en fortsatt åtskillnad när det gäller rättegångskostnadsreglerna. Fördelarna med enhetliga regler väger inte upp principen att den som utsätts för expropriativa ingrepp ska kunna processa utan egen kostnad i åtminstone en instans.

Kostnadsreglerna bör alltså utformas så att sakägarna ska ha ersättning för sina kostnader i samband med tillståndsärendena hos prövningsmyndigheterna.

Inom miljöretten har det tidigare inte förekommit att förvaltningsmyndigheter prövar rättegångskostnadsfrågor. Utredningen kan dock inte se några principiella hinder mot ett sådant system. Bestämmelser om kostnadsersättning i liknande sammanhang finns redan i 8 kap. 12 § och 9 kap. 21 § minerallagen. I fastighetsbildnings-sammanhang prövas kostnadsfördelningsfrågor redan nu vid förrättningar på så sätt att lantmäterimyndigheten fördelar förrättningskostnaderna mellan sakägarna.

Principen om rätt till kostnadsersättning i första instans innebär dock inte i sig att dagens regler om ersättningsrätten vid miljödomstolarna bör föras över helt oförändrade till de nya myndigheterna. Miljöbalkens sakägarbegrepp omfattar även andra än de som utsätts för typiska vattenrättsliga skador. Det kan vara fråga om fastighetsägare som inte berörs annat än genom försämrad utsikt eller genom buller från transporter till och från den aktuella verksamheten. I sådana fall är motiven för att låta sökanden betala kostnaderna betydligt svagare än vid de mera expropriationsliknande situationerna. Den påverkan som grundar

sakägarskapet skiljer sig inte från vad som typiskt förekommer vid miljöfarlig verksamhet. Beror rätten till kostnadsersättning då enbart på om påverkansfrågan kommer upp till bedömning i samband med vattenverksamhet eller miljöfarlig verksamhet kan ersättningsreglerna med rätta anses slumpartade. Enligt utredningens mening finns det därför skäl att begränsa ersättningsrätten i förhållande till dagens vattenrättsliga regler. En lämplig avgränsning kan då vara att ägare och innehavare av särskild rätt till sådana fastigheter som enligt 9 kap. 2 § LSV ska anses berörda av den ansökta verksamheten får ersättning, men inte andra sakägare. På så sätt kommer sökandens kostnadsansvar att stå kvar endast gentemot sådana sakägare som riskerar att få sina rättigheter påverkade på ett mera ingripande sätt. En sådan bestämmelse innebär att utövare av renskötselrätt men inte den som yrkesfiskar på allmänt vatten omfattas av bestämmelserna om sökandens kostnadsansvar.³

Utredningen vill framhålla att ändringsförslaget endast gäller den begränsade frågan om kostnadsersättning i tillståndsärendena. Att rätten till ersättning förbehålls vissa särskilt berörda sakägare betyder inte att sakägarnas befogenheter i tillståndsärendena i övrigt inskränks. Annorlunda uttryckt kommer dagens sakägarbegrepp som sådant inte att påverkas. Vilka enskilda som kan uppträda som sökandens motpart vid tillståndsmyndigheten och överklaga tillståndsbeslut m.m. kommer även i fortsättningen att bestämmas i praxis.

I konsekvens med att rätten till ersättning för rättegångskostnadsregler bibehålls i första instans bör dagens bestämmelser om rättegångskostnaderna i överinstanserna fortsätta att gälla i motsvarande omfattning.

Utredningen föreslår alltså att kostnadsreglerna för de vattenrättsliga tillstånds- och tvångsrättsfrågorna i det väsentliga ska kvarstå oförändrade. Detta utesluter dock inte att prövningsreformen får konsekvenser för sökandenas kostnadsansvar. Tillstånds- och ersättningsfrågor kommer i fortsättningen att behandlas i separata processer vid koncessionsnämnd och domstol. Det funktionella sambandet mellan tillstånds- och ersättningsfrågorna gör att ombudsarbete och utredningsåtgärder i de olika processerna kan överlappa varandra. Under utredningens arbete har

³ jfr Strömberg, *Vattenlagen*, s. 132.

det framhållits att detta kan leda till att sökanden får betala sakägarna dubbelt.

Enligt utredningens bedömning finns det inte skäl att befara någon mera allmän ökning av kostnadsbelastningen på verksamhetsutövarna. Sakägarna har till slut inget att vinna på höga processkostnader och måste själva ligga ute med beloppen under någon tid. Principen att sökanden alltid svarar för kostnaden medför samtidigt att det naturliga kostnadsmedvetandet hos den part som riskerar att själv få stå åtminstone för sina egna kostnader inte kan påräknas på samma sätt som i andra processer. Det kan därför inte uteslutas att den ändrade processordningen ibland skulle leda till att sökanden fick stå för rättegångskostnader till belopp som sammantaget är direkt oskäliga. Bestämmelser för att motverka en sådan kostnadsbelastning framstår alltså som befogade.

En möjlighet att hålla sökandenas kostnadsansvar på en skälig nivå skulle vara att i tillståndsärendena ha strängare kriterier för de yrkade beloppens nödvändighet. En annan möjlighet vore att avgränsa ersättningsrätten så att ersättning (främst) skulle utgå för att ta till vara civilrättsligt betonade intressen i ärendena. Båda de nämnda möjliga begränsningarna skulle dock föra med sig mycket vanskliga avgränsningsproblem. Oavsett utformning skulle ändrade bestämmelser riskera att medföra en oavsiktlig försämring av sakägarnas möjligheter att göra sina intressen gällande gentemot exploateringsintressena. Som utredningen har utvecklat i det föregående är en sådan generell förskjutning inte önskvärd. Något förslag om begränsning av ersättningsrätten i tillståndsärendena läggs alltså inte fram.

Ett annat sätt att motverka att de nya processreglerna leder till att sökandens kostnadsansvar blir direkt orimligt är att låta redan ersatta kostnader beaktas vid prövningen av kostnadsanspråken i den efterföljande ersättningsprocessen. Domstolen skulle alltså kunna vägra att döma ut ersättning för kostnader som hade bort undvikas eller begränsas genom att ta till vara det material som har förekommit i tillståndsärendet. Begränsningen skulle också kunna gälla kostnader som i övrigt framstår som omotiverade i belysning av utredningen i tillståndsärendet om verksamhetens påverkan på sakägarens intressen, dvs. domstolen skulle begränsa ersättningen till vad sakägaren kan anses berättigad till enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken för hela mellanhavandet med verksamhetsutövarna. En sådan begränsning skulle sannolikt få sin största betydelse i

fall där sakägaren bytt ombud eller tekniskt biträde mellan processerna eller låtit utföra flera olika utredningar om påverkan på den berörda egendomen. En begränsningsregel som den beskrivna kan från sakägarsynpunkt inte ses som någon egentlig försämring i förhållande till dagens regler. Det finns inte heller skäl att förvänta problem att åstadkomma en rättssäker tillämpning av regeln. Vad gäller utredningskostnader i ersättningsmålen kommer sakägarna att ha rätt att få ett förhandsbesked av domstolen enligt 5 kap. 12 § andra stycket expropriationslagen.

Med hänsyn till det anförda föreslår utredningen en bestämmelse om att rätten till ersättning för kostnader i ersättningsmålen ska prövas mot bakgrund av den kostnadsersättning som har utgått i det föregående tillståndsärendet.

Ett annat rättegångskostnadsproblem som har framhållits är att ersättningsskyldigheten oavsett processens utgång gör att anspråk på nivå med typiska rättegångskostnader inte är processbara från tillståndshavarens synpunkt. Sakägare kan därmed använda processkostnadsfaktorn i förhandlingar med tillståndshavaren för att driva igenom ogrundade eller våldsamt överdrivna ersättningsanspråk. Enligt utredningens mening är det klart att kostnadsreglerna om möjligt bör utformas så att den effekten undviks. Skälen för sökandens allmänna kostnadsansvar gentemot sakägarna kan naturligtvis inte motivera ersättning till den som vill driva process utan att ha rimliga skäl för sina anspråk.

Sådana spärregler som avses i det närmast föregående finns redan i annan lagstiftning. Ett närliggande exempel på detta är 15 kap. 6 § PBL. Den paragrafen fick sin utformning under beredningen av lagstiftningsärendet i Bostadsutskottet. Utskottet anförde då bl.a. följande (BoU 1986/87:1 s. 160).

En fullständig anslutning till expropriationslagens regler skulle /.../ enligt utskottets mening föra för långt. I expropriationsfall är det ju alltid en kommun eller ett organ som företräder ett allmänt intresse som inleder förfarandet. I ersättningsmål enligt PBL är det däremot ofta en enskild sakägare som väcker talan. Rena okynnesmål inledda av en sakägare bör inte föranleda att en kommun – eller den huvudman för allmän plats e.d. som är svarande i målet – skall bära oskäligen rättegångskostnader.

En viss spärr mot okynnesmål finns i 18 kap. 6 § rättegångsbalken, som är tillämplig enligt expropriationslagen. Denna regel är dock främst tillämplig på försummelse i en redan inledd rättegång och täcker alltså inte helt de fall där en sakägare väcker talan utan tillräckliga skäl. En särskild reglering är därför motiverad för dessa fall.

Man bör vid bedömning av om okynne förelegat eller inte kunna ställa det kravet på en sakägare att han i förhandlingar med kommunen preciserat sina anspråk och angett sådana omständigheter till stöd för sina yrkanden att förhandlingarna kan grundas på detta material. Ett beslut av sakägaren att inleda rättegång mot kommunen bör vidare grundas på kommunens ställningstagande till hans yrkanden och åberopade omständigheter, såvida kommunen inte undandragit sig att svara. Om skillnaderna mellan parternas ståndpunkter under förhandlingarna varit små eller om det eljest varit övervägande sannolikt för sakägaren att ingen väsentlig vinst skulle kunna uppnås genom en rättegång, bör en sakägare som förlorar målet kunna förpliktas att svara för sin egen kostnad. Om det måste ha varit uppenbart för sakägaren att hans anspråk saknade skälig grund, bör han kunna förpliktas betala båda parternas kostnader.

Enligt utredningens mening är de skäl som Bostadsutskottet anförde i ärendet om PBL bärande även vad gäller de vattenrättsliga ersättningsmålen. Både intresset att motverka det som utskottet kallade okynnesmål och den underliggande processrättsliga regleringen framstår som helt likartade. En spärregel för kostnaderna vid obefogade eller överdrivna anspråk kan därför utformas i enlighet med motsvarande regel i PBL.

5 Den svensk-norska vattenrättskonventionen

5.1 Gällande ordning

För vattenverksamheter på ömse sidor om den svensk-norska gränsen finns en särskild reglering i den svensk-norska vattenrättskonventionen. Konventionen gäller vid sidan om andra regler om verksamheter med gränsöverskridande effekter, som t.ex. 1974 års nordiska miljöskyddskonvention. De vattenrättsliga prövningsmyndigheterna, miljödomstolarna och länsstyrelserna (för markavvattning), tillämpar konventionen både vid sin egen tillståndsprövning och i samband med att norska myndigheter prövar norska projekt med verkningar i Sverige.

Om en svensk tillståndsansökan berör norska intressen skickas handlingarna till Utrikesdepartementet, som sänder dem vidare till behörig norsk myndighet. Den fortsatta handläggningen av ansökan blir sedan beroende av om den norska myndigheten lämnar eller vägrar samtycke till verksamheten. Ges samtycke kan det ställas villkor, som då binder den svenska prövningsmyndigheten. Vid norska projekt med verkningar i Sverige bedömer prövningsmyndigheterna frågorna om samtycke och villkor från svensk sida. Bedömningen lämnas i ett yttrande till regeringen, som sedan prövar samtyckesfrågan. Om ett norskt projekt tar i anspråk (inte bara påverkar) strömfall eller fastigheter i Sverige ska en särskild prövning göras av om det möter något hinder mot att ansökan prövas i Norge. Svenska myndigheter handlägger också vissa formella frågor i samband med att norsk myndighet prövar projekt som omfattas av konventionen. Handläggningen vid de svenska myndigheterna liknar den i vanliga ansökningsmål/ärenden. För miljödomstolarnas del finns en särskild beslutsförelsesregel som säger att ordföranden ensam

prövar ärenden (inte mål) enligt tillämpningslagen (det enda exemplet på enmansbehörighet vid domstolarna).

5.2 Överväganden och förslag

Utredningens förslag: De nya koncessionsnämnderna får ansvaret för handläggning av ärenden enligt den svensk-norska vattenrättskonventionen.

Handläggningen enligt konventionen vid prövningen av svenska projekt kan inte gärna ske annat än vid prövningsmyndigheterna. Eftersom det i konventionen inte finns någon överenskommelse om det tillståndsgivande organets konstitutionella ställning kan något hinder mot en ändrad instansordning inte anses föreligga. Även handläggningen i Sverige av norska projekt har sådana inslag av tillståndsprövning att de nya prövningsmyndigheterna bör ta över den uppgiften från miljödomstolarna. Den särskilda beslutsförehetsregeln i 12 § tillämpningslagen bör utgå. Ärendena enligt konventionen behöver inte vara mindre komplexa än vattenrättsliga ärenden i allmänhet och det saknas anledning att myndigheten ska ha en enklare sammansättning just i dem.

6 Markavvattning

6.1 Gällande ordning

Markavvattning är i miljöbalken en vattenverksamhet som delvis regleras enligt särskilda regler genom ett system med en särskild markavvattningssakkunnig. Med markavvattning avses i 11 kap. 2 § 4. miljöbalken åtgärder som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål.

Markavvattningsbegreppet omfattar ett antal olika åtgärder som vidtas för att avlägsna vatten eller för att skydda mot vatten. Ett typiskt exempel är dikning. Vanligast är dikningar inom jord- och skogsbruket. Dikning kan också ske för vägbyggnad, bebyggelse, torvtäkt m.m. Ett annat exempel på markavvattning är sänkning och urtappning av ett vattenområde. Reglering, liksom fördjupning, utvidgning och rätning av ett vattendrag för att skydda mot översvämning, är också att hänföra till markavvattning. Detta gäller även anläggande av vallar och liknande anläggningar i eller invid ett vattenområde till skydd mot vattnet (invallning).

En markavvattning i miljöbalkens mening måste varaktigt öka markens lämplighet för något visst ändamål, såsom odling, bebyggelse eller torvtäkt. Det är effekten av markavvattningen som ska vara varaktig. Av kravet på varaktighet följer att skyddsdikning, dvs. dikning som utförs efter skogsavverkning i avsikt att hindra att grundvattnet stiger, normalt inte utgör markavvattning i lagens mening. Av varaktighetskravet följer vidare att en invallning i samband med en tillfällig översvämning inte är markavvattning. Kravet på varaktighet är dock uppfyllt när invallningen avses bli kvar för att skydda även mot framtida översvämningar.

Markavvattning får inte utföras utan tillstånd. Vidare krävs tillstånd, i den utsträckning regeringen föreskriver det, för andra åtgärder som utförs för att avvattna mark i de fall åtgärden kan förväntas få en bestående negativ effekt på växt- och djurlivet. Huvudavsikten med reglerna om markavvattning är att skydda landets våtmarker. Undantagsregeln i 11 kap. 2 § miljöbalken om att tillstånd inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena gäller inte markavvattning.

Regeringen får förbjuda markavvattning som skulle kräva tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken i områden där det är särskilt angeläget att våtmarkerna bevaras. I en bilaga till förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. anges de län och kommuner i sin helhet och andra områden inom vilka förbud mot markavvattning gäller. Förbud gäller i större delen av södra Sverige och för övriga delar av landet beträffande särskilt värdefulla moss- och myrmarker.

Länsstyrelsen får meddela dispens från ett förbud om det finns särskilda skäl. Bedömningen av vad som ska anses utgöra särskilda skäl måste enligt propositionen till miljöbalk främst ske mot bakgrund av intresset från naturvårdssynpunkt att bevara de återstående våtmarkerna inom området. Möjligheten att meddela dispens är avsedd att utnyttjas restriktivt. Som förutsättning för dispens ska gälla att området som berörs av markavvattning i princip saknar betydelse från naturskyddssynpunkt (prop. 1997/98:45 del 2 s. 136).

Om dispens meddelas fordras för utförandet av markavvattningen att tillstånd söks enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Tillståndsmyndigheten är inte formellt bunden av dispensbeslutet utan kan avslå ansökningen vid sin prövning enligt de allmänna hänsynsreglerna m.m. Beslutet om dispens upphör att gälla om tillstånd till markavvattningen meddelas.

Antalet markavvattningsföretag och antal ärenden

Miljöprocessutredningen har i en enkätundersökning ställt till samtliga länsstyrelser efterfrågat uppgifter angående antalet ärenden om tillstånd till markavvattning för åren 2003–2007.¹ Detta antal har varit relativt konstant under de senaste fem åren. År

¹ Se bilaga 13.

2003 tillståndsprövades totalt 61 markavvattningsföretag i landet och motsvarande siffror för åren 2004 är 64 företag, år 2005 63 företag, år 2006 78 företag och år 2007 76 företag.

Antalet markavvattningsärenden som överlämnas från länsstyrelserna alternativt lantmäterimyndigheten till miljödomstolarna med stöd av 7 kap. 19 och 20 §§ LSV är mycket litet. Under åren 2004–2007 överlämnades totalt nio ärenden till miljödomstolarna. Under samma period överklagades totalt 13 ärenden i hela landet.

Tillståndsprövning m.m.

Ansökan om tillstånd till markavvattning prövas av länsstyrelsen, om den inte ska prövas av miljödomstolen enligt 7 kap. 19 eller 20 § LSV.

Enligt 4 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. ska en ansökan om tillstånd till markavvattning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken som prövas av en länsstyrelse vara skriftlig. Den ska innehålla ritningar och tekniska beskrivningar med uppgifter om förhållandena på platsen, produktionsmängd m.m., uppgifter om bl.a. art och mängd av förutsebara utsläpp, en miljökonsekvensbeskrivning när det krävs enligt 6 kap. miljöbalken och uppgift om det samråd som skett enligt 6 kap. 4 och 6 §§ miljöbalken, förslag till skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått samt de övriga uppgifter som behövs för att bedöma hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas, förslag till övervakning och kontroll samt uppgifter om det finns fastigheter som berörs av vattenverksamheten.

Enligt 7 kap. 19 § LSV ska länsstyrelsen med eget yttrande avseende den ansökta verksamhetens inverkan på allmänna intressen, med särskild vikt vid naturvårdsfrågorna, överlämna ärenden enligt miljöbalken om tillstånd till markavvattning till miljödomstolen, om det framställs yrkande om att även någon annan än sökanden ska delta i markavvattningen, särskild tvångsrätt enligt 28 kap. 10 § miljöbalken, eller ersättning enligt 31 kap. 16 § miljöbalken eller inlösen enligt 31 kap. 17 § miljöbalken. Länsstyrelsen får också överlämna ärenden enligt miljöbalken, om andra fastigheter än sökandens kan komma att beröras.

Om det vid en fastighetsreglering beslutas att en fråga om markavvattning ska prövas enligt miljöbalken ska detta anmälas av lantmäterimyndigheten till miljödomstolen.

Om det vid prövningen av en markavvattning enligt miljöbalken framställs yrkande om att även någon annan än sökanden ska delta i markavvattningen, ska miljödomstolen förordna en markavvattnings-sakkunnig. En markavvattnings-sakkunnig ska förordnas även i mål som inletts genom en anmälan av lantmäterimyndigheten. Någon markavvattnings-sakkunnig behöver dock inte förordnas om det är uppenbart hur frågan om delaktighet ska lösas. Miljödomstolen får även i annat fall förordna en markavvattnings-sakkunnig. Särskilda bestämmelser om behörighet att vara markavvattnings-sakkunnig meddelas av Statens jordbruksverk och Skogsstyrelsen.

Av Jordbruksverkets författningssamling (SJVFS 1998:128) framgår att Jordbruksverket beslutar om behörighet att vara markavvattnings-sakkunnig när det gäller verksamhet avseende avvattning av mark som inte endast består av skogsmark. När det gäller verksamhet där det endast är fråga om avvattning av skogsmark är det i stället Skogsstyrelsen som efter ansökan meddelar behörighet att vara markavvattnings-sakkunnig (SKSFS 2000:2).

Behörighet att vara markavvattnings-sakkunnig enligt Jordbruksverkets föreskrifter kan meddelas den som avlagt civilingenjörs-examen med vattenbyggnadsteknisk inriktning kompletterad med av Jordbruksverket godkänd agrar utbildning eller den som avlagt agronomexamen med hydroteknisk inriktning kompletterad med godkända studier i vattenbyggnadstekniska ämnen vid teknisk högskola. En sökande ska dessutom ha genomgått en av Jordbruksverket anordnad kurs och genom praktisk tjänstgöring ha vunnit grundlig kännedom om behandlingen av vattenfrågor. Behörig enligt Skogsstyrelsens föreskrifter är den som med godkänt resultat har genomgått minst treårig skoglig högskole-utbildning. Även i detta fall finns krav på genomgången kurs och på praktisk erfarenhet.

Som markavvattnings-sakkunnig får inte förordnas någon som står i ett sådant förhållande till saken eller någon av parterna att tillförlitligheten kan anses förringad. Den markavvattnings-sakkunnige bör samråda med sökanden och övriga sakägare samt med de myndigheter som berörs av markavvattningen. Han får utföra besiktning. Sökanden, övriga sakägare och de myndigheter som berörs av markavvattningen ska underrättas om besiktningen. Om det behövs med anledning av besiktningen, har den markavvattnings-sakkunnige rätt att gå in i byggnader, beträda ägor, göra mätningar och markundersökningar samt utföra därmed samman-

hängande eller jämförliga åtgärder. I trädgårdar eller liknande planteringar får träd inte skadas eller fällas utan ägarens samtycke. Även i övrigt ska skador undvikas, om det är möjligt. Rätt att beträda annans ågor har också den som vid miljödomstolen för talan i målet.

Den markavvattningssakkunnige ska ge in ett yttrande till miljödomstolen. Om den markavvattningssakkunnige anser att ansökan ska bifallas, ska yttrandet innehålla förslag om hur markavvattningen ska utformas, med angivande av de miljökonsekvenser en sådan utformning kommer att medföra, vilka som ska delta i markavvattningen, och varje deltagares andelstal i fråga om kostnaderna för verksamheten.

Någon möjlighet att särskilt överklaga yttrande från länsstyrelse eller den markavvattningssakkunnige finns inte. Den som är missnöjd med yttrandet kan i stället framföra sina åsikter till domstolen, som är oförhindrad att göra en annan bedömning än den som länsstyrelsen eller den markavvattningssakkunnige har gjort.

Därefter ska miljödomstolen pröva målet i sin helhet enligt de vanliga bestämmelserna om ansökningsmål och avgöra det genom dom.

Om tillstånd meddelas till en markavvattning i mål som avses i 7 kap. 19 § LSV, ska sökandens kostnader fördelas mellan deltagarna i markavvattningen efter vad som är skäligt. Meddelas inte tillstånd till markavvattningen, ska sökanden betala de kostnader som har uppkommit, om inte särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Om tillstånd inte meddelas till en markavvattning i ett mål som enligt 7 kap. 20 § LSV har inletts på grund av ett beslut vid en fastighetsreglering, ska kostnaderna anses som förrättningskostnader vid fastighetsregleringen.

6.2 Överväganden och förslag

Utredningens förslag: Bestämmelserna om prövning av markavvattning enligt 7 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet utgår. De nya koncessionsnämnderna får meddela dispens från ett förbud som meddelats av regeringen enligt 11 kap. 14 § miljöbalken. Möjligheten att förordna markavvattningssakkunnig finns kvar och regler om detta införs i 19 kap. miljöbalken. Kostnaden för den markavvattningssakkunniges utlåtande och övriga förfarandekostnader fördelas efter vad som är skäligt också vid en omprövning av markavvattning. Ärenden om markavvattning handläggs vid samma myndighet och enligt samma regler som andra tillståndsärenden.

Tillståndsprovning

Ett övergripande syfte med utredningens uppdrag är att effektivisera miljöprovningen, dvs. att göra provningen snabbare och enklare utan att åsidosätta rättssäkerhet och hälso- och miljöskyddskraven. En utgångspunkt härvidlag är att bestämmelserna och kraven ska vara enkla, tydliga, samordnade och ändamålsenliga.

Utredningen har fått i uppdrag att föreslå hur en ändrad instansordning för A-verksamheter och vattenverksamheter ska utformas. På sätt som redogjorts för i avsnitt 3.2.1 föreslår utredningen bland annat att de nya koncessionsnämnderna ska pröva alla ärenden om vattenverksamhet som i dag prövas av miljödomstolarna och att alla ersättningsfrågor ska behandlas åtskilda från tillståndsprovningen.

I dag prövas markavvattningsfrågor antingen av länsstyrelse eller av miljödomstol. När miljöbalken trädde i kraft fick markavvattningsbestämmelserna en särställning i balken och i LSV.

Jordbruksverket har i en promemoria till utredningen anfört att markavvattningsbegreppet tolkas olika av olika intressegrupper och har utförligt beskrivit problematiken härvidlag. Eftersom markavvattning specialbehandlas på flera sätt i miljöbalken och LSV är det viktigt att gränsdragningen mellan markavvattning och övriga former av vattenverksamhet inte är oklar.

Ett sätt att komma till rätta med vissa gränsdragningsproblem skulle vara att låta samtliga markavvattningsärenden handläggas av en och samma instans. På sätt Jordbruksverket anfört skulle också denna lösning kunna bidra till en snabbare och enklare hantering av tillståndsfrågorna. Genom att också låta tillståndsmyndigheten vara den myndighet som prövar dispensfrågor skulle ytterligare samordningsvinster kunna uppnås.

Frågan blir då var dispens- och tillståndsprövningen av markavvattningsfrågor ska äga rum.

Av förarbetsuttalandena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 1 s. 476) framgår att vägande skäl för att välja miljödomstolarna var att dessa ansågs bäst lämpade att bedöma vilka hänsyn som skulle tas till enskilda intressen samt att typiska bedömningar som borde göras av domstol är hur förhållandet mellan flera deltagare ska regleras, vilka ersättningar som ska utgå till skadelidande samt om sökanden ska medges rätt att utföra åtgärder på annans mark. Ett tungt vägande skäl för dagens lösning, dvs. att länsstyrelserna prövar de enkla ärendena, var att det var fråga om massärenden.

Numera är markavvattning i stort sett förbjuden i södra Sverige och också på många ställen i övriga landet, vilket naturligtvis medför att antalet ärenden om markavvattning är begränsat. Av utredningens undersökning framgår också att det totala antalet ärenden om markavvattning, dvs. både de som prövas av länsstyrelsen i första instans och de som prövas av miljödomstol i första instans, inte har den omfattning att särreglering behövs för att hindra att markavvattningarna blir en oproportionellt stor del av prövningsmyndigheternas totala arbetsbörda. Av undersökningen framgår också att antalet ärenden rörande markavvattning som handläggs vid miljödomstolarna är försvinnande litet.

Sammanfattningsvis bör ärendena om markavvattning handläggas vid samma prövningsmyndigheter och enligt samma regler som övriga tillståndsärenden. Detta medför att vissa av dagens gränsdragningsproblem kan minimeras och man slipper också hålla särregleringen aktuell vid framtida lagändringar. Civilrättsliga frågor om markavvattning ska således på sätt som gäller för övriga vattenverksamheter även i fortsättningen prövas av miljödomstol.

Markavvattningssakkunnig

I propositionen till miljöbalk (prop. 1997/98:45 del 1 s. 476 f.) uttalade regeringen att ett särdrag med markavvattningar är att de ibland kan utföras så att deras positiva effekter även kommer omgivningen till del. Sökanden till företaget har emellertid inte alltid något intresse av att andra fastigheter gynnas. Det åligger därför i dag förrättningsmannen att utforma en markavvattning som passar samtliga inblandade. Förrättningsmannen tar aktiv del i företagets utformning och föreslår de ändringar som han anser vara behövliga. Trots att markavvattning i framtiden kommer att bli mer sällsynt finns det ändå ett fortsatt behov av denna experthjälp. För att tillgodose detta behov bör ett system liknande det med förrättningsmän därför finnas. I miljöbalkens system ska dock endast en tillståndsprövning ske och "förrättningsmännen" kommer därför inte att meddela tillstånd. De nya sortens "förrättningsmän" kommer att ha uppgifter som gör att de närmast kan liknas vid sakkunniga. Det är därför lämpligt att i stället för benämningen förrättningsmän använda benämningen markavvattningssakkunnig.

Markavvattningar kan enligt vad utredningen erfarit vara mycket komplicerade. Förarbetsuttalandena har alltså betydelse. Uppgifter till utredningen visar att all kompetens på området finns inom kretsen markavvattningssakkunniga och hos enskilda miljöråd. Regler om markavvattningssakkunniga bör finnas kvar, men flyttas från LSV till 19 kap. miljöbalken.

Kostnader

Enligt äldre bestämmelser fördelades förrättningsmannens kostnader på dem som var berörda av en förrättning efter vad som var skäligt. Detta gällde både vid ursprunglig markavvattningsförrättning och vid omprövningsförrättning. Enligt miljöbalken kan kostnaden fördelas efter vad som är skäligt endast vid prövning av ny markavvattning och således inte vid en omprövning.

Enligt 7 kap. 17 § andra stycket LSV kan en delägare i en samfällighet under vissa omständigheter ansöka om omprövning. En dylik ansökan handläggs som ett ansökningsmål (jfr 7 kap. 1 § 4. LSV). Enligt 25 kap. 4 § miljöbalken ska i mål, som gäller omprövning på grund av ändrade förhållanden i samfälligheter

enligt 7 kap. 17 § LSV, varje part svara för sina kostnader. Att sökanden ska betala domstolens kostnader framgår av 25 kap. 8 § miljöbalken. Detta innebär att sökanden ska betala exempelvis den markavvattningsakkunniges kostnader. I 10 § samma kapitel finns en bestämmelse som bland annat innebär att om tillstånd meddelas till en markavvattning ska sökandens kostnader fördelas mellan deltagarna i markavvattningen efter vad som är skäligt. Denna sistnämnda bestämmelse gäller emellertid endast nya ansökningar om markavvattning enligt 7 kap. 19 § LSV och således inte omprövningar enligt 17 § samma kapitel.

Dagens lagstiftning innebär följaktligen att den som söker omprövning helt får svara för domstolens kostnader i målet, vilket är ett hinder för en enskild fastighetsägare eller ett mindre dikningsföretag, som upplever behov av omprövning. En vanlig situation, enligt vad Jordbruksverket anfört i sin skrivelse till utredningen, är att en fastighetsägare med eller utan fri vilja avstyckar en fastighetsdel som svarar för all eller en betydande del av den båtnad, som har genererat andelstal i samfälligheten. Detta ligger dock kvar på stamfastigheten så länge andelstalsfrågan inte är omprövad. Ägaren till den avstyckade delen har förstås inte något omedelbart intresse att initiera en omprövning. Med nu gällande bestämmelser har stamfastighetens ägare hamnat i ett svårare läge jämfört med tidigare när det gäller kostnaden för omprövning. En annan vanlig situation, enligt Jordbruksverket, är att en exploatör, t.ex. Vägverket eller Banverket, genom hårdgörning av avrinningsytor har medverkat till ökade flöden och risk för översvämningar i ett dikningsföretag. Återigen har exploatören inte något omedelbart intresse att kompensera för sådana skador. Det ligger då på dikningsföretaget eller berörda delägare i företaget att söka omprövning med nu nämnda kostnadskonsekvenser alternativt stämning.

Med hänsyn till de angivna omständigheterna anser utredningen att dagens kostnadsbestämmelser bör ändras såtillvida att samma bestämmelser ska gälla både vid prövning av en ny markavvattning och vid en omprövning av ett dylikt företag.

7 Handläggningsregler för koncessionsnämnderna

7.1 Inledning

I 19 kap. miljöbalken finns vissa bestämmelser om förvaltningsmyndigheternas och kommunernas prövning av ärenden enligt miljöbalken. I den mån särskilda bestämmelser om prövningen inte har meddelats i miljöbalken eller med stöd av bemyndigande i balken, gäller förvaltningslagen (1986:223). Ärenden enligt miljöbalken som inleds i en kommun eller en förvaltningsmyndighet överprövas av miljödomstolarna och därefter av Miljööverdomstolen. I de överklagade målen och vid prövning av utdömande av vite efter särskild ansökan av myndighet gäller bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Vid miljödomstolarnas handläggning av ärenden tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden. Vid prövning av övriga mål tillämpas i huvudsak vad som i rättegångsbalken är föreskrivet om tvistemål i allmän domstol samt de särskilda bestämmelserna i 22 kap. miljöbalken om handläggningen av ansökningsmål. När prövningen av A-verksamheter och vattenverksamheter ska prövas av förvaltningsmyndigheter bör utredas om de handläggningsregler som gäller för prövningen av sådana verksamheter i miljödomstolarna i framtiden bör tillämpas också av förvaltningsmyndigheterna.

7.1.1 Handläggningsreglerna för Koncessionsnämnden för miljöskydd

Före den 1 juli 1999 när miljöbalken trädde i kraft prövades ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt miljöskyddslagen (1969:387) av Koncessionsnämnden för miljöskydd. För-

farandereglerna för Koncessionsnämnden återfanns i 13 och 14 §§ miljöskyddslagen och innebar i korthet följande.

Tillståndsansökan skulle vara skriftlig och innehålla de uppgifter, ritningar och tekniska beskrivningar som behövdes för att bedöma den miljöfarliga verksamhetens beskaffenhet och omfattning. Ansökan skulle vidare innehålla en miljökonsekvensbeskrivning som skulle möjliggöra en samlad bedömning av den planerade anläggningens, verksamhetens eller åtgärdens inverkan på miljön, hälsan och hushållningen med naturresurser. Det skulle finnas ett förslag till de skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått som skulle behövas för att förebygga eller avhjälpa olägenheter från verksamheten och förslag till hur kontroll av verksamheten borde ske. Ansökan skulle också innehålla en redogörelse för det samråd som ägt rum med de statliga och kommunala myndigheter, organisationer och enskilda som haft ett intresse i saken.

Om inte ansökningen uppfyllde de ovan angivna kriterierna eller om den inte gavs in i tillräckligt antal exemplar skulle Koncessionsnämnden förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom viss tid. Föreläggandet kunde ske vid vite. Om sökanden inte efterkom ett föreläggande fick nämnden besluta att bristen skulle avhjälpas på sökandens bekostnad eller, om bristen var så väsentlig att ansökningen inte kunde ligga till grund för prövningen av ärendet, avvisa ansökningen. Om inte erforderligt samråd ägt rum fick Koncessionsnämnden vid vite förelägga sökanden att vidta nödvändiga åtgärder.

Koncessionsnämnden skulle sörja för en fullständig utredning av ärenden som kom under nämndens prövning. De som kunde beröras av den miljöfarliga verksamheten skulle genom kungörelse i tidning eller på annat lämpligt sätt beredas tillfälle att yttra sig. Vidare skulle det ske ett samråd med de statliga och kommunala myndigheter som hade väsentliga intressen att bevaka i frågan. Om det inte var uppenbart onödigt skulle nämnden hålla sammanträde med dem som saken angick och besiktning på platsen. Den som gjort ansökan eller framställt erinran skulle underrättas om det som tillförts ärendet genom annan än honom själv och han skulle också beredas tillfälle att yttra sig över inkomna synpunkter.

Nämnden hade möjlighet att uppdra åt en eller flera ledamöter att hålla sammanträde eller besiktning och kunde också ge en sakkunnig uppdrag att verkställa en särskild utredning.

Kostnaden för kungörelse och för utredning av sakkunnig skulle betalas av den som utövade eller ämnade utöva den miljöfarliga verksamheten. Nämnden skulle på yrkande fastställa ersättningen för utredningen.

Av 17 § miljöskyddslagen framgick att regeringen fick föreskriva att frågor om tillstånd beträffande vissa slag av ärenden skulle prövas av länsstyrelsen. I fråga om dessa ärenden gällde i tillämpliga delar bestämmelserna i miljöskyddslagen om ärenden som skulle prövas av Koncessionsnämnden med den skillnaden att länsstyrelsen skulle hålla sammanträde med dem som saken angick och besiktning på platsen endast om det behövdes för utredningen i ärendet

Administrativa föreskrifter för koncessionsnämnden fanns i förordningen (1969:389) med instruktion för Koncessionsnämnden för miljöskydd.

7.1.2 Handläggningsreglerna för miljödomstolarna i ansökningsmål

I detta avsnitt finns en redogörelse för de särskilda reglerna om handläggning av ansökningsmål som gäller för miljödomstolarna och i stor utsträckning också för miljöprövningsdelegationerna.

I 22 kap. miljöbalken finns detaljerade regler om hur en ansökan om tillstånd ska handläggas i miljödomstol. Domstolen ska se till att utredningen i ett mål får den inriktning och omfattning som krävs. Miljödomstolen har full utredningsskyldighet i tillståndsfrågan och ska ställa de frågor och begära in de kompletteringar som behövs för att kunna bedöma tillåtligheten av verksamheten. Miljöbalkens förfaranderegler kompletteras av rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål i allmän domstol. Genom regleringen i 22 kap. miljöbalken får tillståndsprövningen ett starkt inslag av administrativ prövning. Det förklaras främst av att prövningsmyndigheten har ett ansvar för att bevara skyddet för miljön.

Ansökan och inledningen av förfarandet

En ansökan i ett ansökningsmål ska vara skriftlig och innehålla ritningar och tekniska beskrivningar med uppgifter om förhållandena på platsen, produktionsmängd eller annan liknande uppgift

samt användningen av råvaror, andra insatsvaror och ämnen liksom energianvändning. I en ansökan ska vidare finnas uppgifter om utsläppskällor, art och mängd av förutsebara utsläpp samt förslag till de åtgärder som kan behövas för att förebygga uppkomsten av avfall.

Om det krävs en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. miljöbalken ska denna ingå i ansökan och uppgift ska också finnas om det samråd som skett enligt 6 kap. 4 och 6 §§ miljöbalken. För att kunna bedöma hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken beaktas ska det finnas ett förslag till skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått samt de övriga uppgifter som behövs. Det ska vidare finnas ett förslag till övervakning och kontroll av verksamheten samt, i fråga om tillstånd att anlägga, driva eller ändra en verksamhet, en säkerhetsrapport i de fall det finns skyldighet att upprätta en sådan enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvariga kemikalieolyckor. Ansökan ska slutligen innehålla en icke-teknisk sammanfattning av ovan angivna uppgifter.

Om en ansökan gäller vattenverksamhet ska den dessutom innehålla uppgift om de fastigheter och fastighetsägare m.fl. som berörs. Det ska också finnas uppgifter om de ersättningsbelopp som sökanden erbjuder, om beloppen inte på grund av verksamhetens omfattning bör anstå med sådana uppgifter. Om vattenverksamheten avser ett vattenkraftverk, ska ansökan innehålla uppgift om det område som bör utgöra strömfallsfastighet. Ansökan om vattenverksamhet ska dessutom innehålla ritningar, beskrivning av strömfalls läge och beskaffenhet, uppgift om erbjudna ersättningsbelopp samt övriga upplysningar som behövs för att bedöma ersättningsfrågan. När en vattenverksamhet gäller överflyttning av rätten till andelskraft ska till ansökan fogas dels ett gravationsbevis rörande den fastighet varifrån rätten till andelskraft ska flyttas över, dels överenskommelser som har träffats med borgenärer med panträtt i fastigheten och andra rättsägare.

Har ansökningshandlingarna inte getts in i tillräckligt antal exemplar eller finner miljödomstolen att ansökan är ofullständig ska domstolen förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom viss tid. Följer sökanden inte ett föreläggande, får domstolen besluta att bristen ska avhjälpas på sökandens bekostnad eller, om bristen är så väsentlig att ansökan inte kan ligga till grund för prövning av målet, avvisa ansökan.

I fråga om miljöfarlig verksamhet är den som erhållit tillstånd, dispens eller godkännande vid prövning av frågor som avser återkallelse eller omprövning av tillstånd (24 kap. 3, 5 och 8 §§ miljöbalken) skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Miljödomstolen får förelägga verksamhetsutövaren att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

Kungörelse

Om en ansökan tas upp till prövning, ska miljödomstolen utfärda kungörelse. Kungörelsen ska bl.a. innehålla en kortfattad redogörelse för ansökan och i mål om vattenverksamhet uppgift om de fastigheter som kan beröras.

Det åligger miljödomstolen att förordna en eller flera personer att förvara ett exemplar av handlingarna i målet. Kungörelsen ska innehålla namn och adress till den så kallade aktförvararen.

Kungörelsen ska snarast införas i ortstidning. I mål om vattenverksamhet ska en utskrift av kungörelsen sändas till varje sakägare som har angetts i ansökningen eller som på annat sätt är känd för domstolen.

Ett exemplar av ansökningshandlingarna och av kungörelsen ska sändas till Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Fiskeriverket, länsstyrelsen och den eller de berörda kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Handlingarna behöver dock inte sändas över om det kan antas att det allmänna fiskeintresset eller något annat allmänt intresse inte berörs av verksamheten. Kungörelsen ska även sändas till berörda kommuner och andra myndigheter vars verksamhet kan beröras av ansökan.

Talerätt

När det behövs för att ta till vara miljöintressen och andra allmänna intressen ska Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen föra talan i målet. På motsvarande sätt får en kommun föra talan för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen inom kommunen. När handlingarna i målet sänds till Fiskeriverket ska verket

yttra sig om vattenanläggningens eller verksamhetens inverkan på det allmänna fiskeintresset samt föreslå de bestämmelser som behövs till skydd för fisket. Om verket anser att ett yttrande kräver undersökning på platsen ska verket anmäla detta till miljödomstolen som ska förordna om sakkunnigutredning.

Om en sakägare har uppgetts eller på annat sätt blivit känd för miljödomstolen först efter det att kungörelsen utfärdats och inte har fört talan i målet, ska han ges tillfälle att yttra sig. Handläggningen av målet får dock inte uppehållas.

Om det råder tvist om en fastighet som påverkas av den i målet avsedda verksamheten, har den av de tvistande som innehar fastigheten med äganderättsanspråk rätt att företräda fastigheten i målet tills den lagligen vinnns från innehavaren. En ny ägare får inte rubba överenskommelser som den förre ägaren har ingått eller andra åtgärder som har vidtagits i målet och som är bindande för den förre ägaren. Om den förre ägaren har erhållit meddelanden och kallelser i målet, behövs inte några nya meddelanden eller kallelser till den nye ägaren.

Förberedelsen och miljödomstolens officialprövningsplikt

Som nämnts ovan ska eventuella synpunkter på ansökan lämnas skriftligen och lämnas in till miljödomstolen i det antal exemplar som domstolen finner behövligt. De ska vidare lämnas inom den tid som domstolen har bestämt och ett exemplar ska också sändas till sökanden. Den fortsatta förberedelsen av målet kan vara skriftlig eller muntlig. Miljödomstolen ska under förberedelsen se till att utredningen i målet får den inriktning och omfattning som krävs. Det är domstolen som bestämmer vad en muntlig förberedelse ska avse och vilka parter som ska kallas till förberedelsen. Kallelsen ska delges parterna eller kungöras i ortstidning. Vid den muntliga förberedelsen får tredskodom inte meddelas. Parterna får åberopa skrifter som de har gett in och en redogörelse bör lämnas för skrifternas innehåll.

Om det för bedömningen i målet behövs någon särskild utredning eller värdering, kan miljödomstolen förordna en eller flera sakkunniga att efter förberedande undersökning avge utlåtande i målet. Sådan undersökning ska verkställas snarast möjligt. Om det behövs med hänsyn till målets beskaffenhet eller

ändamålet med undersökningen, ska domstolen på ett lämpligt sätt underrätta parterna om tiden för undersökningen.

Miljödomstolen får vidare om det är lämpligt uppdra åt en eller flera ledamöter av domstolen att göra en undersökning på platsen. Parterna ska på lämpligt sätt underrättas om tiden för en sådan undersökning. Vid undersökningen ska protokoll föras.

Skadeförebyggande åtgärder

Miljödomstolen får utan huvudförhandling på begäran av sökanden besluta att åtgärder får vidtas för att förebygga eller minska skador eller olägenheter, innan frågan om sådana åtgärder slutligen avgörs. Som villkor gäller att den sökande hos länsstyrelsen ställer säkerhet för den ersättning sökanden kan bli skyldig att betala på grund av åtgärderna. Beslutet gäller omedelbart, men det kan ändras när förhållandena föranleder det.

Huvudförhandling och syn m.m.

Framgår det av ett sakkunnigutlåtande eller på annat sätt att den sökta verksamheten berör fastigheter som inte har angivits i kungörelsen ska miljödomstolen ge ägare och innehavare av särskilda rättigheter till sådana fastigheter tillfälle att yttra sig. Miljödomstolen får om det är lämpligare i stället kalla sakägarna till huvudförhandlingen i målet. Kallelserna ska senast åtta dagar före huvudförhandlingen delges sakägarna i den ordning som gäller för delgivning av stämning i tvistemål.

Miljödomstolen ska när målet är klart för huvudförhandling bestämma tid och plats för förhandlingen. En huvudförhandling behöver inte hållas om det är uppenbart onödigt, men ska hållas om parterna begär det. Om domstolen funnit att verksamheten är tillåtlig och om verksamhetens snara genomförande är angeläget, får domstolen utan huvudförhandling i särskild dom meddela tillstånd till arbeten som behöver utföras. På motsvarande sätt får domstolen utan huvudförhandling avgöra målet på annat sätt än genom dom, meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits och stadfästa en förlikning.

Parterna ska i god tid och i den ordning som har bestämts för kallelserna till dem få besked om tid och plats för huvud-

förhandling. Om det finns anledning ska det i kallelsen lämnas uppgift om de frågor som ska behandlas vid huvudförhandlingen. Om någon part bör infinna sig personligen vid huvudförhandlingen ska miljödomstolen förelägga vite och delge förläggandet. Miljödomstolen får hålla en huvudförhandling även om en part uteblir, men domstolen får inte meddela tredsdom.

Om fråga är om ett enkelt ansökningsmål kan domstolen underlåta skriftväxling och muntlig förberedelse och i stället i kungörelsen omedelbart kalla till huvudförhandling i målet vid vilken samtliga frågor i målet behandlas. Huvudförhandlingen får hållas tidigast tre veckor efter det att kungörandet skedde.

Syn ska hållas i målet om det inte är obehövt. Detta sker i normalfallet i samband med huvudförhandlingen.

Yrkanden om ersättning till följd av vattenverksamhet eller genom att anläggning för bortledande av grundvatten helt eller delvis tas ur bruk ska framställas skriftligen eller muntligen senast vid huvudförhandlingen. Detsamma gäller synpunkter i anledning av sakkunnigutlåtande om verksamheten. Miljödomstolen får avvisa senare framställda yrkanden och synpunkter, om de inte har föranletts av iakttagelser vid syn eller av andra omständigheter som har förekommit under huvudförhandlingen.

Vid huvudförhandlingens början bör ordföranden eller någon annan ledamot kort redogöra för ansökan och de yrkanden som har framställts i målet. För utredning av frågor av teknisk art får parterna åberopa ingivna skrifter och det ska också lämnas en redogörelse för skrifternas innehåll. Vid en uppskjuten huvudförhandling ska målet återupptas i samma skick som det hade vid den tidigare handläggningens slut. Har de ledamöter som vid det senare sammanträdet tjänstgör i domstolen inte deltagit i den tidigare handläggningen, ska dock målet tas upp till ny huvudförhandling. Bevis som har tagits upp vid tidigare handläggning behöver inte tas upp på nytt om det kan antas vara utan betydelse att det tas upp eller om det skulle medföra oskälig kostnad eller synnerlig olägenhet.

Dom

Miljödomstolens dom ska grundas på vad som har förekommit vid syn och annan förhandling inför domstolen och på vad handlingarna innehåller. Domen ska meddelas så snart som möjligt med

hänsyn till målets art och omständigheterna i övrigt. Om det inte finns synnerliga skäl ska, om huvudförhandling hållits, domen meddelas inom två månader efter det att huvudförhandlingen avslutades. Skyldigheten enligt 17 kap. 9 § sjunde stycket rättegångsbalken att underrätta parterna om innehållet i domen ska anses fullgjord genom att ett exemplar av domen hålls tillgängligt hos den eller de aktförvarare som har förordnats.

I fråga om meddelande av domar gäller i övrigt 17 kap. 9 § rättegångsbalken. Vid huvudförhandlingens slut ska domstolen antingen avkunna dom, bestämma viss dag för meddelande av domen eller ange att parterna kommer att få meddelande om tid för domen och plats där den hålls tillgänglig i den för kallelser bestämda ordningen.

Bestämmelser om vad en dom som innebär att tillstånd lämnas till en verksamhet ska innehålla finns i 22 kap. 25 § miljöbalken. I första stycket finns en uppräkningslista av bestämmelser om vad en dom kan innehålla. Uppräkningen är exemplifierande och domen måste inte innehålla samtliga bestämmelser. Om ett tillstånd avser arbeten för vattenverksamhet måste dock alltid i domen anges den tid inom vilken arbetena ska vara utförda. Tiden får sättas till högst tio år. Vidare måste den tid inom vilken igångsättande av miljöfarlig verksamhet ska ha skett anges. I tredje stycket anges när en domstol kan delegera villkorsskrivning till en tillsynsmyndighet. I fjärde stycket finns en erinran om att LSV innehåller ytterligare bestämmelser om vad en dom i mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla.

I 22 kap. 25 a och 25 b §§ miljöbalken finns dessutom särskilda bestämmelser om vad domar som omfattar tillstånd att bedriva verksamhet med deponering av avfall respektive förbränning av avfall alltid måste innehålla.

På yrkande av sökanden får miljödomstolen i särskild dom avgöra frågan om verksamhetens tillåtlighet om frågan inte ska prövas av regeringen. Om domstolen funnit att verksamheten är tillåtlig och om verksamhetens snara genomförande är angeläget, får domstolen utan huvudförhandling i särskild dom meddela tillstånd till de arbeten som behöver utföras. Meddelas särskild dom, får miljödomstolen förordna att målet i övrigt ska vila till dess domen fått laga kraft.

När verkningarna av en verksamhet inte kan förutses med tillräcklig säkerhet, får miljödomstolen vid meddelande av tillstånd till verksamheten skjuta upp frågan om ersättning eller andra

villkor till dess erfarenhet har vunnits av verksamhetens inverkan. I samband med uppskovsbeslutet ska miljödomstolen, i fråga om skada eller förlust som kan antas bli mera kännbar, meddela provisoriska föreskrifter om ersättning eller skadeförebyggande åtgärder. Om det är nödvändigt för att motverka olägenheter, ska provisoriska föreskrifter om skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått meddelas. Den uppskjutna frågan ska avgöras så snart som möjligt. Ersättning får inte bestämmas till lägre belopp än vad som har bestämts provisoriskt. Då målet har skjutits upp i en viss del, ska miljödomstolen som villkor för att tillståndet till verksamheten ska få tas i anspråk föreskriva att sökanden hos länsstyrelsen ställer säkerhet för den slutliga ersättningen samt för den ersättning som bestämts provisoriskt och som inte ska betalas innan tillståndet tas i anspråk. Preskriptionslagen (1981:130) gäller inte ersättningsanspråk som omfattas av ett uppskovsbeslut.

När det finns skäl, får miljödomstolen förordna att tillståndet till en verksamhet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft. Som villkor ska föreskrivas att sökanden hos länsstyrelsen ställer säkerhet för den ersättning som för en vattenverksamhet kan komma att utgå, om domstolens dom ändras. Om sökanden, sedan tillstånd till en verksamhet enligt balken har meddelats, åläggs skyldighet att förebygga eller minska skador eller att betala ersättning, får miljödomstolen förordna att domen ska gå i verkställighet som om den hade fått laga kraft.

7.1.3 Tillståndsprövningen i förvaltningsmyndigheter och kommuner

Förvaltningslagen

Förvaltningsmyndigheternas handläggning av ärenden regleras i förvaltningslagen. Förvaltningsmyndigheter ska enligt förvaltningslagen lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndigheternas verksamhetsområden. Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Med säkerhet avses intresset av riktiga avgöranden. Vid handläggningen ska en myndighet beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs. Vill en sökande, klagande eller annan part lämna uppgifter

muntligt i ett ärende som avser myndighetsutövning mot någon enskild, ska han få tillfälle till det, om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång. I andra fall bestämmer myndigheten om handläggningen ska vara muntlig. Myndigheten ska särskilt beakta att muntlig handläggning kan underlätta för enskilda att ha med den att göra. Den enskilde kan emellertid inte med stöd av förvaltningslagen kräva ett sammanträde eller en förhandling. Föreskrifter om förhandlingar vid handläggning enligt förvaltningslagen förekommer emellertid i specialförfattningar, se t.ex. 13 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) och 19 kap. 4 § miljöbalken. Enligt den sistnämnda bestämmelsen ska länsstyrelsen hålla sammanträde med den som saken angår och besiktning på platsen om det behövs för utredningen i ärendet.

En sökande, klagande eller annan part i ett ärende har enligt förvaltningslagen rätt att ta del av det som tillförts ärendet med de begränsningar i partsinsynen som följer av sekretesslagen (1980:100). Ett ärende får som huvudregel inte avgöras utan att part har underrättats om och fått möjlighet att yttra sig över en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan. Ett beslut ska motiveras och om det visar sig vara uppenbart oriktigt ska förvaltningsmyndigheten ändra beslutet om det kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part.

Miljöbalken

För länsstyrelsernas och de kommunala nämndernas prövning av ärenden enligt miljöbalken och med stöd av balken meddelade föreskrifter gäller förvaltningslagens förfaranderegler. I 19 kap. 4 och 5 §§ miljöbalken har dock föreskrivits regler om dessa myndigheters prövning av miljöfarlig verksamhet, som innebär att flera av de processuella bestämmelser som gäller förfarandet i miljödomstol ska tillämpas helt eller i modifierad form. I 19 kap. 5 § miljöbalken hänvisas således till vissa bestämmelser i 22 kap. miljöbalken som blir direkt tillämpliga vid länsstyrelsens och kommunal nämnds prövning av miljöfarlig verksamhet. I 4 § finns vissa bestämmelser om förfarandet vid dessa myndigheter, som i vissa andra hänseenden innebär en större frihet för förvaltningsmyndigheterna än för miljödomstolarna att anpassa handläggningen till förhållandena i det enskilda ärendet. Den sistnämnda

paragrafen överensstämmer med 14 § andra stycket och 17 § tredje meningen miljöskyddslagen (jfr ovan avsnitt 7.1.1).

Länsstyrelser eller kommunala nämnder ska genom kungörelse i ortstidning eller på annat lämpligt sätt bereda den som kan beröras av verksamheten tillfälle att yttra sig. Kungörelse om ansökan är följaktligen inte obligatorisk. Av förarbetena till miljöskyddslagen (prop. 1969:28 s. 272) framgår att kungörelse i ortstidning bör vara det normala sättet att bereda sakägare att komma till tals. Om det är uppenbart att syftet med kungörandet kan nås på ett enklare sätt än genom införande i tidning, bör det ske. Om en ansökan i ett ärende om tillstånd till miljöfarlig verksamhet innehåller en miljökonsekvensbeskrivning, ska detta kungöras tillsammans med kungörelsen om ansökan (6 kap. 8 § första stycket MB).

Länsstyrelser eller kommunala nämnder ska också samråda med de statliga och kommunala myndigheter som har väsentliga intressen att bevaka i saken.

Länsstyrelser eller kommunala nämnder ska hålla sammanträde med den som saken angår och besiktning på platsen om det behövs för utredningen i ärendet. Kravet på muntligt sammanträde är mindre långtgående än för miljödomstolen. För att underlätta för enskilda sakägare bör sammanträdet hållas på eller i närheten av platsen för den prövade verksamheten. Besiktning kan hållas antingen fristående eller i samband med sammanträde. Av 10 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd framgår att besked om tid och plats för sammanträdet ska meddelas genom kungörelse i ortstidning. Naturvårdsverket, sökanden och andra som har yttrat sig i ärendet ska på lämpligt sätt underrättas.

Slutligen ska länsstyrelser och kommunala nämnder underrätta den som gjort en ansökan eller kommit med synpunkter genom någon annan än honom eller henne själv och ge honom eller henne tillfälle att yttra sig om inte annat följer av 17 § förvaltningslagen. Den som kommit med synpunkter behöver således inte formellt vara part för att bli underrättad. De undantag från underrättelseskyldigheten som gäller enligt 17 § förvaltningslagen och som kan bli aktuella är om uppgiften saknar betydelse eller om åtgärderna av annan anledning är uppenbart obehövliga, om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet eller om avgörandet inte kan uppskjutas. Av 17 § tredje stycket förvaltningslagen följer att myndigheten kan låta underrättelse ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på annat sätt.

I 19 kap. 5 § miljöbalken anges vilka processuella stadganden för miljödomstolarnas prövning som också ska gälla för länsstyrelsernas och de kommunala nämndernas prövning av miljöfarlig verksamhet. I första stycket hänvisas i 12 punkter till förfaranderegler i 22 kap. miljöbalken. Den första punkten hänvisar till 22 kap. 1 § och avser ansökans form och innehåll.

Punkt 2 hänvisar till 22 kap. 2 § om ansökans ingivande och brister i den.

Punkt 2 a hänvisar till 22 kap. 2 a §, som ålägger en tillståndshavare att tillhandahålla den utredning av verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen av en ansökan om återkallelse av tillstånd eller omprövning av tillstånd eller villkor enligt 24 kap. 3, 5 och 8 §§ miljöbalken.

Punkt 3 hänvisar till 22 kap. 3 § om kungörelsens innehåll. Enligt 8 kap. 1 § första stycket förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn är sökanden skyldig att ersätta länsstyrelsens kungörelsekostnader. Det krävs för en kommunal nämnds del att kommunfullmäktige har meddelat föreskrift om sådan skyldighet, se 27 kap. 1 § miljöbalken och 1 kap. 2 § angivna avgiftsförordning.

Punkt 4 hänvisar till 22 kap. 6 § om talerätt där det bl.a. anges vilka statliga myndigheter som har rätt att föra talan, att kommun får föra talan för att tillvarata miljöintressen samt att Fiskeriverket i vissa fall har skyldighet att yttra sig.

Punkt 5 hänvisar till 22 kap. 9 § om rätt att företräda fastighet vilket torde ha störst betydelse i mål rörande vattenverksamhet.

Punkt 6 hänvisar till 22 kap. 12 § om möjligheten att förordna sakkunnig att avge utlåtande. Sökanden är på motsvarande sätt som angetts ovan avseende kostnaderna för kungörelse skyldig att ersätta kostnaderna för sakkunnigutredningen.

Punkt 7 hänvisar till 22 kap. 13 § som gör det möjligt för miljödomstol att uppdra åt en eller flera ledamöter att göra undersökning på platsen. För länsstyrelsens del kan ett sådant uppdrag lämnas åt miljöprövningsdelegationens ordförande och/eller den miljöskunnige. För en kommunal nämnds del gäller stadgandet ledamöterna i nämnden, däremot inte tjänstemän i den kommunala miljöförvaltningen.

Punkt 8 hänvisar till bestämmelserna i 22 kap. 25 § om vad en tillståndsdom ska innehålla.

Hänvisningarna till 22 kap. 25 § andra stycket sista meningen avser bestämmelser om igångsättningstid för miljöfarlig verksam-

het och om möjlighet för tillståndsmyndigheten att delegera fastställandet av villkor av mindre betydelse till tillsynsmyndigheten. Då miljöprövningsdelegationen beslutar på länsstyrelsens vägnar torde delegation till länsstyrelsen som tillsynsmyndighet inte kunna ske, utan det kan endast bli fråga om delegation från länsstyrelse till kommunal tillsynsmyndighet. Av andra stycket i 19 kap. 5 § framgår att i ärenden som rör deponering eller förbränning av avfall ska också de bestämmelser som anges i 22 kap. 25 a § respektive 25 b § om en tillståndsdoms innehåll tillämpas vid tillståndsprovning av länsstyrelse och kommunal nämnd.

Punkt 9 hänvisar till den möjligheten enligt 22 kap. 26 § för miljödomstol att i särskild dom avgöra frågan om verksamhetens tillåtlighet och, om verksamheten befunnits tillåtlig och dess snara genomförande är angeläget, meddela tillstånd till behövliga byggnadsarbeten.

Punkt 10 hänvisar till bestämmelser i 22 kap. 27 § om uppskjutna frågor och provisoriska föreskrifter. Ersättningsfrågor omfattas emellertid inte av hänvisningen eftersom länsstyrelsernas och kommunala nämndernas provning inte avser dylika frågor.

Punkt 11 hänvisar till bestämmelser i 22 kap. 28 § första stycket första meningen, som gör det möjligt att meddela ett verkställighetsförordnande, dvs. förordna att ett tillståndsbeslut får tas i anspråk utan hinder av att det överklagas.

Punkt 12 innebär att beslut i frågor om sakkunniga enligt 22 kap. 12 § ska överklagas särskilt och inte i samband med överklagande av det slutliga beslutet i ansökningsärendet.

Av 11 § FMH framgår att länsstyrelsen ska sända ett beslut i ett tillståndsärende rörande miljöfarlig verksamhet till Naturvårdsverket och den kommunala nämnden. Har samråd skett med någon annan myndighet, ska beslutet även sändas till den myndigheten. Rör beslutet jordbruksverksamhet och liknande, ska beslutet sändas till Statens jordbruksverk.

7.2 Överväganden och förslag

Utredningens förslag: Förutom förvaltningslagen ska regler i miljöbalken gälla för koncessionsnämndernas prövning. Nuvarande bestämmelser i 22 kap. miljöbalken flyttas till 19 kap. miljöbalken och ska i väsentliga delar gälla för de nya koncessionsnämndernas handläggning.

I avsnitt 7.1.2 och 7.1.3 finns en redogörelse för de nuvarande reglerna om handläggningen i miljödomstolarna samt i länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer av ansökningar om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. När sådana ärenden i fortsättningen ska handläggas av förvaltningsmyndigheter behövs inte längre den omfattande regleringen i 22 kap. miljöbalken om miljödomstolarnas handläggning av ansökningsmål. Utredningen kommer att behandla handläggningsreglerna för överklagade mål i de nya miljödomstolarna senare i detta betänkande. Den grundläggande författningen för koncessionsnämnderna kommer liksom för andra förvaltningsmyndigheter att vara förvaltningslagen. Enligt 3 § förvaltningslagen gäller avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning före bestämmelserna i förvaltningslagen. För hanteringen av de aktuella ärendena enligt miljöbalken behövs uppenbarligen bestämmelser som går långt utöver regleringen enligt förvaltningslagen. För prövningen av aktuella ärendeslag framträder särskilt behovet av regler som garanterar att berörda sakägare kan komma till tals och att viktiga allmänna intressen som anknyter till miljöbalkens väsentliga tillämpningsområde kan bevakas.

Som framgår av utredningens bakgrundsbeskrivning innehöll 1969 års miljöskyddslag ett flertal handläggningsregler för Koncessionsnämnden för miljöskydd. I vattenlagen fanns handläggningsregler som tillsammans med de nyssnämnda reglerna i miljöskyddslagen utgör grunden för bestämmelserna i 22 kap. miljöbalken. Enligt 19 kap. miljöbalken har ett flertal av reglerna i 22 kap. tillämpats också av länsstyrelserna och gällt dessa myndigheters handläggning av ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. När förvaltningsmyndigheterna nu kommer att ta över prövningen även av frågor om vattenverksamhet medför detta att de särskilda regler som gäller för handläggningen av sådana frågor bör gälla för de nya koncessionsnämnderna.

Det ligger inte i utredningens uppdrag att bedöma hur reglerna om de nya tillståndsmyndigheterna förhåller sig till den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. De rättigheter som avses i konventionen i fråga om domstolsprövning är dock under alla förhållanden beaktade genom den efterkommande överprövningen i domstol av tillståndsmyndigheternas beslut.

När prövningsverksamheten flyttas från domstol till administrativ myndighet bortfaller behov av regler som har sin bakgrund i domstolsförfarandet. Det gäller t.ex. regler som anknyter till det principiella kravet på att ett mål ska avgöras efter huvudförhandling i domstol. Vidare finns det i enlighet med vad som i övrigt gäller för förvaltningsmyndigheternas verksamhet inte möjlighet att åberopa muntlig bevisning. Likväl bör reglerna för koncessionsnämndernas handläggning i stor utsträckning motsvara de bestämmelser som redan finns i 19 och 22 kap. miljöbalken. En närmare redogörelse för de handläggningsregler som bör gälla för de nya koncessionsnämnderna finns i författningskommentaren.